KIRJAVINKIT

SYYSKUU 2026

SISÄLLYSLUETTELO

Portinvartijan roolissa 5
Petra Heikkilä ja Mirkka Eskonen: Todellinen ystävä 6
Reetta Niemelä, Sanna Pelliccioni ja Mia Rönkä: Nähdään majalla, lintuagentit 7
Jay Fosgitt ja Elizabeth Rudnick: Hämis ja eläinystävät 8
Emma Jansson: Pohjolan eläimet 9
Riina Kaarla ja Sami Kaarla: Muumit uimahuoneessa 10
Deborah Marcero: Toiveiden purkki 11
Felicity Brooks, Magalí Mansilla ja Kristie Pickersgill: Eläimet 12
Marja Lappalainen ja Jarkko Vehniäinen: Ikioma ystävä 13
Deborah Marcero: Hokkus pokkus pakoon! 14
Salla Savolainen: Puuta! 15
Anna Elina Isoaro ja Mira Mallius: Miljoonan tähden hotelli 16
Aleksi ja Meri Korpela: Neljä hännätöntä rottaa 18
Deborah Marcero: Roosa ja jännittävät seikkailukartat 19
Katariina Heilala, Riina Kaarla ja Sami Kaarla: Vuoroin vieraissa 20
Katariina Heilala, Riina Kaarla ja Sami Kaarla: Mörön salaisuus 21
Maria Mustranta: Me olemme päättäneet 22
Anu Holopainen: Pahansyöjät 23
Ellen Strömberg: Syksy on syvältä 24
Kreetta Onkeli: Hyödyttömät päivämme 25
Siri Kolu: Alle aallon 26
Max Brallier: Maailman viimeiset tyypit : Tuhoojan tukikohta 27
Heidi Korkiakangas: Lemmikkieläinten hautausmaa 28
Jeff Kinney: Maailman parhaan kaverin kauhujutut 2 29
Lucy Steeds: Provencen polttava valo 30
Sami Joensuu: Julietten toinen elämä 32
Matti Järvinen (toim.): Mandariinin tytär ja muita vanhoja kertomuksia 33
Patricia G. Bertényi: Viimeinen pistos 34
Friedrich Dürrenmatt: Tuomari ja hänen pyövelinsä 35
Laurie Gilmore: Kirjakauppa Cinnamon Bun 36
Tara Menon: Upoksissa 37
Ella-Maria Nutti: Puiden luo 38
Michaela von Kügelgen: Villa Hildan kesä 39
Michaela von Kügelgen: Kotiin saaristoon 40
Sirpa Kähkönen: Marius 41
Kate Thompson: Kiellettyjen kirjojen lukupiiri 42
Karin Slaughter: Särkyneet enkelit 43
Terhi Kontio: Böömiläinen rapsodia 44
Maria Aalto: Viimeinen arabeski 45

SISÄLLYSLUETTELO

Florence Knapp: Nimet 46
Kale Puonti: Ilmiantaja 48
Tero Somppi: Vihattu 49
Peter Grainger: Rosemary Housen tapaus 51
Johan Rundberg: Se joka laumaa vartioi 53
John Ajvide Lindqvist: Tuleen tuomittu 54
Tommi Liimatta: Verta valkokankaalla 55
Freida McFadden: Vuokralainen 56
Jouko Turkka: Häpeä : vaellusromaani 57
Adrian Tchaikovsky: Lukinvalo 58
Jaakko Jokinen: Viipurin viulu 59
Sacha Bronwasser: Mitä et näe 60
Tommi Kinnunen: Pitkä aukea 61
Pirkko Koskenkylä: Salaiset vedet 62
Eeva Åkerblad: Amalia, Amalia! 63
Laura Lehtola: Simo 64
Maritta Lintunen: Halla 65
Tapani Bagge: Shanghain ennustus 66
Tapani Bagge perehtyi 1920-luvun Shanghaihin huolella 67
Tuomas Lius: Routaan kaadetut 70
Tuomas Lius ja Etsivätoimisto Hakan uudet käänteet 72
Siina Tiuraniemi: Marjaniemi 74
Henna Mäkelin: Oravanpyörätreeni 75
Toni Mattila: Frank Bear : Mustan laakson paimen 76
Toni Mattila ja uusi CultureVulturePUMPUM!-kustantamo 77
Arttu Tuominen: Hydra 80
Joseph Brodsky: Keräilijän kappale 81
Venla Lintunen, Toni Saarinen ja Reetta Vuokko-Syrjänen (toim.): Matkaopas mahdolliseen 84
Jürgen Habermas: Julkisuuden rakennemuutos 85
Silja Rantanen: Moderneja taiteilijoita : Taidehistoriaa omin silmin 86
Carol Leonnig ja Philip Rucker: Minä yksin : Donald Trump ja Valkoisen talon hullut päivät 88
Johanna Annola: Raitahameessa 89
Lauri Timonen: John Ford 90
Eero Elfvengren ja Eeva Tammi (toim.): Viipuri 1944 : miksi Viipuri menetettiin? 93
Kristen Lopez: Popcorn Disabilities 94
Tapio Tamminen ja Anssi Ylirönni: Evoluution herrat 96
Adam Becker: More Everything Forever 98
Kaarlo Arffman: Kristinuskon historia 100
Elizabeth Robins Pennell: Herkuttelun hurmaa : Nainen ja syömisen ilot 103

SISÄLLYSLUETTELO

Paavo Lipponen: Valtionhoitaja : Muistelmat 1995–2024 104
Neil Hardwick: Poistetut kohtaukset : muistelmat 107
Anna Lowenhaupt Tsing: Lopun aikojen sieni : Elämää kapitalismin raunioissa 108
Markku Ojanen: Tiesitkö tämän onnellisuudesta? 109
Gordon Corera: Vakooja KGB:n ytimessä 110
Einar Haakaas: Advarsel : svenske tilstander i Norge 111
Sixten Korkman: Väärää talouspolitiikkaa : Talouden kriisit ja opilliset kiistat 113
Elio Lugaresi: Uni : sikeydet ja vaikeudet 116
Emily Thomas: Matkanteon mieli : filosofit liikkeellä 117
Kimmo Nokkonen: Likaista hiihtoa ja puhdasta pajunköyttä 118
Touko Perko: Haastaja Saksasta 1918 : von der Goltz ja Mannerheim 120
Jørgen Gaare ja Øystein Sjaastad: Peppi ja Sokrates 123
Hannu Koskinen: Kohti komeettaa : Rosetta aurinkokunnan salaisuuksia selvittämässä 124
Maaret Koskinen: Alussa oli sana : nuori Ingmar Bergman 126
James Hollis: The Middle Passage : From Misery to Meaning in Midlife 129
Carlos Barragán: The Yahoo Boys : Real Life with the Love Scammers of Lagos 130
Petri Tuomi-Nikula: Erilaista diplomatiaa 132
Jaakko Yli-Juonikas: Vaurioituneiden aivojen painajaiset 135
Jouni Tilli: Suomen pyhä sota : Papit jatkosodan julistajina 136
Mika Wickström: Markku Toikka : erikoisten roolien mies 139
Wolfram Eilenberger: Nykyisyyden haamuja 140
George Saunders: A Swim in the Pond in the Rain 144
Tom Kankkonen: Erdoğan : Turkki suuren johtajan varjossa 146
Erkki Tuomioja: Eino ja Mauno Pekkala : sosialidemokratian ja kommunismin välissä 149
Elli Leppä: Materian unet 152
Elli Leppä: Hirviöiden sukua 153
Aura Nurmi (toim.): Voidaan puhua jossitellen 154
Atte Koskinen: Ääri 155
Michael Regina: Deepwater Creek 156
Jean-Michel Charlier ja Jean Giraud: Blueberry: legendan jäljillä 158
Matthieu Bonhomme: Pitkä marssi 160
Jessi Jokelainen: Epigenesis 162
Ville Tietäväinen: Metsän kuningatar 163
Sofia Szamosi: Bad Kid : My Life as a "Troubled Teen" 164

Portinvartijan roolissa

Olin syyskuun lopussa Lastenkirjainstituutin järjestämässä Sananvapaus!-seminaarissa, jossa tarkasteltiin sananvapautta lasten- ja nuortenkirjallisuudessa. Lastenkirjainstituutin seminaarien tapaan mukavaa oli ja kiinnostavia puheenvuoroja kuultiin sananvapausaiheen ympäriltä. Erityisen kiinnostava oli kuvakirjataiteilijoiden Hannamari Ruohosen ja Ilja Karsikkaan keskustelu tutkija Leena Romun kanssa. Ruohonen ja Karsikas kun ovat molemmat hieman profiloituneet "vaikeiden aiheiden" käsittelijöiksi.

En voinut olla ihmettelemättä miesten vähäistä kiinnostusta tällaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan – olikohan seminaarin yleisössä lisäkseni yksi mies? Kovin naisvoittoista oli yleisö joka tapauksessa, kuten lasten- ja nuortenkirjallisuutta käsittelevissä tapahtumissa yleensäkin. Kyllä miestenkin kannattaisi näissä tilaisuuksissa käydä, tässäkin seminaarissa käsiteltiin kuitenkin merkittäviä yhteiskunnallisia ja taiteellisia kysymyksiä.

Kirjallisuudessa portinvartijuutta on monella tasolla. Kirjavinkit on yksi portinvartija: sillä, mitä valitsemme esiteltäväksi on merkitystä. Emme toki ole yksin vastuussa kirjojen saamasta näkyvyydestä ja esimerkiksi julkaisupäätöksiä tekevät tahot ovat merkittävämmässä osassa, mutta kyllä meidänkin valintamme vaikuttavat. Se korostuu kirjallisuudessa, joka saa niukasti arvioita: J. S. Meresmaa esimerkiksi kiitteli minua uutiskirjessään siihen mennessä ainoasta *Polte*-nuortenromaanin arviosta. Olin vähän pöyristynyt: miten muka arvioni voi olla ainoa?

Omakustannekirjojen on myös vaikea saada arvioita ja näkyvyyttä ja tunnistan meilläkin olevan tiettyjä ennakkoluuloja omakustanteita kohtaan. Siinä on peiliin katsomisen paikka. Toisaalta Kirjavinkkejä tehdään vapaaehtoisvoimin, mikä osaltaan asettaa rajansa. Yrittäkäämme silti lähestyä kaikenlaista kirjallisuutta avoimin mielin!

Mikko Saari
Päätoimittaja

Kasperi saa koiranpennun

Petra Heikkilä ja Mirkka Eskonen: *Todellinen ystävä*. S&S, 2026. 33 s.

Kasperi on toivonut pitkään koiraa, sellaista pientä valkoista, ja eräänä päivänä isä tulee kotiin pahvilaatikon kanssa. Siellä on koira! Isän työkaverin lapsi on kyllästynyt koiraan, joten nyt se muuttaa heille. Koiran nimi on Nero.

Nerosta ja Kasperista tulee heti parhaat ystävät. Naapuritalon Felix kaipaisi Kasperista seuraa etsimään kissoja, mutta Kasperi ei pääse, koska hänen täytyy ulkoiluttaa Neroa. Koira on totta tosiaan ihmisen paras ystävä.

"Mutta sitten tulee päivä, kun mä alan huomata, että Nero ei ole enää ihan kunnossa." Oi ja voi. Tiedättehän te, miten tässä käy – paitsi että ette ehkä tiedäkään. *Todellinen ystävä* ei nimittäin ole ihan se tavallinen lapsi ja koira -tarina. Sen sijaan se on aika ovela kuvakirja, jonka omistuskirjoituksesta saa pienen lukuohjeen: *"Kaikille, jotka ymmärtävät leikkiä"*.

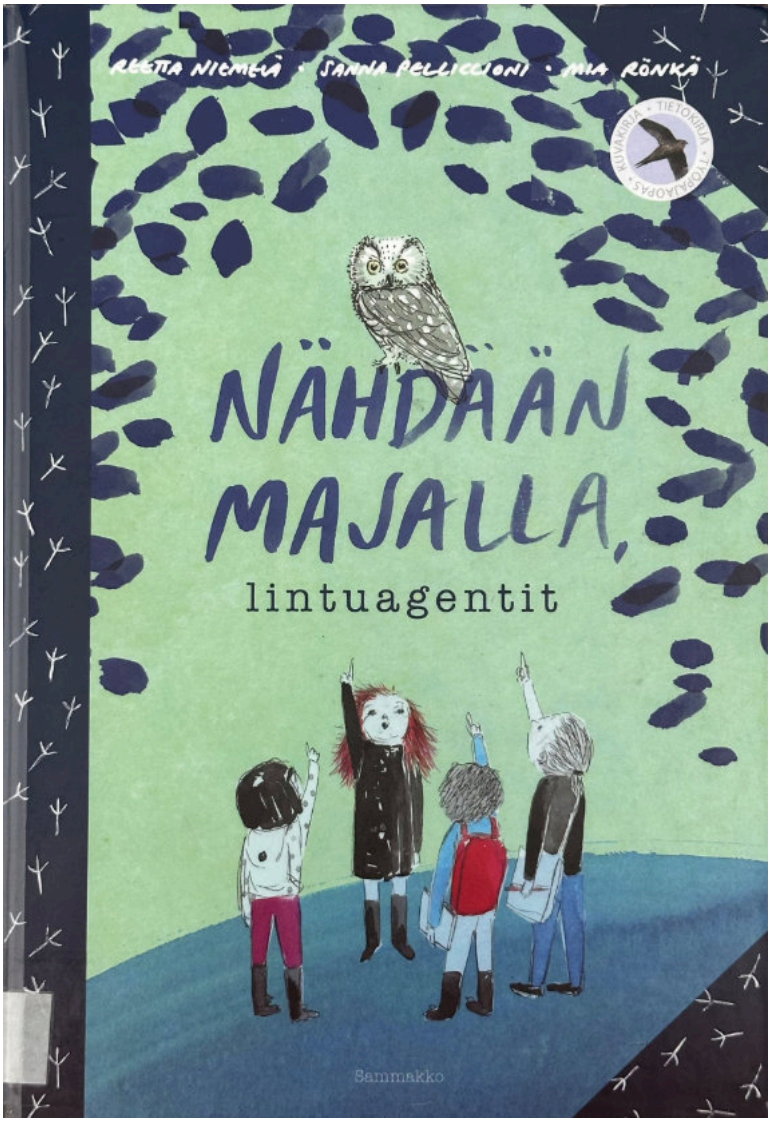
Petra Heikkilä ja **Mirkka Eskonen** ovat aikaisemmin tehneet oivallisen *Huolisyöppö*-kuvakirjan, joka käsitteli lapsiperheköyhyyttä ja vähävaraisen vanhemman voimattomuutta lapsen arjen näkökulmasta. Mielikuvitus paikkaa sitä, mitä rahalla ei saa. Leikki ja mielikuvitus ovat *Todellinen ystävä* -kirjassakin kunniassa. Tekijäkaksikko todella taitaa työnsä: tarina on tälläkin kertaa oivaltava ja kuvitus selkeää ja tyylikästä. Jään odottamaan, tuleeko Heikkilältä ja Eskoselta lisää näin mainioita kuvakirjoja.

Mikko Saari

Pikkutyllejä suojelemassa

Reetta Niemelä, Sanna Pelliccioni ja Mia Rönkä: *Nähdään majalla, lintuagentit*. Sammakko, 2017. 30 s. Nähdään majalla 2.

Nähdään majalla -sarjan tarinaa, tietokirjaa ja työpajaopasta yhdistelevä toteutus käsittelee tällä kertaa lintuja. Edellisessä kirjassa agentit ihmettelivät ja suojelivat pörriäisiä, tällä kertaa aiheena ovat linnut. Agentit leikkivät majallaan, kun he äkkäävät rikkinäisen linnunpöntön. Onneksi Pitkäsen papat ovat pian apuna ja laittavat tilalle uuden, ehjän pöntön.

Papat löytyvät myös vanhan karkkitehtaan pihalta. Tavallisesti suljettu portti tehtaan pihaan on auki. Pitkäsen papat ovat tehneet pihavajasta itselleen piilokojun, koska autioituneen tehtaan pihalla pesivät harvinaiset pikkutyllit, joille piha on ainoa kelvollinen pesäpaikka. Pihaan suunnitellaan parkkipaikkaa, papat tietävät.

Agentit saavat tehtäväkseen tarkkailla lintuja ja yhdessä tuumin herätetään myös huomiota pikkutyllien tilanteeseen. Olisiko tehtaan piha mahdollista suojella?

Reetta Niemelän, **Sanna Pelliccionin** ja **Mia Röngän** kirja on tasapainoinen kokonaisuus, jossa on mainio tarina, hyvää tietoa linnuista ja paljon ideoita asioista, joita voi tehdä lintujen hyväksi. Kirjasta löytyy niin pöntönrakennusohjeet kuin talviruokintavinkkejäkin. Pelliccionin kuvitus on edelleen herkkää ja tyylikästä ja sopivasti valokuvilla täydennettyä. Tiedon ja tarinan välinen tasapaino on kunnossa. Nähdään majalla on hyvä lasten luontotietosarja.

Mikko Saari

Hämähäkkimies auttaa maatilan eläimiä

Jay Fosgitt ja Elizabeth Rudnick: *Hämis ja eläinystävät*. Tammi, 2026. (*Spider-Man goes to the farm*, Autumn Publishing 2025). Suom. Antti Hulkkonen. 25 s.

Hämähäkkimies on matkalla kotiin rosvojahdista, kun hän kuulee outoa mölinää. Superroiston sijaan kyseessä on karkuun päässyt lehmä, jonka Hämähäkkimies auttaa takaisin kotiin. Kun hän on lähdössä kotiin, hän kuulee, että joku muukin tarvitsee hänen apuaan. Loppujen lopuksi Hämähäkkimies tulee auttaneeksi jokaista farmilta löytyvää eläintä.

Kun kirjan rakenne on näin itseään toistava, toivoisi, että hahmon ongelmanratkaisu vaihtelisi sivujen välillä. Valitettavasti Hämähäkkimies ratkoo kaikki ongelmat seittilingoillaan ja lähinnä vain siirtelee eläimiä niiden avulla. Koska seittilingot ovat lapselle ehkä jännittävin osa hahmoa, ratkaisu on ymmärrettävä. Samalla se kuitenkin jättää hahmon mahdollisuuksia hyödyntämättä.

Oma lukunsa on, että farmiseikkailu ei tunnu yhtään Hämähäkkimiehen tyyliseltä seikkailulta. Se kuitenkin yhdistää kaksi aihetta, joista lapset pitävät: supersankarit ja eläimet, joten se ei liene suurikaan ongelma. Hämähäkkimies on piirretty hauskasti ja karikatyyrimäisen ilmeikkääksi. Eläimet ovat hassunkurisen oloisia ja värimaailma on energinen.

Hämis ja eläinystävät on osa Marvel startti -kirjasarjaa, jossa toistaiseksi on ilmestynyt kaksi Spider-man-kirjaa. Kirjan paras puoli lienee, että se sopii ehdoitta kaikkein pienimmillekin Hämähäkkimies-faneille. Monet Hämähäkkimies-kirjoista ovat aivan perheen pienimmille liian väkivaltaisia tai pitkiä.

Juha Salmi

Pohjolan nisäkkäät värikuvina

Emma Jansson: *Pohjolan eläimet*. Lasten Keskus, 2026. (*Mina första nordiska djur*, Triumf 2021). Suom. Selma Öhman. 23 s. Luontopolulla 5.

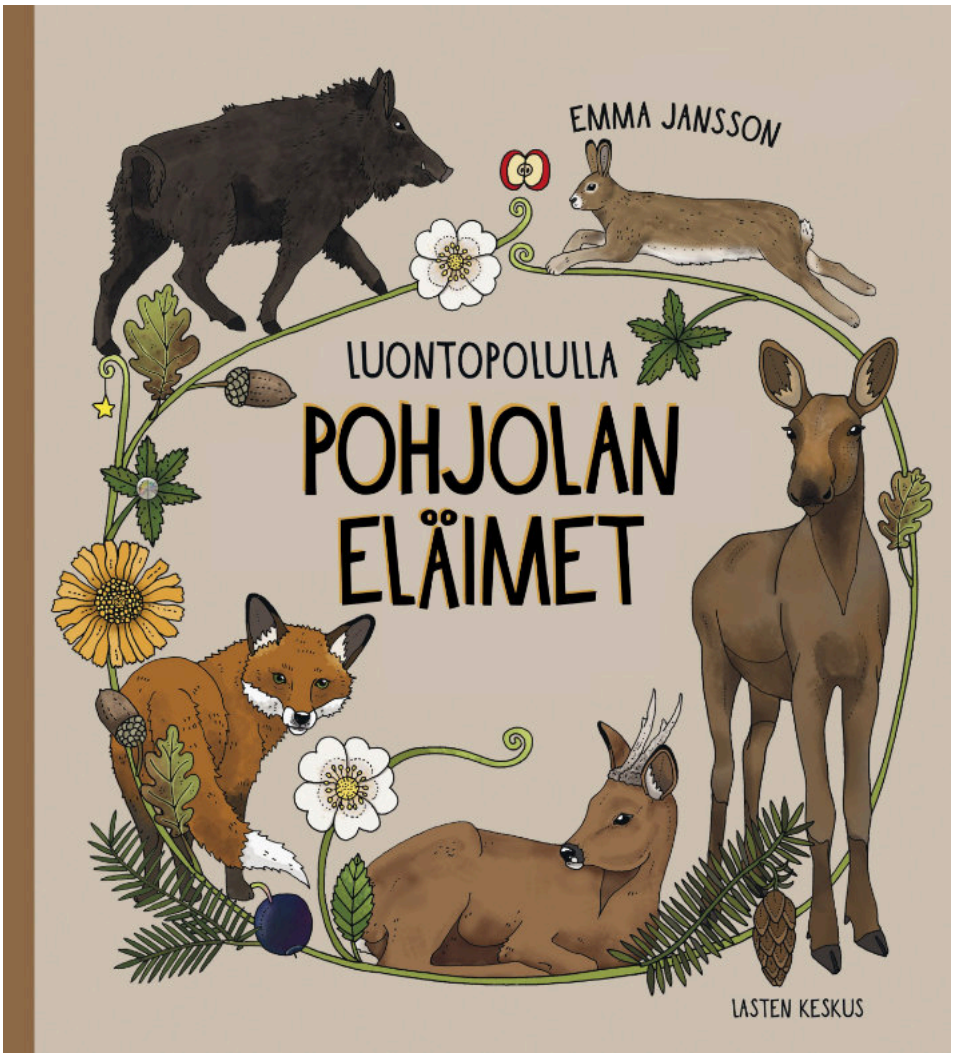
Millaisia nisäkkäitä asuu pohjolan luonnossa? Tästä kirjasta se selviää! Kirjassa esitellään hirvieläimiä, suurpetoja, näätäeläimiä ja jyrsijöitä, kaikkiaan 23 eri eläintä. Formaatti on tuttu aikaisemmista Luontopolulla-kirjoista: kirja on täynnä kauniisti piirrettyjä yksityiskohtaisia piirroskuvia eläimistä, ja niiden saatteena on sitten kappaleen verran perustietoja eläimestä.

Tämä on jo viides suomennettu kirja sarjasta ja vähän tutulta alkaa jo tuntua – piti ihan tarkistaa, että eikös näitä hirviä ja muita ollut jo sarjan aikaisemmissa kirjoissa. Toisaalta sarjan laatu on pysynyt tasaisen hyvänä ja kirja kyllä edelleen tarjoaa ihan tismalleen sitä, mitä siltä odottaakin.

Ruotsiksi sarjassa on ilmestynyt vielä vaikka kuinka monta kirjaa, joten jos Lasten Keskus vain katsoo suomentamisen kannattavaksi, lisää on luvassa vielä useamman kirjan verran. Ja miksipä ei: **Emma Janssonin** piirrosjälki on hurmaavaa ja kirjojen tekstit tarjoavat sopivasti selkeää perustietoa eläimistä.

Ruotsissa Janssonin tuotemerkki Eplaros on kasvanut melkoiseksi tuoteperheeksi, kun kirjojen ja värityskirjojen lisäksi on tarjolla kaikenlaisia ulkoiluun ja retkeilyyn sopivia tuotteita, paperitavaraa, teetä ja ties mitä muuta. En ihmettele: Janssonin kuvituksissa on selkeä, tunnistettava tyyli ja niiden luontoromantiikka vetoaa varmasti.

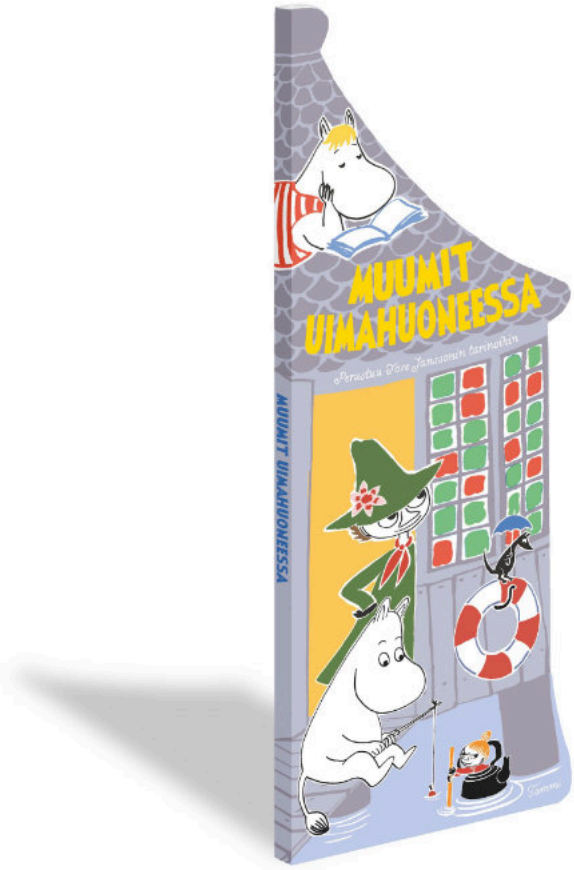
Mikko Saari

Muumien uimahuoneen salaisuus

Riina Kaarla ja Sami Kaarla: *Muumit uimahuoneessa*. Tammi, 2026. 15 s.

Muumeista julkaistaan yhtä jos toista. Yksi omaperäisimmistä ”kirjasarjoista” on **Riina** ja **Sami Kaarlan** käsialaa olevat muotokirjat, jotka ovat aina jonkin Muumilaakson talon näköisiä. Sarjassa ovat ilmestyneet muun muassa tähtitornia, majakkaa ja Muumitaloa käsittelevät kirjat.

Muumit uimahuoneessa alkaa, kun Muumipeikko ja Pikku Myy ovat tulleet uimaan. Joku on sytyttänyt kamiinaan tulen, mutta vielä kummallisempaa on, että Muumipeikon uimahousut ovat kadonneet. Sama kohtalo on myös Pikku Myyn uimarenkaalla. Kuka kumma on ne voinut viedä, ja mihin on kadonnut Nipsu, jota kastuminen pelottaa.

Tällä kertaa niin kirjan muotoa kuin rakennuksenkin tilaa hyödynnetään melko vähän. Koska uimahuone koostuu vain yhdestä huoneesta, keskittyy tarina vain tähän tilaan. Uimahuoneen katonrajasta kurkkii peikko, mutta hänelläkään ei ole tarinassa varsinaista roolia. Uimahuoneessa on vain kamiina, koukut vaatteille ja portaat veteen.

Vaikka tilaa ja tarinaelementtejä ei ole paljon, joskus niukkuus on hyvästä. Mysteeristä on hyvä irrotella ja teksti riimittelyineen on tosi sulavaa. Uimahuone on monelle Muumien fanillekin tuntemattomampi ja sinne kurkistaminen on hauska tilaisuus.

Muumit uimahuoneessa on hyvin toimiva muumikirja. Aiheensa puolesta se sopii erityisesti niin uimisesta pitäville kuin myös sitä pelkääville.

Juha Salmi

Purkkikaupalla toiveita ja unelmia

Deborah Marcero: *Toiveiden purkki*. Kumma, 2025. (*Hope in a jar*, G.P. Putnam's Sons 2025). Suom. Mari Nurminen. 33 s.

Deborah Marceron Purkki-sarjan kolmannessa kirjassa kohtaamme taas asioita purkkeihin säilövän Leevi-pupun. Hän unelmoi ystävineen monista eri asioista ja säilöö arvokkaita unelmia purkkeihin turvaan. Purkkeihin kertyy pieniä toiveita – ”olisipa ihana luistella” – ja vähän isompia – ”haluan balettitanssijaksi suureen kaupunkiin” – ja pian ystävillä on valtava kokoelma toiveita ja unelmia tulevaisuuden varalle.

Mutta! Tuuli voimistuu, taivas tummuu ja pisaroita alkaa putoilla. Myrsky iskee, eikä mikään ole ennallaan. Puita on kaatunut ja kun kaverukset muistavat purkkinsa, käy ilmi, että kokoelma on mennyttä. *”Mitä järkeä on unelmoida, jos kaiken saattoi menettää?”*

Pieni unelma oli kuitenkin selvinnyt myrskystä. Se herätti puput huomaamaan, että heillä on kuitenkin yhä toisensa. Unelmoinnin voi aloittaa alusta, päästää osasta unelmista irti ja toteuttaa osan.

On osuvaa, että unelmat tuhoaa juuri yllättävä myrsky, koska ilmastokatastrofin tuomat äärisäät tulevat jatkossa olemaan yhä useampien unelmien tiellä. On kuitenkin hyvä, että *Toiveiden purkin* sanoma on toiveikas. Toiveikkuutta tarvitaan. Yhteistyön ja yhdessä tekemisen voima välittyy myös.

Kauniisti kuvitettu kuvakirja luottaa vahvasti kuvaan. **Mari Nurmisen** suomentamaa tekstiä on niukasti. On ilo lukea kuvakirjaa, joka ei selitä liikaa.

Mikko Saari

Bongaa kaikki eläimet luukkujen takaa

Felicity Brooks, Magalí Mansilla ja Kristie Pickersgill: *Eläimet*. Lasten Keskus, 2026. (*Look and find animals*, Usborne 2024). Suom. Selma Öhman. 17 s. Hoksaa ja hihkaise.

Lilli-lintu on kateissa ja lukijan tehtävänä on löytää hänet. Se ei ole kuitenkaan helppoa, sillä häntä ei löydy mistään. Lukija yrittää parhaansa ja etsii häntä eri puolilta maailmaa, aina pohjoisnavalta Australiaan asti. Onneksi Lilli löytyy lopulta pesästään, johon olisi kannattanut kurkistaa ennen maanosan vaihtamista.

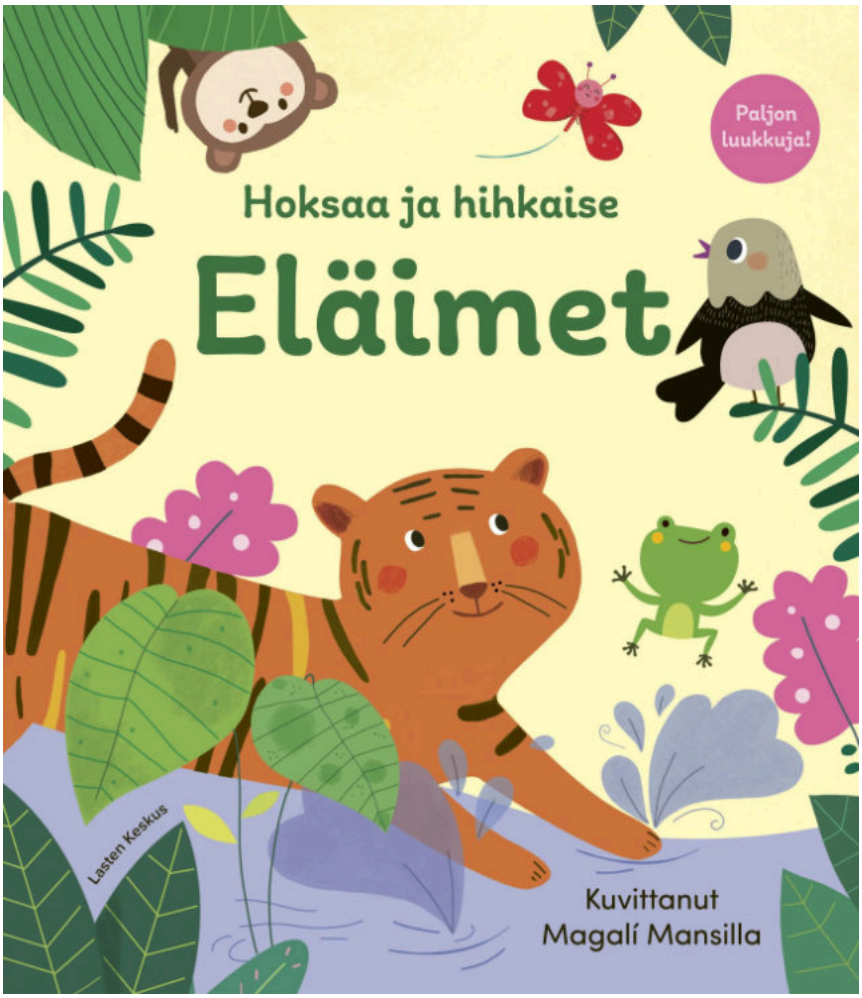
Hoksaa ja hihkaise -sarjan *Eläimet* ei ole etsintäkirja, kuten sarjan nimestä ehkä olisi voinut luulla, vaan kyseessä on perinteinen luukkukirja. Kuvitus on varsin yksinkertaista ja selkeää.

Luukkuja on paljon, ja ne sisältävät varsin laajan kirjon eläimiä. Suuresta osasta luukuista näkee jo etukäteen, mitä sisällä odottaa. Tämä toimii erityisesti hyvin pienille lapsille, joille ennakko-odotusten ja arvausten toteentuleminen voi antaa onnistumisen tunteita.

Kirjan takasivulle on koottu kaikki kirjassa nähdyt eläimet. Se toimiikin hyvänä lisäaktivointikeinona lapsille lukea teos uudestaan. Millaisessa piilossa se leijona piileskelikään?

Eläimet on hauska lastenkirja. Se sopii parhaiten hyvin nuorille lapsille ja erityisesti niille, joita kiehtovat eläimet ja piiloleikit. **Felicity Brooksin** maailman asioita esitteleviä lastenkirjoja on suomennettu paljon, mutta toiselta kirjoittajalta **Kristie Pickersgilliltä** ja kuvittaja **Magalí Mansillalta** tämä on ensimmäinen suomennos.

Juha Salmi

Majavakin löytää ystävän, vaikka ei sovikaan joukkoon

Marja Lappalainen ja Jarkko Vehniäinen: *Ikioma ystävä*. Otava, 2026. 30 s. Kamalan ihanat pennut 3.

Ikioma ystävä alkaa, kun Majava ahdistuu yliaktiivisista sisaruksistaan. Sisarukset juoksevat päättömästi ympäri pesää. Vaikka he kutsuvat Majavan mukaansa, Majava ei tahdo riehua. Hän kaipaa silti ystävää, sellaista, joka ymmärtäisi Majavaa. Majava lähteekin etsimään ystävää ja törmää Kamalan luonnon erikoisiin metsäneläimiin.

Kamalan ihanat pennut -sarjan kolmannessa satukirjassa on paljon hyvää. Kamalan luonnon pennut ovat uskomattoman söpöjä ja **Jarkko Vehniäinen** on ampunut taustat täyteen värejä. Satukirjan äärelle on helppo jäädä lumoutumaan. Erityishuomion ansaitsee hauska tonttu, joka seikkailee kirjan lävitse kuvituksen mukana.

Teema kantaa hyvin läpi koko kirjan ja lukija todistaa Majavan sinnikkäästi yrittävän tutustua eri hahmoihin. Itsenään oleminen tulee monitahoisesti esiin. Lopulta Majavan ystäväksi päätyy Kettu, joka on luonteeltaan varsin erilainen, mutta ymmärtää silti Majavaa.

Ikioma ystävä on loistava lastenkirja. Se tekee paljon asioita hyvin ja siksi sitä on helppo suositella yleiseksi satukirjaksi. Erityisesti kirjaa voi suositella lapsille, jotka vielä etsivät omaa paikkaansa ja identiteettiään.

Juha Salmi

Pikkusisaruksia pakoon vaikka taikamaailmaan

Deborah Marcero: *Hokkus pokkus pakoon!* Kumma, 2026. (*The Great Escape*, G.P. Putnam's Sons Books for Young Readers 2026). Suom. Mari Nurminen. 48 s.

Hokkus pokkus pakoon! alkaa, kun taikuuteen uskova Eve ei saa hetken rauhaa. Hänellä on kolme pikkusisarusta: Hukka, Nalle ja Pupu. Yhdessä nämä muodostavat pyörremyrskyn, joka seuraa Eveä paikasta toiseen. Ei auta, vaikka Eve piiloutuu komeroon tai lähtee ulos. Pikkusisarukset seuraavat perässä kuin liimattuina häneen.

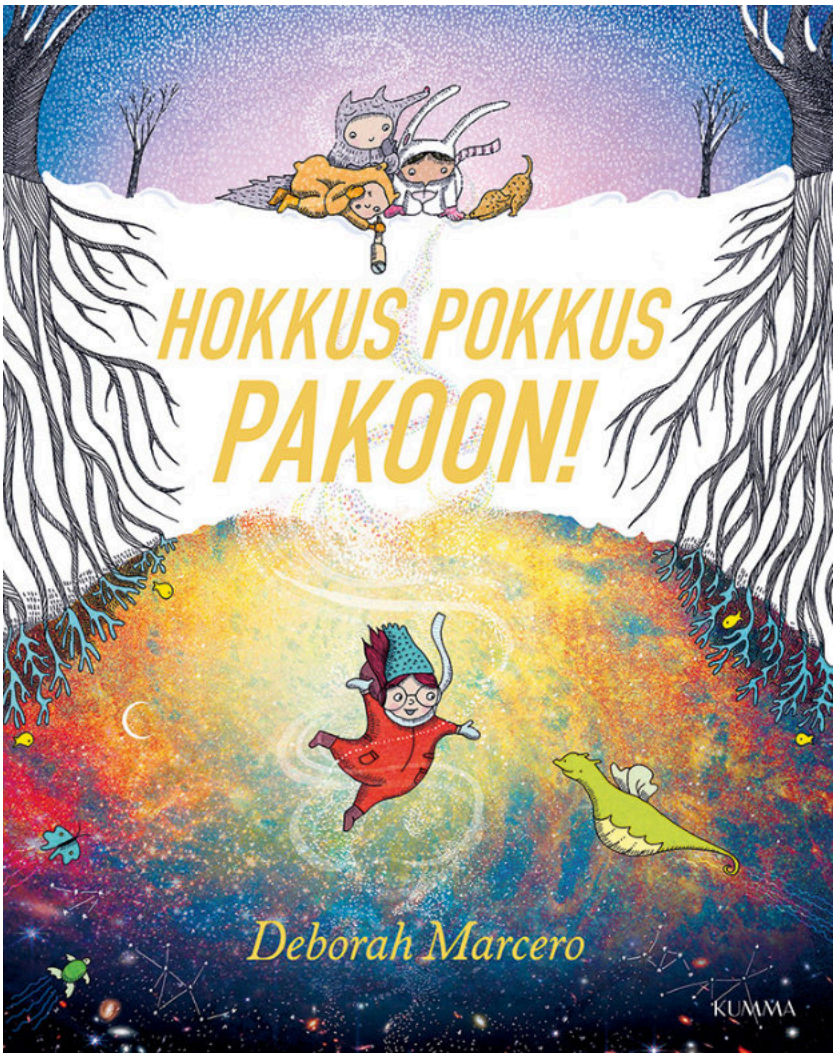
Ulkona Eve sukeltaa taikamaahan, mutta sinnekin pikkusisarukset seuraavat. Taikamaailmassa he joutuvat kuitenkin tekemään yhteistyötä ja auttamaan avaruusvalaita pinteestä.

Hokkus pokkus pakoon! on hyvin samastuttava kenelle tahansa, jolla on nuorempia sisaruksia. Teos käsittelee aihetta lempeästi ja rivien välissä, kiinnittäen huomion satumaiseen seikkailuun.

Kirjassa on hyvin vähän tekstiä. Sen sijaan se rakentaa voimakasta tunnelmaa suurilla kuvilla ja terävällä värimaailmalla. Kirjassa on myös nokkela sivuratkaisu: kun Eve sukeltaa taikamaahan, käännetään kirja hänen mukanaan ylösalaisin.

Hokkus pokkus pakoon! on taianomainen satukirja. Se sopii erityisesti lapsille, jotka kaipaavat välillä omaa tilaa sisarustensa keskellä, mutta suosittelen sitä silti kaikille muillekin. Lastenkirjailija **Deborah Marcero** on jäänyt Suomessa liian pienelle huomiolle, mutta *Hokkus pokkus pakoon!* on jo viides suomennos häneltä.

Juha Salmi

Isot koneet metsäsavotalla ja sahalla

Salla Savolainen: *Puuta!* WSOY, 2026. 37 s. Työmaat 5.

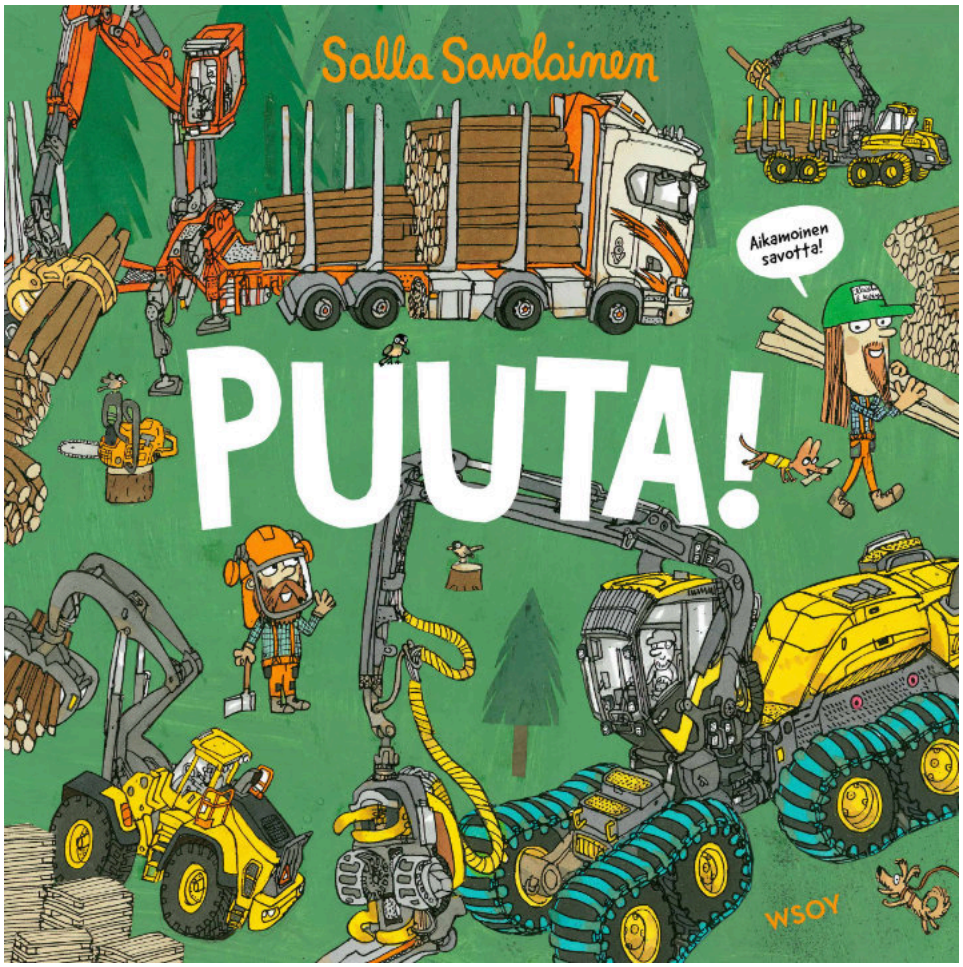
Mitä tapahtuu metsätyömaalla? Millaisilla koneilla puita kaadetaan, kuljetetaan ja käsitellään? Millaisia koneita on sahalla, jossa tukeista tehdään lautoja? Kaikkiin näihin kysymyksiin vastaa **Salla Savolaisen** *Puuta!*-kuvakirja, jossa erilaisia työmaita esittelevän kirjasarjan tapaan seikkailevat autokuski Koistinen ja tämän Piki-koira.

Savolainen on taas päässyt piirtämään erilaisia työkoneita ja jälki on tismalleen yhtä taitavaa ja hienoa kuin aikaisemminkin. Erilaisten koneiden toimintaperiaatteet tulevat tutuksi ja työn vaiheet ovat selkeitä. Kirjassa esitellään myös erikoisempia tilanteita, kuten vaikkapa turpeeseen uponneen kaivinkoneen pelastaminen.

Sarjan kirjoissa on esitelty isoja koneita ja työmaita unohtamatta ympäristönäkökulmia. *Puuta!* sivuaa aihetta myös: kirjassa esiintyy päiväkotilasten mielenosoitus lähimetsänsä puolesta. Motokuskikin kuulemma tarkkailee hytistään, onko kaadettavana lintujen pesäpuita. Näinköhän, jos raakkujokienkin yli ajetaan surutta? *Puuta!* tuntuu jostain syytä sarjan kirjoista kaikista häiritsevimmältä, mutta metsäteollisuudella onkin näistä teollisuudenaloista silmissäni kaikista kehnoin maine. Niinpä kirjan nyökkäykset ympäristönsuojelun suuntaan tuntuvat vähän tekopyhiltä.

Oma nihkeä suhtautumiseni metsäteollisuuteen ei toki ole tämän kirjan vika. *Puuta!* esittelee joka tapauksessa merkittävän teollisuudenalan koneita ja laitteita ja sellaisesta kiinnostuneille on varmasti mielenkiintoista nähdä, millaista kalustoa sahalla on käytössä ja millaisia ammattilaisia metsätöissä on.

Mikko Saari

Retki metsän tähtitaivaan alle

Anna Elina Isoaro ja Mira Mallius: *Miljoonan tähden hotelli*. WSOY, 2026. 37 s.

Kesäloman jälkeen eskarissa Vennin ystävä kertoo mahtavasta matkastaan, jossa lennettiin lentokoneella viiden tähden hotelliin, käytiin yötivolissa, nähtiin palmuja ja delfiinejä ja vaikka mitä ihmeellistä. Vennikin haluaa tällaiselle matkalle. Tällaista matkaa Vennin isä ei ihan voi tarjota, mutta isä lupaa viedä Vennin jo seuraavana viikonloppuna miljoonan tähden hotelliin.

”Se ei oikeastaan ole hotelli ollenkaan, mutta se on omalla tavallaan tosi hieno paikka”, isä vakuuttaa. Kyse on siis telttaretkestä metsään. Kummitädiltä saadaan lainaan rinkka ja retkikeitin ja metsään päästään bussilla. Teltta pystytetään uima-altaan äärelle eli metsälammen rantaan. Yöllä voidaan sitten ihmetellä taivaankannen miljoonia tähtiä.

Miljoonan tähden hotelli on hieno kuvakirja siitä, miten ihmeellisiä asioita löytyy ihan läheltä ja miten bussimatkan päästä löytyvä metsä voi tarjota hienoja matkaelämyksiä. Kaukomailla matkaillut ystäväkin on innoissaan, kun saa kuulla hienosta telttaretkestä: sekin on uusi ja ennenkokematon elämys. Yhteiskunnallinen eriarvoisuus on näkynyt kuvakirjoissa aika paljon. Tässä sitä kuvataan hienosti positiivisen kautta: tarina ei korosta Vennin ja isän vähävaraisuutta, vaan pääpaino on isän kekseliäisyydessä ja kyvyssä tarjota Vennille arvokas ja ilahduttava kokemus pienemmillä resursseilla.

Kirjassa yhdistyy **Anna Elina Isoaron** tärkeitä havaintoja täynnä oleva teksti ja upea kuvitus, jossa **Mira Mallius** yhdistelee hienosti kollaasitekniikkaa ja maalaamista. Kirjan kohokohtana on hieno tuplaleveä aukeama, jossa öinen metsä näyttäytyy kaikessa vaikuttavuudessaan. Kirjan korkea muoto – 33 cm – antaa näyttävälle kuvitukselle paljon tilaa.

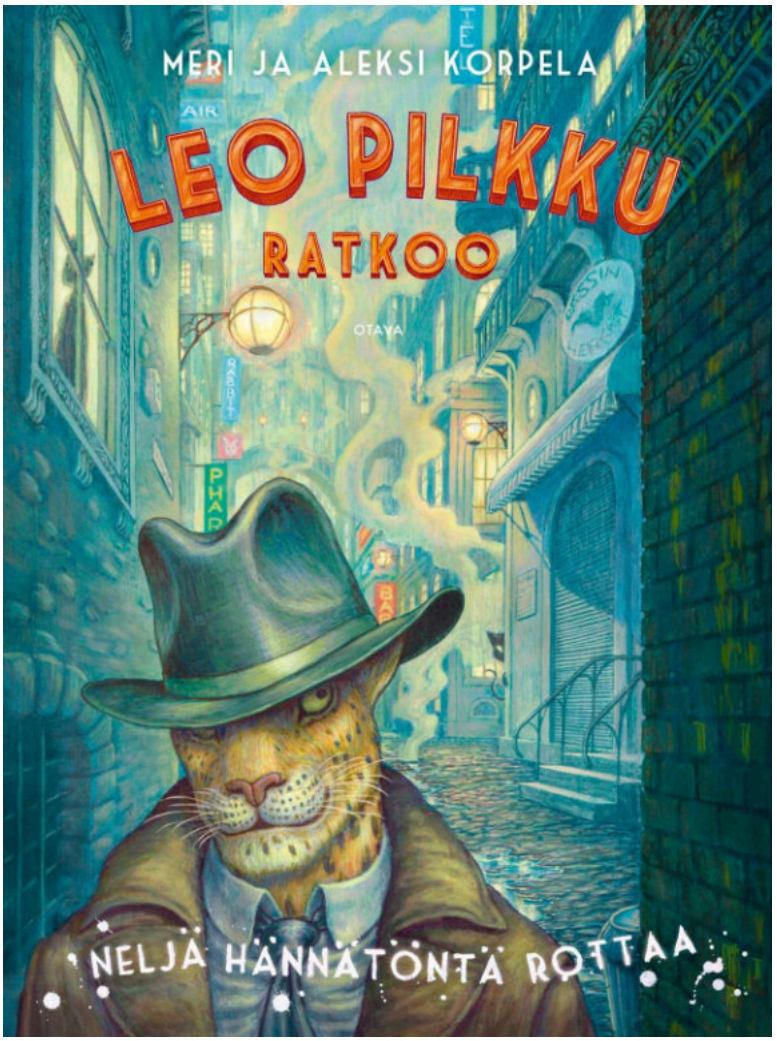
Isoaro ja Mallius ovat tehneet jo useita hienoja kuvakirjoja: *Sinä yönä tuli talvi* (2021), *Kaksi tätiä nimeltä Veera* (2023), *Aamun toiveet* (2024) ja *Tavara-avaruus* (2025). *Miljoonan tähden hotelli* liittyy tähän arvokkaaseen seuraan ansiokkaasti. Näin lahjakkaita ja luotettavia kuvakirjataitureita Suomessa ei ole monia. Toivottavasti tämä yhteistyö jatkuu vielä pitkään.

Mikko Saari

Saavumme metsälammen rantaan.
– Tässä on meidän hotellihuone, isä sanoo ylpeänä.
– Ja täällä on se uima-allas, minä oivallan.
Riisun kengät ja kokeilen varpailla vettä.
Onpas viileää!
Ilta-aurinko värittää taivaan
hattaranpinkiksi.
– Tuletko auttamaan teltan
kanssa? isä huikkaa.

Kovaksikeitetty dekkaritarina lapsille

Aleksi ja Meri Korpela: *Neljä hännätöntä rottaa*. Otava, 2026. 103 s. Leo Pilkku ratkaisee 1.

Leo Pilkku on yksityisetsivä Rämeenlinnan kaupungissa. Kun poliisikomisario Rumulus Rytinällä on käsissään oikein kiperä tapaus, hän kääntyy Pilkun puoleen. Tällä kertaa sellainen on murto ruokakauppaan; joku murtautuu sisään, mutta mitään ei varasteta. Mistä oikein on kyse, ja miten tapaukseen liittyy höperö hännätön rotta, jonka katukissa Räsy Rukkanen pelastaa hukkumiskuolemalta?

Neljä hännätöntä rottaa on lapsille suunnattu kovaksikeitetty dekkaritarina, jossa on kaikki genren tunnusmerkit, mutta eläinhahmojen kautta esitettynä. Kissapeto dekkarina tuo tietysti mieleen *Blacksadin*, joka lienee ollut jonkunasteinen esikuva Leo Pilkulle, mutta onhan näillä eroakin: *Blacksad* on aikuisten sarjakuvaa ja sävyiltään tummempi kuin lapsille suunnattu kuvitettu lastenromaani.

Satasivuisessa kirjassa on runsaasti kuvitusta ja isohko teksti, joten hännättömien rottien mysteerin selvittää melko nopeasti. Juonessa riittää käänteitä, jopa vähän pöhköyteen asti. Loppuratkaisu esitellään perinteiseen tapaan kokoamalla henkilögalleria yhteen tilaan ja houkuttelemalla syyllinen tunnustamaan.

Kirjan takana on pariskunta **Aleksi** ja **Meri Korpela**, jotka ovat aikaisemmin tuttuja muun muassa Peloton Peltohiiri -kuvakirjasarjasta. Aleksi Korpelan kuvitus erottuu kyllä edukseen: Rämeenlinnan kaupunki on sopivan synkkä ja niljainen, eläinhahmot ovat tyylikkäitä ja dekkarigenren tunnuspiirteet ovat tunnistettavissa. Tällaisen näyttävän ja jännittävän rikosromaanin luulisi löytävän ystäviä alakouluikäisistä lukijoista, joita dekkarijutut kiinnostavat.

Mikko Saari

Ylistyslaulu mielikuvitukselle ja kekseliäisyydelle

Deborah Marcero: *Roosa ja jännittävät seikkailukartat*. Kumma, 2020. (*My Heart Is a Compass*, Little, Brown Books for Young Readers 2018). Suom. Mari Nurminen. 33 s.

Roosa haluaisi olla tutkimusmatkailija, pioneeri ja tiennäyttäjä. Hän haluaisi löytää jotain, mitä ei ole vielä löydetty. Koulussa on tulossa esitelmätunti, ja Roosa haluaisi kovasti esitellä jotain ennennäkemätöntä. Sellainen pitäisi vain löytää jostain, eikä Roosa tiedä yhtään, mistä.

Selvää kuitenkin on, että ennennäkemättömän löytäminen edellyttää karttaa, ja kartta on piirrettävä itse, koska eihän valmiista kartoista löydä asioita, joita ei vielä tiedetä. Roosan mielikuvitus tuottaa hienon kaupungin kartan ja Roosan sydän saa toimia kompassina.

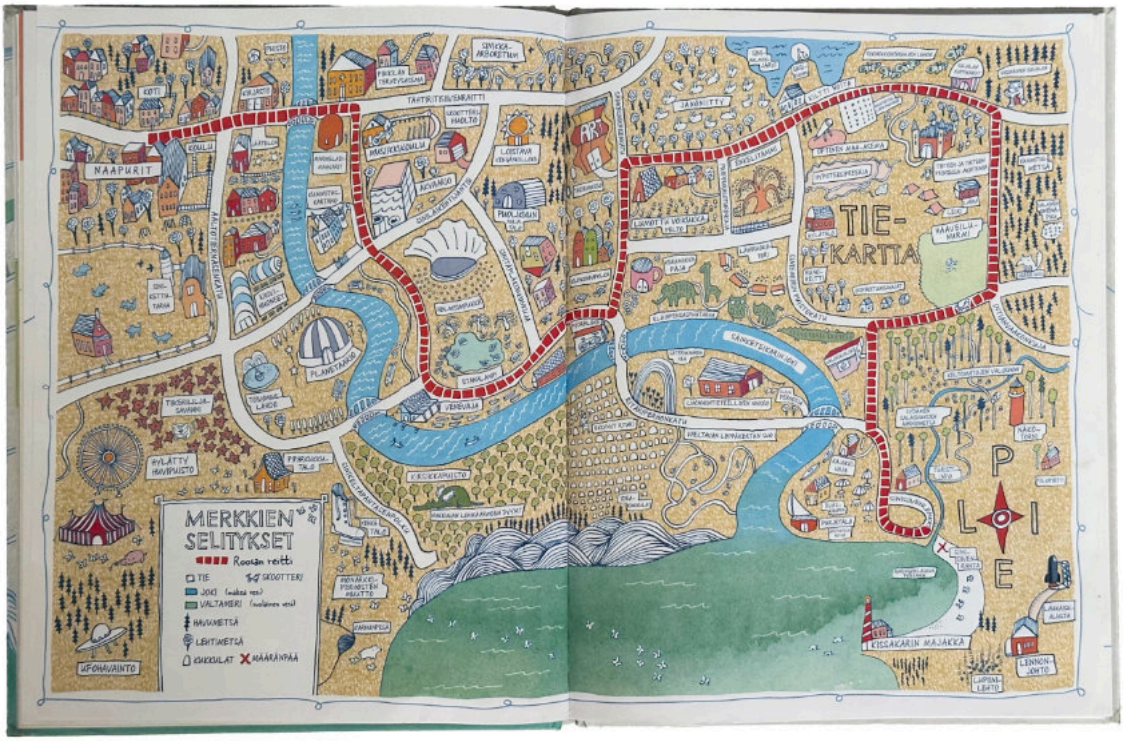
Kartta johtaa Roosan rannalle, mutta sieltä ei löydy mitään uutta. Niinpä hän kartoittaa taivaan ja singahtaa avaruuteen. Hän kartoittaa valtamerten ulapat ja vuorten rautatiet, eikä löydä mitään esiteltäväksi koulussa. Roosa kertoo koulussa sitten koko tämän tuloksettoman seikkailun – ja kaikki ihastuvat Roosan löytöretkiin ja innostuvat piirtämään omia karttojaan.

Roosa ja jännittävät seikkailukartat on ensimmäinen suomennos **Deborah Marcerolta**, jolta on sittemmin suomennettu muutama muukin kuvakirja. Tämä hieno kertomus on mielikuvituksen voiman kuvausta ja innostaa varmasti lukijansakin kuvittelemaan mahdollisia maailmoja ja piirtelemään karttoja. Marceron kuvitustyyli on kirjassa selkeä ja kartat ovat helppolukuisia, havainnollisia ja täynnä kiinnostavia yksityiskohtia. Tekstiä on niukanlaisesti, Marcero luottaa kuvien voimaan eikä selitä asioita liikaa.

Toivottavasti Kumma jatkaa Marceron kuvakirjojen suomennoksia, ovat nämä sen verran kaunista jälkeä ja sisällöltään inspiroivia.

Mikko Saari

Vilijonkka ja Haisuli opettelemassa naapurisopua

Katariina Heilala, Riina Kaarla ja Sami Kaarla: *Vuoroin vieraissa*. Tammi, 2026. 10 s. Muumi ja ystävät.

Muumi ja ystävät -sarja on saanut syksyllä kaksi uutta osaa. Sarjan on kirjoittanut **Katariina Heilala**, ja sen ovat kuvittaneet **Sami** ja **Riina Kaarla**. Kirjasarjassa kerrotaan aina tarina kahden muumihahmon kautta. Kirjojen mukana on leluhahmoja, joilla voi keksiä omia tarinoita. Tämän kirjan hahmot ovat Vilijonkka ja Haisuli.

Vuoroin vieraissa alkaa Vilijonkan esittelyllä. Vilijonkka pitää asiat siisteinä ja järjestyksessä. Vilijonkan naapurissa asuva Haisuli on taasen ihan päinvastainen. Hän ei välitä siisteydestä, ja tulee Vilijonkan kotiin jalat kuraisina. Kun Vilijonkka ei keksi enää mitään siivottavaa kotonaan, hän saa idean. Mitä jos hän siivoisi Haisulin kodin? Haisulin kodissa riittää siivottavaa, mutta toisen kotiin ei tietenkään saisi mennä omin luvin siivoamaan. Onneksi Muumimamma saa rakennettua sovun Haisulin ja Vilijonkan välille.

Kirja esittelee onnistuneesti kaksi hyvin erilaista hahmoa ja heidän yhteiselostaan syntyviä ongelmia. Opetus toisen omien rajojen kunnioittamisesta on hienovaraisesti rakennettu. Vaikka Vilijonkalla on hyvät tarkoitusperät, hänen toimintansa ei ole hyväksyttävää.

Kaarlojen Muumi-kuvitus on yhä korkeatasoista. He kunnioittavat **Tove Janssonin** perintöä muun muassa lisäilemällä useille sivuille jänniä piilohahmoja. *Vuoroin vieraissa* on hyvä lastenkirja. Siinä on toimiva opetus ja tavanomaisesta muumitarinasta eroava juoni. Sitä voi suositella luettavaksi erityisesti silloin, kun opetellaan rajojen asettamista.

Juha Salmi

Muumipeikon salainen ystävä

Katariina Heilala, Riina Kaarla ja Sami Kaarla: *Mörön salaisuus*. Tammi, 2026. 10 s. Muumi ja ystävät.

Mörön salaisuus on Muumi ja ystävät -sarjan vuoden 2026 toinen uusi osa. Kirjan on kirjoittanut **Katariina Heilala**, ja sen ovat kuvittaneet **Sami** ja **Riina Kaarla**. Kirjasarja nostaa aina esiin kaksi hahmoa, joiden kautta tarina kerrotaan. Tämän kirjan hahmot ovat Mörkö ja Pikku Myy.

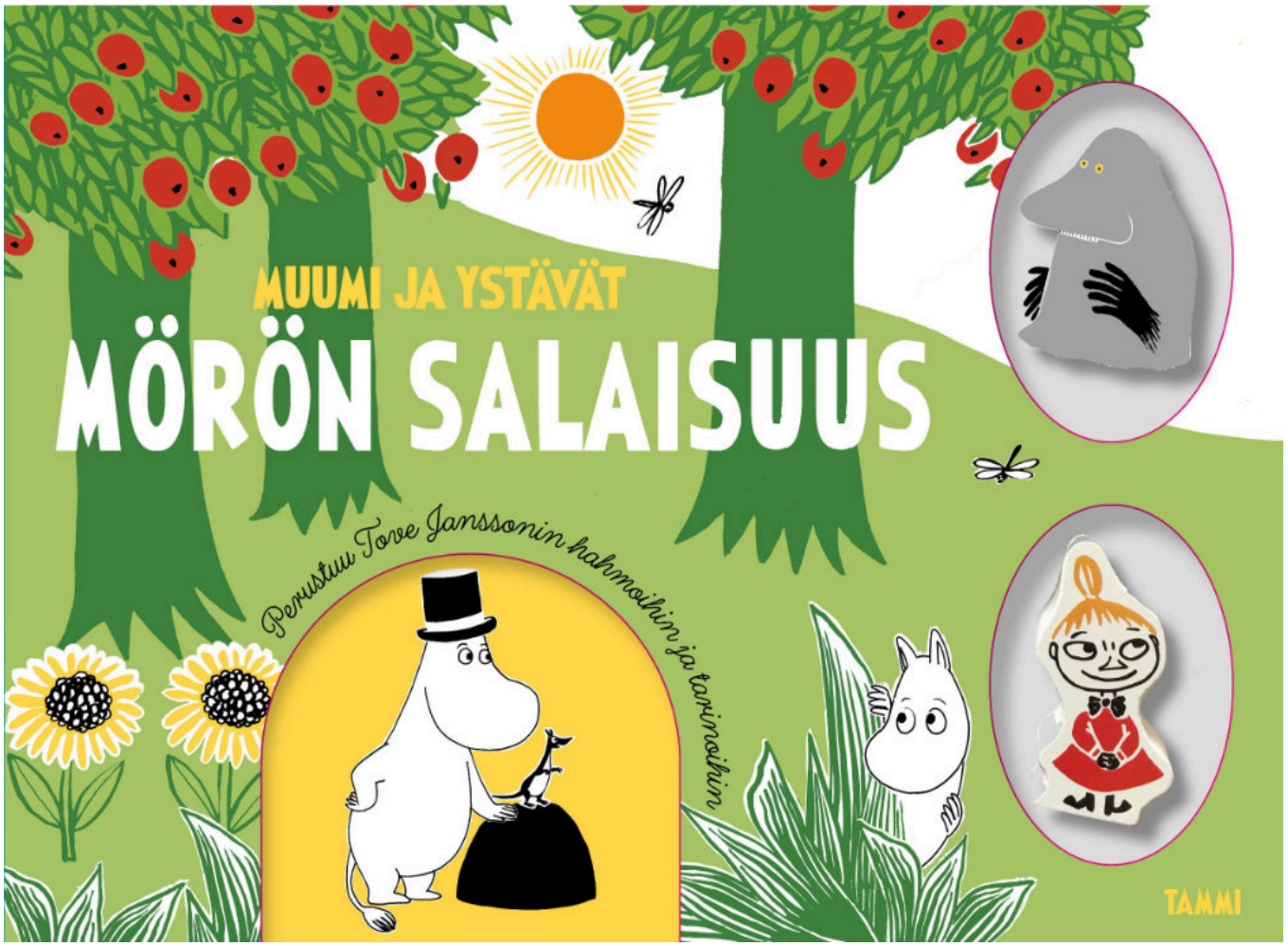
Pikku Myy saattaa olla Muumilaakson pienimpiä, mutta hän on aina perillä kaikesta. Nyt Muumipappa on vienyt Muumiperheen ja Myyn majakkasaarelle, jossa riittää puuhasteltavaa. Myy ei kuitenkaan ole ainoa tarkkailija, vaan myös Mörkö tekee niin. Muumimamma kertoo, että Mörköä ei tarvitse pelätä, vaan hän on ainoastaan yksinäinen. Muumipeikko vie hänelle lyhdyn ja heistä tulee salaisia lyhty-ystäviä.

Tämä on minusta hieman kummallinen Muumitarina kahdestakin syystä. Ensinnäkin vierastan ajatusta, että pienelle lapselle opetetaan salaisten ystävyyssuhteiden muodostamista. Toisekseen, kun kirjan mukana tulevat Mörkö ja Pikku Myy, miksi Muumipeikko on se, joka Mörön kanssa ystävystyy? Olisiko Pikku Myyn ystävystyminen Mörön kanssa ollut liian pelottavaa? En tiedä. Silti tuntuu, että Myy jää omassa kirjassaan hieman taka-alalle tarkkailijaksi.

Kaarlojen kuvittamat Muumit ovat aina kauniita katsella. Majakkasaari on epätavallisempi ympäristö, johon tutustuu mielellään. Värimaailma on tällä kertaa aika tumma, koska osa tarinasta tapahtuu yöllä.

Mörön salaisuus on kokonaisuutena kuitenkin ihan kiva lukukokemus. On kiva, että Mörön hahmosta tuodaan esiin myös myönteisiä puolia.

Juha Salmi

Nuorisokodin lakkautusuhka saa nuoret liikkeelle

Maria Mustranta: *Me olemme päättäneet*. Myllylahti, 2026. 167 s.

Eräänä elokuisena yönä Jonin ikkunan alle ilmestyy hahmo menneisyydestä. Erkka on vähän levoton kaveri ja joutuu herkästi hankaluuksiin, joten juuri lukion aloittaneen Jonin mielessä on muutakin kuin arvaamattoman vanhan kaverin kanssa hengailu. Erkalla on kuitenkin ongelma: hän asuu nuorisokodissa, joka uhataan sulkea.

Nuorisokodin sulkemispäätös on tietysti aluevaltuuston paikallispolitiikkaa ja sehän Jonille sopii: Joni ystävineen sukelsi politiikan kiemuroihin edellisessä *Te olette liian nuoria* -kirjassa, jossa Jonin sisko Anni kampanjoi itsensä kaupunginvaltuustoon. Nuoret lähtevät siis selvittämään, miksi nuorisokotia ollaan sulkemassa. Kun asiaa vähän kaivellaan, kysymys tarkentuu: miksi sulkemista juntataan läpi väkisin? Kuka hyötyy?

Me olemme päättäneet muistuttaa edeltäjäänsä. Kirja on vauhdikas ja jännittävä kertomus paikallispolitiikan kiemuroista – kyllä, nämä asiat mahtuvat samaan lauseeseen – ja tekee hyvin politiikan maailmaa tutummaksi nuorille. Nuorten on mahdollista vaikuttaa politiikassa ja päätettävät asiat koskettavat nuoria. Toisaalta asioita ei kuvata liian helppoina; nuorisokodin lakkautuksen peruminen ei ole mikään pikkujuttu.

Edellisen kirjan tavoin kirjassa on hyvin ymmärrystä erilaisia ihmisiä ja elämäntilanteita kohtaan. Toinen tärkeä viesti onkin ennakkoluulojen vastustaminen, koska muiden toiminnan taustalla voi olla asioita, joista ei tiedä. Ihmiset eivät aina ole ensivaikutelmansa tai päälle päin näkyvän osan mukaisia.

Sarjan kirjat kannattaa lukea järjestyksessä, jotta henkilöt ovat tutumpia ja taustatarina rakentuu oikein. Sinänsä juonet ovat itsenäisiä, mutta järjestyksessä luettuna kirjat toimivat paremmin.

Mikko Saari

ALOITA TÄSTÄ

Jumalten kaupungin salaisuudet paljastuvat

Anu Holopainen: *Pahansyöjät*. Myllylahti, 2026. 240 s.

Pitkän linjan nuortenkirjailija **Anu Holopaisen** tuorein fantasiaromaani *Pahansyöjät* kertoo maailmasta, jota hallitsevat Jumalat. Ihmisten keskuudessa liikkuvat Jumalat ovat ihmismäisiä olentoja, jotka kiertelevät toisinaan kansan keskuudessa jakamassa siunauksiaan ja valikoimassa palvelijoita Saralianin kaupunkiin, jossa Jumalat asuvat.

Ksiia tietää, ettei häntä voida valita. Jumalille kelpaavat vain virheettömät, ja hänen kasvojaan koristaa iso tuliluomi. Ksiia osaa kuitenkin laulaa kauniisti ja yllättävä kohtaaminen Jumalan kanssa johtaa siihen, että Ksiia valitaan uudeksi laulajaksi Saralianiin. Sinne lähtiessään hänen on hyvästeltävä perheensä, ystävänsä ja lemmikkilintunsa.

Saralianin kaupungissa Ksiialla on hieman sopeutumisvaikeuksia, mutta hän löytää paikkansa ja nousee Jumalten suosioon. Ksiialla on kuitenkin salaisuus, josta Jumalat eivät tiedä mitään: hän osaa lukea Jumalten kieltä. Taito on kulkenut suvussa salaisena perintönä sukupolvelta toiselle, Ksiialle kielen opetti hänen isotätinsä. Koska Saralianin kaupunkiin valitut eivät enää voi palata kotiinsa, Ksiia ei voi opettaa taitoa eteenpäin – mutta ehkä nyt onkin koittanut se aika, kun tätä sukupolvelta toiselle siirtynyttä salaista taitoa tarvitaan.

Jumalten ja Saralianin tietty pahaenteisyys on ilmeistä alusta asti ja Ksiian kokemusten myötä vain kasvaa. Näitä synkkiä salaisuuksia Ksiia joutuu purkamaan ja lopulta selviävät, keitä kirjan nimen pahansyöjät ovat. *Pahansyöjät* on näppärästi rakennettu tarina, mitä nyt loppu tuntui hitusen kiirehdityltä: kun tapahtumat alkoivat lähestyä huipennustaan, noteerasin samalla, ettei sivujakaan ole jäljellä kuin vähän. Aika vauhdilla loppu sitten vedettiin kasaan. Tiiviys on toki nuorten lukijoiden kohdalla hyve, mutta pikkuisen vinksahtaneelta tämä tuntui.

Pahansyöjät jätti kuitenkin hyvän maun. Kirja on luokiteltu nuortenkirjaksi, mutta se on ennemmin varhaisnuorten kirja ja asettuu sinne jonnekin lasten- ja nuortenkirjojen välimaastoon. Suosittelen siis *Pahansyöjiä* monenikäisille kevyesti mystisistä fantasiatarinoista pitäville lukijoille, se on kuitenkin varsin helppoa luettavaa ja juoneltaan houkutteleva.

Mikko Saari

Kuinka tulla cooliksi kuudennella luokalla

Ellen Strömberg: *Syksy on syvältä*. S&S, 2026. (*Hösten från helvetet*, Schildts & Söderströms 2026). Suom. Arja Kantele. 304 s.

Kuudennen luokan aloittava Ebba on elämässään murrosvaiheessa. Paitsi että alakoulu on loppumassa, Ebba tulee myös muuttamaan ulkomaille: Vaasassa asuvan Ebban äiti on rakastunut uumajalaiseen mieheen ja perhe muuttaa Uumajaan kuutosluokan jälkeen. Nyt Ebballa on kriittinen aika: hänestä täytyy tulla merkittävästi coolimpi tyyppi.

Tätä paikoin aika tuskallista prosessia Ebba tallentaa päiväkirjaansa, joka saa todistaa ystävyyssuhteiden kokemista kolauksista, seurustelupyrkimyksistä, esiteinidraamoista ja suurista tunteista ja tietysti megamokista. Ebba on melkoinen hölöttäjä, jonka ratkaisu hermostuttavissa tilanteissa on hölistä menemään, joten kaikenlaista draamaa on luvassa.

Hankaluuksia on tosiaan kaverisuhteissa. Vanhat parhaat kaverit Nelly ja Laban tuntuvat vähän kiusallisilta ja kun koulun retkellä Ebban välit luokan cooleimpiin tyttöihin lämpenevät, etenkin Lydiaan, vanhat kaverit ovat vaarassa joutua sivuun. Syyslukukaudesta on tulossa koetteleva!

Ellen Strömberg on kirjoittanut hurmaavia nuortenromaaneja. Etenkin *Mehän vaan mennään siitä ohi* on aivan upea. *Syksy on syvältä* on sekin oivallinen kuvaus tietystä ikävaiheesta kaikkine kiemuroineen. Ebba on päähenkilönä hyvä ja koulukaverien porukka muutenkin sopivan värikäs ja monipuolinen. Välien selvittely johtaa myös arvokkaisiin opetuksiin ystävyydestä ja toisten reilusta kohtelusta. Tarina etenee hyvällä vauhdilla. **Arja Kanteleen** suomennos on selkeää ja uskottavaa kieltä.

Kirja päättyy joululomaan ja toiveeseen siitä, että ensi vuodesta tulee kivempi. Saapa nähdä, saammeko lukea Ebba Blaun päiväkirjan seuraavankin osan.

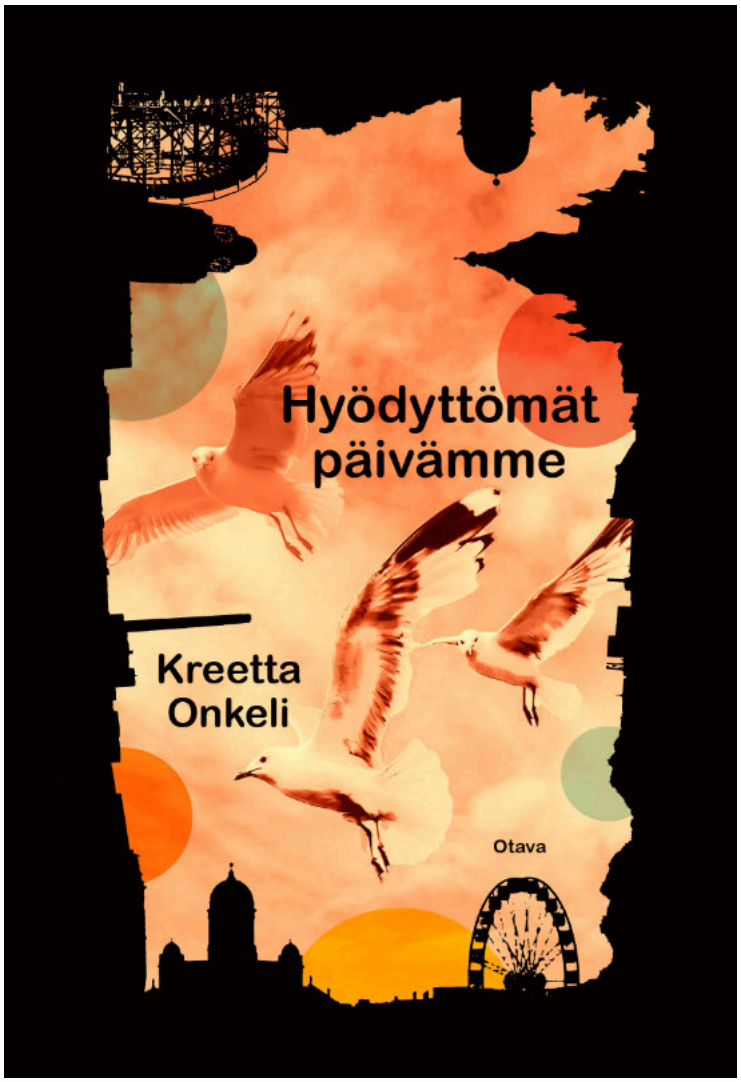
Mikko Saari

Kesä, eikä mitään tekemistä

Kreetta Onkeli: *Hyödyttömät päivämme*. Otava, 2026. 251 s.

Kreetta Onkelin *Hyödyttömät päivämme* kuvaa kahden nuoren miehen kesää Helsingissä. Okke ja Liki ovat päättäneet kahdeksannen luokan ja jääneet täysin joutilaiksi. Kummallakin on kyllä koripalloharrastuksensa, mutta joukkueet on jaettu, eivätkä ennen lajissa pärjänneet pojat ole mahtuneet parempiin joukkueisiin. Kauden päätöspelin molemmat viettävät penkillä. Haluaako sellaisen jälkeen enää jatkaa?

Mitä kaksi nuorta miestä sitten kaupungissa tekee? Jonkinlaista viittausta antaa kirjan alkuasetelma, jossa Okke ja Liki ovat syksyllä oikeustalolla vastaamassa tekosistaan. Kummankaan vanhemmat eivät ole paikalla, heitä ei kiinnosta, mikä sekin on oireellista.

Mitä kesän aikana sitten oikein tapahtuu? Okke ja Liki lähinnä harhailevat ympäriinsä. Eihän kaupungissa ole kovin paljon tekemistä, jota voisi ilman rahaa tehdä. Kaikki tila on kaupallisen toiminnan palveluksessa. Ratikoilla ja busseilla voi sentään ajella, ja ratikassa he kohtaavat Edithin. Tyylikäs vanha rouva ei näytä oikein sopivan ratikkaan, mutta tulee kuitenkin jutulle poikien kanssa. Edith pyytää heitä kahvilaseuraksi, mutta pojat kieltäytyvät.

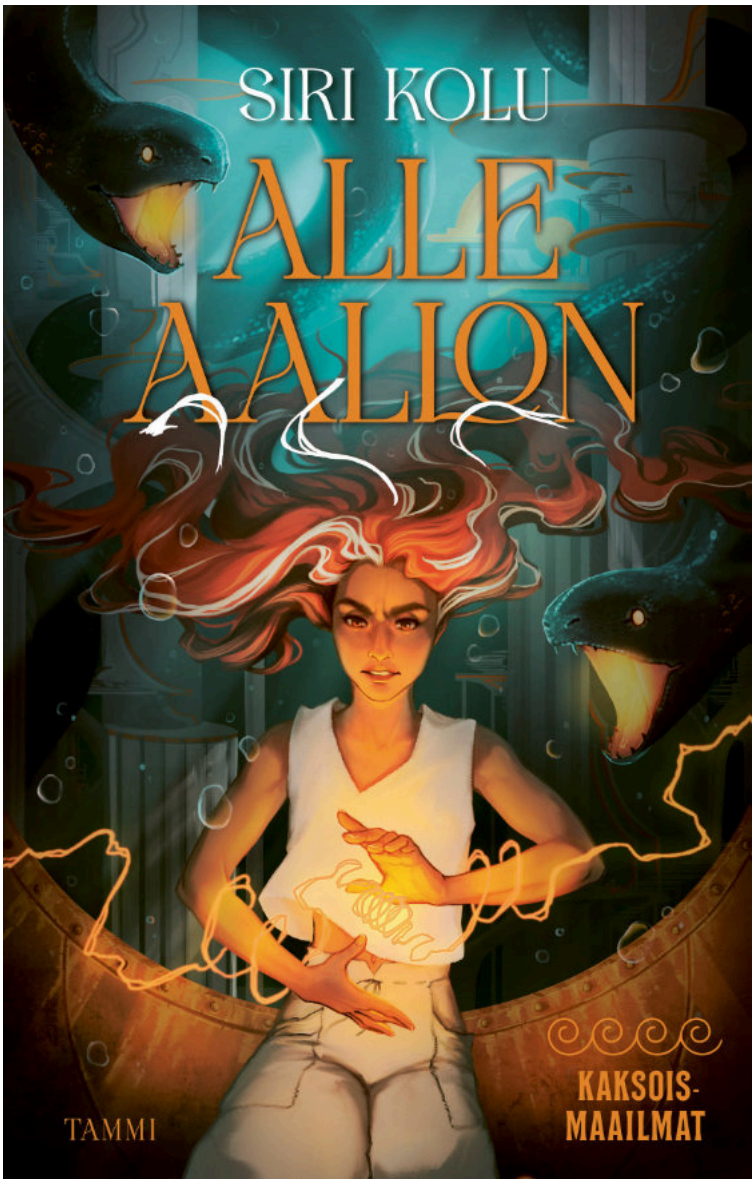
He kuitenkin törmäävät Edithiin uudestaan ja lähtevät tämän kanssa kahville. Käy ilmi, että mukavalla mummolla on käsilaukussaan satoja, jos ei tuhansia euroja rahaa, ja sen verran sekavat jutut, että hän on ilmiselvästi muistisairas. Okke ja Liki soittavat hätäkeskukseen saadakseen apua, mutta sitä ei irtoa, joten he päättävät auttaa Edithiä pääsemään kotiinsa, ettei tämä tule ryöstetyksi.

Tästä hyväntahtoisesta pyrkimyksestä päästään sitten kesän loppuun mennessä siihen, että Okke ja Liki ovat oikeudessa. Vaikka kirja kuvaa joutilasta kesää, tunnelma on painostava. Onkeli on onnistunut rakenteen kanssa hyvin, kirja toimii ja houkuttelee lukemaan. Nuorison joutilaisuuden kuvauksena se on oivaltava ja kuvaa hyvin, miten vaikeiden asioiden kanssa nuoret voivat joutua painimaan – vaikka perheessä näennäisesti asiat hyvin olisivatkin, ja erityisesti tietysti silloin kun ei ole.

Mikko Saari

Antiikin myyttejä herättelevän nuortensarjan avaus

Siri Kolu: *Alle aallon*. Tammi, 2026. 331 s. Kaksoismaailmat 1.

12-vuotias Elektra alkaa Helsingissä nähdä painajaisia. Niissä hän on oudossa kaupungissa, jonka valtava tulva-aalto tuhoaa. Unet toistuvat kerta toisensa jälkeen. Ystävänsä Maxxamin kanssa El selvittää kummallisia unia ja he keksivät, että unien tapahtumapaikkana on muinainen Atlantis. Mikä Elektran yhteys Atlantikseen on?

Myös Atlantiksessa on oma Elektransa. Tämä Elektra muistuttaa kovasti nykypäivän Helsingin Elektraa, kolmivärisiä hiuksia myöten. Tämäkin Elektra näkee unia, joissa hän kulkee tulevaisuuden kaupungissa, jossa hänelle välitetään kuvia tulevaisuuden sukellusveneistä. Pystyykö Elektra välittämään unikuvat keksijäsedälleen ja pelastumaan Atlantiksen tuhonneesta tulvasta?

Atlantikseen liittyvät myytit heräävät hauskasti henkiin **Siri Kolun** uuden Kaksoismaailmat-sarjan ensimmäisessä kirjassa. Nykypäivässä ihmetellään unikuvien merkitystä, hankitaan tietoa ja sumplitaan ihmissuhteita. Elektra elää kansainvälisten koulujen ja expat-diplomaattien maailmassa, mikä on vähän epätavallista, ja tuo oman mausteensa kirjaan. Atlantiksesta Kolu taas piirtää tyylikkään kuvan monitasoisena luokkayhteiskuntana; se ei todellakaan ole mikään tarujen utopia.

Alle aallon on jännittävä kirja, joka etenee kohti vääjäämätöntä loppuaan tyylikkäästi kahdella eri aikatasolla. Kolu on rakennellut hienon kertomuksen, joka tuo uutta valoa vanhaan myyttiin. Odotan mielenkiinnolla, miten Kaksoismaailmat-trilogia tästä jatkuu ja ovatko kirjat ja myytit jollain tavalla kytköksissä toisiinsa. Seuraavan osan aiheeseen vihjataan tässä kirjassa, vaikuttaisi siltä että antiikin Kreikan tarinoiden parissa jatketaan.

Mikko Saari

Taas kohdataan hirviö maailmanlopun seikkailuissa

Max Brallier: *Maailman viimeiset tyypit : Tuhoojan tukikohta*. WSOY, 2026. (*The Last Kids on Earth and the Destructor's Lair*, Viking Books for Young Readers 2025) Kuv. Douglas Holgate. Suom. Aila Herronen. 258 s. Maailman viimeiset tyypit 10.

Maailman viimeiset tyypit on nuortenkirjasarja, jossa toisesta ulottuvuudesta tullut hirviöolento on muuttanut yllättäen valtaosan ihmisistä zombeiksi. Päähenkilöinä toimii pieni joukko ystävyksiä, jotka ovat onnistuneet muuttamaan maailmanlopun ihan hauskaksi kokemukseksi.

Tuhoojan tukikohta on sarjan kymmenes osa, ja sarjaan lukeutuu myös muutamia väliseikkailuja, jotka ovat varsinaisen sarjan numeroinnin ulkopuolella.

Jack ja Quint ovat hypänneet toiseen ulottuvuuteen. He etsivät kuumeisesti keinoa estää maailmanlopun aiheuttanutta Rezzoch Muinaista pääsemästä maapallolle. He saavat tietää hirviöstä, jolla on vastaus kaikkiin kysymyksiin, eli kenties tieto siitä, miten Rezzochin voi voittaa.

Sarjan ongelmana on hidas juonenkehitys. Tuntuu, että **Max Brallier** haluaa jatkaa tarinaa samasta asetelmasta ilman, että vie sitä juurikaan eteenpäin. Seurauksena on ollut useamman kirjan ajan satunnaisia hirviökohtaamisia, jotka ovat edistäneet juonta vain vähän. *Tuhoojan tukikohta* seuraa tätä kaavaa hyvin tehokkaasti.

Tuhoojan tukikohta on itsensä toistamisesta huolimatta edelleen hauska kirja. Maailman viimeiset tyypit on sarjana yksi suosituimmista nuortenkirjasarjoista Suomessa. Sarjaa voi suositella erityisesti pojille, jotka eivät ole vielä löytäneet lukuharrastusta tai ylipäätään pidä lukemisesta.

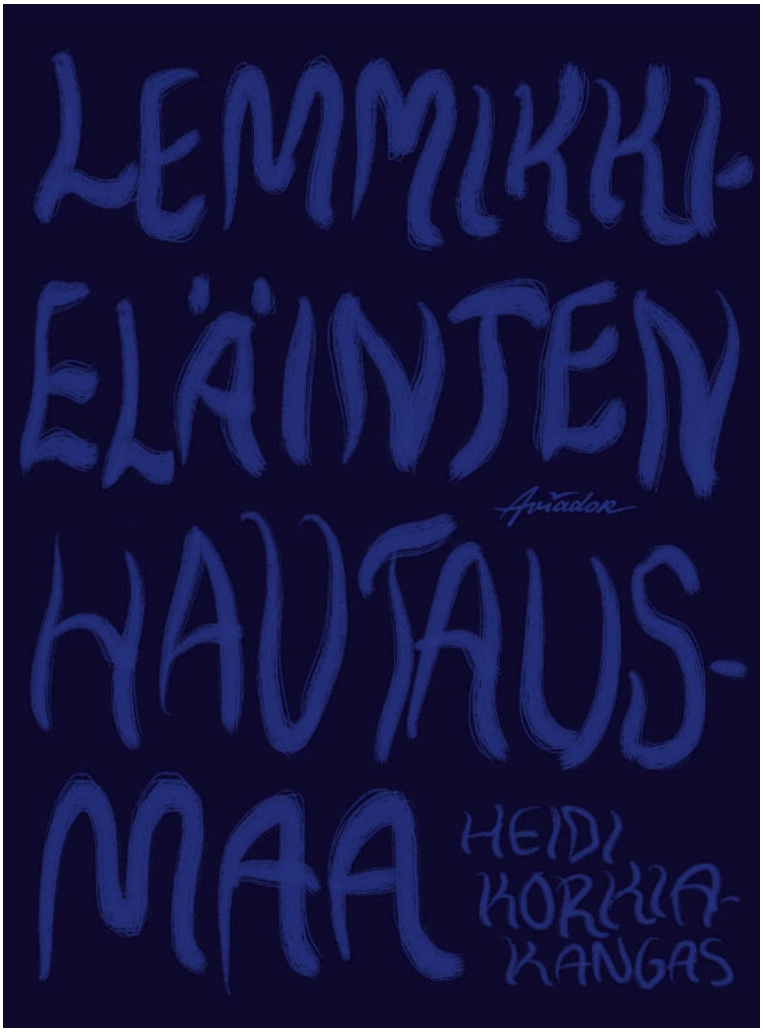
Juha Salmi

Intertekstuaalisia nuortennovelleja

Heidi Korkiakangas: *Lemmikkieläinten hautausmaa*. Aviador, 2026. 117 s.

Koiraa ei ole karvoihin katsominen eikä kirjaa kannata tuomita kantensa perusteella, mutta Lemmikkieläinten hautausmaan kansi on kieltämättä epäonnistuneimpia aikoihin. Tavanomaisissa valaistusolosuhteissa kannen tummansininen teksti ei erotu kannen tummansinivioletista taustasta juuri ollenkaan. Kansi ei yksinkertaisesti houkuttele lukemaan millään tavalla, mikä on sääli, sillä tämä novellikokoelma on lukemisen arvoinen.

Kirjassa on seitsemän novellia, joista jokainen viittaa johonkin tunnettuun teokseen. Ensimmäinen, ”Verisiteet”, sisältää kokoelman nimen mukaisen viittauksen **Stephen Kingiin** ja Ramonesiin. ”Valon neito” pyörii Lucianpäivän vieton ympärillä, ”Kullervon kirous” kierrättää Kalevalasta tuttua tarinaa. Osa näistä on selkeästi yhteydessä viittauskohteeseensa, mutta grillikioskille sijoittuva ”Viktor Kurja” yhdistyy **Victor Hugon** *Kurjiin* viitteellisemmin. ”Yskä” mainitsee *Siepparin ruispellossa* vähän ohimennen.

Tarinoissa on monenlaisia elementtejä. Niistä löytyy ajankohtaista yhteiskunnallista näkökulmaa, fantasian ja maagisen realismin elementtejä ja ihan yleistä nuorten elämää. Jo aloitusnovellissa ”Verisiteet” on tavallaan arkiset puitteet, mutta sopivan outoja yksityiskohtia, jotka häiritsevät ja herättävät kiinnostusta.

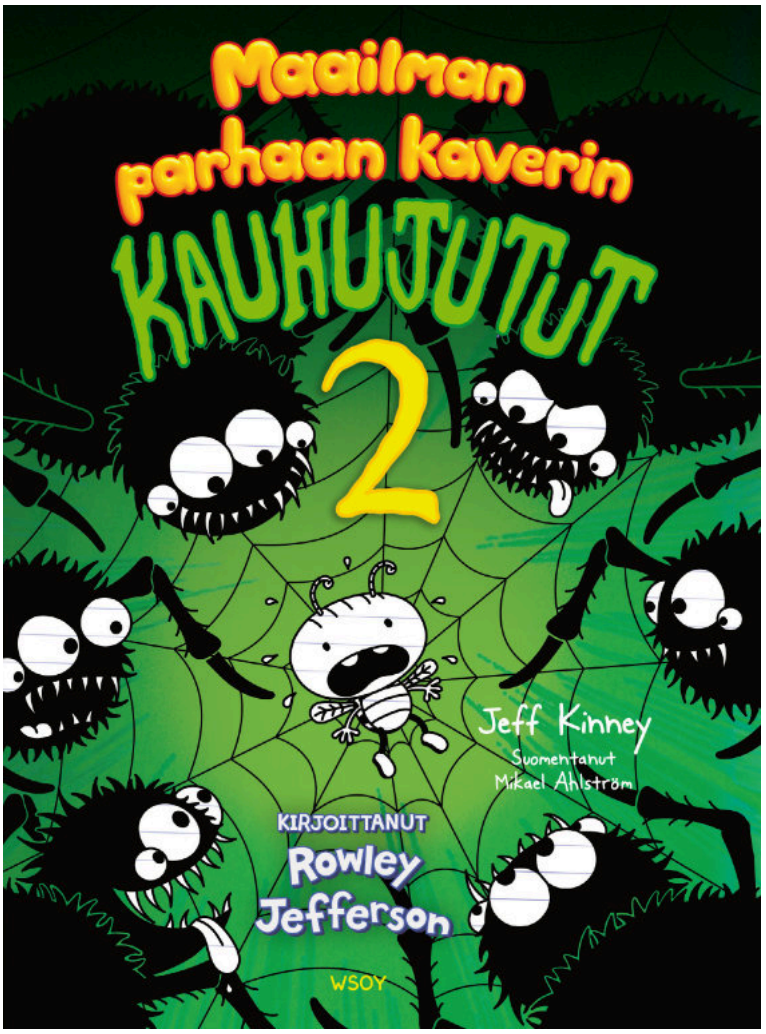
Heidi Korkiakankaan novellit eivät veny liian pitkiksi, vaan ovat hyvin napakan mittaisia. Parin kohdalla olisin toivonut tarinan jatkuvan vähän pidemmälle, yksikään ei sen sijaan tuntunut liian pitkältä. Tällainen lukijalle nälän jättävä tapa kirjoittaa on oikea ratkaisu. Klassikkoviittaukset ovat hyvää, melko suoraviivaista intertekstuaalisuutta, ja niitä avataan jokaisen novellin perästä löytyvässä infolaatikossa. Tässä kohden on ajateltu nuorempia lukijoita, joille viittaukset eivät ole tuttuja. Hyvä niin.

Lemmikkieläinten hautausmaa on Aatu Sorsa -sarjasta tutun Korkiakankaan ensimmäinen novellikokoelma ja ensimmäinen julkaistu teos sarjan ulkopuolelta. Novellit herättävät kyllä mielenkiintoa Aatu Sorsa -kirjoja kohtaan ja mieluusti kyllä lukisin toisenkin kokoelmallisen Korkiakankaan novelleja.

Mikko Saari

Hupsuja kauhujuttuja Rowley Jeffersonin tapaan

Jeff Kinney: *Maailman parhaan kaverin kauhujutut 2*. WSOY, 2026. (*Rowley Jefferson's Awesome Friendly Spooky Stories 2*, Amulet Books 2026). Suom. Mikael Ahlström. 217 s. Maailman paras kaveri 4.

Maailman parhaan kaverin kauhujutut 2 sisältää lyhyitä toisistaan riippumattomia kauhutarinoita. Millainen oli Viikatemiehen syntytarina? Mitä tapahtuu, jos vatsaan ilmestyy ylimääräinen outo suu? Miten hyvin zombi pärjää koulussa?

Neropatin päiväkirja -sarjan päähenkilön Gregin paras ystävä Rowley on pohjimmiltaan hyvin hyväsydäminen ja ehkä hieman yksinkertainen lapsi. Ei liene yllätys, että hänen kertomansa kauhujutut eivät ole loppujen lopuksi kovinkaan kauheita. Tämä uniikki kertojanääni antaa tarinoille paljon huumoria.

Tarinoiden paras puoli on niiden absurdius. Kauhutarinoissa törmätään kummallisiin tapahtumiin, mutta vielä enemmän lukijaa huvittaa näihin tapahtumiin reagointi. Yksinkertainen kuvitus myös irrottelee onnistuneesti tällä absurdiudella.

Osa kauhujutuista mukailee klassisia kauhuelokuvia, mutta ne kerrotaan Rowleyn omalla äänellä. Esimerkiksi *Kärpänen*-elokuvaa mukaileva "Leppis" on tarina pojasta, joka oudon laitteen vaikutuksesta muuttuu puoliksi leppäkertuksi.

Neropatin päiväkirja on yksi maailman suosituimmista nuortenkirjasarjoista. Sarjasta on ilmestynyt kaksikymmentä kirjaa, lukuisia elokuvia ja spin-off-kirjasarja Maailman paras kaveri. *Maailman parhaan kaverin kauhujutut 2* on osa spin-off-kirjojen perhettä. Se on hauska nuortenkirja, nopealukuinen ja toimiva.

Juha Salmi

Erakkomaalarin vieraana 1920-luvun Provencessa

Lucy Steeds: *Provencen polttava valo*. Docendo, 2026. (*The Artist*, John Murray Publishers 2025). Suom. Päivi Rekiaro. 380 s.

Joseph Adelaide on juuri saapunut Ranskan Provencen pikkukylään. On vuosi 1920. Useita kuukausia aiemmin hän on kirjoittanut kuuluisalle taidemaalari Edouard Tartuffelle, ja pyytänyt saada tulla tekemään lehtijutun Tartuffesta. Joseph oli jo varma, ettei erakkona tunnettu taiteilija ota häntä vastaan, mutta vihdoin hän sai kirjeen, jossa ei ollut muuta tekstiä kuin sana ”tulkaa”.

Nyt hän astelee oliivitarhan läpi kulkevaa kärrypolkua pitkin, ja näkee ison haaleankeltaisista kivistä rakennetun maalaistalon. Ketään ei näy, eikä kukaan tule avaamaan, kun hän kolkuttaa oveen. Hän kiertää talon, ja näkee terassin. Siellä rottinkituolilla istuu vanha mies, jonka toinen silmä on valkoinen, mutta toinen katsoo terävästi. Hän on Tartuffe, joka ei pidä häiriöstä. Joseph selittää saaneensa kutsun tulla kirjoittamaan lehtijuttua taiteilijasta. Silloin mies alkaa huutaa: *”Sylvette! Ei käy laatuun, että ventovieraita miehiä tulee tänne tiistaina! Minua ei saa häiritä, kun maalaan!”*

Josephin kutsun onkin kirjoittanut Sylvette ”Ettie” Tartuffe, Edouardin siskon tyttö. Ettie huolehtii enonsa kirjeenvaihdosta, kodinhoidosta, ruokahuollosta, ja kaikesta palvelusta, mitä Edouard vain keksii pyytää. Pian Josephkin huomaa, ettei Edouard pärjäisi ilman Ettietä.

Ettie on 27-vuotias. Hän oli vain seitsemän, kun hänen äitinsä kyllästyi elämään maalla, ja lähti jonkun miehen mukana maailmalle. Hän lupasi Ettielle tulla hakemaan tämän luokseen. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan Ettien äiti kuoli, ja toimitettiin kotikylään haudattavaksi. Ettiestä tuli piika enolleen vain 7-vuotiaana.

Ettie on tottunut hoitamaan kotia ja palvelemaan enoaan puhumatta. Hän liukuu kuin varjo pitkin hiljaista taloa, jollainen Edouardin kodin pitää olla, että hän voi maalata.

Ettie saa enonsa kuitenkin suostuteltua siihen, että Joseph saa jäädä taloon seuraamaan taiteilijan työskentelyä ja kirjoittamaan siitä. Häntä vannotetaan olemaan hiljaa ja katsomaan, mihinkään kysymyksiin hän ei tule saamaan vastauksia. Mutta he sopivat, että Joseph saa olla talossa ja kirjoittaa niin kauan, kunnes taiteilijan parhaillaan työstämä taulu on valmis.

Joseph istuu ja kirjoittaa kaiken näkemänsä ylös, tekee jutun, jonka lähettää Lontooseen *Inkling*-lehteen. Kun Lontoosta saapuu galleristi ostamaan valmiita tauluja, hän kertoo samalla, että tauluista on saatu lehtijutun ansiosta parempi hinta kuin aiemmin, ja Joseph saa oleskelulleen lisäaikaa, kun-

han vain kirjoittaa Edouardista ja hänen taiteestaan.

Joseph saa kesän aikana hiljaisen Ettien avautumaan elämästään enonsa luona. Ettie ei ole koskaan käynyt naapurikylää kauempana, eikä hän tiedä elämästä muualla mitään. Josephin kanssa keskusteltuaan hänelle myös paljastuu asioita, joista hänelle on valehdeltu. Hänen sisäinen palonsa pois maalta vahvistuu, ja hän kertoo asioistaan Josephille.

Provencen polttava valo on **Lucy Steedsin** esikoisromaani, jonka käännösoikeudet on myyty yli 20 kielelle, ja kirjaa on myyty yksin Britanniassa yli 150 000 kappaletta. Kirja on saanut lukuisia kirjallisuuspalkintoehdokkuuksia.

Kirjan tapahtumat sijoittuvat yhden maalaistalon ympärille, ja tarina kertoo pääasiassa vain kolmesta ihmisestä, mutta kerronta on niin elävää, että tuntee melkein olevansa osana outoja tapahtumia. Taiteen luomista kuvaillaan väreineen ja siveltimineen tarkasti. Päivänkakkarapellon voi nähdä silmissään. Ruokapöydän kattaus eri värisillä ruuilla ja hedelmillä herättää myös lukijan aistit.

Tarina on hieno kuvaus Ettien itsenäistymisestä ja noususta taidemaailman arvostamaksi taiteilijaksi. Tähän päädytään dramaattisten tapahtumien kautta, joiden kuvaus on yhtä jännittävää kuin värien kuvaus on aistit herättävää. Tarinan hahmoilla on jokaisella oma paikkansa: Edouard on narsistinen taidemaalari, Ettie on alistettu, sisimmässään kapinoiva ja kostoa hautova ristiriitainen persoona, Joseph puolestaan on totuuden ääni, joka joutuu miettimään asioiden oikeudenmukaisuutta.

Jännitteet kolmikon välillä kiristyvät Ettien vaatiessa oman paikkansa maailmasta. Kirjan loppuratkaisu on tunteita herättävän voimakas.

Soili Vuorenmaa

WIKIMEDIA COMMONS

Paul Cezannen maalaus Montagnes en Provence (n. 1879)

Herkkä psykologinen romaani vangitsee Provincen tunnelman

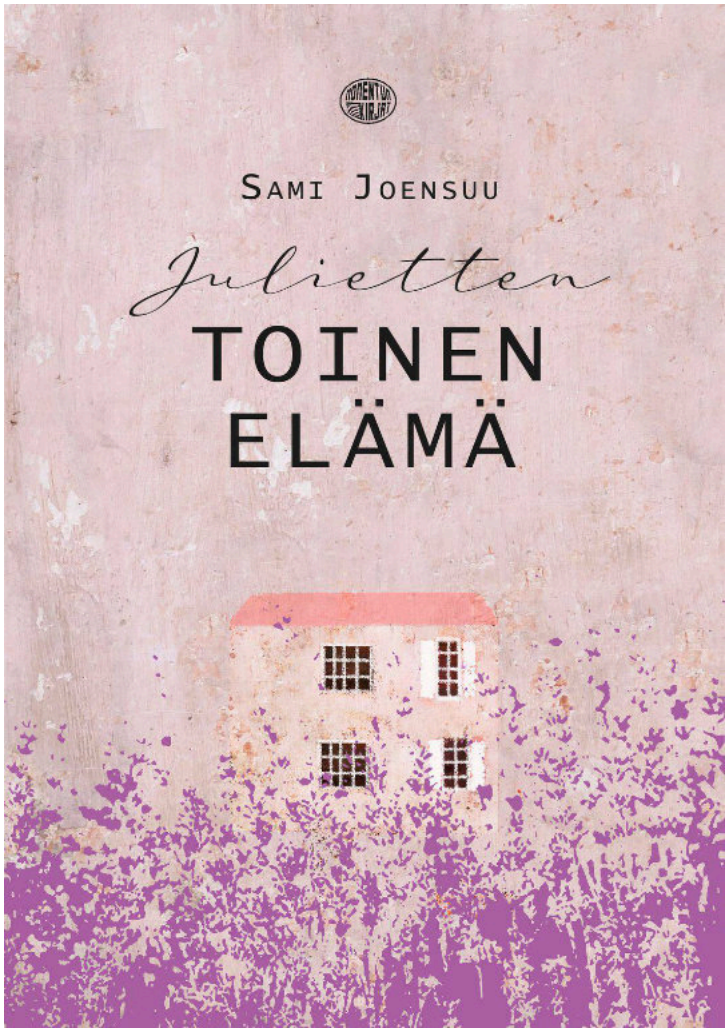
Sami Joensuu: *Julietten toinen elämä*. Momentum Kirjat, 2026. 241 s.

Mutta minä kirjoitan silti, sillä joskus sanat ovat ainoa tapa hengittää.

Kun jättää turvallisen työn pankissa Pariisissa ja muuttaa etelään viinitilalle, asetelma antaa mahdollisuuksia tavallisempaankin tarinaan. **Sami Joensuun** *Julietten toinen elämä* ei kuitenkaan ole perinteinen viihdekirja mainituista aineksista.

Tarinassa on paljon herkkyyttä, kaunista sanankäyttöä ja ilmaisua, unia ja muistoja, jotka rakentuvat kauan kaivatuksi todellisuudeksi ja sitten joksikin uudeksi.

Talo kutsuu Juliettea, ja kun hän käyttää perintörahaansa kiinteistökauppaan ja jättää kulkukortin työpöydälle, juna vie yllättävästi tuttuun. Talo, maisema, tuoksut, muistot – ja Juliettea nuorempi mies, joka tuntuu viehättävältä ja siltä, että he todella kohtaavat toisensa. Vaan vailla romantiikan häivää, ja siihen on syy.

Muisto nousee kuin veden alta ja se on kirkas ja eheä.

Hän oli ehkä neljä tai viisi. Äiti seisoi parvekkeella ja maalasi kankaalle taivasta. Taivas ei ollut vain sininen, vaan täynnä värejä, joita hän ei ollut ennen nähnyt, harmaan eri sävyjä, okraa, punaista ja ripaus hopeaa.

– Taivas ei ole koskaan vain yksi väri, äiti sanoi jaa kosketti Julietten poskea maalilla tahrituilla sormillaan. Sormista jäi maalijälki poskeen. Äitiä nauratti.

– Muista se, aina kun olet surullinen. Maailmassa on aina enemmän sävyjä kuin mitä silmä näkee, äiti sanoi.

Se oli ensimmäinen kerta, kun Juliette ymmärsi, ettei valo ollut vain valoa, vaan se oli myös muisto.

Herkän kirjan sivut paljastavat salaisuuksia, mutta jättävät lopun avoimeksi.

Anna Korkiakangas

Naiskirjailijoiden kertomuksia 1800-luvun Suomesta

Matti Järvinen (toim.): *Mandariinin tytär ja muita vanhoja kertomuksia*. Nysalor, 2017. 127 s.

Mastodonissa vinkattiin, että Nysalor on julkaissut tällaisen kokoelman vanhoja suomalaisia novelleja. Siinä keskustelussa asian ytimessä oli **Aino Malmbergin** novelli *Ystävyyttä*, joka on varsin varhainen esimerkki queeriksi luettavaksi kirjallisuudesta – novelli on julkaistu vuonna 1903. Pitihän sellaiseen tutustua!

Kokoelma avaa Nysalorin Varhaisten suomalaisten naiskirjailijoiden kirjoituksia -sarjan, jossa on sittemmin ilmestynyt pari muutakin teosta. Tähän kokoelmaan Nysalorin **Matti Järvinen** on koonnut valikoiman novelleja ja kertomuksia; ulkopuolelle on jäänyt paljon runoutta. Varhaisin teksti on vuodelta 1853, tuorein vuodelta 1905. Tekstit ovat ilmestyneet erilaisissa lehdissä ja muissa kokoelmissa. Osa on alkujaan ruotsinkielisiä. Suomennokset niistä ovat enimmäkseen aikalaissuomennoksia, mutta niitä Järvinen kertoo toimittaneensa reippaasti. Alkujaan suomeksi kirjoitetut novellit ovat lähempänä alkuperäistä asuaan, mutta niitäkin on korjailtu ja paikoin hieman nykyaikaistettu.

Kokoelman kirjailijat eivät ole varmaankaan tuttuja useimmille lukijoille. No, **Fredrika Runeberg** on, mutta harva häneltäkään on mitään lukenut. Mukana on kaikkiaan viisitoista kertomusta, eli tekstit ovat pääasiassa lyhyitä, kun kirjassa on sivuja reilut 120 ja mukana on kuitenkin toimittajan esipuhe ja lyhyet esittelyt kaikista kirjailijoista. Mukana on hyvin lyhyitä tunnelmapaloja ja kertomuksia ja yksi vähän pidempi novelli, kokoelman aloittava **Wendla Randelinin** *Maria*, joka kuvaa Suomen sodan aikaisia tapahtumia. Malmbergin *Ystävyyttä* on ikäisekseen kovin moderni kuvaus oloista parantolassa. **Saima Grönstrandin** *Pollen kuolema* on kuvaus luotetun ja arvostetun työhevosen viimeisestä matkasta.

Osa tarinoista on sitten hyvinkin opettavaisia kertomuksia. Ne tuntuvat kovin vanhanaikaisilta ja yksinkertaisilta. Kokonaisuutena *Mandariinin tyttären* kertomusvalikoima palveleekin erityisesti kirjallista kuriositeettia ja tarjoaa näkymän 1800-luvun ja

1900-luvun alkuvuosien kirjalliseen maisemaan. Sikäli on paikallaan, että Järvinen on muodostanut kokoelmasta tiiviin paketin, vaikka esipuheen mukaan materiaalia olisi sinänsä ollut enemmänkin. Sarja ei ole saanut jatkoa tässä muodossa; sarjassa on ilmestynyt ensimmäisiin suomalaisiin naisrunoilijoihin lukeutuneen **Isa Aspin** vihkonen *Muisteliaisia* ja itseoppineen kansankirjailija **Matilda Roslin-Kalliolan** historiallinen kertomus *Viron Tommi*.

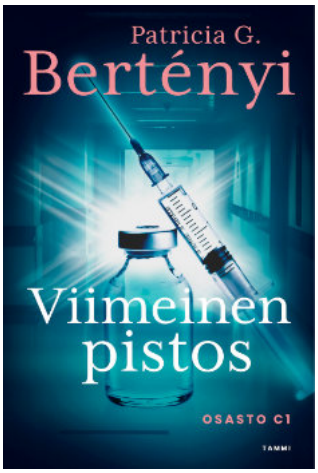
Mikko Saari

Laitosapulainen osana murhatutkintaa sairaalassa

Patricia G. Berténi: *Viimeinen pistos*. Tammi, 2026. 333 s. Osasto C1 3.

Janka Vitéz on käytännössä näkymätön. Hän on kuusikymppinen laitosapulainen, pieni kooltaan ja vaatimaton ulkoiselta olemukseltaan. Hän on myös unkarilainen maahanmuuttaja ja alkuperäiseltä ammatiltaan oikeuslääkäri. Janka työskentelee suomalaisen Aboan ultramodernin keskussairaalan teho-osastolla.

Patricia G. Bertényin Osasto C1 -sarja on edennyt kolmanteen osaan. Kirjailija itse on myös unkarilaislähtöinen, mutta kirjoittaa erittäin sujuvaa ja luontevaa suomen kieltä. Kustantajan mukaan Bertényi työskentelee sairaanhoitajana TYKS:n teho-osastolla. Luontevaa onkin, että kirjassa Turku on etäännytetty Aboaksi eikä kaupunki muutenkaan ole ihan todellisuutta vastaava, vaikka tuomiokirkko ja Aurajoki sieltä löytyykin.

Kaksi ensimmäistä osaa Osasto C1 -sarjaa olivat oikein mainioita, hyvin kirjoitettuja dekkareita. Henkilöt ovat keskimääräistä kiinnostavampia, juoni etenee hyvään tahtiin ja luontevasti, kielessä ei ole moitteen sijaa ja lääke- ja hoitotieteelliset faktat – joita on runsaasti – vakuuttavat ainakin maallikon. Entäpä uusin osa, *Viimeinen pistos*?

Tällä kertaa Janka on sairauslomalla rintasyövän takia ja vointi on kehnonlainen. Janka on sairaalassa pikaisella hoitokäynnillä, kun alkaa tapahtua kummia. Toinen potilas, arvonsa tunteva ja suorastaan koppava vanhempi rouva, kuolee poliklinikalla erittäin rajuun verenvuotoon. Voiko kyseessä olla ebola tai joku muu vaarallinen tartuntatauti? Koko osasto eristetään ja labranäytteitä lähetetään putkipostilla tutkittavaksi. Kyseessä ei kuitenkaan ole suljetun tilan mysteeri, eristyskin päättyy ja murhaksi osoittautuneen kuoleman tutkinta pääsee alkamaan.

Aiemmissa kirjoissa esiintyneet sairaanhoitaja Dani ja poptähti Aydan on nyt lähetetty matkoille, ja heiveröisen, mutta älykkään Jankan apuna toimivat rikosylikonstaapeli Tina Holmberg ja eläköitynyt lääkäri Harriet Kuitunen.

Molemmat ovat aika räväköitä tyyppejä, jotka eivät välttämättä piittaa virallisesta protokollasta. Jankan lapsista milloin missäkin maailmalla asuva hakkeri Misha on tärkeä apu. Suhde lähellä asuvaan pankkiirityttäreen on epämääräisen etäinen, mutta hänkin auttaa tutkinnan kiihkeimmissä vaiheissa.

Pariin asiaan kiinnitin kirjassa erityistä huomiota. Suurin osa tapahtumista sijoittuu yhteen ainoaan päivään, mikä kieltämättä saa lukijan huokailemaan päähenkilöiden jaksamisen puolesta. Janka on kirjassa toisaalta poikkeuksellisen staattisesti paikallaan, mikä sopii syöpäsairaalle. Poliisi Tina mutustelee proteiinipatukoita ja sinkoilee paikasta toiseen uskomatonta vauhtia. Kovin usein dekkareissa ei myöskään kommentoida politiikan kiemuroita; tämähän saattaa karkottaa lukijoita ja toisaalta tuntua kovin väljähtyneeltä ratkaisulta vuosien saatossa. Niin tai näin, murhattu rouva on Isänmaa-nimisen puolueen johtohahmo, ja tätä kautta Bertényi – tai hänen henkilönsä – saavat tilaisuuden piikitellä kaikkia maahanmuuttovastaisia öyhöttäjiä. Lukijan ei ole vaikeaa keksiä, mihin suuntaan kritiikin terä kohdistuu. Rikoksen motiivissa ja ylipäätään kirjan kokonaisuudessa politiikka jää kuitenkin pieneen osaan, sen voinee paljastaa.

Bertényi kirjoittaa erittäin sujuvaa, mukaansatempaavaa viihdettä. Väkivaltaa ei ole *Viimeisessä pistoksessa* käytännössä ollenkaan. Osasto C1 -sarjan kirjat ovat itsenäisiä teoksia. Jos Janka Vitéz tukijoukkoineen tuntuu kiinnostavalta, suosittelen aloittamaan ensimmäisestä teoksesta, *Kaikki ovat sokeita* (2024).

Leena Horsma-aho

Älykäs murhamysteeri sodanjälkeisessä Sveitsissä

Friedrich Dürrenmatt: *Tuomari ja hänen pyövelinsä*. WSOY, 1976. (*Der Richter und sein Henker*, Benziger 1952). Suom. Markku Mannila. 130 s. SAPO 197.

Rikoksen ensimmäinen todistaja on kyläpoliisi. Aluksi hän ajattelee, että rattiin nojaava mies on humalassa. Mutta tämä onkin murhattu. Papereista selviää, että mies on poliisiupseeri Bernistä. Kukaan ei tiedä, missä tehtävässä hän on syrjäisillä vuoristoseuduilla liikkunut. Murhatutkimuksia johtaa poliisikomisario Bärlach, joka ottaa apulaisekseen erään nuoren komisarion. Toisesta tulee tuomari, toisesta pyöveli, eikä kumpikaan valitse osaansa vapaaehtoisesti.

Tuolloin oli marraskuun kolmannen päivän aamu ja kylmä ilma, kun Alphons Clenin, Twannin kylän poliisikonstaapeli, löysi vuonna 1948 Twannbachin rotkon metsästä sinisen Mercedeksen, jonka sisällä ruumis oli. Miestä oli ammuttu läpi ohimoiden.

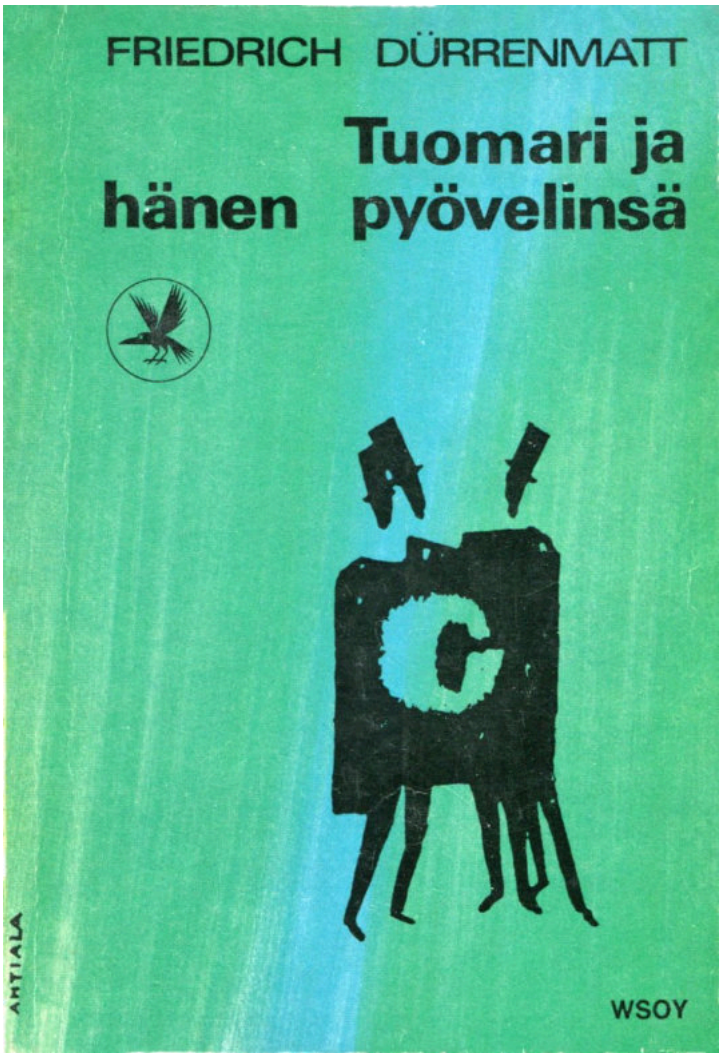
Autossa ei ollut paljoakaan verta, eikä tummanharmaa päällystakki, joka vainajalla oli yllä, näyttänyt lainkaan tahriintuneelta. Takin taskussa pilkisti keltaisen lompakon reuna. Clenin veti lompakon esiin ja saattoi helposti todeta, että vainaja oli Bernin kaupungin poliisiluutnantti Ulrich Schmied.

Clenin oli hämillään eikä oikein tiennyt mitä tehdä. Hän oli maalaispoliisi, jonka kohdalle ei vielä koskaan ollut osunut näin veristä tapausta. Hän työnsi ruumiin toiselle etuistuimelle, asetti sen huolellisesti pystyasentoon, kiinnitti elottoman hahmon nahkahihnalla, jonka oli löytänyt autosta, ja istahti itse ohjauspyörän taakse ja vei auton ruumiineen paikalliselle poliisilaitokselle, jossa se luovutettiin asiaa tutkivalle komisario Bärlachille, jonka alainen Schmied oli ollut.

Eletään Sveitsissä sodanjälkeistä ankeaa aikaa, eikä pitkän ja ansiokkaan uran kansainvälisessä poliisissa rikostutkijana tehneellä komisario Bärlachilla ole enää paljon elinaikaa. Hän on käynyt sairaalassa ja saanut kuulla sairastavansa parantumatonta syöpää ja kuolevansa pian. Siksi hän haluaa selvittää tämän kiusallisen jutun pois päiväjärjestyksestä mahdollisimman nopeasti. Vai haluaako? Hän ostaa rauhaa tutkimuksilleen määräämällä tutkimukset salaisiksi. Mutta miksi?

Miksi sopii hyvin kysymykseksi sveitsiläisen älykködekkaristi **Friedrich Dürrenmattin** koko tuotantoon. Usein kysymys jää vastaamatta tai saatu vastaus ei vakuuta, ja jää kuin ilmaan vaivaamaan lukijaa, joka tietää kysymyksen vaivaavan taas edessään, kun seuraavaa sivua alkaa lukemaan. Friedrich Dürrenmattin kirjat ovat harvinaislaatuisen stimuloivia ja hienoja kirjoja älynystyröille.

Harald Olausen

Kuumaa romantiikkaa kotoisassa kirjakaupassa

Laurie Gilmore: *Kirjakauppa Cinnamon Bun*. Gummerus, 2026. (*The Cinnamon Bun Book Store*, HarperCollins Publishers 2024). Suom. Laura Ekberg. 407 s. Dream Harbor 2.

Kun nimekkeestä paistaa silmiin kirjakauppa, on takuuvarmaa, että isken kynteni opukseen. **Laurie Gilmoren** *Kirjakauppa Cinnamon Bun* kliksahti toivelistaani saman tien ja lähti työmatkalle bussilukemiseksi. Kirjan on suomentanut **Laura Ekberg**. Hienoa, kun kääntäjä koetetaan tehdä näkyväksi niinkin, että myös hän saa nimensä kirjan kanteen.

Enpä tajunnut, että tämähän jatkaa Dream Harbor -sarjaa, jonka ensimmäisen osan, *Kahvila Pumpkin Spicen*, olin lukenut kirjastosta. Enkä heti muistanut sitä tarinaa, kun aloin lukea itsenäistä toista osaa, vaan sekoitin muistoissani toiseen kahvilakirjaan.

Joku ryökäle tärvelee kirjoja pikkuisessa kirjakaupassa, jossa kolmikymppisiään lähestyvä Hazel työskentelee. Romantiikkahyllyyn ilmaantuu kirjoja vääriin paikkoihin, ja kaiken kukkuraksi joku on taittanut sivun kulman ja merkinnyt virkkeen tai pari korostuskynällä. Mitä käytöstä!

Voisikohan kirjakaupassa vähän väliä notkuva Noah liittyä viesteihin jotenkin? Hän ilmaantuu kirjaostoksille silloinkin, kun ensimmäinen tärvelty kirja löytyy:

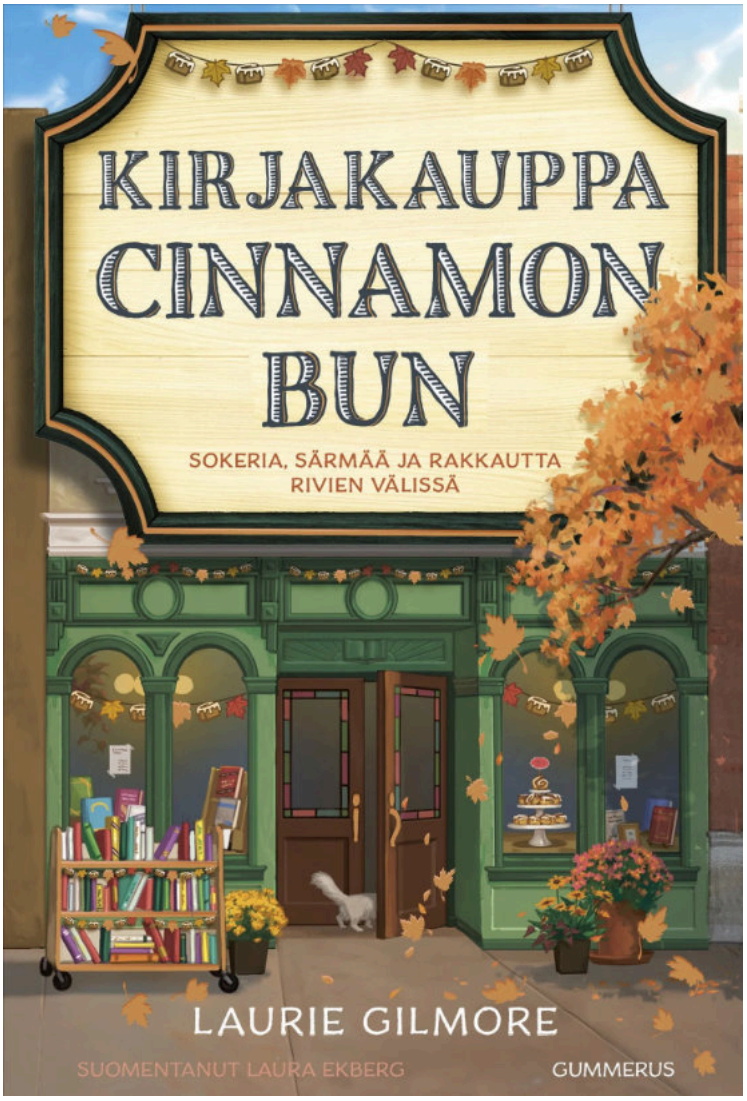
> *He olivat kumpikin kyykyssä hyllyjen välissä, niin lähellä toisiaan, ettei Hazel voinut välttää Noahin katsetta. ”Ei se ole minun. Tarkoitan siis, etten ollut lukemassa sitä. Olin vain hyllyttämässä sitä.”*
>
> *Noahin hymy leveni. ”Se kuulostaa hyvältä.” Hän avasi kirjan merkityltä sivulta. ”Etkö sanonut, ettet ollut lukemassa sitä?”*
>
> *”MInä... Tuota...”*
>
> *Noah huomasi merkityn virkkeen. ”Tule mukaan, tyttöseni, jos haluat löytää seikkailun.”*
>
> *Voi ei, nuo sanat Noahin matalalla äänellä luettuna saivat Hazelissa aikaan asioita... kuumia asioita. Mitä hänelle oikein oli tapahtumassa? Hän pudisti päätään.*

Viestejä ilmaantuu lisää, ja Noah alkaa selvittää niitä yhdessä Hazelin kanssa.

Kirjakauppa-aihe taisi sokaista, enkä huomannut ajatella, että tässähän on melkoinen chililuokitus: 5/5. Etukanteen painettu mainoslause *”sokeria, särmää ja rakkautta rivien välissä”* ei minun makunystyröitäni vielä uutuusluetteloa tutkiessani herättänyt.

Tarinan voi hyvin lukea, vaikkei tuntisi sarjan ensimmäistä osaa.

Anna Korkiakangas

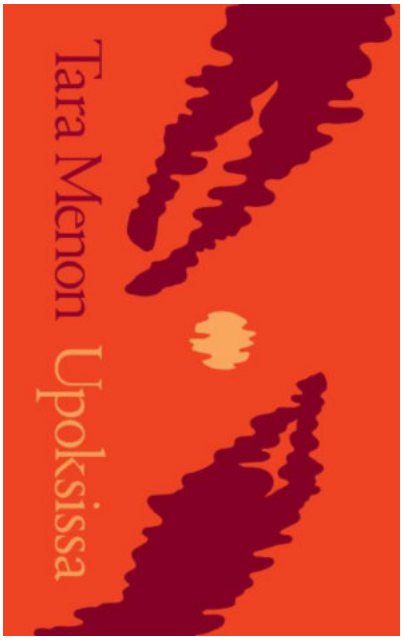

Merelle menetetty ystävä

Tara Menon: *Upoksissa*. Siltala, 2026. (*Under Water*, Riverhead Books 2026). Suom. Kaisa Kattelus. 226 s.

Ilmainen lukuvinkki: Kannattaa lukea esikoisteoksia. Niitä on mietitty, hiottu ja viimeistelty pitkään ja usein julkaisukynnys on korkeampi kuin kirjailijan myöhemmillä teoksilla.

Upoksissa on **Tara Menonin** esikoisromaani. Se kertoo Thaimaassa asuvista Marissasta ja Ariellesta, jotka ovat pienestä lähtien toistensa parhaat ystävät. Kuin sisarukset, voisi joku sanoa. Mutta ei, he ovat enemmän kuin sisarukset. Sisaruksiaan ei voi valita, mutta he valitsivat toisensa. Arielle on täydellinen ystävä: rohkea, luotettava, uskollinen, kaunis. Hän osaa sukeltaa pidempään kuin kukaan. Hänellä on kaunis äiti, jota äidiltön Marissa saa lainata.

Tytöt uivat aina kun vain voivat. He elävät ja hengittävät merta. He tuntevat vuoroveden aikataulut, merivirtausten liikkeet ja veden värit. He tunnistavat paljon lintuja ja kasveja, mutta eniten he rakastavat paholaisrauskuja.

Marissa menettää Ariellen merelle Thaimaahan iskeneessä tsunamissa sunnuntaina 26.12.2004. Hän itse selviää kahdella näkyvällä arvella, mutta menettää puolet itsestään. Marissa suree Ariellea pitkään, pidempään kuin ystävää olisi hyväksyttävää surra. Marissan suru on lamaannuttavaa ja passivoivaa. Mikään ei tunnu miltään, työ ja ihmissuhteet ovat merkityksettömiä. Meressä hän on oppinut selviämään – surussa ei.

> *Isä opetti meille molemmille, miten ristiaallokosta selvitään. Valtamerelle ei ikinä pidä panna vastaan, hän sanoi, sen sijaan pitää rentoutua. Menkää sen mukana ulapalle ja uikaa sitten rannan myötäisesti. Pääsette helposti takaisin maihin, hän vakuutti.*

Marissan suru aktivoituu aina uusien luonnonkatastrofien aikaan. Hän ahmii uutisia kuolonuhrien määrästä ja järistysten voimasta. Hänen katseensa etsii uhrien ja pelastuneiden kuvista Ariellen nilkkatatuointia ja tuttuja kasvonpiirteitä, vaikka järki sanoo, että on liian myöhäistä.

Tara Menon sitoo Marissan selviytymistarinan Thaimaan tsunamin lisäksi vuonna 2012 New Yorkiin iskeneeseen Sandy-hurrikaaniin. Minulle tämä rinnastus jäi etäiseksi, eikä minulla ollut mitään muistijälkiä Sandystä. Menon on kuitenkin tehnyt osuvat valinnat sen suhteen, mitä hän kummastakin katastrofista kertoo ja mitä jättää kertomatta. Erityisen kiinnostavaa oli lukea Menonin kuvausta lauantaista 25.12.2004, kun tsunamin uhka jo vaani meren alla.

Menonin kirjoitustyyli on realistinen ja toteava, jopa listaava. Marissan havainnot New Yorkista ovat objektiivisia kuvauksia siitä, mitä on ja mitä näkyy. Havaintoihin ei liity mitään tunnetta tai muutakaan henkilökohtaista. New Yorkin väritkin ovat haalistuneita ja puut yksinäisiä. Tällä tavalla Menon tavoittaa hienosti Marissan syvän, jopa masennuksen kaltaisen surun. Sitä korostaa entisestään Thaimaahan sijoittuvien takaumien runsaus, ilo, värit ja luonnon kokeminen kaikin aistein.

Upoksissa on kirja ystävyydestä ja merestä, surusta ja traumaperäisestä stressihäiriöstä toipumisesta. Esikoisuus näkyy siinä ehkä siten, että kokonaisuus on hiottu eheäksi ja tarinan kaari on kaunis. Kirjan on suomentanut **Kaisa Kattelus**. **Pauliina Nykäsen** suunnittelema kansi sopii hyvin kirjan tunnelmaan.

Mervi Murtonen

Isän ja tyttären sanaton yhteys

Ella-Maria Nutti: *Puiden luo*. Johnny Kniga, 2024. (*Till träden*, Wahlström & Widstrand 2024). Suom. Jaana Nikula. 192 s.

Tytär istuu isänsä takana moottorikelkassa kuin lapsi. Isä on ihan lähellä, vain parin kangaskerroksen päässä, mutta silti tavoittamattoman kaukana. Heillä ei ole yhteyttä eikä yhteistä kieltä.

Romaanissaan *Puiden luo* **Ella-Maria Nutti** ajattaa isän ja tyttären viemään polttopuita paljakkaan, tunturin puuttomalle laelle. Vähä vähältä Nutti heittää kapuloita rattaisiin ja tekee kaksikon olosta yhä tukalampaa, ikään kuin pakottaakseen heidät kohtaamaan toisensa. Ensin tuhoutuu kelkka ja tulee myrsky. Sitten loppuu kännykästä akku ja vähät eväätkin syödään loppuun. Heille jää enää autiotuvan kamiina, kahvia, kaurapuuron litkua, pelikortit ja toisensa. Silloin ei voi enää muuta kuin puhua.

Kirjan nimi, *Puiden luo*, saa tarinassa monia eri merkityksiä. Puut tuovat valoa ja lämpöä autiotupaan ja suojaa paljakalla riehuvaa tuulta vastaan. Puiden luo hakeudutaan turvaan. Ne edustavat pysyvyyttä ja jatkuvuutta. Niiden luo mennään hakemaan lohtua. Ero hiljattain lukemaani **Richard Powersin** *Ikipuihin* verrattuna on tosin se, että Nutti ei nimeä puita tai erottele vaivaiskoivua kuusesta. Puu kuin puu. Myös isä vertautuu puuhun:

> *Hänelle puhuminen on kuin puulle puhuisi. Runko pysyy mykkänä, mutta sitten oksat alkavat havista jossain toisessa kohdassa ja toisesta syystä.*

Tytär on kaivannut isänsä huomiota koko ikänsä, olipa kyse sitten porojen merkitsemisestä tai Lucia-neitona patsastelusta. Isä ei kuitenkaan kehuja osaa jakaa, ei ole opettanut tyttärelleen saamea eikä tuntureiden nimiä.

Molemmilla on kipuja, ja molemmat ovat kokeneet menetyksiä. Molemmat ovat toisista huolissaan ja yrittävät jakaa toistensa kuormaa. Molemmat rakastavat toisiaan ja myös tietävät sen. Ehkä heidän välisensä sanaton rakkaus on syvempää ja kestävämpää rakkautta kuin sanoin ilmaistu. Se ainakin auttaa heitä kumpaakin ymmärtämään, miksi toinen lopulta on sellainen kuin on.

> *Muutama vuosi sitten puussa ei ollut juuri lainkaan lehtiä jäljellä, isä sanoo. Hänen kurkkuaan tuntuu kuristavan ja hän rykäisee uudelleen. Eikö se voikin nyt paremmin? isä kysyy ja katsoo minuun vinosti. Minä nyökkään.*

Nutti kuvaa koskettavasti ruotsinsaamelaisten elämää ja saamen asemaa heidän kotikielenään. Kerronta kimpoilee sujuvasti nykyhetkestä lyhyisiin takaumiin ja takaisin. Isän ja tyttären suhde tarkentuu tarinan edetessä sekä tekojen että sanojen kautta, ja kumpikin heistä alkaa tuntua läheiseltä. Kumpaakin on helppo ymmärtää.

Kirjan on suomentanut **Jaana Nikula**.

Mervi Murtonen

Kesäpesti Tukholman saariston idyllissä

Michaela von Kügelgen: *Villa Hildan kesä*. S&S, 2025. (*Sommar på Villa Hilda*, Schildts & Söderströms 2025). Suom. Hanni Salovaara. 299 s. Villa Hilda 1.

Kun tv-työ julkkiskokkina on vaihtunut puhelinmyyntiin, ajatus kesäpestistä majatalon keittiössä ei ole lainkaan mahdoton. Louise saa vinkin tyttäreltään Majalta ja muuttaa Halsteröhön. **Michaela von Kügelgenin** *Villa Hildan kesä* aloittaa Villa Hilda -sarjan.

Vastassa on Birgit, Halsterön kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja ja Villa Hildasta eläkeprojektinaan vastaava tarmonpesä. Saarella on viitisenkymmentä ympärivuotista asukasta ja kesällä moninkertaisesti väkeä.

> *Birgit siis muistaa. Muistaa ja tietää tarkalleen, kuka hän on. Onko se hyvä vai huono juttu? Kaiken sen jälkeen, mitä seitsemän vuotta sitten tapahtui, Louisea ei ole kertaakaan pyydetty tv-kokiksi. Yksikään sanoma- tai aikakauslehti ei ole pyytänyt häneltä reseptiä kesän erikoisnumeroon. Ja pahinta on, ettei hän olisi voinut toimia muulla tavalla. Sen sijaan Marit olisi voinut tehdä toisin. Marit, jonka kanssa Louise ei ole sen jälkeen suostunut puhumaan.*

Saarelle töihin tulee myös Thomas, toimittaja, joka yrittää kaiken lisäksi huolehtia muistisairaasta äidistään. Tämä asuu Suomessa hoitokodissa ja sanoo joka puhelussa, ettei ole nähnyt Thomaksen nimeä Höblässä viime aikoina. Thomas sai vinkin ystävältään Rasmukselta, joka hänkin tulee saarelle myöhemmin.

> *Kädenpuristus on luja ja nainen uhkuu arvovaltaa, joka on tyypillistä vanhemmille naisille. He ovat ajat sitten lakanneet välittämästä muiden mielipiteistä ja tekemisistä. Sen pitäisi rauhoittaa Thomasta, mutta hänen sisimpänsä huutaa, että on tapahtunut järjestelmävirhe. Hän ei kuulu tänne.*

Kun Birgit joutuu sairaalaan, meno Villa Hildassa muuttuu. Se saa myös Louisen keskittymään käsikirjoitukseensa: kuka tietää, milloin on liian myöhäistä?

Louise on löytänyt lipaston laatikosta kirjeen, ja arvelee, että niitä saattaa olla lisääkin. Kirjenippu löytyy, ja se on osoitettu Arvid Cedergrenille, tai A:lle.

Thomas kurkistaa Louisen käsikirjoitusta ja tajuaa, että vaikka hän on haaveillut kirjan kirjoittamisesta, hän ei haluakaan kirjoittaa itse vaan auttaa Louisea muokkaamaan käsikirjoitustaan, jotta se julkaistaan.

Birgitin tytär Sanne, joka on saarella poikansa Maxin kanssa, päättää ottaa ohjat käsiinsä, kun Birgit on sairaalassa. Thomas ja Louise nieleskelvät aikansa huomautusta, että juuri sitähän he tekevät, kantavat vastuuta ja pyörittävät kaikkea.

Kesään mahtuu monenlaisia kuvioita. Villa Hildan tarinaa riittää trilogiaksi.

Anna Korkiakangas

Kotiinpaluuta ja onnellisuuden esteitä

Michaela von Kügelgen: *Kotiin saaristoon*. S&S, 2026. (*Hem till Halsterö*, Schildts & Söderströms 2026). Suom. Susanna Hirvikorpi. 304 s. Villa Hilda 2.

Kotiin saaristoon jatkaa **Michaela von Kügelgenin** Villa Hilda -sarjaa.

Birgit, joka on pitänyt monia lankoja käsissään, on huonossa kunnossa. Hänen tyttärensä Sanne ja lapsenlapsensa Max ovat jääneet saarelle, vaikka Sanne on juuri saanut unelmien työn Norjasta, ja hänen piti muuttaa pojan kanssa Osloon. Yritys onneksi joustaa ja antaa mahdollisuuden etätöihin.

Max ja mummi pelaavat ristiseiskaa, ja Sanne saa latoa halot takkaan ilman että he kiinnittävät häneen mitään huomiota. Hän hiipii takaisin huoneeseensa ja käy läpi sähköpostiviestit. Juuri kun hän on sammuttamassa tietokonetta, Vigdis soittaa.

”Miten projektisuunnitelma etenee?”

Sannen ei ikinä pitänyt palata saarelle. Vaan asuuhan siellä myös Sebastian, lempeä luomuviljelijä.

Sebastianin elämä on mullistunut muutaman kerran. Hän on menettänyt vaimonsa ja äskettäin vielä isänsä. Maatilan töistä on nyt huoledittava Elsa-koiran kanssa.

Helsingissä Henrikillä on virtahepo olohuoneessa.

”No, miltä tuntuu?”

”Minähän olen koko ikäni tiennyt, että näin todennäköisesti käy, mutta silti asiaa on vaikea ymmärtää”, Henrik vastaa ja nousee pöydästä. Hän ei halua häiritä Matildan siivousta.

”Kyllä sinä sen pian sisäistät. Holm & Sönerillä ei voisi olla parempaa perijää.”

Henrikillä on mielenkiintoinen tilanne. Kuinka monta perunkirjoitusta lyhyeen aikaan oikein mahtuu?

Toisin kuin Henrikillä, veljellä ei ole enää perhettä. Isä, äiti, vaimo – kaikki ovat kuolleet. Jäljellä on vain Henrik.

Halsteröstä ja Villa Hildasta tulee osa myös Henrikin elämää. Henrikin osaaminen auttaa Sebastiania eteenpäin.

Ensimmäisen kerran moneen vuoteen Sebastianin tekee mieli lähteä Tukholmaan.

Kesäkausi lähestyy, ja kotiseutuyhdistyksen pitää päättää monta asiaa. Kuka valitaankaan uudeksi rahastonhoitajaksi?

Kotiin saaristoon sai miettimään asioita, joita pitää helposti itsestään selvinä. Joku voi kantaa sisällään tietoa, joka muuttaakin elämää kovasti. Millä keinoin kukin pyrkii omaan onneensa tai siihen, että toinen on onnellinen? Ja entä jos itse tajuamattaan seisoo onnellisemman elämän esteenä?

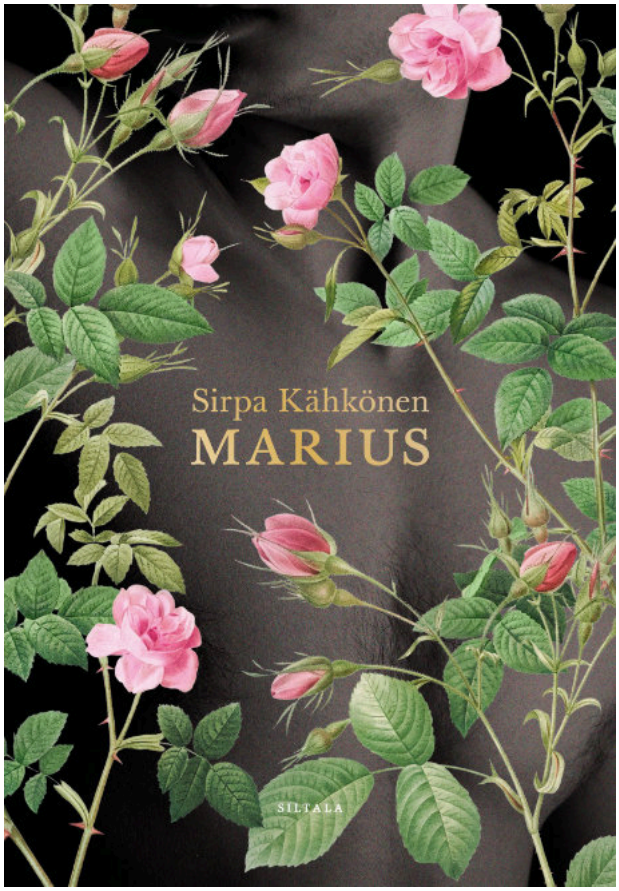
Anna Korkiakangas

Herkkä yhdenpäivän romaani elokuun lämmöstä

Sirpa Kähkönen: *Marius*. Siltala, 2026. 216 s.

Kuusikymppinen Lili viettää elokuista hellepäivää pienessä puutarhamökissä vanhan kartanon alueella. Päivän aikana ei tarvitse tehdä paljoakaan; Lili käy aamusella saunassa, touhuilee niitänäitä ja enimmäkseen odottaa. Ranskalainen vieras, parikymppinen Marius, on lähtenyt pois edellisenä iltana, mutta unohtanut jotain ja palaa sitä kenties hakemaan illemmalla.

Tämä odotus värittää koko päivää, sillä Lili on – pakko se on myöntää – ihastunut. Marius oli kaksi viikkoa puutarhatöissä Lilin apuna, kaikella oli aikaraja, joka tuli täyteen. Mutta siitä huolimatta: ihastus. Muutakin päivään sentään mahtuu. Ystävä Ina, joka on sairas, ehkä kuolemassa, on pyytänyt Liliä lähettämään videon heidän yhteisen Yöpuutarha-hankkeensa avajaisista parin vuoden takaa. Se pitää muistaa. Juhlissa tanssi heidän yhteinen ystävänsä Paul, joka hänkin poikkeaa Lilin mökillä päivän mittaan.

> *Lili veti lakanan kasvoilleen, se ei tuntunut hyvältä, niin tehtiin vainajille, hän oli elossa ja tahtoikin olla. Mutta päivästä tulisi pitkä, hän ei halunnut ottaa sen painoa ihan vielä kantaakseen.*

Siinä sivussa Lili sitten on hetkessä, touhuaa vanhan Rauha-koiransa kanssa, muistelee menneitä. Mieli palaa nuoruuden matkoihin Euroopassa ja erityisesti erääseen kuumaan romanssiin Pariisissa. Mielessä pyörii myös lapsuus, pääasiassa naisten – isoäidin ja tätien – parissa vietetty. Ajan kuluminen, mennyt ja vähän tulevakin.

Marius on taitavasti kirjoitettu, lämminhenkinen loppukesän päivä, jonka tunnelmaan oli ilo uppoutua ja syventyä. **Sirpa Kähkönen** on taitava kirjoittaja ja kirjoittanut hyvin, Lili välittyy kirjan sivuilta täyteläisenä, kokonaisena ihmisenä. Myös puitteet ja ympäristö henkivät lämpöä ja omaa salaperäistä tunnelmaansa. *Marius* on mainiota luettavaa niin elokuun lämmössä kuin vaikka talven pimeydessä muistuttamassa loppukesästä.

Mikko Saari

Vaivihkaista kirjallista vastarintaa natsimiehityksen alla

Kate Thompson: *Kiellettyjen kirjojen lukupiiri*. Bazar, 2025. (*The Wartime Book Club*, Hodder & Stoughton 2024). Suom. Tuulia Tipa. 496 s.

Kun huomasin **Kate Thompsonin** kirjan nimekkeen, *Kiellettyjen kirjojen lukupiiri*, ja luin takakannesta, että se sijoittuisi Jerseyn saarelle ja vuoteen 1943, ajatukseni lennähti heti toiseen saariston lukupiiriin, **Mary Ann Shafferin** ja **Annie Barrowsin** *Kirjalliseen piiriin perunankuoripaistoksen ystäville* (suomentanut **Jaana Kapari-Jatta**).

Perunankuoripaistos-kirja mainitaankin teoksen lopun lukulistassa, jossa on joitakin kirjassa mainittuja teoksia sekä niitä, jotka ovat olleet kirjailijalle tärkeitä taustatyössä.

Kirjan päähenkilöitä ovat Grace, kirjastonhoitaja, ja hänen paras ystävänsä Bea, joka on postiljooni. Kumpikin nuori nainen kokee sotavuosina rakkaustarinan ja toimii saaristoyhteisön puolesta miehitysvallan metkuja vastaan. Postitoimistossa pääsee ellei sensuroimaan kirjeitä niin ainakin vaikuttamaan siihen, milloin ilmiannot toimitetaan perille. Kirjasto on vanha ja kaunis ja sisältää tärkeän kaapin erityisiä kirjoja varten. Kaikkeahan ei voi pitää julkisessa valikoimassa, kun Saksan lait vallitsevat.

Kirjojen ja lukemisen voima näkyy lainausluvuissa: moni sellainen, joka ei aiemmin jalallaan astunut kirjastoon, hakee nyt huojennusta tarinoista. Kirjat avaavat toisia maailmoja, joihin pääsee pakenemaan hetkeksi.

> *Bea katseli kimaltelevaa kupolikattoa sen pitkästä historiasta häikäistyneenä.*
>
> *”Mieti, että jo kauan sinnitelleet laitokset pysyvät pystyssä vielä pitkään sen jälkeenkin, kun natsit ovat lähteneet tai kun sinä ja minä olemme heittäneet veivimme.”*
>
> *Grace kuljetti sormeaan pitelemänsä kauniin punakultaisen kovakantisen selällä, ja viimein hymy sai suupielet kaartumaan ylöspäin.*
>
> *”Totta puhut. Sotia tulee ja menee...”*
>
> *”Mutta kirjasto pysyy”, Bea sanoi.*
>
> *Hän tarttui Gracen kylmiin sormiin ja puristi lujasti.*

Postinkantotarinalla, hävitettyjen kirjeiden tarinalla, on taustanaan tositapaus. Siitä voi lukea kirjailijan sanat teoksen lopusta.

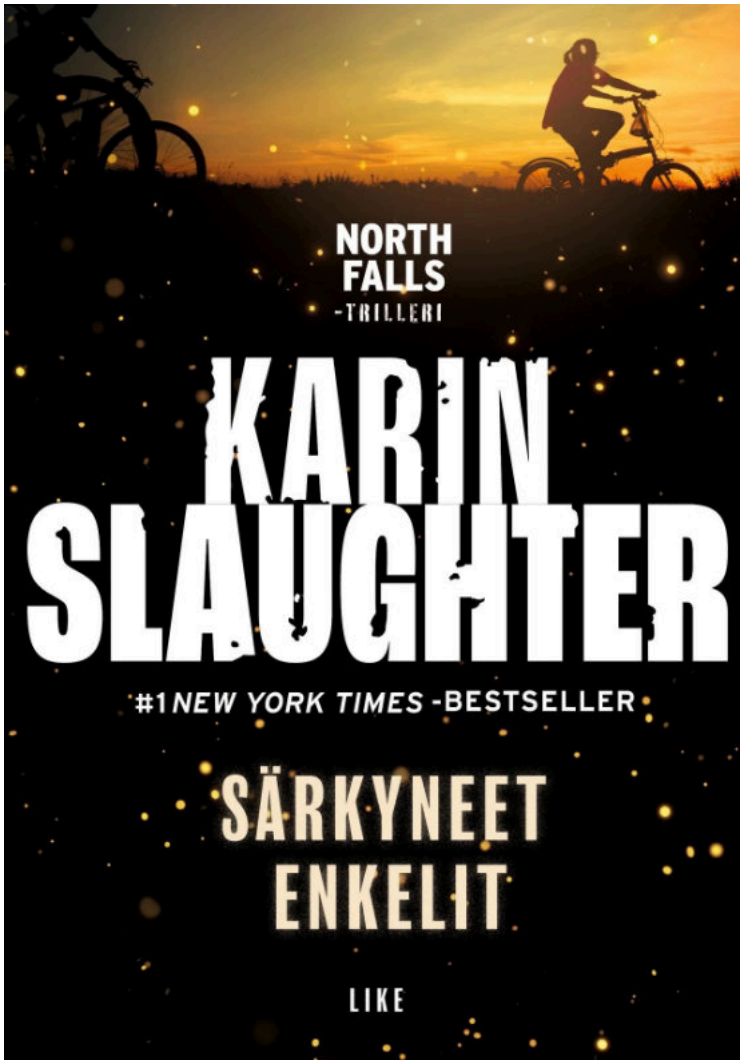
Kirjalistassa mainitaan myös muun muassa **Helene Hanffin** *84 Charing Cross Road*, ja jostain kumman syystä sanotaan, ettei sitä ole suomennettu. Onhan se! *Rakas vanha kirja* ilmestyi **Anneli Tarkkilan** suomennoksena Karistolta 1982.

Monenlaista viisautta ja nokkeluutta. Selviytymistarinoita. Tarinoita niistä, jotka eivät selviytyneet. *Kiellettyjen kirjojen* lukupiiri on vaikuttava kirja, johon varmasti palaan useamman lukukerran verran.

Anna Korkiakangas

Tyttöjen katoaminen johtaa salaisuuksien paljastumiseen

Karin Slaughter: *Särkyneet enkelit*. Like, 2026. (*We Are All Guilty Here*, HarperCollins 2025). Suom. Antti Immonen. 527 s. North Falls 1.

Särkyneet enkelit käynnistyy, kun itsenäisyyspäivän juhlien yhteydessä katoaa kaksi kapinoivaa teinityttöä. Poliisi Emmy Clifton tuntee toisen tytöistä, joka on hänen parhaan ystävänsä tytärpuoli. Tämä tytärpuoli halusi katoamisiltana Emmyltä apua, mutta omilta asioiltaan kuormittunut Emmy päätti sivuuttaa asian. Hän ei voisi olla enempää väärässä. Pikkukaupungissa kaikki tuntevat toisensa, mutta kaikilla tuntuu olevan jotain salattavaa. Tyttöjen katoaminen paljastuu aina vain monimutkaisemmaksi rikokseksi.

Karin Slaughter kirjoittaa verkkaisesti. Hän pysähtyy kuvailemaan vähän kaikkea ja kärsimätön lukija saattaa turhautua. Samalla hän tulee maalanneeksi tarkasti pikkukaupungin sielunelämää ja hitaasti rakentuvaa jännitystä.

Emmy Clifton on hyvin samastuttava päähahmo, mutta samalla hän muistuttaa hyvin paljon genren tavanomaisia arkkityyppejä: hänellä on raskas salaisuus, mutta hän on samalla varsin kyvykäs poliisi.

Särkyneet enkelit on hitaasti rakentuva dekkari, joka silti palkitsee lukijansa. Sitä voi suositella sellaiselle lukijalle, joka etsii nimenomaan poliisityöhön keskittyvää dekkaria.

Jännityskirjailija Slaughterilta on suomennettu parikymmentä teosta. *Särkyneet enkelit* oli ehdolla Goodreads-lukupalvelun vuoden kirjaksi sekä jännärien että äänikirjojen sarjoissa. *Särkyneet enkelit* aloittaa uuden North Falls -sarjan.

Juha Salmi

Musikaalisen viihdetrilogian päätösosa vie Prahaan

Terhi Kontio: *Böömiläinen rapsodia*. Gummerus, 2026. 394 s. Sydänten sinfonia 3.

– Solistinurani oli siinä, hän totesi äidilleen hiljaa.
– Eikä näillä käsillä soiteta muutenkaan enää kauan.

– Älä unohda, miten ikimuistoisia juttuja olet saanut kokea.

Terhi Kontion Sydänten sinfonia -sarjan päätösosa *Böömiläinen rapsodia* alkaa hetkestä, jona Ninnin elämässä on monia muutoksia. Niveltulehdus vaikeuttaa viulistin uraa, ja suhde Javieriin on poikki. Työ vie kumpaakin vuoroin ties mihin maahan, ja yhteisestä sopimuksesta päätettiin, ettei tule mitään soutamista ja huopaamista. Ninni ja Javier eivät kuulisi eivätkä näkisi lainkaan.

Lounas intendentin kanssa Amsterdamissa osoittautuu mielenkiintoiseksi:

– En halua ajatella, että tämä olisi päätepiste soittajan urallasi, intendentti virkkoi. – Oletko koskaan käynyt Prahassa?

Mirror Chapel on pienehkö, hieno konserttisali Vanhankaupungin historiallisessa rakennuksessa. Uudesta kokoonpanosta puuttuu kakkosviulisti, joka osaa hengittää musiikkia eikä vain laske tahteja.

Ninni pakkaa nuottejaan edesmenneen kapellimestari Perssonin asunnossa, jota hän on saanut vuokrata. Niiden välissä on isokokoinen kirjekuori: Violinkonsert, AP. Till min dotter, del 2.

Sivujen sisältä luiskahti lappunen.

”Ensimmäinen ja toinen osa valmiita, kolmas osa ja orkestraatio vielä keskeneräisiä.”

Siitä tuleekin varsinainen salapoliisintyö. Missä muut osat ovat? Tietävätkö Perssonin vaimot asiasta? Tietääkö tytär? Saiko kapellimestari tyttärensä lahjan valmiiksi? Ellei, kuka veisi työn päätökseen?

Kirjassa pääsee käymään Prahassa ihan kunnolla, tutustumaan jazzklubiin ja muuhun sellaiseen, mikä ei ole tavanomaisinta turistikohdetta. Nautin nojatuolimatkasta kovasti, ja tutustuin ihastuttavaan jazzmummoon, sivuhenkilöön erään soittajan perheessä. Melkein sääli, että sarja päättyi. Onneksi se sentään Ninnin ja Javierin osalta taisi päättyä, kuten asiaan kuuluu.

– Sano jotain, Ninni kuuli Javierin pyytävän muiden vilkkaaksi käyneen keskustelun lomasta.

– Onko tämä unta? hän kysyi.

– Haluaisitko sen olevan totta?

Anna Korkiakangas

Tanssijan kuolema 1950-luvun Helsingissä

Maria Aalto: *Viimeinen arabeski*. Docendo, 2026. 290 s. Aku Lagerlund tutkii 2.

Maria Aallon *Viimeinen arabeski* on toinen itsenäinen osa nostalgisesta Aku Lagerlund tutkii -sarjasta. Esikoisdekkari *Kirjeitä murhakartanosta* kertoi Akun kesätyöstä maaseutukartanossa, jossa hän joutui keskelle murhamysteeriä. Silloin hän tutustui myös rikoskomisario Kari Holmaan, jonka apuna hän selvitti rikokset.

Aku on psykologian opiskelija Helsingin yliopistossa, ja hän asuu yhdessä ystäviensä kanssa. Läheisin hänelle on Sirkka, jolle hän edellisenä kesänäkin kirjoitti kirjeitä, ja kertoi kartanon tapahtumista. Sirkka on huomannut, ettei Aku ole vieläkään päässyt irti edellisen kesän tapahtumista, vaan miettii yhä Kraanin kartanon kauhuja ja näkee niistä välillä painajaisia.

Nyt on palattu taas opintojen pariin Helsinkiin. Eletään syksyä, joka ei ole mikään mieltä ylentävä aika. Sirkka päättää ilahduttaa Akua, ja ilmoittaa heidät aikuisbaletin alkeiskurssille.

Balettitunnin vakinainen opettaja on sairaana ja tilalle tulee taitava tanssija Vera Viherlehto. Kun tunti loppuu, Sirkalla on kiire asioilleen ja Aku jää tanssistudiolle, ollen viimeinen lähtijä. Kun hän pääsee rappukäytävään, hän kuulee alemmasta kerroksesta möreän miesäänen, joka uhkaa Veraa.

Syyskuu vaihtuu lokakuuksi, on kylmää ja pimeää. Aku etsii ilmoituksia tapahtumista, joihin voisi mennä yhdessä vanhempiensa kanssa, jotka ovat tulossa tapaamaan häntä Helsinkiin. Hän huomaa Vanhan ylioppilastalon telineessä ilmoituksen tanssiteoksesta *Talviuhri*, jossa soolotanssijana on Vera Viherlehto. Hän varaa liput esitykseen, jonka esityspaikka on hieno vanha kartano Villa Helmi.

> *Kädet seurasivat liikettä paperinkevyesti, kuin näkymättömät langat olisivat vetäneet Veraa ylöspäin. Se oli täydellinen arabeski. Musiikki päättyi jylhiin lautaseniskuihin ja torviin. Vera nytkähti. Esitys siis jatkuisi vielä. Toinen pamahdus ja uusi nytkähdys, Veran suusta pääsi omituinen ääni, hän nosti kätensä pronssinväriselle rintakehälleen.*

Aku istuu katsomossa vanhempiensa kanssa. Veran esittämä teos ei ole klassista balettia, vaan hän esittää sen modernin tanssin keinoin. Se sekä ihastuttaa että vihastuttaa katsojia. Esityksen lopussa joku ampuu Veran ja Aku on taas keskellä painajaista.

Poliisit ovat murhan jälkeen nopeasti kartanossa ottamassa vierailta tietoja ylös ja turvaamassa rikospaikkaa. Näin Akunkin tiedot tulevat poliisien kirjaamiksi.

Aku ei ollut tavannut komisario Kari Holmaa edellisen kesän jälkeen, vaikka heidän välillään olikin vähän kipinöinyt. Nyt kuitenkin Kari Holma tulee murhan jälkeisenä aamuna tapaamaan Akua, ja suorastaan komentaa Akun avukseen selvittämään rikosta. Akun psykologinen silmä täydentää Holman virallisia poliisimenetelmiä. Jäljet johtavat heidät kahteen täysin erilaiseen ympäristöön: yläluokkaan, jossa Veran kodin menneet tapahtumat uhkaavat paljastua, ja alamaailmaan, jossa Verakin tuntui viihtyvän.

Maria Aallon esikoisdekkari muistetaan nostalgisesta maaseudusta, joka toi liehuvine helmoineen ja ”rock’n’rolleineen” mieleen vahvasti 1960-luvun alun, vaikka kirja muutoin sijoittuikin 1950-luvulle. Nyt Aalto sijoittaa tapahtumat Helsingin Kaivopuistoon ja taiteilijamaailmaan selkeästi 1950-luvulle. Tämä toinen dekkari on ehdottomasti parempi kuin ensimmäinen. Turhat selittelyt ovat vähentyneet ja tyylikin on vähän muuttunut. Tätä kirjaa voisi jopa kutsua mieluummin psykologiseksi dekkariksi kuin pehmodekkariksi. Myös tarinan juoni on yllättävä. Kannattaa lukea itse.

Soili Vuorenmaa

Kolme nimeä, kolme vaihtoehtoista tulevaisuutta

Florence Knapp: *Nimet*. WSOY, 2026. (*The Names*, Pamela Dorman Books 2025). Suom. Irmeli Ruuska. 346 s.

Ei nimi miestä pahenna, ellei mies nimeä. Nimi on enne. Niinhän sitä sanotaan. Voiko etunimellä olla ratkaiseva merkitys koko loppuelämän kannalta? **Florence Knapp** väittää esikoisromaanissaan *Nimet*, että voi olla. Vauvalle valittu nimi on kuin perhosen siivenisku, joka saa aikaan myrskyn toisella puolella maapalloa, ensimmäinen sykäys peruuttamattomalle tapahtumien kululle.

Lontoolaiseen Atkinin perheeseen syntyy 1987 toinen lapsi. Gordon-isä haluaa nimetä pojan Gordoniksi, oman sukunsa perinteiden mukaisesti. Cora-äiti ei pidä Gordon-nimestä ja haluaisi pojan olevan Julius. 9-vuotias Maia-isosisko puolestaan ehdottaa nimeksi Bear. Ratkaisevasta nimen rekisteröimisen hetkestä eteenpäin kirja seuraa kolmea vaihtoehtoista skenaariota: millainen pojan elämästä olisi tullut, jos hänen nimekseen olisi annettu Gordon, Julius tai Bear? Kukin annetuista nimistä on siten alkusysäys kolmelle erilaiselle elämäntarinalle.

Perhettä seurataan 7 vuoden välein, aina vuoteen 2022 asti. Jokainen hyppäys vie vaihtoehtoisia skenaarioita kauemmas toisistaan. Vaikka Gordon jr./Julius/Bear on periaatteessa päähenkilö, rinnakkaisia päähenkilöitä ovat myös Cora-äiti ja Maia-sisko, ja kerronta vuorottelee heidän kolmen välillä. Knapp osaa hyvin kirjoittaa eri ikäisten lasten näkökulmia, ja henkilöt muuttuvat uskottavasti oman skenaarionsa puitteissa. Skenaariot ovat selkeitä ja keskenään erilaisia, ja niiden seuraaminen on varsin helppoa. Perheen lähipiiriin kuuluvat henkilöt pysyvät pääosin samoina kaikissa vaihtoehdoissa.

Niin naiivi Knapp ei sentään ole, että hän väittäisi pelkän etunimen vaikuttavan jo sellaisenaan elämän kulkuun. Ratkaiseva muuttuja ja skenaariot liikkeelle sysäävä alkutapahtuma on se, miten Gordon-isä reagoi kuullessaan Coran rekisteröimän nimen. Kaikki reaktiot ovat jollain tavalla väkivaltaisia, mutta ne kohdistuvat eri henkilöihin ja niiden seuraukset ovat keskenään erilaisia.

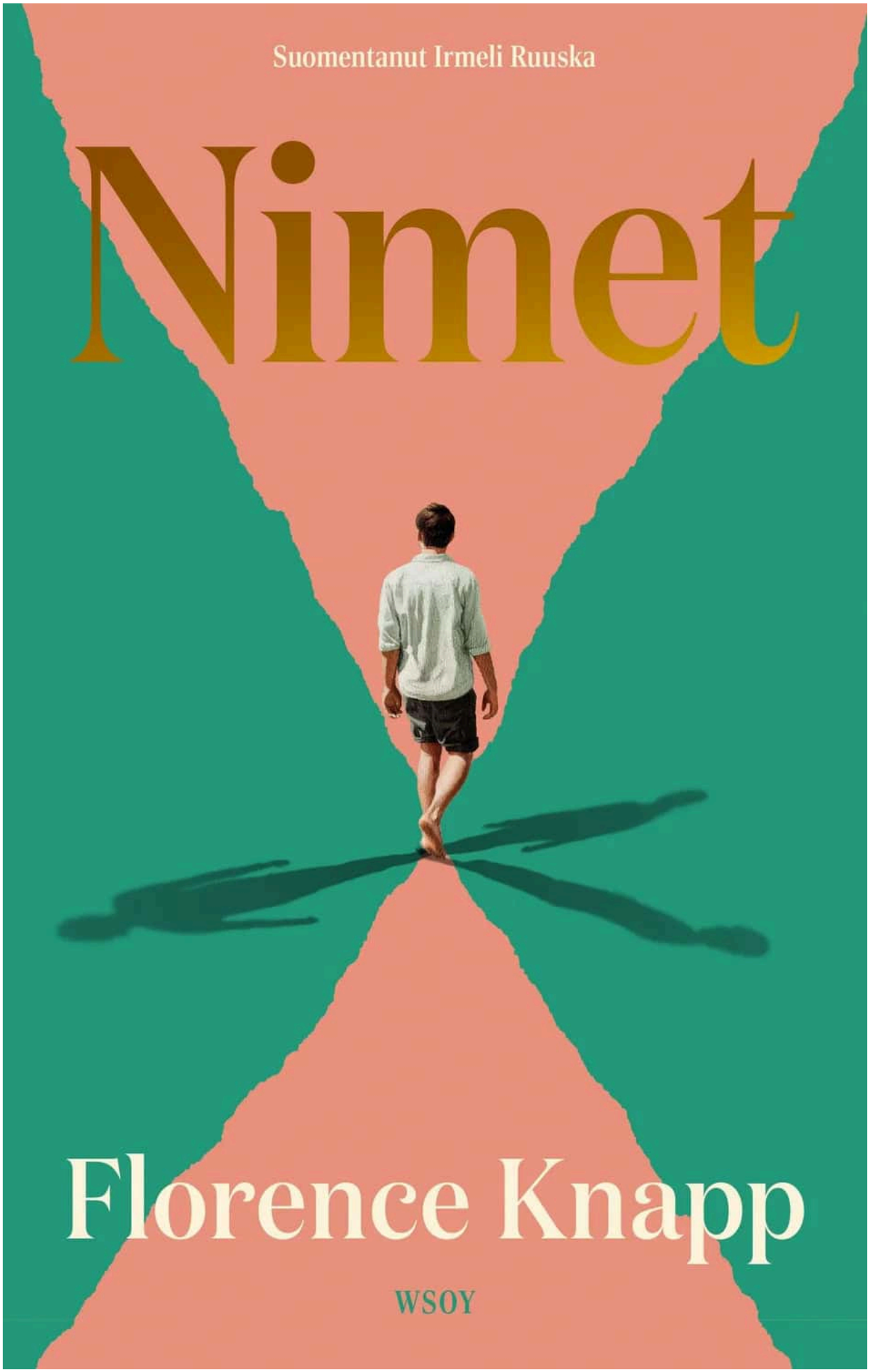
Niinpä tähän kirjaan täytyy liittää sisältövaroitus: *Nimet* sisältää kuvauksia lähisuhdeväkivallasta, seksuaalisesta väkivallasta ja henkisestä ja taloudellisesta alistamisesta. Knapp kuvaa väkivaltaa taitavasti, ei mässäillen, mutta sen verran vahvoja kohtaukset kuitenkin ovat, että itsekin hätkähdin. Minusta väkivallan kuvaaminen oli kuitenkin perusteltua, sillä sen kautta aukeaa kirjan pääteema, eli lähisuhdeväkivallan monenlaiset ylisukupolviset seuraukset.

Kaikissa kolmessa vaihtoehtoisessa skenaariossa perheen lapset joutuvat kantamaan isän äitiin kohdistaman väkivallan seurauksia. Lapsuuden eväsretki osoittautuukin pakomatkaksi. Yksi pohtii, voiko hänestä tulla samanlainen kuin isästään. Toisesta tulee itsestäänkin väkivaltainen. Kolmas miettii, miksi perheen perustaminen tai itseen luottaminen on niin vaikeaa. Kumpikin perheen lapsista kantaa syyllisyyttä siitä, että ei ole itse puuttunut tilanteeseen ajoissa.

Nimet on raikas tulkinta vakavasta aiheesta ja yksi tämän kesän parhaita! Vaikka aihe on vakava, kirja ei ole synkkä. Se erottuu edukseen kevyempien hahmo- ja juonivetoisten kirjauutuuksien ja esikoisteosten joukossa. Siinä on loppuun asti ajateltu perusidea, jonka ympärille tarina kiertyy. Aihe, teema, rakenne ja kertojaratkaisut tukevat hyvin toisiaan. Vain katumusepilogi, joka on kirjoitettu Gordon-isän näkökulmasta, oli minusta turha. En olisi antanut isälle yhtään enempää palstatilaa.

Kirjan lopussa olevat nimien selitykset olivat mielenkiintoisia ja antoivat tarinaan pientä lisätwistiä. Ne muistuttivat hyvin siitä, että kun kirjailijalla on kerran vapaus valita kirjansa henkilöille ihan mikä nimi tahansa, tuo valinta kannattaa tehdä harkiten ja niin, että nimi kuvastaa kantajaansa. Olipa se sitten enne tai ei.

Mervi Murtonen

Suomentanut Irmeli Ruuska
Nimet
Florence Knapp
WSOY

Moottoripyöräjengiläisestä poliisin vasikaksi

Kale Puonti: *Ilmiantaja*. Bazar, 2026. 333 s.

Peten ja Eskon päivät kuluivat pääasiassa ostarilla vetelehtiessä. Koululla he eivät käyneet enää edes syömässä, eivätkä opettajat kaivanneet jatkuvasti ongelmia aiheuttavia teinejä.

Koska koulu ei kiinnosta ja kotiolotkin ovat vähän niin ja näin, Pete ja Esko suunnittelevat elämäänsä rikollisina. Kuinka mahtavaa olisi saada rahaa, naisia ja arvostusta. Näin he päättävät ryhtyä huumekauppiaiksi. Pete tietää, mistä ostaa ja Esko on hyvä suunnittelemaan, miten homma olisi parasta hoitaa.

Kauppa käy ja pojat pääsevät jo alaikäisinä lukiolaisten ja vähän vanhempienkin bileisiin, kun heillä on aina myytävää. Rahaa tulee, mutta saman tien sitä myös menee. Esko kaipaa isompia kauppoja, joilla rikastua.

Tämä on Esko Lehmanin tarina.

Esko kyllästyi aika pian yöelämään, jossa joka viikonloppu samat ihmiset ruinasivat ekstaaseja. Hän alkoi olla liian tuttu näky yökerhoissa ja oli vain ajan kysymys, että joku vasikoisi hänet kytille.

Esko oli eksynyt kapakkaillan jälkeen Tuusulaan moottoripyöräkerhon baariin. Hänellä oli mukanaan ekstaasia, jota hän auliisti tarjosi jengiläisille. Eskosta tuli ensin vakiokävijä kerholla, jossa hän sai tehtyä kauppaa hyvään hintaan, eikä tarvinnut pelätä poliiseja. Hän sai myös uuden ystävän, Jannen, joka oli hänen kanssaan suunnilleen saman ikäinen. Janne oli kerhon jäsen ja lupasi pikkuhiljaa saada puhuttua myös Eskon kerhon porukkaan.

Esko päätti edetä kerhon sääntöjen mukaan huipulle. Motoristien hierarkia oli tiukka, ensin oltiin ”hengailijoita”, josta sitten voitiin hyväksyä jäsenehdokkaaksi. Ehdokas saa jo kerhon liivit, jossa on kerhon tunnus. Hän palvelee muita jäseniä siivoamalla ja tekemällä sellaisia hommia, jotka eivät muita huvita. Vähintään vuoden jälkeen ehdokas voi saada täysjäsenyyden, jos kaikki jäsenet ovat asiasta yksimielisiä. Näin Eskokin eteni ja sai vihdoin kantaa liivissään kerhon tunnuksia ja osallistua päätöksentekoon.

Rahaa kerholle tehtiin lähinnä huumekaupalla. Juhlia järjestettiin ja porukalla matkusteltiin, ja aika kului täysin moottoripyöräkerhon hommissa. Jotkut jengiläiset kävivät myös päivätöissä, lähinnä ”näön vuoksi”. Heillä saattoi olla perhe, joka ei välttämättä tiennyt rikollisesta elämästä juurikaan.

Esko huomasi, että huumekaupalla jengissäkin rikastuivat vain hierarkiassa ylimpänä olevat jäsenet. Kuitenkin suurimman riskin ottivat he, jotka hommat hoitivat. Häntä alkoi kyllästyttää. Jatkuvasti sai pelätä, että jää kiinni ja tiedossa on linnareissu.

Eskolla oli kontakti poliisiin nuoruuden ajoilta. Koponen oli Eskon mielestä reilu poliisi, ja kun Koponen pyysi Eskoa vinkkimiehekseen, ei sitä tarvinnut kauan miettiä.

Esko antoi sisäpiiritietoa rikollisten puuhista poliisille, ja useita isojakin takavarikkoja hoidettiin hänen vinkkiensä mukaisesti. Kymmeniä rikollisia saatiin myös telkien taakse. Eskon mielestä poliisien touhu oli kuitenkin ala-arvoista. He eivät tulleet huumelasteja vastaan, kuten oli sovittu, ja useat vinkkipalkkiotkin jäivät siten saamatta poliisien venkoilun takia. Myös poliisissa oli oma valtataistelunsa, kuka saa päättää mitä seurataan ja missä milloinkin tehdään kiinniottoja.

Kale Puontin *Ilmiantaja* on niin todenmukainen, että lukiessa ei muista, ettei tarina ole Esko Lehmanin kirjoittama. Kirjan lopussakin lukee: *”P.S. Esko Lehman ei ole minun oikea nimeni, mutta tietäjät kyllä tietävät, mihin nimi viittaa.”* Kirjan alusta piti tarkistaa, että *”Tämä tarina on fiktiivinen. Kaikki mahdolliset yhtymäkohdat todellisuuteen ovat puhdasta sattumaa.”*

Näinköhän lie? Joka tapauksessa kaikki kohtaukset esitetään Eskon kertomina siten, kuin ne olisivat aidosti mukana olleelle tapahtuneet.

Soili Vuorenmaa

Mikko Vuori penkoo rikkaan ja vihatun miehen kuolemaa

Tero Somppi: *Vihattu*. Myllylahti, 2026. 303 s. Mikko Vuori -sarja.

Rikoskonstaapeli Mikko Vuori on jumittunut työpöytänsä taakse tutkimaan myrkkykiinteistöjuttua, ja menossa on jo 58. asianomistajakuulustelun puhtaaksikirjoitus. Hän on kyllästynyt jo koko junnaavaan juttuun, kun yllättäen saa toimeksiannon, joka keskeyttää pitkäveteisen puurtamisen.

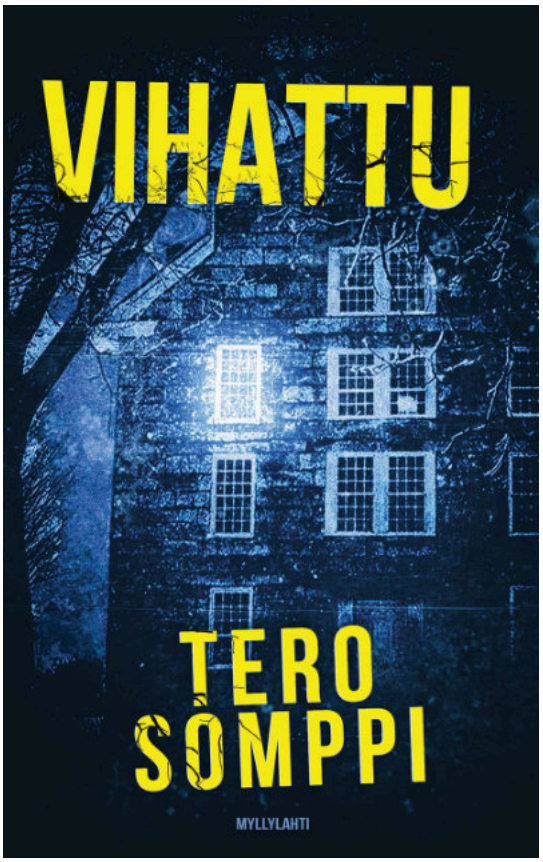
Luksustason palvelutalo Lepolinnassa on kuollut 86-vuotias Urho Kähäri. Poliisille ilmoituksen kuolemasta on tehnyt Urhon vaimo Sirpa. Hän käy joka päivä seurustelemassa monisairaan miehensä kanssa, ja nyt hän löysi miehensä sängystä kuolleena. Sairauksista huolimatta Urho oli ollut edellisenä iltana hyvässä kunnossa, eikä kuolema ollut odotettavissa.

Kun Mikko tulee Kulosaaressa sijaitsevaan Lepolinnaan, hän tapaa yllättäen kauniin, nuorehkon naisen, joka epäilee, ettei hänen miehensä kuolema ole luonnollinen. Mikko on yllättynyt Sirpa-vaimon iästä ja ulkoisesta olemuksesta. Hän miettii, miten 86-vuotiaalla Urholla voi olla tuollainen vaimo. Sirpa huomaa Mikon mietteet ja toteaa hymy huulillaan, että hän on ollut yhdessä miehensä kanssa yli 20 vuotta, ja he ovat olleet onnellisia. Monet ovat arvelleet hänen ottaneen vanhan rikkaan miehen vain rahan takia.

Kun Mikko keskustelee Sirpan kanssa, hän saa tietoa Urhon kolmesta lapsesta, jotka hekin ovat jo keski-iän ylittäneitä. Sirpa kertoo, että Urho on jakanut lapsilleen omaisuuttaan siten, että jokainen on saanut johdettavakseen oman yrityksen, ja heistä jokainen on saattanut yrityksensä huonoon jamaan.

Urhon ensimmäinen vaimo, lasten äiti on tehnyt kymmeniä vuosia aiemmin itsemurhan, kun ei enää kestänyt sadistista miestään. Urho on sitten kasvattanut lapset yksin, ja kohdellut heitäkin niin, että kaikilla olisi syytä ottaa isänsä hengiltä. Iso perintö olisi helpotus huonolla mallilla oleville yrityksille. Mikko huomaa, että rutiinitutkimus on nopeasti muuttunut rikostutkinnaksi.

Mikko ei osannut odottaa, millaisen arvoituksen kimppuun tulee päätymään. Hän joutuu kaivamaan auki monta kerrosta menneisyyttä ja nykyisyyttä.

Käy ilmi, että Urho on kerännyt vihamiehiä koko elämänsä ajan, eikä mittavan perinnön tavoittelijoistakaan ole pulaa.

Samalla kun Mikko tutkii Urhon kuolemaa, hän yrittää järjestellä suurta hääjuhlaa. Hän on lomamatkalla Meksikossa luvannut vaimolleen, että vihkivalat uusitaan, ja hän järjestää heille kunnon juhlat. Mikko on palkannut hääjärjestelijän ja kuvittelee näin pääsevänsä itse pälkähästä. Mutta eihän se niin menekään. Jatkuvasti joku ottaa yhteyttä ja muistuttaa aikarajoista. Pappi on unohtunut varata, juhlapaikkakin joudutaan vaihtamaan isommaksi, kukista hän ei ymmärrä mitään, ja maistelumenukin menee viinin juonniksi. Mikkoa hirvittää ajatus, että hän tyrii jotenkin vielä vaimolleen antamansa lupauksen.

Kuolemansyyntutkijalta tulee tieto, että vainajan verestä on löytynyt rotanmyrkkyä, myrkyllistä sientä ja muutenkin vainajan sisäelimet ovat niin huonossa kunnossa, että hän olisi kuollut joka tapauksessa ihan pian. Mikko miettii, kenellä oli niin kiire päästä käsiksi rahoihin, ettei malttanut odottaa.

Michelin-tason kokki käyttää laitoskeittiössä myrkyllistä sientä mausteena, sitäkin Mikon pitää tutkia, toisaalla yksi Urhon lapsista on sekaantunut jollain tavalla huumebisneksiin. Ruumiinavauksessa löytynyt karva on lähtöisin maailman myrkyllisimmästä hämähäkistä, jota Urho on pitänyt terraariossa huoneessaan. Mutta missä hämähäkki on nyt?

Kuulustelut jatkuvat, ja kuulusteltavina ovat niin Urhon lapset kuin vanhustentalon henkilökuntakin. Myös pari vanhaa tuttavaa joutuu epäiltyjen listalle. Yksi sisaruksista kertoo Mikolle, että Urholla oli huoneessaan kultaharkko, joka on 200 000 euron arvoinen. Nyt se on kadonnut. Onko kyseessä mahdollinen ryöstömurha vai ovatko tapaukset erillisiä?

Tero Sompin vahvuus on rikostutkinnan realistinen ja asiantunteva kuvaus. Poliisin työ on sitkeää puurtamista, kuulusteluja ja teknisen tutkinnan yksityiskohtien analysointia. Tämä luo *Vihattu*-kirjan tarinalle uskottavuutta. Somppi ei mässäile väkivallalla, vaan luo jännitteitä henkilöiden välille, ja etsii motiivia murhalle.

Soili Vuorenmaa

Kuolema hoitokodissa

Peter Grainger: *Rosemary Housen tapaus*. Tammi, 2026. (*But for the Grace*, Covey Publishing 2014). Suom. Taimi Tornikoski. 343 s. DC Smith 2.

Norfolkissa, Kings Laken kaupungissa sijaitsee laadukas vanhusten hoitokoti Rosemary House. Hoitokodin asukkaat ovat taustoiltaan varakkaita, sillä asuminen hoitokodissa on kallista. Yhteiset tilat ovat kauniita ja valoisia, ja jokaisella asukkaalla on oma huone ja pieni keittonurkkaus. Asukkaat voivat tulla valmiiksi suunniteltuun ja sisustettuun ”yksiöönsä” tai tuoda sinne omat kalusteensa.

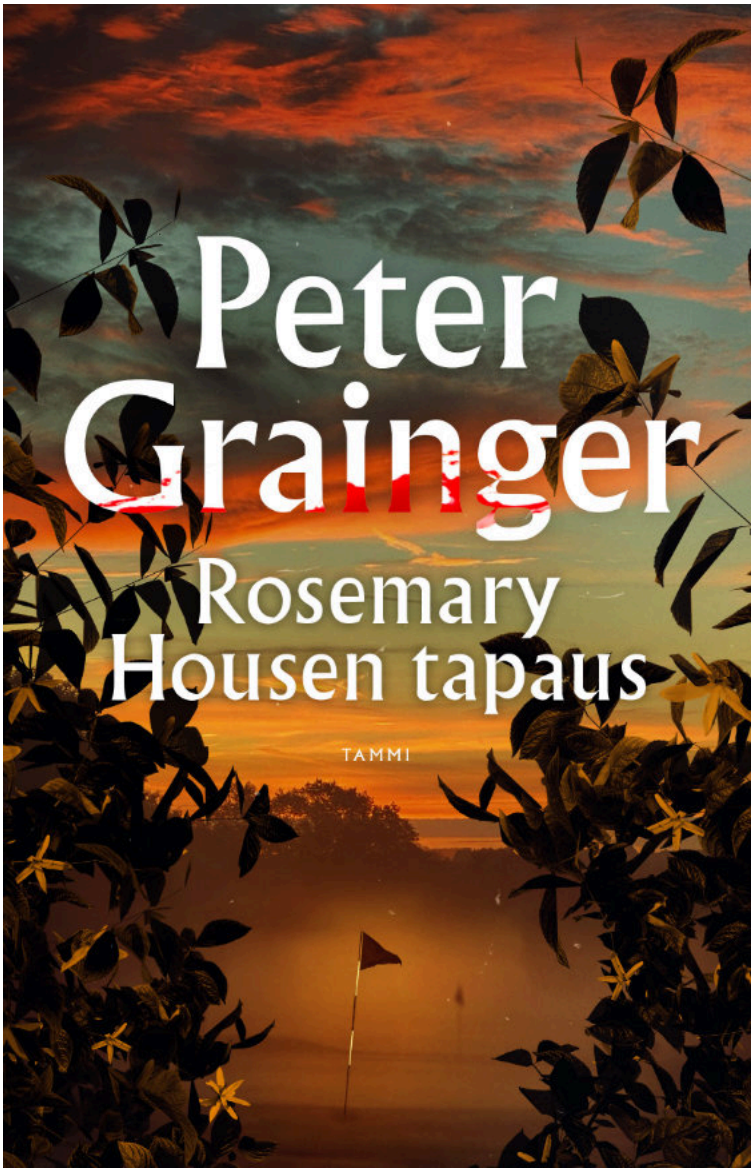
Joulukuun 6. päivä hoitokodissa kuolee Joan Riley. Hänet löydetään klo 21.08. Paikalla ovat Joanin löytänyt hoitaja Greene, joka kutsuu avukseen hoitaja Kipras Kazlauskasin, joka sitten hälyttää paikalle hoitokodin johtaja Irene Millerin. Miller kutsuu sekä poliisin että lääkärin toteamaan Joanin kuoleman.

Ensimmäisenä hoitokotiin saapuu konstaapeli Richard Ford. Hän silmäilee huonetta ja arvioi tilannetta samalla kun lääkäriä odotellaan saapuvaksi. Saavuttuaan hoitokotiin tohtori Tremewan ihmettelee Joanin kunnon äkillistä romahtamista ja kertoo puhuneensa Joanin kanssa vielä edellisenä päivänä, eikä rouva ollut kertonut mitään vointinsa huononemisesta. Jokin tapauksessa saa myös konstaapeli Fordin ajattelemaan, että kuolemaan liittyy jotain kummallista. Joan oli 78-vuotias, ja sairasti erinäisiä sairauksia, mutta ei mitään minkä olisi pitänyt vielä hänet ”suorilta jaloilta”.

Joanille teetetään ruumiinavaus ja selviää, että hän on kuollut heroiinin yliannostukseen. Juotuna. Kaatunut lasikin on löytynyt hänen huoneestaan, mutta siinä vaiheessa kukaan ei osannut ottaa juomalasia tutkittavaksi, joten mitään viitteitä ei ole siitä, koskiko lasiin joku muukin kuin Joan itse.

Kuolemantapauksen tutkintaa määrätään hoitamaan rikoskonstaapeli David ”DC” Smith. Smith oli aiemmin rikoskomisario, mutta omasta pyynnöstään hän on nyt kenttätyössä, kyllästyttyään byrokratiaan ja ymmärtämättömiin esimiehiin. DC on psykologisesti lahjakas, hän malttaa kuunnella ihmisiä, ja huomaa juuri ne asiat, jotka jätetään sanomatta. Hän on kuitenkin tutkimuksissaan eräänlainen yksinäinen susi, sillä entiset rankat kokemukset työssä sekä henkilökohtaiset menetykset ovat tehneet hänestä kyynisen. Hän on kuitenkin kokenut ja karismaattinen henkilö, jota myös työkaverit kunnioittavat. Nyt hän alkaa sinnikkäästi tutkia hoitokodin elämää ja Joanin kuolemaa.

DC:lle selviää nopeasti, että talossa asuvista noin 50 asukkaasta viisi henkilöä ovat muodostaneet tiiviin ryhmänsä. He ovat myös ainoat, joilla on kirjallinen elvytyskielto. Joan oli yksi tämän ryhmän jäsenistä ja sen vuoksi DC ottaakin tämän ryhmän tar-

kemmin tutkittavakseen. Jäseniä on jäljellä enää kolme, koska yksi heistä oli kuollut vähän aiemmin. DC epäilee, että sekin tapaus oli aiheutettu joko itse tai avustettuna.

Elossa olevat jäsenet ovat miehiä: Ralph Greenwood, entinen oikeusavustaja, joka on ikänsä toiminut lakitoimiston kantavana voimana ja jolla on ilmiömäinen muisti. Hän on erittäin älykäs ja pyöritteleekin kuulustelevia poliiseja miten huvittaa. Toisena kuulusteltavana on tohtori Alan Lawson, entinen akateemikko ja professori, joka on ryhmän teoreetikko, kolmas mies on entinen upseeri, täsmällinen ja kurinalainen William Mandeville. Näiden kolmen vanhan herrasmiehen salaisuuksista DC yrittää päästä selville.

Peter Grainger on kirjoittanut hienon tarinan, jonka hän on kokonaisuudessaan sijoittanut Rosemary Houseen. Vaikka tarinan ytimessä ovatkin viisikosta vielä elossa olevat herrat, löytyy hoitokodista muitakin mielenkiintoisia henkilöitä. Kutkuttavaa luettavaa on myös DC:n ja herrakerhon ”puhemies” Greenwoodin välille syntyvä yhteys. Keskustelut ovat humoristisia, mutta myös älykkäitä.

Rosemary Housen tapaus on toinen osa DC Smith -sarjaa, jonka edellinen osa oli *Kuolema jokivarressa*. Tässä osassa DC Smith saa myös uutta pohdittavaa, kun hänelle tarjotaan kahtakin uutta työtä. DC:n esimies haluaa päästä hänestä eroon ja houkuttelee DC:tä siirtymään vakavien rikosten yksikköön. Toinen houkuttelevampi tarjous tulee DC:n entiseltä alaiselta, joka on perustanut vuosia aiemmin oman yrityksen, johon hän DC:tä houkuttelee. Myös naisrintamalla on vilskettä, vaikkei romansseja ainakaan toistaiseksi ole luvassa. DC kuuntelee musiikkia ja muistelee edesmennyttä vaimoaan. Ehkä vielä jonakin päivänä on uuden aika.

Soili Vuorenmaa

Onnellisesta perheestä ongelmaperheeksi

Johan Rundberg: *Se joka laumaa vartioi*. Docendo, 2026. (*Den som vaktar flocken*, Forum 2025). Suom. Jänis Louhivuori. 562 s.

Johan Rundbergin psykologinen trilleri *Se joka laumaa vartioi* keskittyy kuvaamaan keskiluokkaisen Oscarsonin perheen turvallista ja vakaata elämää, kunnes perheen teinitytön touhut mullistavat koko perheen arjen.

Perheen isä Martin on kiinteistönvälittäjä. Martin on hyvästä perheestä lähtöisin, luonteeltaan tasainen konfliktien välttelijä. Perheen äiti Sanna on juuri vaihtanut yksityiseltä puolelta henkilöstöhallinnosta kunnan palvelukseen. Sannan tausta on rosoinen. Hän on köyhästä ja ongelmaisesta perheestä lähtöisin ja hänen vanhempansa ovat jo kuolleet. Sanna on ollut nuoruudessaan syrjäytynyt perhetaustansa takia. Tai niin ainakin Sanna kertoo omaa tarinaansa miehelleen ja hänen suvulleen, joka ei koskaan ole Sannan mielestä hyväksynyt häntä.

Sanna ja Martin ovat olleet yhdessä pitkään, luoneet uransa ja rakentaneet turvallisen kodin kahdelle lapselleen. Heidän poikansa Teo on 17-vuotias, mutkaton koripalloa pelaava nuori, jolle kaikki tuntuu olevan kohtalaisen helppoa. Hänellä on kavereita, koulu ja harrastukset luistavat. Parhaillaan hän harjoittelee ajamista opetusluvalla isänsä kanssa saadakseen ajokortin.

Mya on 15-vuotias, pahimmassa murrosiässä oleva tyttö, jolla on ollut aina vaikeuksia sopeutua kouluun ja tulla toimeen muiden kanssa. Nyt kouluun on tullut uusi oppilas, Wilk, jota kaikki oppilaat vähän pelkäävät. Hänen taustansa on hyvin poikkeuksellinen, eikä siitä juuri puhuta. Wilkin kanssa Mya kuitenkin ystävystyy, ja siitä ongelmat alkavat.

Oscarsonin perheen vanhemmat pyrkivät kasvattamaan lapsiaan yhteisymmärryksessä siten, että lasten kanssa keskustellaan ja heidät otetaan huomioon. Vähän liiaksikin. Sanna kuitenkin kokee, ettei Martin ota riittävästi vastuuta varsinkaan silloin, kun Myan kanssa pitäisi hänen tekemisistään jutel-

la. Koululintsaaminenkin on tullut taas kuvioihin mukaan. Kun vanhemmat ovat töissä ja lapset kotona, niin joka paikassa on pienoinen kaaos Sannan tullessa töistä kotiin. Ruuan jätteitä ja roskia ympäri taloa levällään, kengät pitkin eteistä, ja vaatteet siellä mihin ne ovat sattuneet tippumaan.

Kun koulussa leviää uhkaavalta vaikuttava video, Sanna ja Martin pyydetään koululle keskustelemaan asiasta. Selviää, että Mya on tehnyt videon yhdessä Wilkin kanssa. Kun vanhemmat ottavat asian puheeksi kotona, sekin kääntyy vanhempien puolustautumiseksi. Mya osaa sanailla vanhemmilleen niin, etteivät nämä tiedä miten keskustella tytön kanssa. Samalla Teo jää vähän ulkopuolelle kaikesta. Vanhemmat yrittävät kysellä Myan asioista hänen veljeltään, mutta tämä ei haluaisi puuttua, vaan sanoo, että hänetkin on jo sotkettu siskon ongelmiin. Kaverit ovat alkaneet vaatia Teoa laittamaan siskonsa kuriin.

Tavallisesta perheestä tulee hetkessä ongelmaperhe, jonka tyttö erotetaan koulusta, poika alkaa istuskella kotona jättäen harkkoja väliin ja sosiaalisessa mediassa tieto perheen tilanteesta leviää niin, että ongelmia tulee myös vanhempien työpaikoilla.

Kirjassa kerrotaan rinnakkain myös nimettömän tytön tarinaa, jossa tyttö on kuulusteltavana kaksoismurhaan liittyen. Sen tarinan huipennusta saakin odottaa aina kirjan loppuun saakka.

Perheen tarina on tarkasti kuvattu, se voisi hyvin olla tottakin perheessä, jossa on ongelmanuoria, ja joihin vanhemmat ovat menettäneet yhteyden. Kysymys kirjassa onkin siitä, kuinka pitkälle vanhemmat ovat valmiita menemään puolustaessaan lastaan, jonka tietävät olevan syyllinen.

Se joka laumaa vartioi tuo hyvin esille myös sosiaalisen median vaikuttavuuden. Juoruista tulee tosia, ja verkossa tapahtuva uhkailu muuttuu konkreettiseksi. Koska koko tarina keskittyy perhedynamiikkaan ja tytön aiheuttamiin ongelmiin, sitä ei jaksaisi seurata, jos se ei olisi niin hyvin kirjoitettu. Tunteet meinaavat nousta pintaan, että tekisivät nyt jotain: perheen vanhempien pitäisi olla auktoriteetteja. Jännite säilyy taustalla kulkevan tarinan ja perheelle uhkaaviksi muodostuvien tapahtumien takia loppuun saakka. Loppuratkaisuakaan ei arvaa etukäteen.

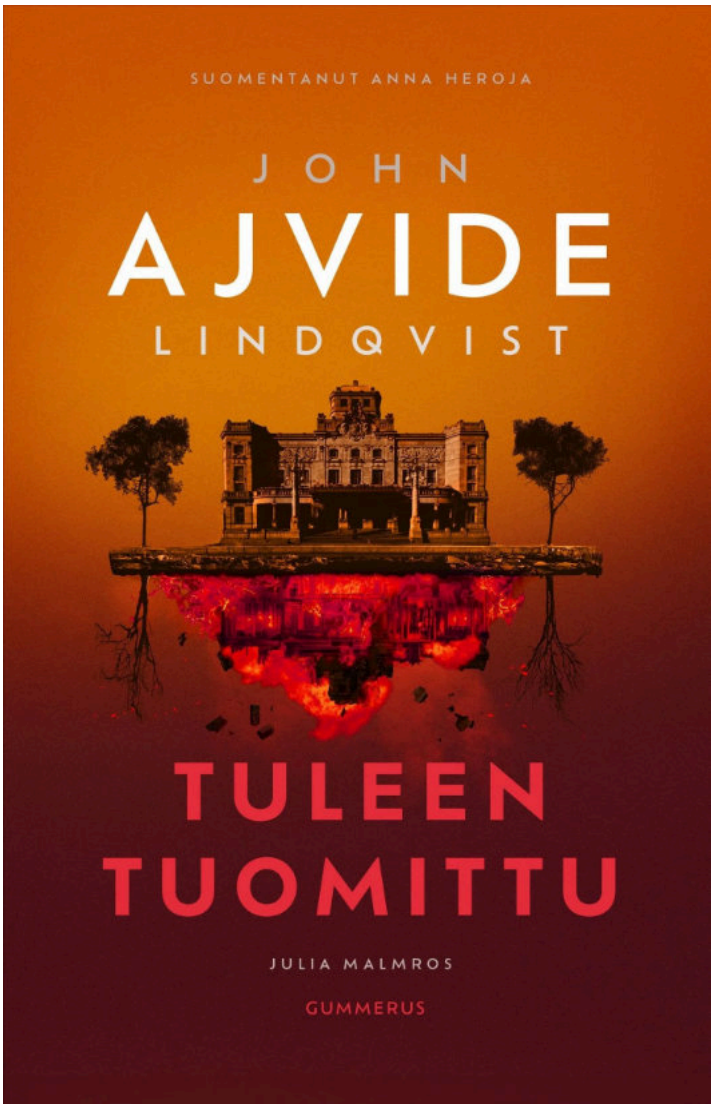
Johan Rundberg on palkittu lastenkirjailija, jonka ensimmäinen aikuisille suunnattu teos tämä kirja on. *Se joka laumaa vartioi* onkin valittu Ruotsin parhaaksi esikoisdekkariksi.

Soili Vuorenmaa

Julia Malmros -jännärien finaali on sarjansa heikoin lenkki

John Ajvide Lindqvist: *Tuleen tuomittu*. Gummerus, 2026. (*Anden i maskinen*, Ordfront 2025). Suom. Anna Heroja. 517 s. Julia Malmros 3.

Tuleen tuomittu on kolmas osa **John Ajvide Lindqvistin** jännityskirjasarjaa, joka seuraa poliisivoimiin palannutta Julia Malmrosia. Hän joutuu ratkomaan samanaikaisesti islamistien pommi-iskua teatteriin ja äärioikeiston iskua moskeijaan. Apunaan hänellä on hakkeri Kim Ribbing, joka ei kaihda keinoja hankkiessaan tietoja.

Kirja on hieman venytetyn oloinen. Sivuille on eksynyt hieman itseään toistavia ja tarpeettomia kohtauksia. Näistä huolimatta jännittävä tunnelma säilyy läpi teoksen. Kirjan aihepiiri tuntuu pelottavankin ajankohtaiselta, joten se ei ehkä toimi kovin hyvin eskapismina.

Ajvide Lindqvist keskittyy paljon hahmoihin, ja se näkyy. Lukija huomaa välittävänsä molemmista päähahmoista paljon. Molemmat näistä ovat hieman genrensä arkkityyppejä, mutta samalla varsin eläviä hahmoja, joiden seuraaminen on antoisaa.

Juoni etenee suoraviivaisemmin kuin kahdessa muussa sarjan kirjassa. En tiedä, kertooko se siitä, että kirjailija haluaa päästää sarjasta jo irti vai olisikohan kustannusaikataulun kanssa tullut kiire? *Tuleen tuomittu* on ihan toimiva dekkari. Se on ehkä sarjan heikoin osa, mutta silti toimiva päätepiste sarjalle.

Ajvide Lindqvist tuli tunnetuksi useampaan kertaan filmatisoidusta ja palkitusta vampyyrikirjasta *Ystävät hämärän jälkeen*. Kirjailijan kauhutuotannon ystävät kenties toivovat, että hän palaisi dekkareista yliluonnollisen kauhun pariin.

Juha Salmi

Yllättävä kuin äkkimutka öisellä metsätiellä

Tommi Liimatta: *Verta valkokankaalla*. Like, 2026. 319 s.

Tommi Liimatan tekstiä on aina ilo lukea, sillä se on niin rikasta ja antoisaa, sellaista, jonka mukaan oikein tempautuu.

Verta valkokankaalla -kirjan ensimmäinen osa kertoo perheestä, joka muuttaa maalle ajan hengen mukaan, sillä eikös se ole jotenkin sitä, kun peruskaupunkilaiset haluavat maalle ja luontoon. No, kaupunkiasunto pitää myydä, mutta siitä paljastuukin vesivahinko ja sekin on ihan tätä päivää. Niinpä ollaan tutuissa jutuissa. Maalla perheen isä Arno ottaa poikansa Visan ja lähtee hänen kanssaan käymään äitinsä ja hänen miesystävän luona, jotka myöskin asuvat maalla. Reissu on aivan huikea, sillä niin ovat ihmistyypit ärsyttäviä. Vaan kun Arno ja Visa palaavat kotiin, siellä ei olekaan kaikki niin kuin pitäisi! Keittiön ikkuna säpäleinä, eikä ketään missään...

Sitten alkaa kirjan toinen osa ja hetken menee aikaa, ennen kuin pääsee siihen mukaan, että mitä hittoa, vaihtuiko minulla välillä kirja? Hyytjärven vanhalle asemalle on jo vuosia kokoontunut porukka katselemaan kauhuleffoja. Nyt on suunnitteilla oikein festivaalit. Tämäkin, että on otettu vanha asema uusiokäyttöön on tätä päivää.

Seuraa huimaa kuvausta siitä, miten jotain tilaisuutta järjestetään, mitä tulee ottaa huomioon, mikä ärsyttää ja ketä ja kun tilat ovat mitä ovat, miten ne saadaan toimimaan. Välillä kyllä oikein nauratti. Elokuvan ystäville tässä kirjassa on monia varsin herkullisia kohtauksia. Kun festivaalit oikein alkavat, niin miten ne sitten sujuvat, koska ainahan voi tapahtua yhtä sun toista.

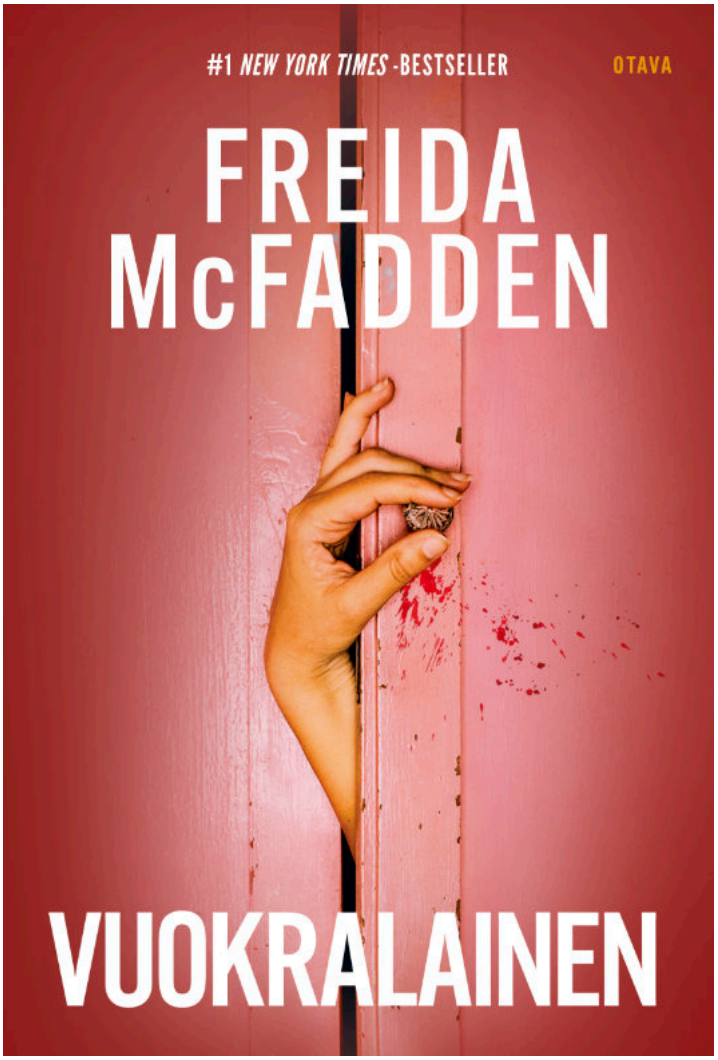
Tuli sellainen olo, että olin tullut Y-risteykseen, josta lähdin vaikkapa oikealle ja sitten jonkin ajan kuluttua palasin samaan paikkaan, kun ympyrä sulkeutui ja tarina sai päätöksensä. Varsin mielenkiintoinen keino.

Miten koko pakka selkiintyy, niin se on vain otettava kirja haltuun, niin kyllä se lopputulos siitä sitten aukenee. Lämmin suositus!

Kini Laine

Vaikeuksia vuokralaisesta

Freida McFadden: *Vuokralainen*. Otava, 2026. (*The Tenant*, Poisoned Pen Press 2025). Suom. Jussi Tuomas Kivi. 335 s.

Freida McFaddenin suurta suosiota nauttivaa tuotantoa käännetään varsin ripeää tahtia. *Vuokralainen* on vuoden 2026 kolmas suomennos McFaddenilta ja tämän vuoden julkaisulistasta löytyy vielä kaksi muutakin: *Tunkeilija* ja *Noita*.

Blake Porter on suosionsa huipulla: hän on menestynyt liike-elämässä, toimii markkinointiyrityksen varatoimitusjohtajana ja elää täydellisen tuntuisessa suhteessa. Blakea kuitenkin syytetään pomonsa pettämisestä, ja hän saa potkut. Uutta työpaikkaa on hänen maineellaan hankalampi saada, joten Blake masentuu. Hänen kihlattunsa ehdottaa, että he voisivat ottaa vuokralaisen helpottaakseen asumiskustannuksia.

Lopulta paikalle saapuu asuntoa tarvitseva Whitney. Hän on kaikkea, mitä vuokralaiselta toivoisi: ystävällinen ja omissa oloissa pysyttelevä. Päällisin puolin hän vaikuttaa valtavasti paremmalta kuin muut vuokralaisiksi pyrkivät.

Ongelmat alkavat kuitenkin pian. Whitney syö Blaken ruokaa ja käyttää hänen saippuoitaan. Oudointa on, että hän jättää kaappiin mätiä omenoita ja aiheuttaa kärpäsongelman.

Vuokralainen on hyvin tyypillinen McFaddenin kirja: se on nopealukuinen ja ytimekäs, ja juoni etenee ripeästi. Juoneen on rakennettu lennokkaita käänteitä.

McFaddenin teoksista esimerkiksi *Kotiapulainen* oli *Vuokralaista* maanläheisempi ja kokonaisuutena hiotumpi teos. Blake on pohjimmiltaan aika ärsyttävä päähahmo, ja epämiellyttäviä päähahmoja on vaikea kirjoittaa uskottavasti.

Vuokralainen on viihteellinen jännityskirja. Se toimii parhaiten nopeaa lukukokemusta etsiville, jotka eivät ota trillereitään turhan vakavasti.

Juha Salmi

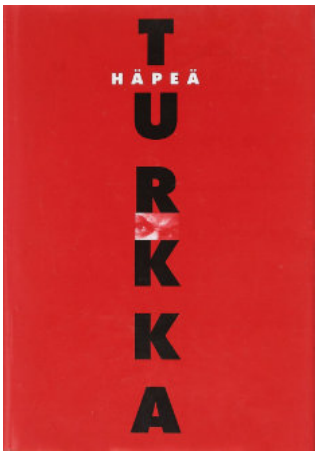
Mies ratsastaa tammalla Poriin

Jouko Turkka: *Häpeä : vaellusromaani*. Otava, 1994. 318 s.

Liikkeelle siis, etsimään yhteenottoja, huonosti päättyviä taisteluita, nöyryytyksiä ja häpeää. Häpeästä ei puhuta eikä sitä muistelmissa muisteta, mutta mitä muuta elämä ja ihminen ovat kuin häpeää.

Häpeä kannattaa lukea jo siksi, että **Jouko Turkasta** (1942-2016) on levinnyt vääristynyt kuva demonisena kiusaajana.

Oli aikoinaan taidepiireissä suuri yllätys, ettei Suomen ehdottamattomasti härskein suunsoittaja, tyhjien totuuksien ravisuttaja, ja rajun jätkän maineessa ollut älykköradikaali Turkka saanut kirjallisuuden Finlandia-palkintoa vuonna 1994 ilmestyneellä teoksellaan *Häpeä*, vaikka se komeili julkisuudessa ennakkosuosikkien listalla pitkään ennen varsinaista kisaa.

Voiton vei silloin Turkan sekoilevaan anarkistiseen kirjaan verrattuna asiallisempi ja sen ajan kirjalliseen kaanoniin paremmin istunut **Eeva Joenpellon** *Tuomari Müller, hieno mies*. Eikä ihme. Olihan valitsijana presidentti **Mauno Koiviston** ekonomivaimo **Tellervo**. Turkan sanottiin tahallaan pilaavaan omaa mainettaan ja ärsyttäneen teatteriyleisöä alastomiksi riisuvilla itsetilityksillään.

Häpeä on kirjana erinomaisen tasokas tyylinäyte Turkan kyvykkyydestä pilkkoa valheellinen ihminen luuloinen jonnekin vieläkin kauemmas kuin **Molière** oman *Luulosairaansa* (*Le Malade imaginaire*, 1673). Teksti on haastavaa, pitkää ja monivivahteista eikä anna armoa lukijalleen. Silti siitä ei tullut suurta menestystä. Turkkaa oli vaivannut jo yli neljätuntisessa *Presidentin dementia* -näytelmässä (1994) haukottavalla tavalla joko kyvyttömyys tai haluttomuus karsia omaa tekstiä.

Turkka oli itse ristiriitainen, jopa joskus pelottavakin teatterimies, joka pani itsensä likoon sen puolesta, että ihmiset heräisivät epäilemään kaikkea, myös itseään, eivätkä pitäisi mitään itsestäänselvyytenä – edes ajatuksiaan. Hän ei ollut kuka tahansa eikä synnyttänyt mitä tahansa, vaan hänessä oli raivoavaan hulluuteen saakka nerokkuutta, vaikka muille jakaa siitä huolimatta, että kansa muistaa hänet skandaalista skandaalin kulkeneena järkkymättömänä moralistina.

Turkka oli toisille piru mieheksi ja toisille taas pelastaja ja esikuva. Hieman varjoon on jäänyt Turkan ensimmäisestä *Aiheita*-kirjasta (Otava 1982) alkanut kirjallinen elämä, joka saa kulminaatiopisteensä *Häpeässä*. *Aiheita*-novelleissa hän oli napakka ja hauska, mutta *Häpeässä* hän ryhtyi saarnaamaan kuin lahkolaispappi. Mutta mietin miksi Turkan tekstit eivät elä enää tässä päivässä – ehkä tässä on syy. Aika oli miesten kulttuurielämässä; **Saarikoski**, **Donner**, **von Bagh** ja niin edelleen.

Jostain kumman syystä julkisuudesta 2010-luvulla kadonnut terävä kriitikko **Putte Wilhelmsson** kirjoitti *Häpeästä* osuvasti: *”Turkan Häpeä on romaani, ilman muuta, sillä siihen ei sovi esseistin yksisuuntainen päättely, lyyrikon koristava kaartelu eikä journalistin objektiivisuus eli tietämättömyys. Eri asioita mahtuu samalle sivulle monta, kaikesta sivalletaan suoraan ja maaliin.”*

Häpeä kannattaa lukea muistinvirkistykseksi noista ajoista. Turkka oli suomalaisen virsukulttuurin kyllästämän historian yksi tärkeimmistä ravisuttajista. Suomalaisen teatterin kiistatta monipuolisin hahmo oli myös loistava kirjoittaja, ja olisi pärjännyt keskittymällä vain kirjojen kirjoittamiseen. Hän ei vain osannut ajoissa päättää kumpaan hän olisi lahjansa suunnannut, proosaan vai näytelmiin.

Harald Olausen

Sankarifantasiaa jättiläishämähäkin näkökulmalla

Adrian Tchaikovsky: *Lukinvalo*. Rosebud, 2026. (*Spiderlight*, Tor Books 2016) Suom. J. Pekka Mäkelä. 276 s.

Adrian Tchaikovsky on yksi brittiläisen tieteiskirjallisuuden ja fantasian tuotteliaimmista ja palkituimmista kirjoittajista, jota ei ole tätä ennen käännetty suomeksi. Rosebudin esittelyteksti tietää kertoa, että kirjailijana Tchaikovskya innoittavat eläintieteet, ja psykologiaa tutkineena hänen pääaiheensa on ihmisen käyttäytyminen. Kuulostaa lupaavalta! Minulle Tchaikovsky ei ollut ennestään tuttu, mutta *Lukinvalon* hieno kansikuva herätti sen verran kiinnostusta, että kirjaan oli pakko tarttua.

Lukinvalolla on poikkeuksellisen näpsäkkä aloitus. Tässä ei hassata aikaa hissukseen tutustumiseen, vaan rähinä on heti päällä ja lukija heitetään keskelle verisiä tapahtumia. Kirjan hahmot tulevat nopeasti tutuiksi ja he edustavat käytännössä D&D-hahmoluokkia: on ylimielinen maagi, oikeamielinen paladiini, alkoholisoituva varas, urhea jousinainen ja sitten vielä ”kilttimies”-syndroomasta kärsivä soturi.

Myös fantasiamaailma nojaa mustavalkoisiin perinteisiin: Pimeyden herra Darvezian on levittämässä valtaansa ja demonisia armeijoitaan kautta maailman, ja ainoa joka häntä voi vastustaa on valon voimat. Onneksi sankarijoukolla on sentään Valon profetia puolellaan, sekä sen mukanaan tuoma odottamaton valttikortti: jättiläishämähäkki. Se, että pimeyden otus auttaisi valoa voittamaan, on toki rienaava ajatus, ja aiheuttaa vääjäämättä jännitteitä myös sankarijoukon sisällä.

Lukinvaloa voisi ehkä parhaiten kuvata tietoisena fantasiakliseiden leikittelynä. Tässä on paljon tuttuja elementtejä ja jopa umpikuluneita kliseitä, joita sitten lähdetään avaamaan hieman odottamattomista kulmista. Tärkein Tchaikovskyn käsittelemä teema on, miten edes mustavalkoisessa maailmassa asiat eivät ole oikeasti niin yksinkertaisia kuin ihmiset haluaisivat niiden olevan. Jotain oikeasti omaperäistä kirjassa sentään on eli itse jättiläishämähäkki Ännäs, joka kuitenkin taiotaan hieman vähemmän huomiota herättävään muotoon, eli ihmiseksi.

Ännäs on kiehtova näkökulmahahmo. Hämähäkin tapa hahmottaa maailmaa on vilpittömästi hyvin erilainen kuin millään humanoidilla, ja prosessi, jossa Ännäs alkaa tapailla maailmaa ihmisaistein ja ihmiskielen kautta on heittämällä kirjan kiinnostavinta sisältöä. Hahmo pistää jopa kysymään, miksi emme näe fantasiassa enemmän tällaisia? Monsterimanuaaleista löytyy vaikka minkä näköistä kulkijaa, mutta näkökulmahahmot tuntuvat hahmottavan maailmansa aina kovin ihmismäisellä tavalla.

Alun jäntevä kerronta vetää siis heti mukanaan, mutta kirjan loppu ei aivan lunasta alun odotuksia. Ännäsin näkökulma jää yhä enemmän taka-alalle, vaikka mukana on lukuisia kohtauksia, joihin se olisi ollut hienoa saada mukaan. Ikävämpi juttu kuitenkin on, että itse loppukonfrontaatio tuntuu väsyneeltä. Itsetarkoituksellinen konventioihin nojaaminen alkaa yhä enemmän tuntua vain pastissilta, jossa asiasta ei oikein löydetä enää uutta sanottavaa.

Kirja on kuitenkin sen verran tiiviisti kerrottu, että kerronta ei onneksi pääse missään vaiheessa laahaamaan. *Lukinvalo* on siten oikein viihdyttävä kirja, mutta lopulta aloin miettimään, että kirjan olisi voinut suosiolla kirjoittaa vain Ännäsin näkökulmasta.

Titta Lindström

Kilpajuoksu vanhan arvoviulun perässä

Jaakko Jokinen: *Viipurin viulu*. Momentum Kirjat, 2026. 245 s.

Tartuin *Viipurin viuluun*, koska sen aihe oli niin mielenkiintoinen! On erittäin arvokas viulu, jota havittelee kolme tahoa, kaksi hyvää ja yksi pahis. Viulu on 300 vuotta vanha Guarneri del Gesú, joka on rakennettu Cremonassa ja sen jälkeen sen vaiheet ovat olleet moninaiset. Se on ollut Viipurissa, Budapestissä ja viimeisenä Lontoossa ja nyt se on myynnissä.

Lontoon ”myyjäisiin” viulua sitten saapuu ostamaan ne kolme potentiaalista asiakasta, mutta kaikki ei menekään niin kuin pitäisi... Shara ja Benjamin ovat tulleet Yhdysvalloista. Shara on Benjaminin avustaja, sillä Benjamin on sairaalloinen. Lauri ja Jutta ovat saaneet toimeksiannon Eerolta Suomesta. Sitten on Allen Ip, kasinokeisari, oikea nilkkien nilkki. Eero ja Benjamin haluavat viulun sen soinnin vuoksi, mutta Ip haluaa vain omistaa sen.

Vauhti alkaa siellä Lontoossa ja jatkuu aina kirjan viimeisille sivuille asti niin, etten meinannut välillä uskaltaa lukea. Ip osoittautuu hovinsa kanssa ikäväksi tyypiksi, joka haluaa siivota muut ostajaehdokkaat pois. Nämä neljä ovatkin niin mukavia, että lyöttäytyvät porukaksi ja varsin toimivaksi sellaiseksi, johon toki on omat syynsä.

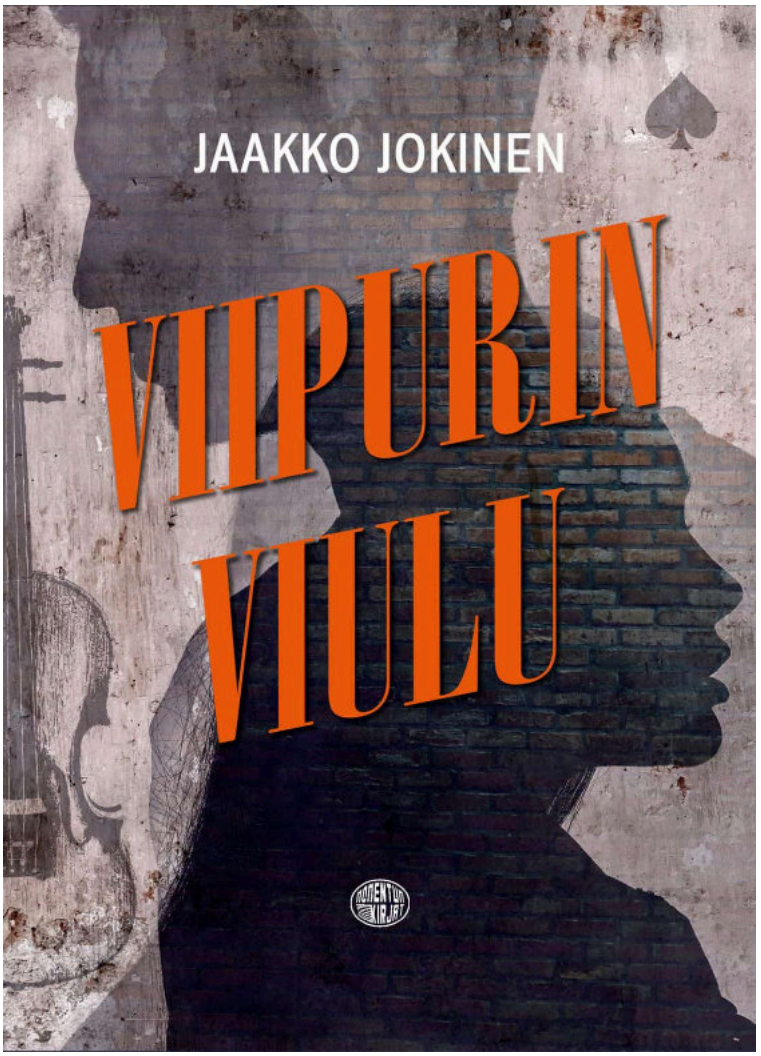
Kun he sitten yrittävät selvitä, he joutuvat aina vaan kiperimpiin tilanteisiin ja kaiken aikaa saa miettiä, kuinka he pystyvät toimimaan. Jotenkin he aina neuvokkaina ratkaisevat ylitsepääsemättömätkin esteet.

Luin *Viipurin viulua* aina illalla sängyssä ja sain makoisat yöunet, kun oikein hyvin päivän päätös tapahtui. Loppuvaiheessa kun sankarit ja viulu olivat viimeisellä pakomatkalla, tiesin ja lohdutin itseäni, että he selviävät, koska enää ei ollut monta sivua jäljellä!

Viipurin viulu on todella hienosti rakennettu kirja ja sellaisella juonella, joka viehätti omintakeisuudellaan. Luin sitä kuitenkin aika hitaasti ja niin ollen ehdin tutustua kirjan henkilöihin paremmin, joten on ihan pakko myöntää, että toivoisin kuulevani heistä lisää! Toivottavasti he pääsevät uusiin seikkailuihin, sellaista sankariainesta he olivat.

Jaakko Jokinen ei ainakaan toista itseään, sillä hänen edellinen kirjansa *Äyräskoski* oli aivan erilainen.

Kini Laine

Monitasoinen psykologinen jännitysromaani

Sacha Bronwasser: *Mitä et näe*. Docendo, 2026. (*Luister*, Ambo|Anthos 2023) Suom. Sanna van Leeuwen. 277 s.

Au pairina nuorena työskennellyt Marie palaa muistoihinsa nähtyvään lehdessä uutisia Ranskassa tapahtuneesta terrori-iskusta. Hän tunnistaa kuvissa entisen opettajansa Flon taidekoulusta Hollannista. Marie alkaa kertoa kokemuksistaan päästäkseen irti menneestä traumasta. Hän kertoo tarinaansa kirjeillä, joita hän kirjoittaa hänen traumansa aiheuttaneelle Flolle.

Aluksi kirjassa kerrotaan taustatarinaksi vuosia aiemmin Lambertien au pairina toimineen saksalaisen Eloisen tarina. Millainen Eloise oli, millaista hänen elämänsä oli Lambertien lasten kanssa, ja miksi hän matkusti takaisin kotimaahansa.

Au pairin palkannut Phillip Lambert syntyi perheen kolmanneksi lapseksi. Hän oli arka lapsi, joka viihtyi paremmin kotona itsekseen kuin ihmisten kanssa. Häntä pelättiin ja pidettiin omituisena. Itse hän ymmärsi jo varhain, että näki enteitä, tai että hänellä oli intuitio, joka varoitti pahoista tapahtumista. Hän pelkäsi itsekin näitä tuntemuksia ja näkyjä ja yritti unohtaa kummallisen kykynsä.

Phillip oli tutustunut Laurenceen liikematkansa aikana. He menivät naimisiin ja saivat ensimmäisen lapsensa Nicolasin. Phillipin elämä tyyntyi, ja hän keskittyi lapsen hoitamiseen. Hän ajatteli, että näyt ja pelot olivat poissa. Mutta kun heille tuli au pairiksi Eloise, kaikki muuttui.

> *Eloisen tultua se oli alkanut taas. Tytön punainen tukka, hyvin ravittu olemus, silmien vihreä vivahde ja varmuus, että jokin tuhoaisi sen kaiken – se kaikki oli iskenyt yhdellä kertaa ja kirjaimellisesti mojauttanut hänet maahan.*

Philippe oivalsi itse, että hänen pelkonsa ja näkynsä olivat vain uinuneet piilossa, herätäkseen taas entistä rankempina.

Kuka sitten oli Flo, jolle Marie kirjoitti? Flo oli Marien opettaja ja valokuvaaja, joka kuvasi salaa Marien elämää ja julkaisi valokuvakirjan, jossa Marie ensimmäistä kertaa näki, että Flo oli pettänyt hänen luottamuksensa. Marie jätti taideopinnot ja pakeni nuolemaan haavojaan Pariisiin. Kun hän myöhemmin palasi kotiin, hän ei ollut unohtanut tapausta eikä antanut anteeksi Flolle.

Kirjassa Marie kävelee Pariisin katuja ja muistelee nuoruutensa au pair -aikoja ja traumaa, jota hän pakeni Hollannista vuonna 1989. Samalla hän kertoo Lambertien tarinan, joka paljastui hänelle silloin, kun hän oli au pairina perheessä.

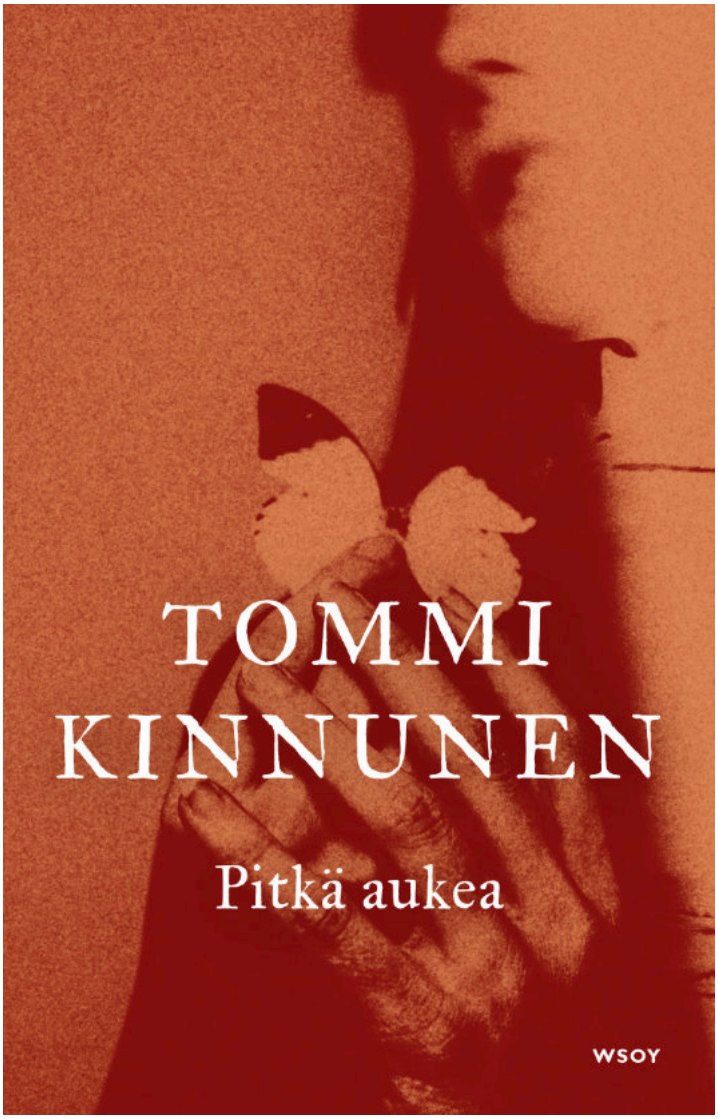
Kirjan nykyhetkessä vuonna 2015 Marie katsoo uutisia Bataclan-teatterin terrori-iskusta. Hän tunnistaa uutiskuvissa vilahtavan naisen: se on Flo, hänen entinen taideopettajansa ja hyväksikäyttäjänsä. Flo ei pysty enää koskaan katsomaan häntä tai ottamaan hänestä kuvia. Flon henkinen ote ja valta Marieen on tämän terrori-iskun myötä päättynyt.

Taidehistorioitsija ja kirjailija **Sacha Bronwasser** on kirjoittanut monitasoisen psykologisen romaanin, joka vaatii lukijalta aikaa, jotta ymmärtää, mitä kirjassa halutaan sanoa. Koska kertojana kirjassa on Marie, joka kertoo myös ajasta, jota ei ole itse kokenut, tapahtumat tuntuvat hieman ristiriitaisilta ja sekaviltakin, ja niitä joutuu pohtimaan. Mitä et näe sopii sellaiselle lukijalle, joka ei odota nopeaa juonenkulkua eikä selkeitä ratkaisuja tapahtumille. Bronwasserin kirja on juuri mitä nimikin kertoo, *Mitä et näe*. Kuvittelua ja pohdintaa, miten asiat menivät ja miten ne olisivat voineet mennä.

Soili Vuorenmaa

Syvä rakkaustarina neljäntienristeyksen maisemissa

Tommi Kinnunen: *Pitkä aukea*. WSOY, 2026. 264 s.

Johannes Löytövaaran elämää ei ole enää monta hetkeä jäljellä. Hoitokodissa makaava vanhus löytää harhailevasta mielestään vielä muistijäljen, rakkaan Kaarinansa, ja hänet Johannes haluaa vielä muistaa. **Tommi Kinnusen** *Pitkä aukea* vie lukijan jälleen tuttuun Kuusamon neljäntienristeyksen valokuvaamoon, aivan kuten *Neljäntienristeyksessä* ja *Lopotissakin*. Kirjan hahmot ovat pääosin tuttuja, mutta näkökulma on uusi. Pitkä aukea on sen verran itsenäistä jatkoa näille aiemmille teoksille, että sen voi aivan hyvin lukea irrallaan näistäkin.

Pitkä aukea on ennen kaikkea rakkausromaani. Johannes rakastuu palavasti armeija-aikanaan pohjalaistalon tyttäreen, jonka sitten kuljettaa mukanaan Kainuun korpeen. Myös Kaarina rakastaa Johannesta, mutta Johanneksen äiti, ilkeä ja pahasuinen nainen, haluaa kontrolloida kaikkea ja kaikkia. Elämä saman katon alla on alituisten konfliktien läiskittämää. Tommi Kinnunen kuvaa raastavasti anopin suhdetta miniäänsä – ja pojan suhdetta äitiinsä.

Kinnusen kieli on rikasta ja kaunista. Hän kirjoittaa suoraan kohti: Johannekselle Kaarina on aina sinä. *”Sinut minä tahdon.”* Rakkaus on syvää, lopullista, kaiken sisältävää. Teksti tapahtuu preesensissä, hetket ja muistikuvat pysyvät siinä, mssä ne olivat. Lopulta vuodet kuluvat kuitenkin nopeasti, ja yhtäkkiä sitä huomaa lukeneensa hyvinkin puoli vuosisataa Johanneksen, Kaarinan ja heidän neljän lapsensa tarinaa.

Vähän yllätyksettömältä *Pitkä aukea* voi tuntua, kun Tommi Kinnusen tuotanto on melko hyvässä muistissa. Mutta toisaalta, vaikka tarina ja tunteet ovat tuttuja, se on kaunis tarina ja tunteet ovat syviä. *Pitkä aukea* on konstailematon, suora romaani ilman turhia krumeluureja ja kikkailuja. Kannattaa lukea!

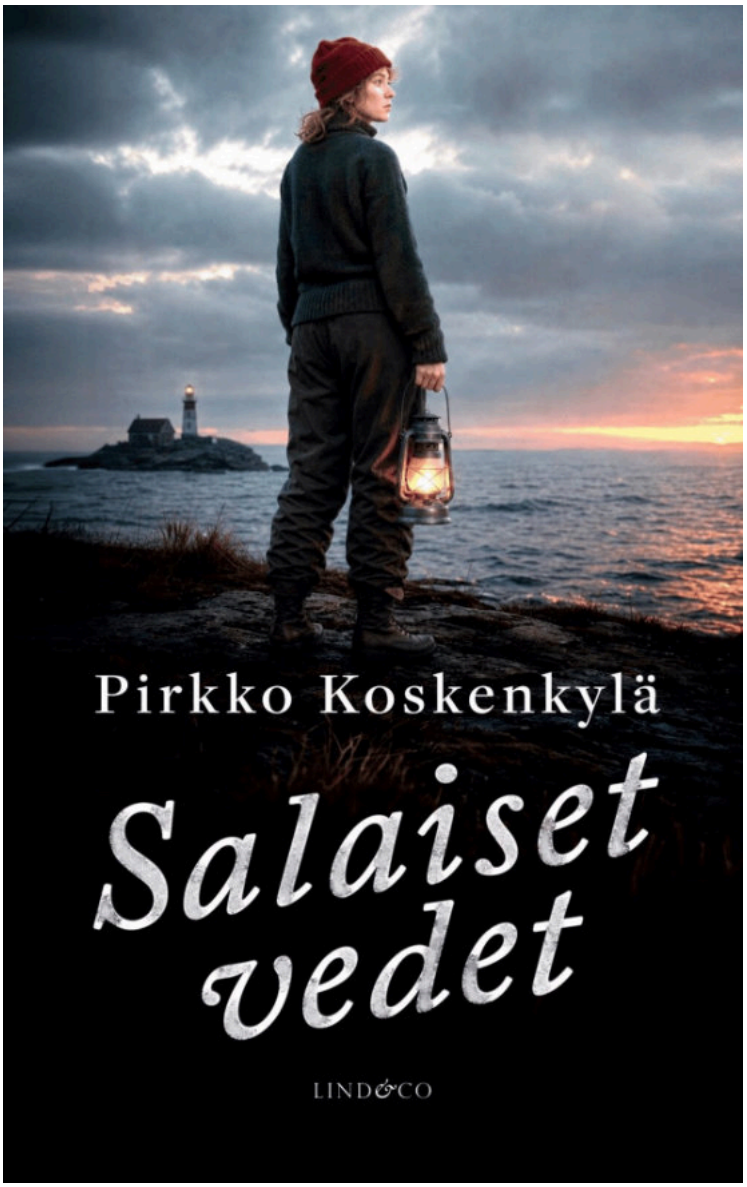
Hannu Sinisalo

Sairaanhoitajana saaristossa pirtutrokareiden 1910-luvulla

Pirkko Koskenkylä: *Salaiset vedet*. Lind & Co, 2026. 324 s.

Aino työskentelee Helsingissä sairaanhoitajana. Eräänä päivänä hoitoon tuodaan pahasti loukkaantunut Eino Mattson. Mies pystyy kertomaan loukkaantuneensa Viaporin vallityömaalla, jossa sattui räjähdys ja hän jäi kivenlohkareen alle. Eino on kovissa tuskissa katkenneiden kylkiluiden takia. Aino antaa kipulääkkeen ja lohduttaa, että kylkiluut onneksi paranevat, vaikka aikaa siihen meneekin.

Eino ja Aino tutustuvat muutaman seuraavan päivän aikana, ja kun Eino pääsee pois sairaalasta, Aino käy auttamassa ja viemässä ruokaa miehelle. Eino kertoo olevansa kotoisin Espoon edustalla olevasta saaresta, jossa heillä on pieni talo ja vähän viljeltyä maata. Einon isä on kalastaja-maanviljelijä, joka toivoo pojastaan jatkajaa perheelle. Eino ei ole ollut valmis jäämään kalastajaksi, mutta loukkaannuttuaan päättää kuitenkin palata kotiinsa. Hän pyytää myös Ainoa vaimokseen ja mukaansa saarelle. Asiat etenevät, ja pari vihitään saaren pikkukirkossa seuraavana kesänä.

Ympärillä Helsingissä eletään 1910-luvun kuohunnassa. Punaisten ja valkoisten välillä on jatkuvia yhteenottoja. Kieltolaki on voimassa ja pirtutrokarit vauhdissa. Viinaa kuljetetaan lähinnä Virosta Suomeen meriteitse veneillä. Pirtutrokareiden veneet ovat nopeampia kuin tullilla tai poliiseilla, ja suuri osa pirtusta saadaan kuljetettua Helsinkiin myytäväksi.

Kun traagiset tapahtumat jättävät Ainon selviytymään yksin niskassaan velat, pirtukauppa tarjoaa sairaanhoitajalle mahdollisuuden ylimääräisiin tienesteihin. Rikollisten kanssa toimiminen ei kuitenkaan aina ole helppoa.

Pirkko Koskenkylän uusin teos *Salaiset vedet* vie lukijan Suomen saaristoon ensimmäisen maailmansodan ja kieltolain vaarojen täyttämään aikaan. Koskenkylä on tunnettu historiallisista romaaneistaan. Vaikuttava ja jännittävä tarina seuraa Ainon elämää menetysten ja pelon varjossa ja selviytymistä meren ympäröimällä saarella. Elämä on saaristossa kovaa, mutta ihmiset tukevat ja auttavat toisiaan. Vahvat henkilöhahmot ja upea ympäristön kuvaus ovat parasta Koskenkylää. Ympärillä pauhaava meri antaa elannon, mutta ottaa myös omansa.

Soili Vuorenmaa

Sulje muistosi purkkiin ja säilö kellariin

Eeva Åkerblad: *Amalia, Amalia!* S&S, 2026. 255 s.

Runoilijana *Huolenpitoja*-proosarunoelmalla debytoineen **Eeva Åkerbladin** esikoisromaani esittelee meille vanhan pitsihuvilan asukkaineen. Dokumentaristi Erik A. Hyvärinen on saanut tehtäväkseen taltioida seudun kaikki vanhat Karjalasta tuodut pitsihuvilat ja jäljellä on enää viimeinen. Hyvärinen pitää sitä ensialkuun hylättynä ja asumattomana, mutta onhan se asuttu: talossa asuu kolme sukupolvea Amalia-nimisiä naisia.

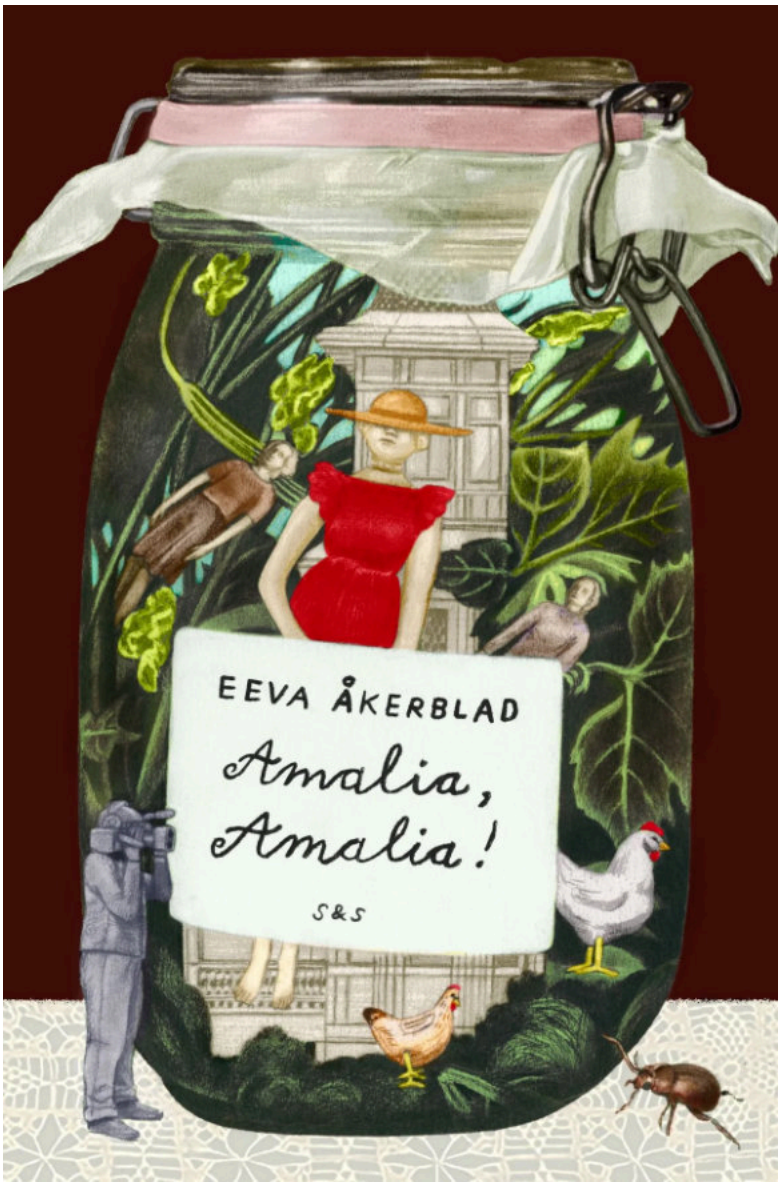
Ensikohtaaminen ei ole niin sulava kuin voisi toivoa, mutta lopulta Hyvärinen on tervetullut taltioimaan taloa. Yhdenlaista säilöntää sekin on, ja säilömisessä Amaliat ovat mestareita. Puutarhan satoa varastoidaan kellareihin muodossa jos toisessa. Vanhaan taloon on myös säilötty monenlaisia muistoja. Nuorin Amalia on toimekas tekijä, keskimmäinen Amalia taustalle häipyvä hiljainen nainen ja vanhin Amalia taas entinen tähti, jonka kukoistuksen päivistä on pitkä aika, mutta joka silti kaipaa tulla nähdyksi. Tämän kolmikon pyöritykseen Hyvärinen sitten joutuu, eikä ihan heti pääse irti. Hän hylkää toimeksiantajansa tehtävän ja päättää kuvata Amalioista oman dokumenttinsa.

Amalia, Amalia! on eriskummallinen romaani, jonka omituisella tavalla pysähtyneeseen maailmaan lukijakin jää kiinni dokumentaristi Hyvärisen tapaan. Kirja tarkkailee tapahtumia viikon ajan, päivä kerrallaan, ja uppoaa yhä syvemmälle Amalioiden maailmaan. Samalla taustalla heijastelee Erikin ja tämän puolison Madgan suhde. Se on etäinen ja ongelmallinen, mikä paljastuu lukijalle päiväkirjakatkelmista: Erik on ottanut mukaansa Magdan päiväkirjan, joka paljastaa armotta parin välille muodostuneen etäisyyden.

Kirjassa rapistelee kuoriaisia, joissa on jotain mystistä ja vähän uhkaavaakin. Amaliat takertuvat menneeseen, säilövät ja varastoivat, siirtelevät vanhaa tavaraa paikasta toiseen saamatta siihen kummempaa järjestystä aikaiseksi. Dokumentaristi tarkkailee kaikkea tätä, yrittää pitää viileän ammatillisen etäisyytensä, vaihtelevalla menestyksellä. Amalioiden maailma on kiehtova ja kauniisti kuvattu, mutta jätti lopulta hieman etäälle. Viihdyin kirjan tunnelmallisessa maailmassa ja Åkerbladin kielen parissa, mutta joku kokonaisuuden kirkastava ymmärryksen valo minulta jäi vielä puuttumaan.

> *Kuoriainen sängyn alla pysähtyi, kääntyi pienillä jaloillaan kohti Erikiä, aivan kuin olisi tarkastellut, arvioinut. Tuominnut. Se kääntyi takaisin ja katosi jalkalistan ja seinän välisestä raosta.*

Mikko Saari

Nuoren lesken uusi alku

Laura Lehtola: *Simo*. Otava, 2026. 246 s.

Laura Lehtolan *Simo* on lempeä pieni romaani surun ja hämmennyksen keskellä elävästä nuoresta leskestä. Toimittajana työskentelevä nainen, jonka nimeä ei kerrota, ajaa kolarin. Puoliso Erik, suomenruotsalainen teatteriohjaaja, vaipuu koomaan ja jonkin ajan kuluttua kuolee. Kirja alkaa kolarin jälkeisestä tilanteesta, kun päähenkilö havahtuu sairaalassa.

> *Erik oli Afrikan tähti, jossa tasaisin välein avasin rosvolaatan. Kun Erik kuoli, pöydälle ilmestyi yhtäkkiä korttipakka. Enkä ollenkaan tiedä, mitä peliä nyt pelataan.*

Simo ei ole kuitenkaan surussa vellomista ja loputonta kyynelehtimistä. Ambulanssimies Simo, jonkinlainen tuttu jo aiemmilta ajoilta, käy päähenkilöä katsomassa ja ryhtyy turhia kyselemättä auttamaan arjen asioissa. Polkupyörän rengas pitäisi paikata, Erikin auton akku pitää ladata. Simo on ääretömän rauhallinen, kiltti, kohtelias ja auttavainen. Hänen kanssaan on leppoisaa olla eikä hän kiusaannu, kun puhutaan kuolemasta tai surusta. Simon kanssa voi aina käydä pullakahveilla, rautakaupassa tai lintuja katselemassa.

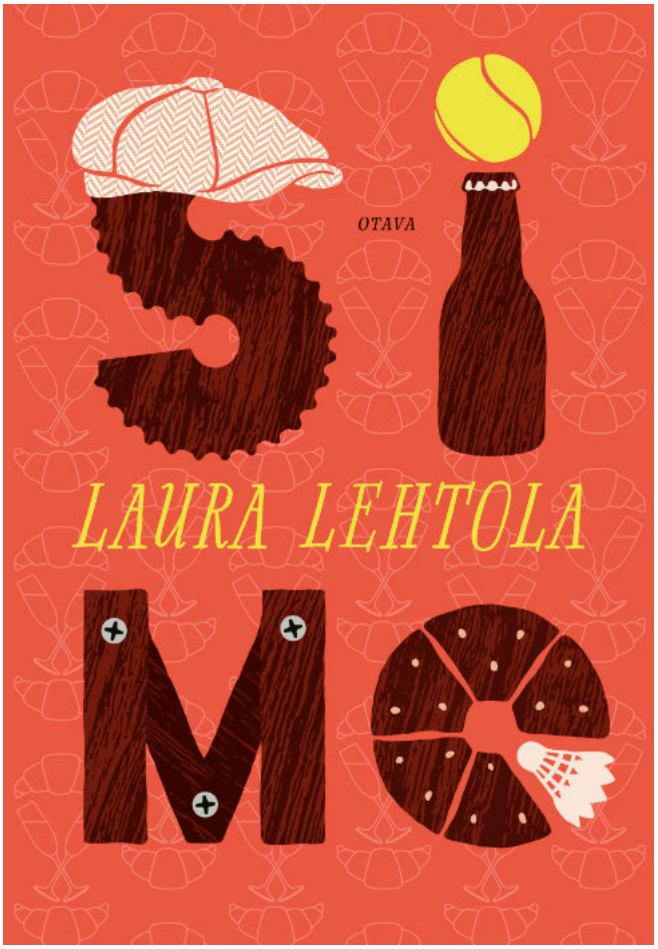
Laura Lehtola kertoo asioista lakonisesti ja usein pilke silmäkulmassa. Päähenkilön ja Simon keskustelut ovat vähäsanaisia ja rauhoittavia. Simo ottaa asiat sellaisena kuin ne ovat, eikä pelkää viettää aikaa raskaana olevan naisen kanssa, joka ei oikein saa mitään aikaan ja kertoo itkevänsä kaiket päivät. Päähenkilömme on siis raskaana, raskaus on saanut alkunsa vain vähän ennen kohtalokasta kolaria. Simolle ei tuota ongelmia liikkua myöskään viimeisillään raskaana olevan naisen kanssa, tai sitten vauvan kanssa. Hänelle kaikki tuntuu olevan luontevaa.

Kirja etenee ajallisesti kahdessa tasossa. Simon ja myöhemmin myös vauvan kanssa kerronta etenee ajassa eteenpäin. Näiden jaksojen lomassa kuvataan lyhyissä pätkissä aiempaa elämää Erikin kanssa. Erik on temperamenttinen ja ailahtelevainen taiteilijasielu, joka ei aina jaksa nähdä elämässään muuta kuin teatteria. Rakkautta parisuhteessa on, mutta arjessa kohtaaminen johtaa välillä yhteenottoihin. Erik on usein ihan eri planeetalla.

> *Erikin rakastaminen on kuin nielisi kaktusta.*
>
> *- Mua vituttaa Erik, minä sanon.*
> *- Tämä kuollut mies? Simo kysyy.*
> *- Niin.*
> *- Ei varmaan kannata kysyä, mitä se nyt on tehnyt, Simo sanoo...*

Simo on kirja, jossa pienehköön sivumäärään on saatu paljon isoja asioita, elämän kompastuskiviä, uuden alun mahdollisuuksia. Vaikeita asioita mainitaan, mutta niissä ei kieriskellä eikä tuhkaa ripotella päälle. Arjesta löytyy toivoa ja myös komiikkaa.

Leena Horsma-aho

Upea sukupolvitarina Ylä-Karjalan naisista

Maritta Lintunen: *Halla*. WSOY, 2026. 303 s.

Hallan talo, itäisessä Ylä-Karjalassa, seisoo erään sinihohteisen vaaranselänteen kainalossa, liki Kokkovaaran taloa ja Hallajokea. Sen läheisin ympäristö on kallioinen pihamaa, jonka reunalla nököttää vanha luhtiaitta, matala karjasuoja ja sammalkattoinen sauna, kauempana nokimusta riihi. Riihen vieressä on metsittynyt niitty, joka, ennen kuin talo oli asumattomaksi jäänyt, oli puskenut muinaista kasvustoa, ruusuruohoa, mäkitervakkoa ja noidanlukkoa. Niityn takana alkaa peltomaa, joka katovuosien jälkeen tuotti viljalti ohraa ja ruista, ennen kuin hoitamattomana alkoi kasvaa koivunvesaa. Muutoin taloa ympäröivät jylhät petäiköt, Hiidenportin kalliorotkot ja suolammet. Tämä on niiden viiden naisen koto, joiden elämänvaiheita **Maritta Lintunen** on käynt kertoilemaan kirjassaan *Halla*.

Naisten nimet ensin eläneestä myöhempiin olivat: Pieta, Mataleena, Eliina, Tuomikki, esikoislapsia kaikki, sekä Hilja. Oli heistä Eliina kaksoispari Reetin kanssa, ja Tuomikki hukkui vierailla mailla, mutta Tuomikin veljelle syntyi Hilja, Hiljalle Juho, Juholle Sampo.

Yllä oleva kuvaus Hallan talosta ja suvusta on kirjoitettu **Aleksis Kiven** *Seitsemää veljestä* mukaillen. Kirjansa alussa Kivi kuvaa Jukolan taloa, joka tuli mieleen *Hallaa* lukiessani. Aivan kuten Jukola *Seitsemässä veljeksessä*, on Hallan talo Lintusen romaanissa kuin yksi päähenkilöistä.

Vaikka Lintunen omistaa kirjansa esiäideilleen, vähintään yhtä tärkeiksi teemoiksi nousivat minusta sukutilan jatkuvuus, pysyvyys ja perintö. Hallan talo on kuin karjalaiseen peruskallioon juntattu kiintopiste, jonka kautta kaikki eri aikakausien naiset kulkevat. Sukupolvia tulee ja menee, mutta tila pysyy. Tulee katovuosi, laho, Hallatuuli Oy tai vainolainen, mutta maa pysyy. Kuolee isäntä tai vastasyntynyt, mutta talo pysyy.

Lintusen runoilijan ja novellistin suomi on kaunista ja kaikkiin aikakausiin muovautuvaa, aina 1700-luvun alkupuolelta joulukuuhun 2025 asti. Proosatekstiä värittävät lähes samanlaisina toistuvat esiäitien litaniat, Hiljan Kokkovaarasta saamat kirjeet, kirjan avaava pro gradu -sitaatti ja lopun runo, eli erilaisia tekstityylejä on käytetty runsaasti mutta taitavasti. Vaikka näkökulmahenkilöitäkin on useita, he ovat tarpeeksi erilaisia ja siten helposti tunnistettavissa.

Lukiessani olin huolissani siitä, muistaako Lintunen käyttää Hallan talon lähistölle sijoittamansa Tšehovin aseen. Kirjallisuudessa Tšehovin aseella viitataan tarinan alkupuolella vaivihkaa mainittuun esineeseen, jonka ensiesiintyminen ei ole erityisen korosteinen, mutta joka tarinan edetessä paljastuu juonen kannalta ratkaisevaksi. Ideana on, että kaikilla tarinaan tuoduilla esineillä pitäisi olla joku merkitys. *Hallassa* tunnistin Tšehovin aseeksi Pietan isän metsään kätkemän arvokkaan plootumytyn, mutta jätän lukijan itsensä selvitettäväksi, miten Lintunen palaa sen pariin, vai palaako ollenkaan.

Kirjan kannen suunnitellut **Piia Aho** on tehnyt hyvän valinnan muokatessaan kansikuvan **Berndt Lindholmin** maalauksesta *Kesäilta* vuodelta 1893. Juuri jotain noin klassista Hallan talo ansaitsee.

Mervi Murtonen

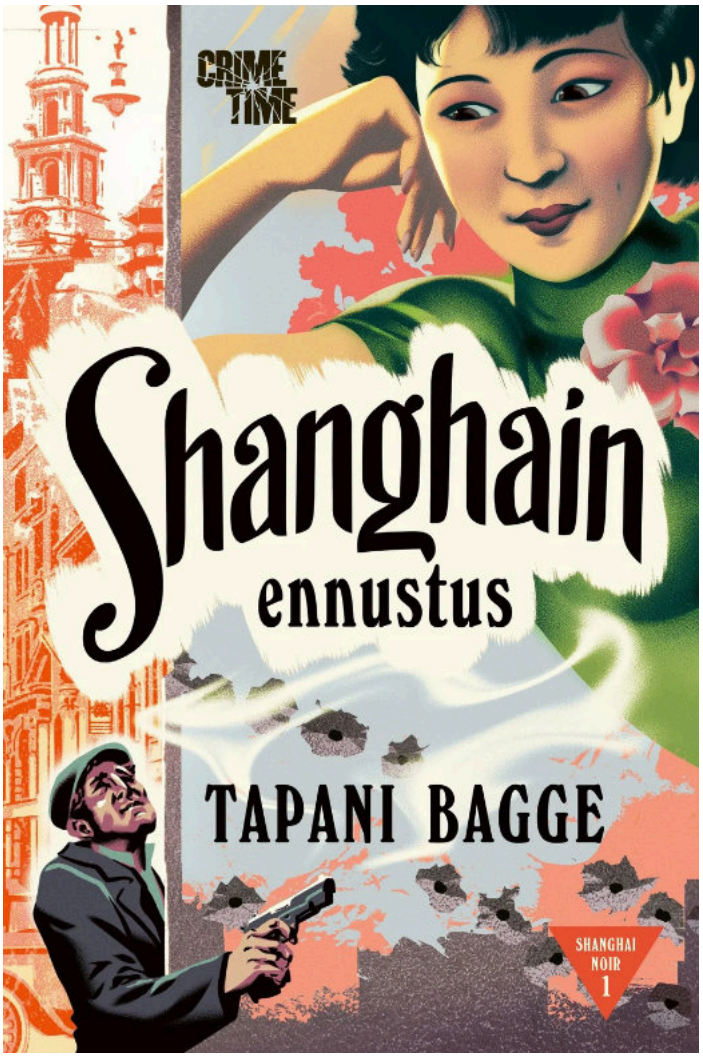
Suomalainen onnensoturi 1920-luvun Shanghaissa

Tapani Bagge: *Shanghain ennustus*. Crime Time, 2026. 278 s. Shanghai Noir 1.

Shanghain ennustus on tarina suomalaisesta 24-vuotiaasta Juho Hartmanista. Hartman lähti alaikäisenä Hämeenlinnasta jääkäriksi Saksaan, taisteli muun muassa Suomen sisällissodassa ja liittyi myöhemmin Ranskan muukalaislegioonaan. Sieltä hän karkasi merille, jossa meni vuosi. Nyt laiva on tullut Shanghain satamaan ja Hartman on aikeissa jäädä sinne katselemaan maailman menoa.

Ensimmäisenä hän kohtaa maanmiehensä Olli Huikan, joka tarjoutuu Hartmanille turvamieheksi. Sellaista Juho ei tarvitse, ja sekös suututtaa viinalta haisevaa Huikkaa niin, että hän yrittää iskeä Juhoa puukolla.

Huikan huitominen jää yritykseksi ja matka kaupungille jatkuu. Juho päätyy venäläisen ennustajan ja bordellinpitäjä madame Litvanoffin luo.

> *Kohtaatte pian elämänne naisen. Hänellä on hymykuoppa toisessa poskessa. Hän tuottaa teille menestystä ja menetyksiä. Lisäksi saatte työtarjouksen, josta ei kannata kieltäytyä.*

Näin on 24-vuotiaan Juho Hartmanin kohtalo sinetöity.

1920-luvun Shanghai on rikollisuuden tyyssija. Oopiumin käyttö on enemmän sääntö kuin poikkeus. Ylellisesti elävät rikollispomot järjestävät huikeita juhlia, ja köyhät kiinalaiset palvelevat heitä. Ennustus toteutuu, kun Juho pelastaa Du Yueshengin hengen ampumalla kaksi Duta uhannutta roistoa.

> *Nopeassa tahdissa ammuin ensin yhden ja sitten toisen koopeemiehen. Ensimmäinen horjahti selälleen muuria vasten, ja luotisarja rätisi taivaalle hänen Thompsonistaan. Toinen mies kaatui muurin taakse karjahtaen, ja ase lensi hänen kädestään.*

Juho päätyy henkivartijaksi ja juoksupojaksi Shanghaita rautaisessa otteessaan pitävän Vihreän liigan gangsteripomo Dulle. Myöhemmin Du palkitsee luottomiehenään pitämänsä ”Ison vaalean”, kuten hän Juhoa kutsuu, antamalla tämän johdettavaksi oman kasinon.

Vihreä liiga on mukana monessa: oopiumi- ja naiskaupassa, suojelukiristyksessä, uhkapelissä ja filmialalla. Poliisit ovat taskussa, mutta harmia aiheutuu sotaherroista ja poliitikoista, kuten myös kurittomista rikollisista.

Shanghain markkinoista ja vallasta kilpailevat niin kiinalaiset kuin länsimaalaisetkin. Kovilla panoksilla pelataan sekä lainvalvojien puolella että rikollisliigoissa. Ihmishenki ei ole minkään arvoinen. Vauhtia riittää ja ongelmat ratkaistaan aseilla.

Vaikka tapahtumat ovat raakoja päiden katkaisemisineen, myös kuiva huumori kukkii sankareiden puheissa. Myös Juho Hartmanin selviäminen tilan-

teesta kuin tilanteesta on välillä kuin lännenelokuvista.

Kirjassa seurataan myös juonikuviota, jossa ennustajan lupaama nainen ilmestyy Juhon elämään. Ihana kiinalainen elokuvatähti, joka sattuu vielä tulemaan raskaaksi. Sitä Juho vähän pohtii, että mitä jos lapsi näyttääkin joltain hänen kiinalaiselta vihamieheltään. Jää nähtäväksi, miten Juhon koti- ja rakkauselämä kirjan seuraavassa osassa etenevät.

Tarinassa esiintyvistä henkilöistä on kirjan alussa onneksi nimilista, josta hankalat kiinalaisnimet voi tarkistaa, ja kansista löytyy kartta, josta voi tutkia paikkoja, joissa suomalainen sankarimme milloinkin seikkailee. Kirja on mielenkiintoinen sekoitus faktaa ja fiktiota. Todenmukainen, raaka ja villi Shanghai 1920-luvulla ja mielikuvituksellinen suomalainen seikkailija, jolle Shanghai on elämän käännekohta.

Shanghain ennustus on **Tapani Baggen** uuden Shanghai Noir -trilogian ensimmäinen osa. Seuraava osa, *Shanghain auringonnousu*, ilmestyy syksyllä 2027. Bagge on kirjoittanut aiemmin noin 170 kirjaa, joista ehkä tunnetuin on kymmenosainen sarja etsivä Väinö Mujusesta ja Suomen vaiheista vuosina 1930-1950.

Soili Vuorenmaa

Tapani Bagge perehtyi 1920-luvun Shanghaihin huolella

Soili Vuorenmaa

Halssilan kirjastossa Jyväskylässä oli 9.9.2026 kirjailijavierailu, jossa pääsin keskustelemaan suuresti ihailemani kirjailija **Tapani Baggen** kanssa hänen uudesta Shanghai Noir -trilogiastaan. Tokihan keskustelussa nousi esille myös hänen aiempi tuotantonsa, joka on hämmästyttävän laaja.

Ehkäpä kaikista suosituimmat historialliset rikosromaanit ovat olleet Väinö Mujunen -sarja ja Hämeenlinna Noir -dekkarit, jotka löytyvät omastakin hyllystäni. Lastenkirjoista omalle pojallemme luettiin Urho-sarjaa, josta ensimmäinen julkaistiin 2001, samana vuonna kun poikamme syntyi. Myöhemmin lukemista jatkettiin Etsivätoimisto Mustan koiran parissa.

Baggen tuotannosta löytyy myös selkokirjoja, novellikokoelmia, lännenkirjoja, elämäkertoja ja muita tietokirjoja, kaikkiaan 170 julkaistua teosta. Runoja hän ei aio alkaa kirjoittaa.

Nyt kymmenen Mujus-kirjan jälkeen on vuorossa Shanghai Noir -trilogia. Uudesta sarjasta heräsi monenlaisia kysymyksiä, kun sain luettua ensimmäisen osan, *Shanghain ennustuksen*.

Kerroit, että jo yli 10 vuotta sitten aloit tehdä taustatutkimusta, josta alun perin oli tarkoitus tehdä sarjakuvakirjat. Nyt kuitenkin syntyi Shanghai Noir -trilogia, josta tämä *Shanghain ennustus* on ensimmäinen ja seuraava kirja *Shanghain auringonnousu* ilmestyy ensi syksynä. Oliko kyse siitä, että Mujunen vei voiton, vai vaatiko Shanghai erityistä kypsyttelyä?

– Mujunenhan oli silloin jo täydessä vauhdissa, *Valkoinen hehku* ilmestyi 2009. Odottelin, että piirtäjä saisi sarjakuvan tehtyä, koska häneltä sain alun perin idean suomalaisesta seikkailijasta 1920–1930-lukujen Shanghaissa. Mutta lopulta kyllästyin odottamaan ja päätin tehdä sarjakuvatrilogian sijaan kirjatrilogian.

Miten teit taustatutkimusta 100 vuoden takaisesta Shanghaista? Kuinka haastavaa oli

herättää henkiin kaupunki, sen villi meno, kulttuurit ja kadut, joita ei sellaisenaan ole enää olemassa?

– Innostus sai alkunsa 1920-luvun Shanghaita käsittelevistä dokumenttielokuvista. Valtava määrä on tullut kahlattua läpi kirjallisuutta ja erilaisia aihetta käsitteleviä elokuvia. Netistä löytyy myös melkoisesti vanhojen Shanghain asukkien muisteluja ja valokuvia.

Millainen 1920-luvun Shanghai sitten oikein oli? Tutkittuaan historiaa useista lähteistä Baggelle selvisi, että Shanghai oli tuohon aikaan melko villi paikka. Se oli länsimainen vapaakaupunki, joka sai alkunsa brittien oopiumisodasta 1840-luvulla. Britit kyllästyivät siihen, etteivät kiinalaiset osta heiltä mitään, vaikka britit ostivat Kiinasta mausteita, teetä ynnä muuta. Kiinalaiset pakotettiin ostamaan oopiumia, jota englantilaiset viljelivät Intiassa.

Kirjassakin tulee hyvin esille nämä historiasta selvinneet asiat. Rannikolle syntyi viisi vapaakaupunkia, joissa eurooppalaiset pitivät valtaa. Britit aloittivat oopiumisodan, mutta amerikkalaiset ja ranskalaiset tulivat perässä. Ranskalaisilla oli Shanghaissa oma alueensa, jota he hallitsivat. Amerikkalaiset sitä vastoin luovuttivat oman alueensa brittien hallintaan, kun he halusivat keskittyä vain kaupantekoon. Briteillä oli vanha siirtomaahallinto, jota he harjoittivat myös Shanghaissa. Kiinalaisista tuli toisen luokan kansalaisia.

Länsimaisilla ihmisillä oli hyvät menestymismahdollisuudet, kun markkina-alueena oli koko Kiina ja kauppaa käytiin tavanomaisten tuotteiden lisäksi myös naisilla ja oopiumilla. Melkein kaikki oli kaupan. Aikaa myöten tuli myös paljon pakolaisia, esimerkiksi venäläisiä emigrantteja, jotka pakenivat Venäjän kommunistivaltaa. Myöhemmin tuli myös juutalaisia, jotka pakenivat Shanghaihin niin Saksasta kuin muultakin Euroopasta. Myös kiinalaisia tulvi Shanghaihin maaseudulta, jota riivasi jatkuva sisällissota maakuntien sotaherrojen välillä. Keisarivalta oli päättynyt vuonna 1911 eikä presidentti **Sun Yat-sen** saanut oloja vakiintumaan.

VEIKKO SOMERPURO / DOCENDO

Kirjan päähenkilö Juho Hartman on suomalainen onnensoturi, joka päätyy gangsteripomon henkivartijaksi. Hartman on kotoisin Hämeenlinnasta, hän oli Saksan jääkäreissä, sotinut Suomen sisällissodassa, jota kutsui vapaussodaksi, sen jälkeen hän lähti sotimaan Viron vapaussotaan, Aunustakin hän oli vapauttamassa. Hän pestautui myöhemmin muukalaislegioonaan viideksi vuodeksi. Hän karkasi kuitenkin muutaman vuoden jälkeen, ajauduttuaan riitoihin kapteenin kanssa. Hän lähti merille, ja kyllästyttyään kansimiehen hommiin päätti jäädä tutustumaan tarkemmin Shanghaihin.

Miten helposti Hartman solahti Vihreän liigan oopiumintäyteiseen gangsterimaailmaan karattuaan muukalaislegioonasta ja oltuaan vuoden merillä?

– Aika helposti. Heti alkuun hän joutuu vahingossa mukaan kiivaaseen katutaisteluun ja on heti elementissään, pelastaa gangsteripomon hengen. Hartman on tottunut sotimaan ja taistelemaan, ot-

tamaan ja antamaan iskuja. Hänellä on myös pehmeämpi puolensa, mutta sen hän näyttää vain läheisilleen.

Kirjassa esiintyy todellinen historian hahmo, gangsteripomo Du Yuesheng. Miten juuri tämä henkilö nousi esille, kun tutkit Shanghain taustoja?

– Du Yuesheng on mielenkiintoinen hahmo: köyhä orpopoika, joka ei koskaan oppinut lukemaan eikä kirjoittamaan, mutta josta häikäilemättömyytensä ja liikemiesvainunsa ansiosta tuli Shanghain alamaailman valtias. Hänen johtamansa rikollinen salaseura Vihreä liiga rikastui oopiumikaupalla vähän samoin kuin amerikkalainen mafia viinakaupalla kieltolain aikaan. Hän lahjoi lainvalvojat kaupungin kaikilla alueilla. 1930-luvulla Du nousi myös pankinjohtajaksi ja kaupunginvaltuutetuksi ja diktaattori **Tshiang Kai-shekin** luottomieheksi.

Koska kyseessä on trilogia, kirjoitatko koko kolmiosaista tarinaa yhtenä suurena kokonaisuutena, vai rakentuuko jokainen osa omaksi itsenäiseksi seikkailukseen? Trilogian kakkososan *Shanghain auringonnousu* on jo kerrottu ilmestyvän syksyllä 2027

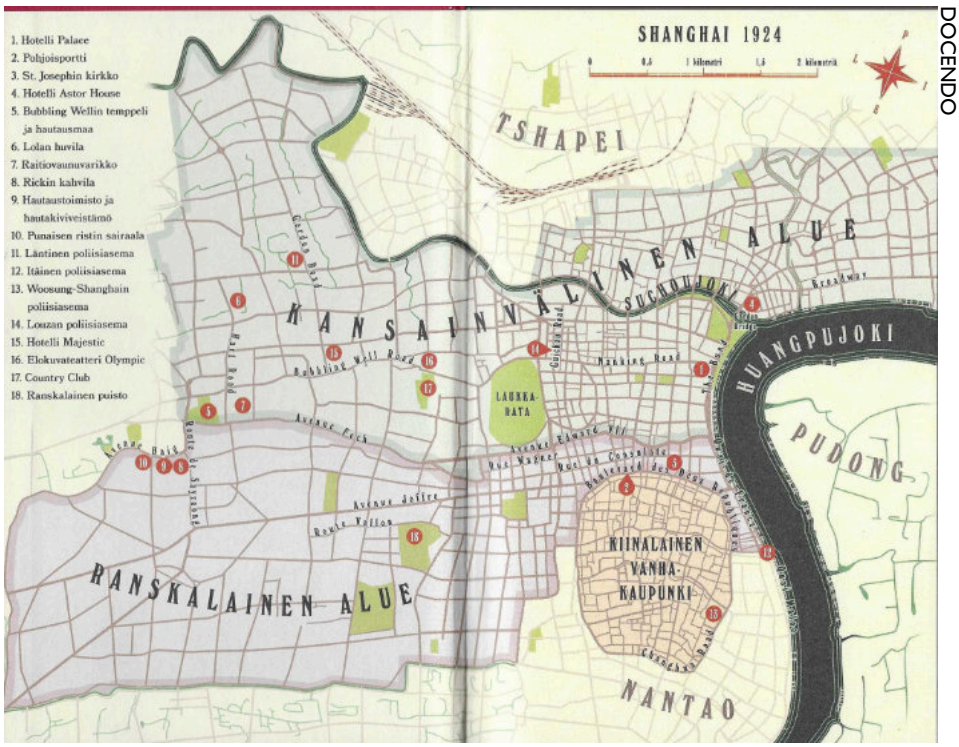
– Jokainen kirja on kyllä oma kokonaisuutensa, mutta Juho Hartmanin ja hänen perheensä ja ystäviensä sekä koko Shanghain tarina jatkuu kirjasta toiseen. Aivan kuten Väinö Mujusen tutkimuksissa jatkuu Mujusen ja Suomen tarina.

Kun lopuksi ihmettelen, miten Bagge jakaa aikaansa eri kirjallisuuden, opetuksen, esiintymisten ynnä muiden osalta, niin hän kertoo, että tärkeintä on istua koneen ääreen ja kirjoittaa. Pitkän kirjailijauran aikana on jo oppinut jakamaan aikansa, Bagge kertoo. Hän kirjoittaa viisi sivua päivässä, pari vuotta eteenpäin on suunnitelmarunko, mitä kirjoitetaan milloinkin. Uudet ideat, esiintymiset ja muut sijoitetaan sitten vapaisiin väleihin. Kalenterointi on yhtä tärkeä kirjailijalle kuin muillekin, jotka aikovat saada jotain aikaan.

Kirja kertoo poliiseista, salakuljettajista ja klubeista ja kasinoista. Mietin, miten vaarallista elämä Shanghaissa on ollut. Kysyin haastattelun kevennykseksi, mikä olisi mieluisin rooli kirjailijalle, jos hän eläisi 1920-luvun Shanghaissa. Olisiko hän mieluiten suojelupoliisi, salakuljettaja vai jazz-klubin omistaja?

– Jazz-klubin omistajan homma voisi sopia minulle parhaiten.

Soili Vuorenmaa

DOCENDO

Hatkanuorten perässä Pohjois-Karjalassa

Tuomas Lius: *Routaan kaadetut*. Crime Time, 2026. 663 s. Etsivätoimisto Haka 8.

Etsivätoimisto Hakan yksityisetsivät rikosylikonstaapeli Julia Noussair ja mekaanikko Marko Pippurinen ovat ottaneet tehtäväkseen löytää nuorisokodista hatkat ottaneen Roosa-Lotan.

Etsivätoimistossa avustajana toimii lahjakas ohjelmoija, 19-vuotias Valda. Hän opiskelee Riverialla ammattikoulussa päivisin ja vetää kerran viikossa yläkoululaisille ohjelmointikerhoa. Muutamaa vuotta aiemmin Valda oli jäänyt kiinni tietoverkkorikoksista ja saanut ehdollisen tuomion. Ollessaan aikoinaan nuorisokodissa Valda oli tutustunut Islaan. Myöhemmin hän sai Metsälinnaan sijoitetulta Islalta viestin, jossa tämä pyysi Valdaa hävittämään hänet verkosta. Valda ei sitä kuitenkaan tehnyt.

> *Valda muisti, miten oli tuijottanut näyttöä. Hän oli jo siirtynyt eteenpäin. Hän teki yhteistyötä etsivätoimisto Hakan kanssa. Hän oli päättänyt, ettei vastaisi kenellekään, joka vetäisi häntä takaisin.*

Nyt pari vuotta edellisestä yhteydenotosta hän saa tekstiviestin Islalta: *”Joensuussa. Mua pidetään täällä väkisin, AUTA!!!”* Avunpyynnön liitteenä oli kuva, joka oli lähetetty tiedostona, josta Valda pystyi päättelemään sijainnin. Valda toimitti avunpyynnön Julialle ja Markolle.

Isla löytyy Niko ”Nappi” Huttusen asunnosta hädin tuskin hengissä. Hänelle on annettu monenlaisia huumeita ja rauhoittavia. Sairaalassa hän on tajuissaan hetken verran, ja pystyy kertomaan, että hänen kanssaan on hatkat ottanut myös Roosa-Lotta, jota Julia ja Marko alkavat seuraavaksi etsiä. Käytyään Metsälinnassa Julia ja Pippurinen saavat tietää, että Roosa-Lotta on syyttänyt sijaisperheen isää Ari Orajärveä ahdistelusta, joten he päättävät vierailla entisessä sijaisperheessä. Sieltä löytyy vain katkera ex-vaimo, joka kertoo Arin pitävän majaansa missä milloinkin.

Etsiväpari majoittuu Lieksaan hotelli Puustelliin. Illalla Pippurinen menee alakerran baariin oluelle, jossa hän törmää heidän etsimäänsä Orajärveen. Siitä syntyy aikamoinen rähinä. Nurkkapöydästä nousee kuitenkin mies, joka saa Arin porukoineen rauhoittumaan. Hän on Metsähallituksen erätarkastaja Raino Mulari. Hänen kanssaan Pippurinen heittäytyy keskusteluihin ja saa kuulla Erä-Jorman suurpetokeskuksesta, jota pyörittää Jorma Karttunen. Samalla Mulari kertoo, että Jorma on petojen puolustaja, kun taas toisella puolella vaikuttavat metsästäjät ja paikallispoliitikot, jotka keräävät irtopisteitä metelöimällä susien haitoista.

> *Harvesterin kuski sammutti moottorin, avasi oven ja laskeutui ohjaamosta lumiseen sammaleeseen. Metsuri jätti sahansa siihen paikkaan ja lähti kävelemään lähemmäs. Hän pysähtyi kaverinsa viereen ja katsoi eteensä. Kuusikon alla oli hiljaista. Metsuri päästi hiljaisen kirouksen,*

melkein pelkän henkäyksen. Hän pyyhkäisi viiksiään rukkasen selkämyksellä ja tuijotti sammaleeseen. – Jalkahan se on, perkele.

Ajokoneen kuski oli päättänyt soittaa Rainelle, koska poliiseilta menisi aikaa tulla paikalle Joensuusta. Raine hakee Julian ja Pippurisen kyytiinsä. He tutkivat paikan ja eristävät sen. Naisen jalkahan se oli, mutta olisiko se Roosa-Lotan, se selviäisi vasta myöhemmin.

Tuomas Liuksen *Routaan kaadetut* on vaikuttava teos sen moniulotteisuuden takia. Tapahtumat ovat rankkoja, ja niitä joutuu miettimään pitkään vielä jälkeenpäinkin. Mielessä pyörivät Lieksan seudun synkät metsät ja suoalueet, kovia kokeneet nuoret ja heitä hyväksi käyttävät rikolliset. Mielikuvat seuraavat toisiaan. Tämä Etsivätoimisto Haka -sarjan kahdeksas osa on ehkä paras Liuksen kirjoista.

Hurtti huumori on kuitenkin tallella. Kun Marko Pippurinen lainaa Valdan autoa ja nakkaa erään ukon rääpäleen peräkonttiin, ei voi kuin nauraa. Pippurinen ottaa autosta kaiken irti, vetelee suoriksi montut ja mutkat, jotta ukko saa kunnon muilutuksen. Entisenä automekaanikkona Pippurinen on myös viritellyt vanhaa Ladaansa. Ei äkkipäätä arvaisi millainen peto itäautosta metsäteillä kuoriutuu.

Synkillä korpimailla ja suoalueilla ihmismetsästäjät tarjoavat kylmäävää jännitystä. Metsien kätköissä he voivat toimia melkein saavuttamattomissa. Routaisessa maassa raahautuvaa saalista uhkaavat pedot ja pedoiksi naamioituneet. Tarut ja uskomukset ovat heränneet henkiin. Metsä on kuin elävä olento, jota joku ruokkii uhrilahjoilla.

Oman arvonsa menettäneiden nuorten tarina on myös niin todenmukainen, että se sekä raivostuttaa että itkettää. Miten lasten ja nuorten elämä uhrataan huumeiden takia, ja väkivallalla ruokitaan pahuutta.

Myös Julian aiemmin venäläisessä vankilassa kärsimät vuodet nousevat esiin, ja hän säikähtää nähdessään murrosikäisessä pojassaan samaa alkukantaista ja vaarallista voimaa, jota hän itse kantaa sisällään. Ainoastaan Pippurinen ymmärtää millaisia asioita Julia käy läpi. Pippurisesta on kuoriutunut huumorin viljelyn ohella mies, joka osaa nähdä asiat muidenkin silmin. Myös Valdan rooli kasvaa tässä kirjassa, hän ei ole enää vain sivuroolissa oleva ohjelmoija, vaan hän on ystävä, jonka osuus tapahtumissa on merkityksellinen.

Jos antaisin tähtiä, tämä saisi täydet viisi.

Soili Vuorenmaa

MIIKKA JUVONEN / DOCENDO

Tuomas Lius ja Etsivätoimisto Hakan uudet käänteet

Soili Vuorenmaa

Pääsin haastattelemaan **Tuomas Liusta** 17.9.2026. Keskustelu rönsyili parituntiseksi. Monenlaista tärkeää asiaa tuli puhuttua. Tarkoitus oli kuitenkin ainakin suurelta osin keskittyä hänen uuteen kirjaansa. Etsivätoimisto Haka -sarjan kahdeksas osa *Routaan kaadetut* ilmestyi 14.9.2026. Sain kirjan heti sen ilmestyttyä, ja luin pari päivää yhtä soittoa, enkä ole oikein vieläkään päässyt irti sen tunnelmasta. Harvoin käy niin, että kirjan tapahtumat tulevat niin elävinä mieleen, ettei oikein osaa irrottautua tarinasta.

Tuomas Lius (s. 1976) on Joensuussa syntynyt, opiskellut Tampereella ja muuttanut Turun kautta takaisin Pohjois-Karjalaan, Liperin kuntaan. Hän suunnitteli joskus hakeutuvansa elokuva-alalle, mutta mieli muuttui. Hän on tehnyt töitä freelance-toimittajana ja kouluttanut kansalaisopistossa kuvankäsittelyä ja editointia. Kun kirjailijaura lähti käyntiin, hän alkoi opettaa myös luovaa kirjoittamista.

Liuksen dekkarisarja Etsivätoimisto Haka kertoo suomalais-egyptiläisen rikosylikonstaapeli Julia Noussairin ja viinijärveläisen amatöörietsivä Marko Pippurisen yhteistyöstä rikostapausten parissa.

Routaan kaadetut

Tarinassa on useampia juonikuviota. Hatkanuorten karmea kohtelu ja kohtalo, luontofanaatikot ja paikallispolitiikan jännitteet – kaikkea tuota etsiväkaksikko selvittää apunaan neuvokas ohjelmoija Valda.

Tarina alkaa nuorisokodista karanneiden nuorten katoamisella. Miksi halusit ottaa juuri hatkanuoret ja heidän haavoittuvuutensa tämän kirjan lähtökohdaksi?

Tuomas kertoo seuranneensa uutisia hatkanuorista viime vuosien aikana. Tapaukset ryöpsähtivät julkisuuteen pari vuotta sitten, ja se herätti kiinnostuksen aihetta kohtaan. Tv:stä löytyi dokumentteja, joissa haastateltiin niin nuoria kuin sosiaalityöntekijöitäkin. Tuomas jututti myös erästä tuntemaansa nuorisotyöntekijää ja kysyi häneltä, voisiko sellaista tapahtua, että nuori tyttö lähtee hatkalle ja päätyy johonkin huumekämppään myymään itseään suojapaikan saadakseen. Hänelle oli todettu, että ”voi kuule, et edes haluaisi tietää”.

Tilanne on karu varsinkin, kun nuori täyttää 18 vuotta. Hän menettää paikkansa nuorisokodissa, ja hänen pitäisi selvitä itse, ilman mitään tukea tai osaamista. Säästöt ovat purreet, eikä tukihenkilöitä yksinkertaisesti ole tarpeeksi. Miten kokematon nuori onnistuisi saamaa opiskelupaikan ja töitä sellaisen helvetin jälkeen, jollaisen hän on kokenut? Tuomas ihmettelee, miksi asioita ei voida hoitaa ennakkoon vaan sitten vasta reagoidaan, kun kaikki menee pieleen. Aihe saa kirjailijan ärsyyntymään. Hän tietää isänä, kuinka haavoittuvia lapset ovat.

Syksyinen metsä näyttelee suurta osaa tapahtumissa. Kuinka tuttuja metsät ja erämaa ovat sinulle ja ovatko kirjoissa mainitut paikat todellisia?

Tuomas tykkää liikkua luonnossa sekä valokuvaamassa että koiran kanssa ulkoilemassa. Kirjassa mainitulta Lieksan alueelta löytyy Rasvasuo ja Erä-Eero, joka tarjoaa luontokokemuksia varta vasten rakennetuista katselutaloista ja valokuvauskojuista käsin. Kohteessa liikkuu säännöllisesti useita eri eläinlajeja sesongista riippuen.

Tuomas kertoo, että aivan kuten hänen kirjassaan, myös Lieksan luontoalueella on joskus liikkunut ihminen kylvämässä myrkkysyöttejään. Susifobiaa ei Liperissä lietsota, mutta pedot on otettava huomioon. Filosofisesti pohtien; vaikka petoeläinten kanssa toiset yrittävät tehdä rauhaa, niin pedot eivät tee rauhaa ihmisten kanssa. On sinne suden suuhun joutunut niin lampaita kuin koiriakin.

Kirjassa yritetään rakentaa dialogia ärhäkän ”rautarouvan” ja petokeskuksen välille – lukija saa itse päättää kumpaan kastiin kallistuu.

Mistä mieleesi tulivat eläinhahmoiksi naamioituneet ihmismetsästäjät, jotka ovat kuin historiallisia metsästäjiä jousineen ja ansalankoineen?

”Varmasti tarinoista ja elokuvista. Mieleen on jäänyt muun muassa hullu kreivi elokuvasta *Zaroffin koirat* vuodelta 1932. Hän odotti saarellaan laivojen haaksirikkoutumista, jotta ihmiset tulisivat hänen luokseen. Ensin venäläinen suurriistan metsästäjä kreivi Zaroff esitti mukavaa isäntää, joka tarjoaa illallisen, ja sen jälkeen ilmoittaa vierailleen, että aamulla saatte parin tunnin etumatkan, ja sen jälkeen alkaa metsästys. Se on jotenkin niin kauhistuttavaa, että se on jäänyt mieleen. Tämän kirjan tarinaan se vain sopi.”

Entäs nuo eläinhahmot, jotka kostavat eläimiä metsästäneille?

”Eläinhahmoiksi naamioituminen on jäänyt mieleen elokuvasta *Uhrijuhla*, jossa Summerisle-saaren asukkailla on elokuvan vaikuttavassa, pakanarituaaliin huipentuvassa kliimaksissa eläinnaamiot ja uhrina saarelle ansaan huijattu hyveellinen, kristitty poliisi.”

Kirjassa on myös vähän toisenlaista eläinaktivismia, kun Pippurinen pääsee näkemään anastamiltaan videoilta Kontiaisen perheen koiraleikkejä. Näitä videoita Pippurinen myös yrittää hyödyntää myöhemmin muiluttamalla Matti Tuovista.

Etsivätoimisto Haka -sarja

Tässä kahdeksannessa osassa Etsivätoimisto Hakasta tuli osa KRP:tä. ”Piti ottaa huomioon, että Suomen byrokratia ei salli yksityisetsivien kantaa asetta, eikä tehdä paljon muutakaan. Siksi Etsivätoimisto Haka on nyt KRP:n alainen, jotta rikokset saadaan selvitettyä, ja resurssit ovat sellaiset, joita rikosten ratkaisemisessa tarvitaan.”

Pippurinen tuo tutkimuksiin oman itämurteisen huumorinsa. Onko Pippurisessa sinua itseäsi?

Varmasti kaikista hahmoista löytyy jotain kirjailijasta itsestään. Ehkä Pippurisen huumorista löytyy sellaista, joka on meille yhteistä. Pippurinen on kuitenkin yhdistelmä eri ihmisistä, Tuomas sanoo.

Lukijana ajattelen, että Pippurinen on muuttunut vuosien myötä syvällisemmäksi, tukiessaan Juliaa ja välillä Alekia ja Valdaakin. Onkohan Pippurinen rauhoittumassa?

Julia Noussair on suomalais-egyptiläinen – mistä ja miten hän tuli mukaan tarinaan? Tai miten hän on yleensä Suomessa, kerrottiinko se jossain kirjassa, jota en enää muista?

Tuomas kertoo, että Julialla on suomalainen äiti ja egyptiläinen isä, joka ei ole ollut Julian elämässä mukana. Julian taustoja ei ole kerrottu tarkemmin, mutta ehkä seuraavissa Haka-sarjan osissa Juliankin taustat paljastuvat.

Pohdimme kirjailijan kanssa keskustelun aikana myös Julian ja Alekin tarinaa, ja miten se mahdollisesti tulevaisuudessa etenee. Julia on taistelija parhaasta päästä ja hänen mielensä on todella vahva. Hänellä on taitoja, joita hänen entinen kouluttajansa on hänelle opettanut. Tässä kirjassa hän taistelee tappajaa vastaan silmät sidottuina ja pärjää hyvin. Julia Noussair joutuu tarinan edetessä kovan paineen alle, ja rikolliset yrittävät tietoisesti houkutella hänen ”sisäistä petoaan” esiin.

Julian menneisyys venäläisessä vankilassa ja vaikea suhde omaan Alek-poikaansa nousevat isoon rooliin. Nämä menneisyyden traumat vaikuttavat tietysti siihen, miten Julia toimii muun muassa silloin, kun Alek on vaarassa. Mutta muitakin asioita on taustalla, jotka selviävät seuraavissa kirjoissa.

Myös Alekin asiat jäävät nyt vähän kesken, ja Valdan, joka oli päättänyt pysytellä kaidalla polulla. Nyt ystävyyden nimissä näyttää kuitenkin vähän siltä, että hän on poikkeamassa päätöksestään. Näidenkin asioiden selviämistä joudumme odottamaan.

Suurkiitos haastattelusta. Toivottavasti se oli yhtä mukava antaa kuin saada.

Yhdenpäivänromaani kirjastolaisten kommuunista

Siina Tiuraniemi: *Marjaniemi*. Docendo, 2026. 263 s.

Marjaniemi kiinnosti minua, koska se kertoo kommuunista, ihmisistä jotka asuvat samassa talossa. Olisi vaikea kuvitella, että itse kykenisin moiseen. Tässä kirjassa talo sijaitsee Marjaniemessä ja on nimeltään Lempilä, ja siellä asuu kirjastolaisia.

> *Pienempi poliisi katsoo häntä ja näyttää miettivän, onko "kirjastolaiset" jonkinlainen lahko tai kultti, kuten åkerblomilaiset tai Korpela-liike.*

Kuuntelin *Marjaniemen*, kun olin metsässä ja konttasin puolukoiden perässä ja kaiken aikaa toivoin, ettei kirja loppuisi, aika vaan pysähtyisi niin, että kuuntelisin loputtomiin tätä ihanaa kirjaa ja keräisin puolukoita.

Kirjan henkilöt, kaikki ne, jotka asuvat Lempilässä, ovat niin mahtavan persoonallisia, kukin on omanlaisensa, mutta se lähimmäisenrakkaus ja ymmärtäväisyys on jotenkin niin hienoa, ettei ollenkaan ihmettele, miksi he haluavat asua kimpassa, vaikka ovat töissä samassa työpaikassa. Auvoisuutta ei silti riitä ihan loputtomiin, sillä naapurissa asuu Satans Daniel...

Lempilässä asuu Astrid, yksinhuoltaja ja hänen poikansa Ahma. Sitten Ville, erikoiskirjastovirkailija, jonka mies on Hakim. Kellarissa asuu Nelli. Muitakin siellä pörrää ja kaikki on melko lailla hyvin, kunnes talon omistaja Salome saapuu paikalle. Hänellä on painavaa asiaa ja menee tovi jos toinenkin, ennenkuin hän saa asiansa julki ja kirja päättyy!

Marjaniemi on yhdenpäivänromaani, jossa kerkiää tapahtumaan jos ja vaikka mitä. Miten voikin monta sattumaa osua yhdelle päivälle ja millaiset merkitykset kaikilla on.

Kirjan loputtua olin ihan niin kuin, että mitäs nyt? Just pääsin vauhtiin ja opin tuntemaan kaikki kirjan tyypit ja sen huikean huumorin, jota **Siina Tiuraniemi** viljelee kivasti vähän kuin sivulauseissa, joten ihan käsi sydämellä jään odottamaan jatkoa. On pakko tietää, miten näiden ihmisten elämä jatkuu!

Kini Laine

Kun onnellinen loppu ei menekään siivosti pakettiin

Henna Mäkelin: *Oravanpyörätreeni*. Bazar, 2026. 361 s. Riitta-Sointu 2.

Oravanpyörätreeni on hirveän ihana kirja jo heti alkusilmäyksellä. Sillä niin on värikäs kansi, ettei voi millään olla huomaamatta. Siis sen tyylinen, että ”Katso minua, ota ja kosketa”, ja kun nimikin on niin vekkuli! Jos kirjan nimi on yhtä sanaleikkiä, mitä se sitten sisältää? Siitä kannattaa ottaa selvä.

Edellisestä *Rasituskoeaika*-kirjasta tuttu Riitta-Sointu on saanut Pömpylän ja elää suloista vauva-arkea, kunnes saa vihiä töistä. Hänellä saattaisi olla mahdollisuus jopa kirjailijaksi. Mies saa auttaa lasten ja kodin hoidossa, paitsi että miehelläkin on oma työnsä.

Ystävät saapuvat apuun ja niin Riitta-Sointu voi toteuttaa itseään, tosin mikään ei koskaan suju niin kuin käsikirjoituksen mukaan. Natokin on otettava huomioon, koska hänellä se on lusikkansa myös sopassa ja aika lailla Riitta-Soinnun keitossa.

Nato-sana on muuten tämän kirjan ainoa inhokki, sillä jokin siinä minun korvaan särähtää, ehkä se, ettei minulla ole natoa, enkä ole koskaan sitä käyttänyt, joskaan en ole sitä kenenkään muunkaan kuullut käyttävän. Tosin tässä kirjassa sillä kyllä on paikkansa, kun eipä ole nimiä liioin muillakaan. Mies ja Äiti, kustantaja on Sakaali. Lapset ovat Pömpylä ja Nykerönenä, parhaat ystävät Leka ja Lutunen.

Kaikenlaisia kommelluksia sattuu ja ne ovatkin niitä piristysruiskeita. Henna Mäkelin sanailee niin hersyvästi, kaikki ne pienet sivulauseetkin nostattavat hilpeyttä kehiin. Huumori on niin valloittavaa ja se on tässä kirjassa äärimmäisen nautittavaa, kaikki kielikuvat ja tilannekomiikat vaan naurattavat. Miksi, niin ehkä niihin voi jossain määrin samastua.

Pelkkää verbaaliakrobatiaa tämä kirja ei suinkaan ole, sillä tulee asiaa ja asian vierestä. Ensinnäkin äidin rooli äitinä ja miten monena muuna! Nykyaikana vielä rankempaa? Eniten jäi mieleen se, että jos haluaa kirjalle kustantajan, pitääkö maksaa? Millaista vilunkipeliä silläkin saralla voidaan tehdä.

Kaiken kaikkiaan *Oravanpyörätreeni* on herkkukirja. Yritin etsiä jotain sopivaa lainausta siitä, mutta en onnistunut, olisin voinut lainata koko kirjan. Kun odotin kirjaa saapuvaksi, hätäpäissäni kuuntelin sen **Minttu Mustakallion** lukemana äänikirjana. Mustakallion ääni sopii aivan täydellisesti tällaisen kirjan lukijaksi, sillä hänen vakaa äänensä tekee hauskasta tekstistä vieläkin hauskempaa. Aion vielä lukeakin ja kuunnella uudestaan. *Oravanpyörätreeni* tuo hyvää mieltä ja jo se, kun saa nauraa, tuntuu niin ihanalta. Voi vaan ihastella, miten jollain on sana hallussa ja se arkinen huumori on niin parasta.

Kini Laine

Rajua kioskidekkaria esikoiskirjailijalta

Toni Mattila: *Frank Bear : Mustan laakson paimen*. CultureVulturePUMPUM, 2026. 352 s. Kiirastulisarjat 1.

Terveyskeskuslääkäri **Toni Mattilan** ensimmäinen dekkari on raju hardcoredekkarin ja sincity-mäisen synkän film noirin yhdistelmä, sarjakuvamainen kovaksikeitetty kioskidekkari, kuin aikoinaan Jerry Cottonit. Mattilan dekkari ei ole tarkoitettu nynnyille ja heikkohermoisille. Näin rajua dekkaria en muista koskaan lukeneeni. Mattilan teksteissä rohkaistaan avuttomia uhreja puolustamaan itseään ja toimitaan oikeudenmukaisuuden puolesta samalla, kun raja hyvän ja pahan välillä tahallisesti hämärretään.

Frank Bear on kuin se 000-agenttikokelas, joka ei selvinnyt pääsykokeiden viimeisessä osassa jatkoon eikä saanut ”lupaa tappaa”. Se oli hyvä juttu niille, jotka eivät osaa tai uskalla puolustaa itseään. Frank on suoran toiminnan mies, ja luotisateessa onnenkantamoisella aamunkoittoon ratsastava antisankari, joka ei jätä ketään ihmettelemään vaikeita eettisiä ongelmia, ne kun on tarkoitettu pöytälaatikkohumanisteille. Silti Frankilla on sekä sydäntä että järkeä touhuissaan.

Ei jätä, koska ketään ei jää jäljelle sen jälkeen, kun Mattilan alter ego on niistänyt rosmoilla nenänsä ja puristanut voimalla maata sekä maailmaa vaivaavan pahan rikollisuuden valtimosta niin, että maailma on hetken aikaa – vain hetken – parempi paikka viattomien tavallisten ihmisten hengittää ihmisyyden ilmaa sisäänsä, vaikka ympärillä verilammikot muistuttavat pahan äärimmäisyydestä.

Jos Mattilan iskevä tyyli muistuttaa jotain, niin **Quentin Tarantinon** mustan huumorin kyllästämiä kostodraamoja, etupäässä upeaa *Kill Bill* -kaksikkoa, mutta myös sisukkuudessaan Terminaattoria ja seikkailunhalussaan Indiana Jonesia. Frankia on vaikea kuvata. Hänen maailmansa on niin erilainen, että seikkailuun pitää hypätä mukaan ja uida Frankin pään sisään estottomasti oma nuppi sekaisin.

> *Mielenkiintoinen kaveri. Hiukan me tutustuimme, vaikka emme juuri itsestämme kertoneet kumpikaan. Nimet nyt oli pakko kertoa. Suomi on pieni maa ja sitten ollaan lääkäreitä. Hänellä luki passissa Frank Bear mutta kaikki legioonassa tunsivat hänet Nallena. Kutsunimi Brown Bear ”un ours brun” ja tehtävillä sekä niiden ulkopuolella The Bear, useimmiten vain Bear. Kaikki erikoisjätkät puhuivat englantia ja käyttivät SAS:n pelikirjaa. Siinä ei ole frankofilian paikka, kun mennään tunnuksettomina tai false flaginä. Murtaen puhuttu englanti käy paremmin kuin hyvin.*

Harald Olausen

Toni Mattila ja uusi CultureVulturePUMPUM!-kustantamo

Harald Olausen

> *Useimmat ihmiset ovat ensin olleet sitä mieltä, että sehän on vallan tyhmä idea. Tai ei idea laisinkaan. Sitten hetken kuluttua, kun kysyy, että kumman lukisivat ensin, niin jokaisella on lamppu syttynyt, lukisin varmaan sen editoimattoman.*

Helsingin kirjamessuille tulee joka vuosi paljon uutuuskirjailijoita, (valitettavasti määrä pienenee myös joka vuosi), kuten vuoden 2026 ehdottomasti kiinnostavin uutuuskirjailija, Helsingissä terveyskeskuslääkärinä työskentelevä **Toni Mattila**. Mattila sai kesän korvilla mediahuomiota perustamalla uuden kirjakustantamon, joka aikoo keskittyä oppaiden ja dekkareiden julkaisuun.

Lisää huomiota Toni Mattila sai ammattinsa takia. Suomessa ei ole vieläkään muun maailman tapaan monta valkotakkista kirjailijaa. Poikkeuksena mieleen tulee **Joel Haahtela**. Mattilan ensimmäinen kovaksikeitetty dekkari *Frank Bear : Mustan laakson paimen* (2026) on ikuinen hyvän ja pahan välinen taistelu sekä uudenlaista kerrontaa, ja ehkä myös syntymässä olevaa uutta miesgenreä SISU-elokuvan hengessä, Mattila itse summaa työtään, jonka hän mielellään jossain vaiheessa näkisi myös televisiosarjana.

Vastaanotto oli hänestä yllättävän hyvä. Lukijat ovat pitäneet siitä ja Mattila saanut jonkin verran suoraa palautetta. Hän on kuitenkin hiukan yllättynyt, ettei ole saanut negatiivista palautetta suoraan. Eihän se mitenkään täydellinen ole ja etukäteen hän ajatteli mahdollisesti jonkun ottavan nokkiinsa. ”Ehkä älyköt ei pidä sitä liian tärkeänä iskeäkseen kiinni torahampain. Tavallinen väki on kunnollista eikä halua lyödä niin henkilökohtaiseen tarinaan. Okei, oletin siis saavani vihapostia, mutta ei ole näkynyt. Mikä meni pieleen? Ne, joilla on samoja kokemuksia tai lähipiirissä ihmisiä, joihin tarina ja ohjeistus osuu ovat antaneet henkilökohtaista palautetta, joka on ollut sekä liikuttavaa että innostavaa. Joku sai kirjasta jotain – sehän sen koko idea oli.”

Kerro dekkaristasi.

”PUMPUM. Niihin on tarkoitus pistää sopivan mustavalkoista ja liioiteltua maailmaa. Sehän aina yllättää, että tämmöiset kuvaukset jossain kohtaa ovatkin sitten aika osuvia. Joskus tosi maailma osoittaa olevansa ylivoimainen liioittelija”, Mattila sanoo ja hymyilee veikeästi ujon pikkupojan leikkisää hymyä. Tekstinäyte vahvistaa Mattilan väitteen. Teksti on ilakoivaa, joten on kysyttävä, millainen on hänen sielunmaisemansa? ”Kyllä se on semmoista kumpuilevaa maastoa, jossa on sekä kirkkaampia, valoisia puistoja, hoitamatonta metsää ja jättömaata, jolle ei ole mitään käyttöä. Väikehtiviä lampareita ja hylättyjä valimoita.” Se paistaa läpi hänen tekstistään.

> *Minä mietin silloin verta vuotavaa kättäni pidellen, että moni erehtyy luulemaan itsestään liikoja, koska heidän vanhempansa tai isovanhem-*

pansa ovat olleet jonkin neuvoston jäseniä, suunnitelleet mökin Munkkiniemeen tai omistaneet yksityistettävien valtionyhtiöiden osakkeita tai kirjoittaneet sairaanhoito-oppaan vähäväkisille. Olihan minulla viskiäkin, mitä hän hiukan hämmentyneenä kommentoi: ”Miksi viskiä, kun on pirtua?” ”Onhan sinullakin heroiinia tuossa fix-bägissä ja oksikodonia pilleripurkissa?” ”Ah, ymmärrän,” hän kuittasi.” Pirtussa hän arvosti sitä, että kenttälääkinnällinen valmiste kulki kätevästi, pienessä pullossa, paljon arvoa, varsinkin, jos tuli mutka matkaan.

Ote puhuu puolestaan. Frank Bear taitaa olla Mattila itse, joka on fyysinen ja asioihin napakasti puuttuva oman elämänsä taistelija. Kirjallisuuden rakastajan hyvä tarkoitus on uudistaa kirjallisuutta ja sen kustantamista. Tarkoituksena on myös Mattilan mukaan herättää kiinnostusta kirjallisuuteen, kirjoittamiseen ja kirjalliseen ilmaisuun. Tehtävä ei olekaan ihan helppo. Onko tulossa lisää oppaita?

”Kyllä. Tästä tulee neljän sarja. Olen aloittanut kakkososaa, jossa käsitellään käyttäytymistä ja kasvatusta. Olen aika paska esimerkki kenellekään, joten voin listata omia typeriä juttujani. En ole besserwisser vaan late bloomer. Aina jälkikäteen vasta huomaan, minkä olisin voinut tehdä paremmin.”

Miten kustantamosi toimii?

”Tarinat kiinnostavat. Pyrimme tuomaan uusia kirjailijoita julkaistuiksi, luetuiksi ja ehkä maailmallekin. Oli vähän yllättävää huomata, että kukaan ei tee tätä näin. Ensin julkaistaan vähemmän editoitu ja sitten enemmän editoitu versio.”

Mutta millainen mies on hieman alle viisikymppinen Toni Mattila? Ei hassumpi mies lääkäriksi, sanovat monet hänet tuntevat. Aika kova luu purtavaksi, toiset.

Mitä itse luet ja mitä kuuntelet?

”Olen nyt kuunnellut KAIKKI DEKKARIT. Viimeisen parin vuoden aikana olen kuunnellut noin 190 dekkaria. Niitä tulee jo vähän korvista, mutta olen kokenut, että se on tärkeää, jotta tyylilajiin voi sukeltaa oikein. Pistän väliin nobelisteja. Haluan kaikkien ihmisten tietävän, että nobelistien tuotanto ei ole elitististä eikä se petä. ”Kovaa kamaa,” voisi sanoa. Juttelin kerran erään vankien kuntoutuksen parissa työskentelevän miehen kanssa. Tämä piti kirjallisuuspiiriä. Kyllä oli tullut yllätyksiä ja osumia, kun oli alun ennakkoluulojen jälkeen saatu pyörimään jonkun nobelistin juttuja. Joskus nuorena hurahdin Tammen keltaiseen kirjastoon. Maaseutukirjastossa oli niitä hyvin. Aika hyvin valittuja juttuja. **John Steinbeck** vaikkapa tuntui uppoavan Kanta-Hämeessä asuvaan nuoreen. **John Irving** taisi olla se gateway drug Keltaiseen kirjastoon. Lähdin jenkkeihin ja painimaan sen takia. Ei ole tarvinnut katua.”

Mitkä ovat omia suosikkiasi?

”Tuoreena tuttavuutena **Haruki Murakami**. Vähän yllätyin, kun hurahdin **Annie Ernaux’n** *Vuodet*-kirjaan. Kuuntelin sen lopulta kolme kertaa. Mikähän siinäkin oli? Loput hänen kirjoistaan kuuntelin myös. Kaikki sopivat kuunteluformaattiin todella hyvin.”

Miten työsi lääkärinä onnistuu kirjailijan työn kanssa?

”Aikataulut on välillä kireät. Toisaalta ihminen tarvitsee muutakin kuin leipätyön ja liikuntaa. Kun koputtelee 50 vuoden rajaa, ei enää pysty koko vapaa-aikaa käyttämään urheillen. Lukea ja kuunnella toki voi, mutta silti tarvitaan vielä balanssiin jotain. Minulle se oli kirjoittaminen.”

Mistä ideat kirjoihisi?

”Niitä putkahtelee. Onko ne sitten hyviä? Kuka tietää. Kai kirjailijan tunnistaa siitä, että on pakko kirjoittaa. Sillä määritelmällä olen kirjailija. Laadulliset asiat jäävät toisten huoleksi, niiden suhteen olen jäävi.”

Mattilan omien sanojen mukaan CultureVulture PUMPUM on Culture Vulture Productions Oy:n kustantamobrändi, joka keskittyy uusien suomalaisten kirjailijoiden löytämiseen ja heidän teostensa ammattimaiseen kustantamiseen. Painopisteenä ovat dekkarit ja tietokirjat, ja kustantamon tavoitteena on tuoda markkinoille tuoreita, rohkeita ää-

niä – kirjailijoita, joilla on jotain sanottavaa, mutta ei ole vielä ollut väylää tulla julkaistuksi ja sanoa sanottavansa.

Suomessa on melkein yhtä paljon kirjoja lukevia ja pöytälaatikkoon kirjoittavia kuin on järviä, joten Mattilan kustantamolle luulisi olevan kysyntää. Kun kysyn lisää, Mattila alkaa empiä ja tunnustaa tehtävän olevan hänellekin haastava. Kova hommaa on luvassa. Mutta se ei häntä pelota, kirjallisuuden rakastajaa, joka juoksee kiireisenä nyt kolmen maailman välillä; viisilapsisen perheen ja aviomiehen, terveyskeskuslääkärin ja nyt vielä kirjailijan ja kustantajan roolissa.

”Kustantamon perustava idea on, että hyvälle, ai dolle tekstille on kysyntää myös perinteisen kustannusmaailman ulkopuolelta tulevilta tekijöiltä. Tarkoitus on tuoda markkinoille uudenlainen kirjallinen konsepti ja huomioida myös nykyisin unohdetut miehet. Kustantamon nimi kuvastaa sen toimintatapaa: se seuraa tarkasti kulttuurin ja yhteiskunnan virtauksia ja tuo esiin äänet, jotka muuten saattaisivat jäädä huomiotta valtavirran kirjamarkkinoilla. Mottomme voisi olla vaikkapa: Aksenttiääniä, kärjistämistä, ristiriitaisuuden uhalla. Nykyinen valtavirran kirja on itseasiassa niche-tuote.”

Mutta millaisia ovat uunituoreen kustantajan ajatukset kustannusalasta, johon hän hyppää kuin suuriin saappaisiin tietämättä ihan tarkkaan sopivatko ne hänelle. Mattila lupaa satsata sekä kirjailijaan, mainostamiseen että kirjan kustantamiseen. Kustannusprosessissa kirjailija saa tuekseen ammattitaitoisen kustannustoimituksen – kirja käy läpi editointiprosessin ennen julkaisua, jotta lopputulos on laadukas, mutta edelleen särmikäs ja kirjailijan oma ääni säilyy. Kirjoista tehdään myös laajemmin kustannustoimitettu laitos. Kirjan kuvitukset toteuttavat nuoret kuvataiteilijat, joille CultureVulture PUMPUM tarjoaa samalla näkyvyyttä ja työmahdollisuuksia.

CultureVulture PUMPUM panostaa myös kirjojen markkinointiin ja näkyvyyteen, mukaan lukien kirjamessuihin ja kansainvälisiin yhteyksiin, tavoitteena rakentaa kirjailijoille pitkäjänteistä uraa pelkän yksittäisen teoksen sijaan. Paljon on vaikeita tehtäviä.

Kerro vielä lyhyesti, miten keksit ja miksi perustit uuden pienkustantamon, keskellä kustannusalan syvää kriisiä, missä isot ja nopeat ovat syöneet hitaat ja heikot?

”Minulla on yksi pitkä kirja, jota tarjosin yhdelle kustantamolle. Tiedän, pitäisi tarjota kaikille, jos haluaa mitään julkaistuksi. Sitten rupesin miettimään mikä juju koko hommassa on. Kirjoittaminen on hauskaa. Kustannusmaailma on muuttunut. Monet kirjoittavat, mutta eivät tarjoa koskaan tuotoksiaan kenellekään. Tai sitten tarjoavat vain yhdelle kustantamolle. Jostain pitää lähteä liikkeelle. Siinäpä Forrest Gump -tyyliin ajatuksia.”

Ensi vuoden suunnitelmat?

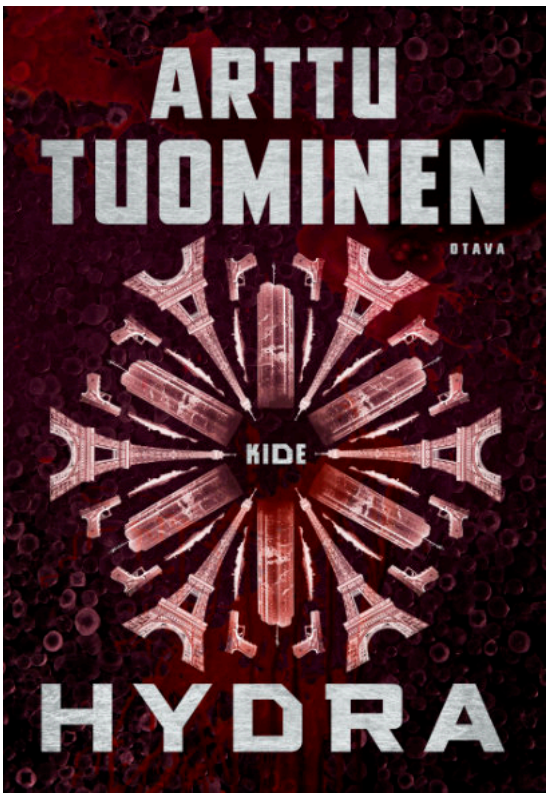
”Tehdä töitä, nukkua ja rakastaa. Ja kirjoittaa. Ja liikkua. Olla hitusen parempi kuin tänä vuonna. Mainitsinko jo kirjoittamisen. Kirjoitan, luen, etsin hyviä kirjoittajia, teen lääkärin töitä, vietän vapaa-aikaa perheeni kanssa ja kaiken lisäksi yritän pysyä optimistina.”

Huumekaupan monipäinen hirviö

Arttu Tuominen: *Hydra*. Otava, 2026. 333 s. Kide 2.

Arttu Tuomisen Kide-trilogian toinen osa *Hydra* kertoo kansainvälisestä huumekaupasta, jota pyörittää Marc Guillanin johtama ranskalaiskolumbialainen kartelli. Huumekaupan lonkerot ulottuvat Kolumbiassa tapahtuvasta kasvatuksesta ja pakkaamisesta Ranskassa ja Suomessa toimiviin rikollisjärjestöihin, jotka hoitavat levittämisen ja jakelun.

Kirjassa kuljetetaan rinnakkain neljää erillistä tarinaa, joista jokainen keskittyy eri maissa toimiviin ihmisiin ja heidän osuuteensa huumekartellissa.

Kolumbiassa nuori köyhä nainen Estelle yrittää saada rahaa sairaan lapsensa hoitoihin, ja värväytyy töihin kotinsa läheisyydessä olevaan kartanoon. Hän on yksinhuoltaja, ja vieläpä raskaana, ja hän kuvittelee pääsevänsä hoitamaan hyväntekijänä tunnetun miehen taloutta. Hän joutuu kuitenkin metsän keskellä olevalle kokaiinifarmille pakkaamaan huumeita. Sieltä hänet värvätään muuliksi, koska hän ei raskauden takia pärjää farmin vaarallisissa olosuhteissa.

Ranskassa on alueita, jonne edes poliisit eivät halua mennä. Rikollisliigat taistelevat huumereviireistä siellä keskenään, ja ammutuksi tulevat yhtä lailla kilpailevan liigan rikolliset kuin poliisitkin, jos sattuvat siellä olemaan. Tällaisella pahamaineisella alueella asuu myös nuori koululainen Louis, joka haaveilee paremmasta elämästä ja kirjailijan urasta. Hänen opettajansa lähettää Louisin novelleja kuuluisalle kustantamolle, ja näyttää siltä, että Louisin elämä on menossa parempaan suuntaan. Hänen ystävänsä on kuitenkin värvätty huumekauppaan mukaan, ja tämä kaveri sotkee Pariisissa Louisinkin huumerahoihin.

Suomessa pankinjohtaja Juhani Roine on koukussa uhkapeleihin. Hän on jo pelannut omat rahansa ja seuraavaksi hän tyhjentää vaimonsa ja poikansa tilit. Kun rahat eivät enää riitä, hän lainaa rahat kasinolla olevalta mieheltä, joka vaikuttaa varakkaalta. Näin saadaan velkakierteeseen joutunut pankinjohtaja mukaan kiristettäväksi. Hänet laitetaan kuljettamaan rahaa huumekartellin puolesta.

Liina Aho on tuttu jo edellisestä kirjasta. Liina on aina pitänyt huolta pikkusiskostaan Juliasta, joka on ollut herkkä sotkeentumaan vääränlaiseen porukkaan ja jopa huumeisiin. Nyt Julia toimii lentoemäntänä ja käyttää myös itse kokaiinia. Sama ranskalaiskolumbialainen kartelli on värvännyt myös Julian mukaan kuriiritoimintaan. Liina haluaa pelastaa siskonsa, ja saada Suomessa toimivan kartellin vastuuseen rikoksista. Liina on seuraillut liigaa jo jonkin aikaa ja kuvannut salaa heidän puuhiaan.

Arttu Tuominen on edellisiin kirjoihin verrattuna luonut *Hydrasta* kansainväliseen rikollisuuteen keskittyvän teoksen ja kuvannut millaiset vaikutukset huumekartellilla on tavallisten ihmisten arkeen. Järkyttävintä kirjaa lukiessa on se, miten helposti tavallinen nuori pakotetaan mukaan rikollisuuteen. Se lienee arkipäivää, sillä usein saamme uutisista tietoa nuorten tekemistä rikoksista ja kouluampumisista.

Soili Vuorenmaa

Nobelistin ajatuksia runoilijan ja muusan suhteesta

Joseph Brodsky: *Keräilijän kappale*. Tammi, 1997. (*On grief and reason*, Farrar, Straus and Giroux 1995). Suom. Kalevi Nyytäjä. 275 s.

Antiikin ajan suhtautuminen runoilijoihin oli yleensä ylevä ja järkevä. Runoilijoita kunnioitettiin jumaluutta lähellä olevina hahmoina (kreikkalaisille jumala oli niin sanottu predikaattikäsitys enemmän kuin konkreettinen jumala tai jumalat; hehän olivat monijumalaisia). Maailman (tunne)kirjallisuudessa on kautta historian pitkän sivun pohdituttanut levottomia mieliä lopullinen kysymys rakastetun ja muusan välisestä suhteesta, erosta ja lopulta myös sen (ja kaiken muunkin) yhteisen ymmärryksen kohtalosta.

Yhden viimeisistä suurista runoilijoista, Nobelilla palkitun ja toisen Nobel-palkitun runoilijan **Tomas Tranströmerin** kirjeenvaihtoystävän, **Joseph Brodskyn** arvio yli kolmenkymmen vuoden takaa on lajinsa parhaita, jos ottaa ymmärryksen alkeiden lähtökohdaksi toteamuksen, että meillä kaikilla on useampia syitä pysyä aloillamme kuin lähteä marssimaan tai toreille huutamaan.

> *Runoilijan muusa oleilee aina kielen lähettyvillä eikä tunnu panevan pahakseen, vaikka häntä erehdyttäisiinkin luulemaan arkisen näköiseksi tytöksi, sillä tällaisesta erehdyksestä huvittuneena hän koettaa oikaista sen sanelemalla suojatilleen, milloin Paradison sivuja, milloin Thomas Hardyn runoja eli niitä, joissa ihmisen intohimon ääni antaa myöten lingvistiselle välttämättömyydelle.*

Arvio on kirjoitettu vuonna 1990. Kirjoitus on julkaistu suomeksi Brodskyn kirjassa *Keräilijän kappale* luvussa ”Altra Ego”. Jos kirjasta pitäisi lukea vain yksi luku, olisi se tuo mainitsemani. Brodsky pohtii laajassa esseessään runon elämää ja oikeutusta sekä sitä, mitä jäi jäljelle runoilijan arvostuksesta romantikkojen ja symbolistien suurellisen elehdinnän jäljiltä.

Kyseessä on ikuinen ristiriita aidon ja teeskentelyn sekä kapinoinnin ja myötäilyn välillä. **Hesiodos** esimerkiksi väitti kuuluisassa teoksessaan *Työt ja päivät* **Homeroksen** kertovan runokielen hengessä, että röyhkeydestä ja jumalattomuudesta koitui aina loppujen lopuksi rangaistus. Se tosin joskus antoi odottaa itseään valitettavan kauan, koska tuomarit olivat lahjottuja ja oikeus toimi aina vahvemman puolesta. Tässä yksi selitys, miksi kielen kaanonin rikkova runoilija oli aina lähes rikollinen ja ehkä myös miksi hänen tuli olla juuri tällainen.

Tätä todistaa myös Brodskyn muisteleva esseekokoelma, joka on ajatuksellisesti napakkaa ja samalla laajaa kuvaa elämänkierrosta piirtävää kaikki luutuneet tyhmyytemme sekä luovan ihmisen villin luonnon jähmettävän pikkuporvarillisuuden meissä kumoavaa tekstiä, jossa on sujuvaa selittelyä ja tarkoin maaliinsa osuvaa piikikkyyttä. Se on kuin runoilijaksi aikovan ABC.

Onneksemme itse runoilija asettuu parjattujen runoilijoiden puolelle, sillä hän ymmärtää halun kyseenalaistaa ja väheksyä runouden arvovaltaa, joka paitsi kilpailee valtion arvovallan kanssa myös asettaa kyseenalaiseksi ihmisyksilön sinänsä, hänen saavutuksensa, hänen henkisen turvallisuudentunteensa ja vieläpä hänen merkityksensä, eikä se ole vähän – se on koko elämä.

Jokainen porvari oli hänelle runoilijoita inhoava **Platon**. Vapaasti hengittävä runous vastaan jäykkä kontrolloitu mieli -asetelma ei ole muuttunut mihinkään antiikin ajoista, vaikka runoilijoiden halveksiva kohtelu oli antiikin aikana harvinaista. Jopa jumalolennot itsekin olivat usein heidän kuulijoinaan.

Brodsky muistuttaa tästä, ettei Orfeus ollut mikään Don Juan. Hän on vaimonsa Eurydiken kuolemasta niin suunniltaan, että hänen valituksensa raastavat itse Olympoksen korvia, ja nämä antoivat hänelle poikkeuksellisen luvan mennä Manalaan hakemaan vaimonsa takaisin (kamala kohtalo!).

Homma onnistui – onneksi, sillä muuten meillä ei olisi tätä kaipuun ylistysvirttä lohtunamme, kun

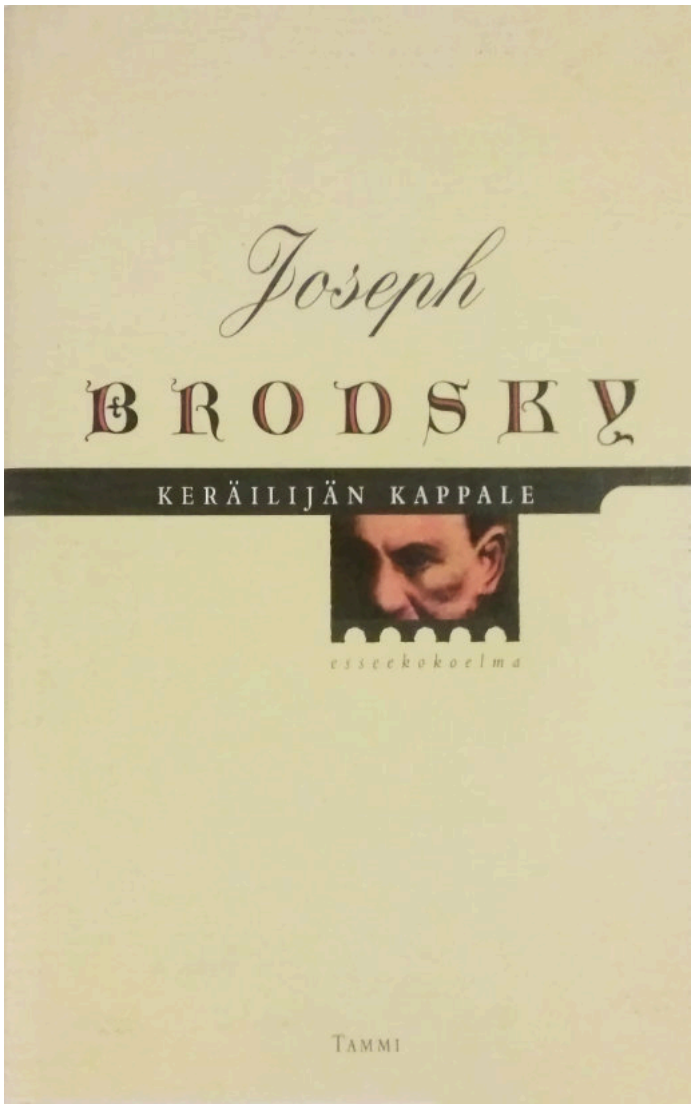
itse kaipaamme niin, että se sattuu. Orfeuksen ehdottomuus ja kuuliaisuus omaa romanttista minäänsä ja kaipuutaan kohtaan todistaa runoilijoiden intohimon yksiavioisen luonteen – eräänlaisen emotionaalisen absolutismin tärkeyden (se on aina sekä ristiriitaista että repivää ja valloittavaa).

Juuri siksi hänen näkynsä ja oivalluksensa saattavat johtaa hänet joko hybriksen valtavaan kasvuun tai – vielä todennäköisemmin – yhä syvempään nöyryyteen sen voiman edessä, jonka hän aavistaa piilevän noiden oivallusten ja kamalien sekä sielua riivaavien kauhunäkyjen takana piilossa.

Brodsky varoittaa runoilijaa, jota saattaa vaivata käsitys, että kieli joka on kaikkea muuta vanhempi ja elinkelpoisempi antaa hänelle, äänitorvelleen, sekä viisautensa että tietonsa tulevaisuudesta. Vaikka hän olisi kuinka seurallinen tai vaatimaton luonteeltaan, tällainen luulo eristää hänet vielä kauemmaksi sosiaalisesta taustastaan, joka epätoivoisesti koettaa saada hänet takaisin ajamalla yhteisen nimittäjänsä hänen nivustensa läpi.

Mutta miksi nykyaikana rakastetun ja muusan välinen suhde menee usein päällekkäin? Antiikin aikana niin ei tapahtunut, koska muusalla ei ollut varsinaisesti ruumiillista hahmoa, sillä Zeuksen ja Mnemosynen (muistin virkistämiseksi muistinjumalatar) tyttärenä hänessä ollut mitään konkreettista; ainoa tapa, jolla hän ilmaisi itsensä kuolevaisille, etenkin runoilijalle, oli äänen kautta: sanelemalle hänelle milloin minkäkin (jumalaisen) säkeen.

Ajatus muusasta kielen äänenä, jota runoilija kuuntelee: sanelee Brodskyn mukaan hänelle seuraavan säkeen. Luultavaa hänen mielestään on myös, miksi muusa on naispuolinen, koska kieltä tarkoittava kreikankielinen sana *glossa* on feminiininen. Vaikka käsitys on nykyhetken maailmassa sukupuolittuneena auttamattomasti jo menneen ajan kielellisiin kiemuroihin kuuluneena vanhentunut, ymmärrän sen pehmeänä ja rakentavana vastaan miehinen ärjyminen, uho sekä kreikkalaisen maailman vakavailmeiset ja yksitotiset spartalais- ja peloponnesolaismyytit.

Antiikin ajan runoilijan kirjoissa ainoa naishahmo hänen rakastettunsa lisäksi oli usein hänen oma muusansa eli runottarensa. Muusa ei ollut vastuussa ainoastaan hänen tunteidensa koostumuksesta, vaan myös siitä, miten runoilija valitsee intohimonsa kohteen ja miten hän sitä tavoittelee (ja miten taitavasti käsittelee).

Juuri muusa tekee hänet fanaattisen määrätietoiseksi ja muuttaa hänen rakkautensa oman monologinsa vastineeksi. Brodskyn mukaan huomiot runoilijasta tehtävänsä ja ymmärryksensä osalta yksiavioisena ja -kielisenä ovat kiinnostavia: sen, mikä tunneasioissa on itsepintaisuutta ja pakkomiellettä, on pääasiallisesti sanellut muusa, jonka valinta on aina esteettistä alkuperää ja hylkää siksi kaikki muut vaihtoehdot.

Tavallaan rakkaus on yksijumalainen kokemus. Brodsky jopa väittää tämän pohjalta runoilijalla olevan kyvyn olla uskollinen tuhlaantuvan hänen muu-

saansa, kuten annetaan ymmärtää Byronin versiossa runoilijan romanttisesta ohjelmasta – mutta se pitäisi hänen mukaansa paikkaansa vain, jos ihmisen kieli todellakin olisi hänen itsensä valitsema. Juuri siksi voi sanoa: eläköön rakastetun ja muusan välinen ero! Nykyaikaisessa mielikuvituksessamme rakastettu ja muusa menevät usein päällekkäin. Yksi syy on romanttinen rakkaus ja myös sen ontot ja väärät kuvitelmat.

Emotionaalisen absolutismin voimakkuus toisinaan ampuu kaiken lähellä olevan ja usein varsinaisen maalinsakin yli. Se on myös eräänlainen pakkomielle, jonka uhrina ja kourissa runoilija ei voi ajatella järkevästi, vaan on tunteen vallassa valmiiksi ohjelmoitu tekemään omasta tahdostaan välittämättä juuri niin kuin tunne hänelle sen sanelee (usein vastoin kaikkia sääntöjä).

Muusa nalkuttaa ja se vie runoilijan niin epätäydellisten kuin täydellistenkin liittojen tuolle puolen, yli perinpohjaisten katastrofien ja onnen hurmion – todellisuuden kustannuksella, sisältyipä tuohon todellisuuteen hänen tunteisiinsa vastaava, oikeasti olemassa oleva romanttinen halu tai ei. Viritys kohoaa itsetarkoituksellisesti, ikään kuin kaikki kieli kuljettaisi runoilijan, varsinkin romanttisen runoilijan, sinne mistä se oli peräisin, missä alussa oli sana tai erotettavissa oleva ääni.

> *Tässä on syy moneen epäselvyyteen ja runouden taipumus metafysiikkaan, sillä jokainen sana haluaa palata lähtökohtaansa, vaikkapa vain kaikuna, joka on loppusoinnun ääni. Runoilijaa vaivaa kirous päästä sinne, minne muut eivät ole vielä ehtineet. Sinne päästyään hän saa selville, ettei ketään ole paikalla, paitsi sanan alkuperäinen merkitys tai tuon alun perin kuultavissa ollut ääni.*

Brodsky tajusi tämän tunteen yhdistävän uskonnollisen mystikon ja pakanallisen sensualismin niin, että runoilijalla on siksi hänen mielestään usein myös (turhaan?) elostelijan maine. Siksi Brodsky väitti runoilijalla olevan vähemmän kaunopuheisten lähimmäistensä kanssa yhteistä se, että hänen elämänsä oli myös hänen panttivankinsa eikä päinvastoin.

Ongelma ei ratkea sillä, mutta voidaan kysyä myös, miksi meidän kaikkien mielestä rakastettu on pääosassa, vaikka rakastetun ja muusan välinen ero on viime kädessä tämä: jälkimmäinen ei kuole. Sama pätee Brodskyn luonnehdintaan muusasta ja runoilijasta: kun runoilija on kuollut, muusa löytää itselleen uuden puhetorven seuraavasta sukupolvesta.

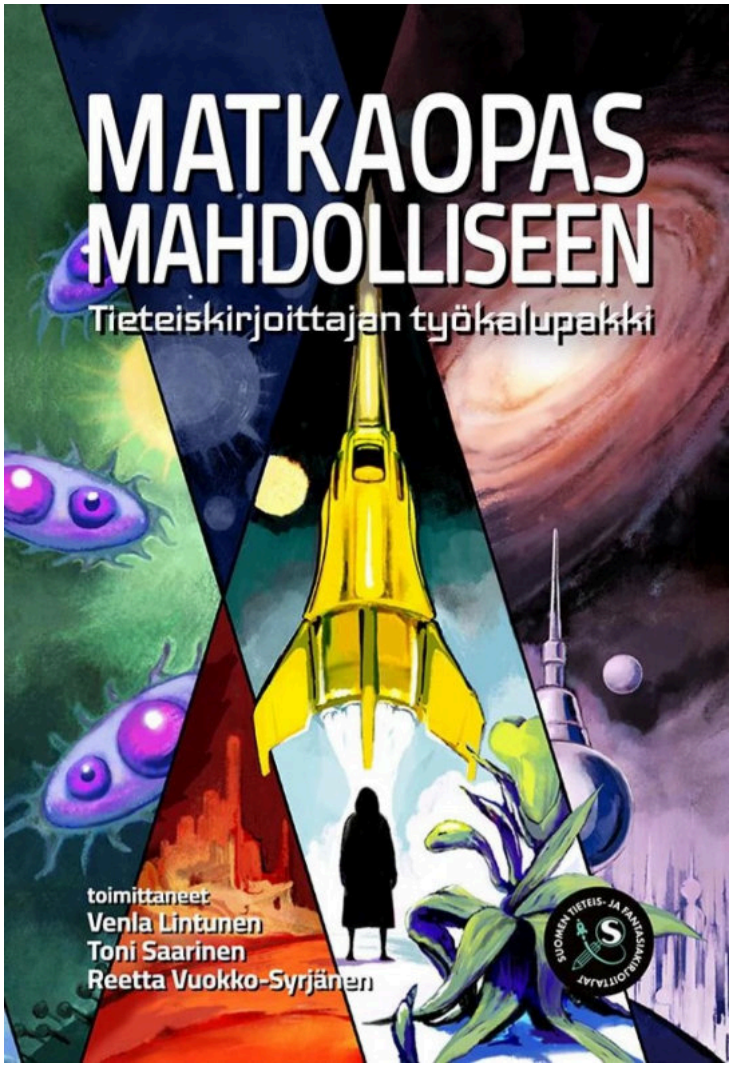
Esimerkki muuttuvuudesta on se seikka, joka elävöittää kasvot runoilijan silmissä, ja joka kajahtelee melkein käsin kosketeltavasti **Yeatsin** kuuluisista säkeistä: *”Niin moni hymyäsi suopeaa, kauneutta kasvojesi rakasti; yksi taas matkalaista sielusi surua kasvoillasi vaihtuvaa.”* Brodsky puhuu muusasta Yeatsin nelisäkeen avulla juuri niin kuin se ilmenee, kaikki edellä mainitsemani kirjoittajat julistaen ihmisen ajattelun ja kokemuksen autonomiaa, eli vapautta emotionaalisessa absolutismissa.

Se kuulostaa hetkeltä, jolloin tunnistaa jonkin elämänmuodon toisessa: runoilijan omien äänijänteiden värinän rakastettunsa kuolevaisissa piirteissä tai epävarmuuden epävarmuudessa; toisin sanoen *”väräjävälle äänelle kaikki kokeilunluontoinen ja horjuva on kaikua, joka toisinaan on korotettu alter egoksi”*, tai, kuten sen kuuluu olla Brodskyn mielestä kieliopillisen suvun mukaan, *”altra egoksi”*.

Harald Olausen

Opas mahdollisten maailmoiden kuvittelijoille

Venla Lintunen, Toni Saarinen ja Reetta Vuokko-Syrjänen (toim.): *Matkaopas mahdolliseen : tieteiskirjoittajan työkalupakki*. Suomen tieteis- ja fantasiakirjoittajat ry, 2026. 264 s.

Matkaopas mahdolliseen on Suomen tieteis- ja fantasiakirjoittajat ry:n julkaisema kirja, joka kokoaa yksiin kansiin Suomen eturivin tieteiskirjoittajia, kuten Runeberg-palkitun **Tiina Raevaaran** ja Kalevi Jäntin palkinnon saaneen **Emmi Itärannan**.

Suomalaisia kirjoitusoppaita on viime vuosina ilmestynyt kiitettävän paljon. Esimerkiksi Haamukustannus on julkaissut useita oppaita, jotka tarkastelevat genrekirjoittamisen eri teemoja.

Tämä opas on suunnattu kirjoittajien lisäksi myös tieteiskirjallisuuden ystäville yleisesti: kirja pyrkii syventämään lukijansa ymmärrystä genren luonteesta ja tarjoaa muun muassa lukusuosituksia eri aihepiireistä. On hyvä ajatus pyrkiä laajentamaan kohdeyleisöä, mutta harrastekirjoittajat saavat tästä kirjasta eniten irti.

Kirjan artikkeleista on vaikea olla pitämättä. Eri kirjoittajat avaavat aiheitaan tehokkaasti ja aihealueet ovat selkeitä kokonaisuuksia. Artikkelit toimivat tehokkaina lukuannoksina ja kannustavat syventymään aiheisiinsa tarkemmin.

Artikkeleita kirjassa on yhteensä viisitoista. Jokainen niistä käsittelee omaa tieteiskirjallisuuden aihealuettaan. Artikkeleissa käsitellään muun muassa scifin yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ja dystopioita, filosofiaa sekä teknologian vaikutuksia.

Artikkeleiden aiheista on tarjolla kirjoitusharjoituksia. Niissä lukijaa esimerkiksi pyydetään pohtimaan, miten muuttaa dystopia utopiaksi tai kehittää oma vaarallinen planeetta, jonne sijoittaa tarinansa.

Kokonaisuutena *Matkaopas mahdolliseen* on hyvä kirjoitusopas. Sitä voi suositella tieteiskirjallisuudesta kiinnostuneille, ja samanlaisia artikkeleista koostuvia kirjoja toivoisi ilmestyvän enemmänkin.

Juha Salmi

Poliittisen filosofian klassikkoteos on yhä ajankohtainen

Jürgen Habermas: *Julkisuuden rakennemuutos : tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Vastapaino, 2004. (*Strukturwandel der Öffentlichkeit*, Neuwied 1962) Suom. Veikko Pietilä. 443 s.

Jürgen Habermas kirjoittaa kirjassaan *Julkisuuden rakennemuutos* siitä, miten ”PR” teki kaupallisen mainoksen tietoiseksi poliittisesta luonteestaan, ja että *Public relations* -termin tavoin itse suhdetoimintakin on kotoisin tietenkin maailman johtavasta markkinatalousmaasta USA:sta. Sen aloittajana pidetään **Ivy Leetä**, joka kehitteli *”julkisuustekniikoita politikoinnin tasolla”* oikeuttamaan suurteollisuutta, ennen muuta Standard Oil -yhtiötä ja Pennsylvanian rautatieyhtiötä, jotka olivat radikaalien hyökkäyksen kohteina. Aihe on tänään ajankohtaisempi kuin koskaan ennen, koska PR:ää on alettu käyttää kriisiviestinnän nimellä tilanteissa, joissa joku korkea politiikko on töpännyt kunnolla ja aiheuttanut yhteiskunnalle korvaamatonta vahinkoa. Silloin astuvat esiin korkeapalkkaiset konsulttiarmeijat, jotka ovat asian ytimessä, koska ovat viestinnän ammattilaisia, usein entisiä toimittajia valtamedioista, ja tietävät, miten musta muutetaan ovelasti valkoiseksi.

Habermas muistuttaa, että Yhdysvalloissa tämä osoittautui hyödylliseksi etenkin vuonna 1940 toisen maailmansodan puhkeamisen tuottamassa kansallisen yksimielisyyden ilmapiirissä. Vasta sodan jälkeen suhdetoimintatekniikat levisivät laajemmalle; tuolloin ne saapuivat myös Eurooppaan. Edistyneimmissä länsimaissa ne alkoivat hallita julkisuutta 1950-luvulla. Niistä on tullut avainilmiöitä julkisuuden diagnosoimiseksi. Tätä ajatusta vastaan asettuu looginen ajattelu.

Michael Schudsen alkoi ensimmäisten joukossa nähdä mainonnan ja suuryritysten otteen vahvistumisen ongelmat, ja kutsua mainontaa *”kapitalistiseksi realismiksi”* (verrattuna sosialistiseen realismiin neuvostoliittolaisessa taiteessa), missä mainos oli kapitalistin tapa sanoa itselleen ”Minä rakastan sinua”. Maailmansotien välissä jotkut suuryritykset alkoivat suunnitella strategiaansa suhdetoimintanäkökohtien pohjalta. Nykyisin maineen ostamista rahalla kutsutaan lobbaukseksi. Kun ihmisten päät oli ensin sekoitettu tietotulvan ja PR-toiminnan väliin sekoittuvalla propagandalla, harhautetut ja väärän tiedon sekoittamat ihmiset alkoivat toimia kuin robotit, haluamattakaan tietää asioiden oikeaa ja todellista luonnetta, koska eivät osaa tai halua ajatella loogisesti. Tätä propagandaa voidaan hyvin kutsua ”julkiseksi mielipiteeksi” ja sen voidaan katsoa Habermasin mukaan alkaneen 1600-luvun Englannissa sekä 1700-luvun Ranskassa.

Filosofi **Gottfried Wilhelm Liebnitz** loi pohjaa loogiselle ajattelulle. Hänen mukaansa tarvitaan monia asioita, jotta voisimme tehdä oikean päätöksen tilanteesta, jossa syitä on punnittava toisia vastaan. Meillä on oltava silloin tärkeä kyky palauttaa asioita mieleen; kyky arvioida todennäköisyyksiä ja tietoa hyvän ja pahan arvottamisesta. Meidän täytyy olla tarkkaavaisia. Nyt on kovaa vauhtia muodostumassa ajattelun rinnakkaistodellisuuksia tekoälyn vallatessa koko ajan enemmin ihmisten arkea ja mieliä. Mitä pahimmat uhkakuvat voivatkaan olla? Ennen kuin alamme pohtia seurauksia, meidän tulee etsiä syitä. Siihen tarjoaa mahdollisuuden Habermasin kirja. Luettuaan sen alkaa miettiä Habermasin keskeisintä väitettä *”mielipiteestä porvarillisen poliittisen julkisuuden erityispiirteenä”*. Mitä se on, kun se on manipuloitu? Onko sitä lainkaan?

Lukemalla **Kari Karppisen** ja **Janne Martikaisen** yhdessä toimittaman kirjan *Julkisuuspeli ja demokratia* (Vastapaino 2012) julkisuuden ja valtamedian muuttuvasta roolista yhteiskunnassa, saa hieman lisävahvistusta Habermasin väitteille. Kirjaa kannattaa lukea Habermasin kirjan kanssa samaan aikaan rinnakkain, sillä ne täydentävät toisiaan Karppisen ja Martikaisen päivittäessä Habermasia. Kirjassa käsitellään muun muassa yleisen mielipiteen, sosiaalisen mielikuvituksen ja sanavapauden suhdetta julkisuuteen sekä demokratiaan. Kirja sopii taustatiedoksi tiedon etsijöille.

Harald Olausen

Modernista taiteesta asiantuntevasti ja perinpohjaisesti

Silja Rantanen: *Moderneja taiteilijoita : Taidehistoriaa omin silmin*. Kustannusosakeyhtiö Taide, 2026. 356 s.

En muista olenko koskaan törmännyt aivan samanlaiseen kirjaan kuin *Moderneja taiteilijoita : Taidehistoriaa omin silmin*. Kirja on esseeteos, mutta toisin kuin tämän genren edustajat usein, kyseessä ei ole mikään pikku kirjanen, jonka kuvaliitteeseen on saatu koottua ujo lajitelma teoskuvia. Ei, kirja on paitsi anteeksipyytelemättömän muhkea, sen kuvavalikoima on vaikuttava, ja koko komeus on tyylikkäästi taitettu hyvälaatuiselle paperille. Kuten takakannessakin todetaan, kyseessä on nykyään perin harvinaiseksi käynyt perinteinen taidekirja.

Taiteilija ja emeritaprofessori **Silja Rantanen** tarkastelee kirjassaan modernia taidetta, mutta ehkä hieman yllättävästä näkökulmasta. Nykyisessä taidepuheessa modernismi näyttäytyy helposti jo ohitettuna vaiheena, eikä se tunnu löytävän kovinkaan innokkaita puolustajia. Rantasesta puolustaja kuitenkin löytyy, ja johdannossa hän peräti puuskahtaa miten kyllästynyt hän on modernismin moittimiseen. Kyse on kuitenkin siitä, mitä 120 vuoden aikana on tehty taiteessa, ja kaiken tämän ylimalkainen tyrmääminen tekee lopulta vääryyttä valtavalle joukolle suurenmoisia taiteilijoita.

Kirjassa on siten kysymys näkemisestä; katsomalla tuttuja ja hieman tuntemattomampia taiteilijoita ja teoksia voidaan saada aivan uudenlaisia näkökulmia siihen mitä modernismi oikeastaan on. Koska Rantanen on ansioitunut taiteilija itsekin, esseissä avautuva näkökulma on poikkeuksellisen eläytyvä ja toisinaan myös haastava. Esimerkiksi essee **Wassily Kandinskystä** ei aloita esittelemällä taiteilijaa lukijalle. Oletus on, että lukija kyllä tuntee tämän ja että lukijalla on hänen taiteestaan myös jonkinlainen mielipide, jonka Rantanen lähtee haastamaan.

Tekstit perustuvat luentoihin, joita Rantanen piti Kuvataideakatemian maalauksen professorina vuosina 2010–2015, mutta kirjassa luentojen pohja on muuttunut pohdiskelevampaan suuntaan. Rantanen ei siis niinkään saarnaa jotain yhtä oikeaa mielipidettä, vaan avaa ovia moninaisille tulkinnoille ja kutsuu lukijan katsomaan taidetta omien silmiensä kautta.

Kirjaan on valittu mahdollisimman monipuolinen joukko taiteilijoita: Jo mainittu Wassily Kandinsky, **Paul Klee**, **Francis Picabia**, **Georgia O'Keeffe**, **Ljubov Popova**, **Tove Jansson**, **Maija Isola**, **Ahti Lavonen**, **Öyvind Fahlström** ja **Marie-Louise Ekman**. Jotkut näistä ovat itsestäänselviä valintoja, mutta on tässä yllätyksiäkin. Ahti Lavonen oli itselleni aivan uusi tuttavuus, eikä Öyvind Fahlström myöskään sanonut mitään. Fahlström onkin muuten erikoinen tapaus. Kuten Rantanen toteaa, hän on kirjan vaikeatajuisin taiteilija ja hänen teoksiinsa on vaikea ihastua – ainakaan välittömästi. Silti taiteilija tavoittaa aikakaudestaan jotain oleellista ja luo mielleyhtymiä, jotka on avoimia vapaalle tulkinnalle. Myös Rantasen essee löytää taiteilijan myötä poikkeuksellisen henkilökohtaisia sävyjä.

Underground-essee oli itselleni erityisen kiinnostava, sillä onhan se instituutiokriittisen nykytaiteen kasvualusta, kuten Rantanen kirjoittaa. Undergroundia käsitellään erityisesti **Alpo Jaakolan** (*Ruusuruoska*, 1967) ja **Timo Aarnilan** (*Kyynelten tie*, 1971) sarjakuvien kautta, sillä lyhyaikainen suomalainen underground ajoittuu ajallisesti näiden teosten väliin. Tässä oli niin paljon asiaa ja ajateltavaa aina **Warholista** undergroundin monitaiteisuuteen, että essee on varmaan pakko lukea vielä toiseen kertaan.

Pidin myös aivan erityisesti Tove Janssonia käsittelevästä esseestä, sillä tässä pohditaan paljolti samoja asioita joita itsekin olen miettinyt. Viime vuosina Tove Janssonin kuvataiteen profiilia on tietoisesti nostettu, mikä olisi varmasti ilahduttanut taiteilijaa, sillä Janssonia vaivasi, miten hänen taiteensa jäi Muumien jalkoihin. Tässä profiilinnostossa on kuitenkin sellainen vika, että Janssonin taidetta ei edelleenkään käsitellä ja arvoteta sen mukaan mikä hänen tuotannossaan on oikeasti parasta, eli juurikin ne muumiromaanit ja niiden kuvitus.

Miksi olisi jotenkin väärin arvostaa Janssonia juuri siinä, missä hän oli paras, eli nerokkaana kuvittajana, kirjallisuutta ja kuvaa yhdistävän taiteenlajin edelläkävijänä ja mestarina, Rantanen kysyy. Janssonin korottaminen merkittäväksi kuvataiteilijaksi paljastaa, että kuvitettujen romaanien tekijän arvonnousuun oletetaan kaikesta huolimatta edelleen tarvittavan perinteisesti kanonisoidumpaa taiteenlajia, Rantanen kritisoi.

Janssonin ongelma ei kuitenkaan ehkä ollut Muumien suosio, kuten usein ajatellaan, vaan itse suomalaisen taiteen kehitys, joka ei ollut hänen tyylilleen otollinen. Rantanen nostaa esille runollisen jälki-impressionismin, joka vaikutti voimakkaasti Janssoniin ja jonka murrosvaiheessa muumipiirrokset itse asiassa syntyivät. Valitettavasti jälki-impressionismin tyyli-ihanteet eivät lopulta menestyneet maassamme, ja siten suuntaus alkoi näyttäytyä Janssonillekin yhä mahdottomampana tienä. Sivumennen sanoen, jälki-impressionismista oli 13.9.2026 asti Villa Gyllenbergistä erinomainen näyttely, jonka näyttelyjulkaisuun *Runollinen todellisuus* kannattaa vähintään tutustua, jos museovisiitti ei onnistunut.

Mainitaan vielä Maija Isola, joka käyttötaiteen mestarina on kirjassa pienoinen yllätys, mutta loppujen lopuksi hän vaikutti 1960-luvun kuvalliseen ajatteluun enemmän kuin useimmat ajan kuvataiteilijat. Rantanen pohtii esseessään muun muassa soveltavan taiteen ja puhtaan taiteen välistä roolijakoa, jota on viime aikoina arvioitu uudelleen. Isola itse ei antanut painokangasmalleilleen varsinaista taideteoksen asemaa, mutta Rantanen ei näe syytä, miksi niiden sommittelua ei voisi tarkastella siinä missä minkä tahansa taideteoksen, ja tosiaan – miksipä ei?

Moderneja taiteilijoita : Taidehistoriaa omin silmin on poikkeuksellinen kirja. Harvemmin tällaisia nykyään näkee: kirjaa, joissa taidetta tarkastellaan näin perusteellisesti ja kriittisesti. Kirjan kanssa on hieman samanlainen olo kuin olisi museossa taidekuraattori henkilökohtaisena matkaoppaana. Taidehistoria ei jää kuivaksi luetteloinniksi, vaan eläväksi ja haastavaksi keskusteluksi menneen ja nykyisen välillä.

Titta Lindström

Trumpin ensimmäinen presidenttikausi

Carol Leonnig ja Philip Rucker: *Minä yksin : Donald Trump ja Valkoisen talon hullut päivät*. Otava, 2020. (*A very stable genius*, Penguin Press 2020). Suom. Ilkka Rekiaro ja Jyri Raivio. 525 s.

Donald Trump on päässyt toistamiseen Valkoiseen taloon sekoittamaan politiikassa totuttuja kuvioita. Tai niin hän antaa äänestäjien ymmärtää, sillä hänen hallintonsa on kaikkea muuta kuin äänestäjien valtaosan etuja ajava. Se on sataan vuoteen maan konservatiivisin, ja sen keskeiset vaikuttajat omaa etuaan ajavia tunnettuja multimiljönäärejä ja Trumpin ystäviä.

The Washington Postin toimittajat **Carol Leonnig** ja **Philip Rucker** ovat kirjoittaneet mainion kirjan, joka paljastaa kuinka Yhdysvaltojen hallinto ajautui kaaokseen itsevaltaisen presidentin tavoitellessa härskisti omaa ja perheensä etua sivuuttaen lait, etiikan ja periaatteet sekä lietsoen vaarallisia ääriaineksia. Kirja on pelottavaa ja kamalaa luettavaa suomalaisen politiikan kohteliaisuuteen ja poliittiseen korrektiuteen tottuneille. Mutta se kannattaa lukea hyvänä oppituntina siitä, mitä käy kun helppoheikit saavat isoilla mainoksilla ja suuren rahan maksamina vallan niin politiikassa kuin yhteiskunnassakin ja ennen rauhallista maailmaa uhkaa Trumpin ailahtelevainen sekopäisyys.

Minä yksin on kertomus siitä, miten Trump ja hänen neuvonantajansa ovat yrittäneet selviytyä itse luomiensa vastakkainasettelujen ja sitä seuranneen kaaoksen keskellä vaalikamppailun jälkeen, kun konservatiivien perinteinen, maltillinen ja järkevä itärannikon väkikin hylkäsi heidät, tai Trump oikeammin heidät. Kirja antaa pelottavan kuvan siitä, mitä peruuttamatonta pahaa yksi hullu mies voikaan saada aikaan demokraattiseksi itseään ennen kutsuneessa maassa. Kirja on kirjoitettu Trumpin ensimmäisen presidenttikauden aikana. Silloin Trump yllättyi itsekin voitostaan eikä ollut valmis presidentiksi. Nyt on toisin. Kaikki käy kuin rasvattu ja Trumpin hallinto on ammattimaista ja tietoinen historiallisesta tehtävästään romuttaa lopullisesti suositun demokraattipresidentti **Franklin D. Rooseveltin** New Deal -henkeä uhkuva avustus-USA. Toimittajat kertovat kirjassaan myös, miten on ollut päätähuimaavaa uutisoida Trumpin presidenttikaudesta. He haastattelivat kirjaansa varten yli kahtasataa Trumpin hallinnon virkamiestä, ystävää ja presidentin ulkopuolisia neuvonantajia, sekä muita kirjassaan kuvaamiensa tapahtumien todistajia. Lopputulos on vakuuttavaa luettavaa aitoon *Washington Postin* tyyliin.

Jenkeissä osataan kirjoittaa sujuvaa poliittista historiaa preesensissä. Trump on kuitenkin iskenyt kunnolla ja kovaa takaisin liberaalimedioita, ja kehittänyt vastaiskuksi huijaamisen, härnäämisen ja hämäämisen valtamedioihin suuntaamallaan, ja trumpilaisten alaluokkien suosiossa olevalla ”valeuutispalkinnoillaan”, joiden saajia ovat olleet vuoroin kaikki laatumediat, kuten arvostetut CNN, *The New York Times*, *The Washington Post*, ABC News, *Time* ja *Newsweek*. Mutta ei jotain pahaa etteikö myös hyvää. Trumpin syytöksissä medioiden puolueellisuudesta, ja nimenomaan vasemmistolaisuudesta, on jotain perääkin. *The Media Elite* -kirjan kansallista mediaa (muun muassa *The New York Times*, *The Washington Post* ja tv-yhtiöt) koskevassa tutkimuksessa kävi ilmi, että useimmat journalistit olivat demokraattipuolueen äänestäjiä, ja heidän mielipiteensä kaukana vasemmalla tavallisen väestön mielipiteistä keskeisissä kysymyksissä.

Trumpilla on selkeä linja suojella ja mainostaa itseään, jopa niin korostetusti, ettei kenellekään ulkopuoliselle ole jäänyt epäselväksi, ettei hänen ensimmäisen virkaanastujiensa yhteydessä vannoma virkavala ”puolustaa Yhdysvaltojen perustuslakia ja palvella maataan” tule koskaan täyttymään, sillä vastoin perustuslakia, hän on aloittanut jo presidenttikampanjansa 2028.

Harald Olausen

Suomalaisten naisvankien elämää 1800-luvulla

Johanna Annola: *Raitahameessa*. Siltala, 2026. 269 s.

Tämä kirja se on mielenkiintoinen, sillä vankilat ovat aina kiinnostaneet minua. *Raitahameessa* valottaa naisvankien elämää 1800-luvun Suomessa.

Sisältö on jaksotettu hyvin: kirja kertoo miksi naiset joutuivat vankilaan, millaista elämä vankilassa oli, miten uskonasiat ja koulutus hoidettiin, millaisia suhdeverkostoja muurien takana syntyi, miten sairaus ja kuolema näyttäytyivät ja millaista oli päästä vapauteen. Eli mitä vain tulee heti mieleen tällaisen kirjan kanssa, vastaukset löytyvät lukemalla. Toki vastaukset ovat aika lailla uskomattomia ja se onkin sitä, mitä on ikäänkuin hauska peilata tähän aikaan. Ehkä 1800-luvulla tehdyt päätökset ovat olleet silloin ”normaaleja”.

Johanna Annola osaa kertoa historiasta erittäin lukijaystävällisesti, sillä ei ole ollenkaan puisevaa historian paasausta, vaan mielenkiintoista juttua siitä, miten ennen elettiin ja nimenomaan vankiloissa.

Aluksi oli kehruulaitoksia, sillä olihan naisten tehtävä töitä. Turussa ja Lappeenrannassa olivat tällaiset ”tehtaat”, joissa naisia pidettiin vangittuina ja joissa he sitten valmistivat vaatteita muun muassa laitosten käyttöön. Kehruuhuoneiden jälkeen tuli sitten Hämeenlinnan kuritushuone ja työvankila.

Tavallisimpia naisten rikoksia oli lapsenmurha, joka siihen aikaan oli ihan eri kategoriassa kuin murhat yleensä. Nainen saattoi tappaa juuri syntyneen lapsensa, koska hänellä ei ollut mitään mahdollisuuksia elättää tätä. Varkaudet olivat tavallisia, sillä jos oli köyhä, niin ei ollut varaa mihinkään. Irtolaisuus oli myös tavanomainen syy. Melkoinen rikos sekin tämän päivän vinkkelistä katottuna.

Monilla vangeilla saattoi silti olla jo lapsia tai heitä syntyi vankeudessa. Näistä lapsista oli kova äideillä kova huoli. Mihin saada lapsi, kun sitä ei voinut loputtomiin vankilassa pitää. Kirjassa kerrotaan muutamasta nimetystä äidistä. Heidän kirjeitään on säilynyt, kun he etsivät paikkaa joko itselleen tai lapselleen.

Kirjassa on myös muutamia kuvia niin vangeista kuin niistä paikoistakin. Olin oikein ilahtunut, että niitä kuvia oli ja osa henkilöistä sai kasvot. Voin siis suositella lämpimästi tätä kirjaa.

Johanna Annola on kirjoittanut myös romaaneja, joissa kerrotaan naisen elämästä joskus silloin ennen, *Valkenee kaukainen ranta* ja sen itsenäinen jatko-osa *Langenneiden naisten talo*. Olen molemmat myös lukenut ja kovasti pitänyt.

Kini Laine

Perinpohjainen esitys merkittävästä elokuvaohjaajasta

Lauri Timonen: *John Ford : Osa 1 : Vuodet 1894–1949* ja *Osa 2 : Vuodet 1950–1973*. Rosebud, 2025. 1441 s.

Filmihullun päätoimittaja ja elokuvakirjailija **Lauri Timonen** on muutamassa vuodessa julkaissut valtavan määrän laadukasta elokuvahistoriaa, joka hakee pienessä maassa vertaistaan. Vuonna 2025 ilmestyi kaksi teosta amerikkalaisesta elokuvaohjaaja **John Fordista** (1894-1973), vuodet 1894–1949 kattava ensimmäinen osa ja ja vuodet 1950–1973 kattava toinen osa.

Ei ole varmastikaan yhtäkään elokuvaa vähänkin pintaa syvemmältä tuntevaa (tällä tarkoitan oikeita vanhan ajan elokuvia, en Netflixin köykäisiä tekeleitä), joka ei olisi joskus törmännyt 1900-luvun merkittävimmän elokuvaohjaajan, John Fordin nimeen, joko monina viittauksina amerikkalaisesta elokuvasta puhuttaessa, tai nähnyt hänen elokuvistaan ainakin vähintään kahta tai kolmea elokuvakerhoissa (veikkaisin ainakin *Vihan hedelmiä* ja *Apassilinnaketta*).

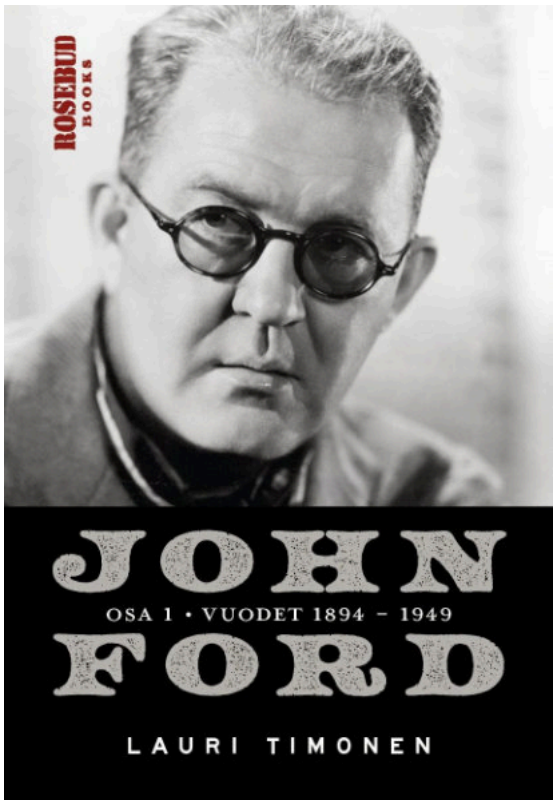
Ford loi vuosina 1939–1941 sellaiset mestariteokset kuin *Hyökkäys erämaassa*, *Kansan sankari*, *Liekehtivä erämaa*, *Vaarallisilla vesillä*, *Tupakkatie*, *Vihan hedelmät* ja *Vihreä oli laaksoni* sekä myöhemmin toisen maailmansodan jälkeen palattuaan Hollywoodiin klassiset lännenelokuvat *Aavikon lain*, *Apassilinnakkeen* sekä *Keltaisen nauhan* ja näiden lisäksi joukon mykkäkauden mestariteoksia. Vaikka länkkäreistä ei pitäisikään (**Stalin** piti ”sairaan kovasti”), Fordin tarina on kaikille elokuvan ystäville kiinnostava yritys saada selville mykkäelokuvista aloittaneen ohjaajasuuruuden herkkyys ja nerokkuuden ilmentymät elokuva elokuvalta, kuten Timonen meille tarinat läpivalaisten tekee.

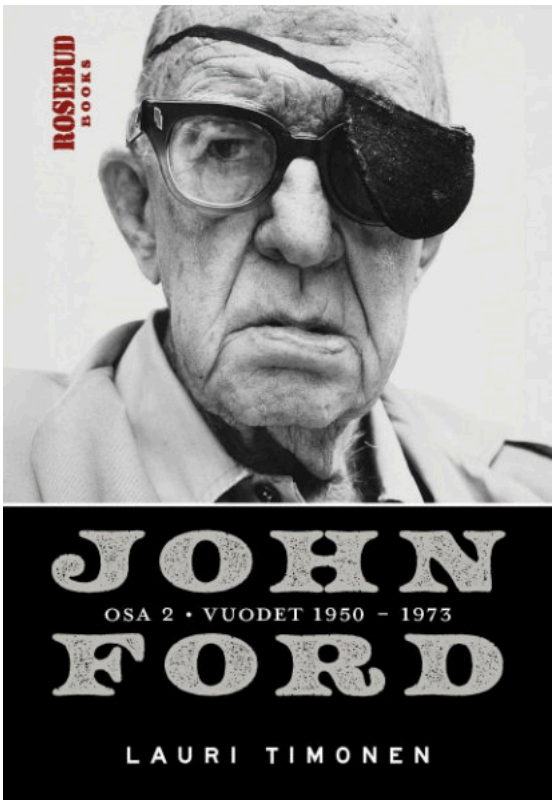
Timosen kirjat amerikkalaisesta elokuvaohjaaja John Fordista ovat napakymppi ja kerronnaltaan selkeää sekä luettavaa tekstiä. Huolimatta siitä, että ensimmäinen kirja on tiiliskivimäinen (sivuja peräti 668), se houkuttelee asiasta kiinnostuneen elokuvaharrastajan lukemaan kirjan huolella kannesta kanteen. Kirja sisältää paljon rikkaita yksityiskohtia ja mehukkaita juttuja, joilla Timonen valaisee unhoon jääneitä kohtauksia unelmakaupungin varjoisilta kujilta, tehden ajan ja ihmiset sekä näiden väliset jännitteet näkyväksi.

Huomion ansaitsee myös Timosen lukijaystävällinen tapa selkokielellä avata Fordin elokuvat tavallisten ihmisten ymmärrettäväksi. Hyvää ja sivistävää kesäluettavaa vaativaan makuun! Lauri Timonen jatkaa Ford-kirjoissaan uudenlaisen suomalaisen elokuvahistorian ja pitkän taiteellisen esseen välimaaston sijoittuvaa mestarillista kerrontaansa peräti kahden kirjan voimin. Elokuvakirjallisuudessa Suomi on maailman kärkikastia. Mutta kun suomalaisia elokuvia vertaa niitä elokuvakirjoihin ja elokuvakritiikkiin, tulee suru puseroon.

Kirjat on kirjoitettu Timoselle omintakeisesti soljuvan lyyrisen paatoksen hengessä. Timonen maalaa kuin runon siivin Fordiaan, joka avautuu näin lukijalle sopivasti. *”Alkupuolella huomion vievät jälleen huimat, syväulotteisen asetelmalliset maisemaotokset: etualalla odottavat ratsumiehet, alhaalla laaksossa einehtivä karjalauma, taustalla seisovilta kukkuloilta laskeutuvat eläimet ja omia aksentointejaan kellertävään hiekkaan lisäävät harvassa kasvavat pensaat.”* (Musiikki vain mukaan ja tarina kuulostaisi hieman **Bruce Springsteenin** musisoinnilta.)

Timosen tarjoama hurja lukupaketti ensimmäisessä Ford-kirjassa on samalla kertaa sekä innostava että itsessään tyylikkäästi kohteensa kanssa kommunikoiva taideteos, jossa ei jätetä kääntämättä kiveäkään Fordin nerouden poluista, joiden mestarillisuus ja taika alkaa olla lähes kokonaan hävinnyt nykykatsojan mielistä. Mutta Fordia tutkitaan myös syvästi inhimillisenä olentona. Timosen kirjailijanlaatu on sofistikoitunut, mutta myös tuttavallinen, puhutteleva ja tarkasti sekä maaliinsa osuvana nuolena kuin polyfoninen kudelma elokuvan henkeen vuosisatamme tärkeimmän taidelajin villeistä kapinallisista ja uhmakkaista lahjakkuuksista, ja jo unohdetuista sisällöistä ja itse elokuvista sekä hulluista lahjakkuuksista.

Miksi sitten Ford on tänään tärkeä aihe? Koska Timonen tarjoaa taas takuuvarmasti syvällisen vaihtoehdon päivänkritiikin ohuuteen kyllästyneille. Timosen tiiliskivikirjat ovat oma anarkistinen ja ihmislämpöinen taiteenlajinsa vastaan keskinkertaiset markkinavetoiset hörhöilyt ja yltiöromanttiset hupsuttelut veriroiskeilla kahlehdittuina suuren rahan voitontavoittelun alttareille.

Kun sisällysluetteloa hieman selaa, ymmärtää että ratkaisu jakaa teos kahteen osaan on osuva, sillä ensimmäisessä osassa ehdimme perehtyä Fordin elokuviin seikkaperäisesti, mykkäfilmeistä lähtien elokuva elokuvalta jättämättä kiveäkään kääntämättä Fordin uralla ja yksityiselämässä. Sen jälkeen voimme rauhassa toisessa osassa keskittyä pohtimaan, millainen hän oli sekä ohjaajana että ihmisenä vanhetessaan.

Vuosi 1920 näyttää olleen Fordille työntäyteinen. Silloin syntyi lukuisia elokuvia. Tässä kohtaa alkaa jo näkyä Timosen tarkasti sekä sisältä että ulkoa ja tekstin keskeltä ytimen havaitseva kynän laatu. Timosen luoma omaehtoinen elokuvakieli, siis se millä tavalla hän elokuvista kertoo ja niitä kuvailee, on kuin **Arto Mellerin** kynästä. Hän ei ole perinteinen elokuvahistorioitsija vaan kuin elokuvarunoilija, eikä tyydy kuvaamaan ohjaaja ja elokuvaa totutusti vaan ottaa avukseen poeettisen luupin, jonka alla hän tarkastelee Fordia, joka oli jo tuolloin saanut niskaansa syytökset viipyilevyydestä, maalailevaisuudesta ja tunnelmoinnista. Ensimmäisen Fox-studiolle toteuttaman ohjauksen *Just Pals* (1920) osalta voi syytökset ihan huoletta unohtaa.

> *Rasmus ja kulkuri – traditioon asettuva, twainilais-dickensiläisin vivahtein vuorattu seikkailullinen tunnelmapala ennakoi monin tavoin Chaplinin poikaa (The Kid, 1921) ja käy ammatillisena suoritteena muotovaliosta. Erityisen fordilainen se ei ole, vaikka koomiset yksityiskohdat (lopussa onton puurungon sisältä kurkistava kylähullu käppänä) ja emotionaaliset kohonuotit (pojan Bimin kohdistama kanan kaulan katkaisemisen estävä vetoava katse ja epäitsekäs selitys: ”Ei minun oikeasti ole nälkä...”) saavat seurakseen taidokkaita kahdennuksia, kuten opettajattaren hukuttautumisyritystä ennakoivat, vastaavaa kohtaloa odottavat kissanpennut, jotka ilkikurinen vesseli kuitenkin äitinsä katseen välttäessä pelastaa takaisin luontoon (tyhjän säkin jäädessä kellumaan runollisesti kosken kuohuihin).*

Tällä tavalla Timonen avaa pala palalta Fordin meille.

Kun Timosen kirjaa on hieman lisää poeettisella silmällä selaillut, kirja sekä sen sisältämät uskomattomat tarinat vievät mukanaan, ihan kuin Fordin elokuvat, ja koko monimutkainen persoona, ja kaikki hänestä kerrotut ja häneen liitetyt tarinat. Erityisen kiinnostavaa on yrittää saada selville Fordin tapa pitää *”sinnikkäästi kiinni irlantilaisista sukujuuristaan ja kapinallisesta identiteetistään”*, mitä se oikein oli, ja miten se hänen käytännön elämässään oikein ilmeni. Tai se, miten aikoinaan niin voimakas tähti alkoi sammua sekä miten ja mihin tarina lopulta päättyy.

Ford avautuu Timosen kirjassa yllättävän monella uudella ja mielenkiintoisella tavalla lukijalle. Timosen Ford ei ole yllätys, yllätys, vain se lännenelokuvien Ford joka meille tulee heti mieleen, vaan jotain ihan muuta, joskus jopa yllättävää ja uutta. Siksi Ford on myös kiinnostava. Mutta olisihan se pitänyt arvata. Timonen lainaa **Bertrand Tavernierin** sanoin Fordin taiteen olleen *”meditatiivista ja sinfonista”* eikä Ford koskaan suosinut westerneissään ikinä niin sanottua kovaksikeitettyä lajia, vaan minimoi (humoristisia baaritappeluita lukuun ottamatta) väkivallan, ja vältteli ammuskelujaksoja ja jopa genrelle tyypillisiä kaksintaistelufinaaleja.

Ford käytti Timosen mukaan väkivaltaa *”ennen kaikkea moraalisena elementtinä”* (**Robert Parish**). Vuonna 1969 Ford summasi pyrkimyksensä hyvinkin erilaisista lähtökohdista: *”Olen komediaohjaaja, joka tekee surullisia elokuvia. En pidä onnellisista lopuista. Pidän niistä, kun ne ovat melankolisia.”* Tämä on varmasti sanottu naama hieman irveessä. Timosen tyyli on selkeää ja helppolukuista, vaikka itse asiat ovat monimutkaisia, ja siirtyvät elokuvan tavoin katsojan silmien edessä suoraan aivoihin niitä sen kummemmin ensin rekisteröimättä. Mutta pikkuhiljaa alkavat pienet palat yhdistyä toisiinsa.

Timonen on kiinnostunut Fordin sieluntilasta ja nimeää tämän runoilijaksi, joka olisi kunnianosoitus kenelle tahansa ohjaajalle. Runojahan parhaimmat heistä synnyttävät, eivätkä mitään höpöhumppaa – välähdyksiä kuviteltujen kohtauksien ja koskettavien tarinoiden ristivalotuksessa. Timonen muistuttaa Fordin laadusta. Hän ei koskaan sortunut älyköille tyypilliseen pintasilattuun koketeeraamiseen. Fordia kuvotti snobismi.

Tärkeää Timosen kirjassa on sen tahto ja voima etsiä kaiken välttämättömien yksityiskohtien seasta Fordin tuotannon poeettista ydintä. Fordille elokuvat olivat – Timosen ja monen muun aidon filmihullun tavoin – ainutlaatuisia ja maagisia kokemuksia.

Kaksiosainen Ford-elämäkerta avaa samalla Timosen uuden USA-trilogian, jonka seuraavia päähenkilöitä ovat **Orson Welles** ja **Howard Hawks**. Timosen tahti on ollut viime vuodet erityisen kova eikä sanottavakaan ole kevyemmästä päästä. Eurooppa-trilogia käsitti kirjat **Rainer Werner Fassbinderistä** (2019), **Federico Fellinistä** (2021) ja **Robert Bressonista** (2023). Timosen elokuvakirjat julkaisee ”elokuvakirjallisuuden kummisetä”, Likestä tuttu kirjallinen vaikuttaja **Hannu Paloviita** ja Rosebud.

Harald Olausen

ALLAN WARREN / WIKIMEDIA COMMONS (CC BY-SA 3.0)

John Ford oli reservin rear admiral (kontra-amiraali) Yhdysvaltojen laivastossa.

Vetävää sotahistoriaa Viipurin vaiheista jatkosodassa

Eero Elfvengren ja Eeva Tammi (toim.): *Viipuri 1944 : miksi Viipuri menetettiin?* WSOY, 2007. 376 s.

Suomi menetti Viipurin kaupungin toisen maailmansodan aikana kahteen kertaan. Ensin Moskovan rauhassa maaliskuussa 1940. Vaikka punaarmeija ei vallannutkaan Karjalan pääkaupunkia sotatoimin, se otti kaupungin vahvemman oikeudella rauhanneuvotteluissa.

Näin kirjoittaa otsikolla ”Viipuri – seitsemän vuosisadan kaupunki” **Silvo Hietanen**. Tämä on hyvä muistaa Viipurista puhuttaessa. Viipurista oli kehittynyt, ensin Ruotsin ja sitten Suomen alla, alueen henkinen sekä taloudellinen keskus.

Viime sotiin liittyy sekä kunniakkaita sankaritaruja sekä vaiettuja ikävämpiä tarinoita, joita on enemmän kuin meidän on annettu ymmärtää säilyttääksemme itsekunnioituksemme. Yksi tällainen on Viipurin menetys ja paljastukset siitä, ettei Viipuria aiottu pitää. Kaupunkia puolustaneelle 20. prikaatille ei annettu riittäviä resursseja, ja siksi myös se saatiin näyttämään syyllisiltä. Mutta miksi kaupunkia puolusti vain yksi divisioona? Talvisodan aikana oli puolitoista divisioonaa. Miksi ei ollut ilmatorjuntaa?

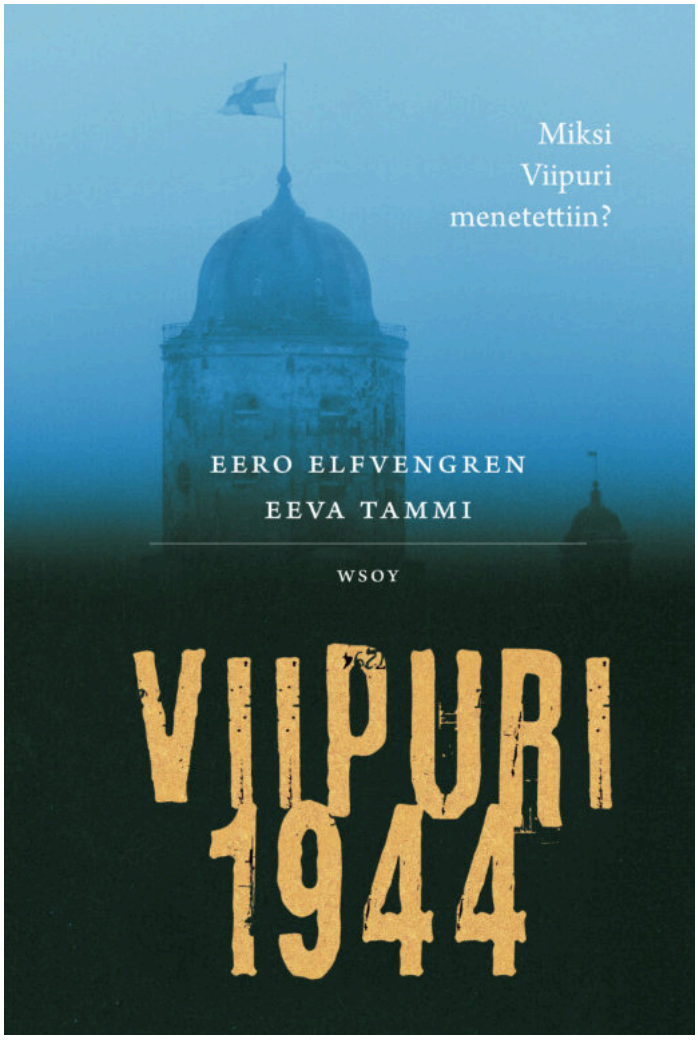
Eero Elfvengrenin ja **Eeva Tammen** toimittama *Viipuri 1944 : miksi Viipuri menetettiin?* on juuri niin uskomaton ja perusteellinen sekä yllätyksiä tarjoava kuin hyvän historiankirjan tuleekin olla. Se, mikä kirjasta puuttuu kokonaan, on sen tunnustaminen, että Viipurin menetys oli samanlainen ajattelussa heijastuva šokki ja piina kuin Vietnamin sota amerikkalaisille.

Mannerheimille kaupungin varustaminen ja puolustaminen oli arvovaltasyistä tärkeää. Syykin on selvä: suomalaisten sotakäsityksiä on aina leimannut isänmaalliskristillinen sankarimyyttien tehtailu. Tavallisen sotilaan näkökulmasta sotia ei ole haluttu nähdä. Siksi myös sotien nurjat puolet on haluttu unohtaa, kuten rintamakarkuruus. Harvoin asiasta edes mainitaan muuten kuin muutamalla lauseella, että olihan sitä ”jossain”.

Tässä kirjassa puhutaan siitä ja miten lopulta, kun taistelu oli jo hävitty, kaikki sotilaat eivät edes saaneet vetäytymiskäskyä. *”Osa lähti, koska toisetkin lähtivät, mutta Viipurista kyllä ihan kunnollakin karkuun. Varovaisimmat miehet lähtivät jo hyvissä ajoin ennen taistelujen alkua. Muutama karkuri kertoi eronneensa porukasta heti kuljetusjunan saavuttua Viipuriin.”*

Näitä erilaisia tarinoita olisi hyvä tuoda enemmänkin todistamaan, ettei sota ole koskaan sankarillista. Kirjaa kannattaa lukea katsomalla samaan aikaan **Matti Kassilan** *Päämaja*-elokuvaa (1970), jossa tuittupäinen Mannerheim viettää 77-vuotispäiviään. *”Kukaan ei usko Neuvostoliiton suurhyökkäykseen paitsi kenraalimajuri Airo. Hän hankkii lisätäydennyksiä Kannakselle...”*

Harald Olausen

Vammaisuuden representaatiot elokuvissa

Kristen Lopez: *Popcorn Disabilities : The Highs and Lows of Disabled Representation in the Movies*. Bloomsbury Academic, 2026. 240 s.

Elokuvat eivät vain kerro tarinoita maailmasta, vaan ne osallistuvat myös aktiivisesti sen rakentamiseen. Ne opettavat katsojille, millaisia ihmiset ovat ja millaisia heidän oletetaan olevan. Monille ihmisille elokuvat ovat myös ainoa ikkuna vammaisten elämään, mutta tämä kuva on usein yksinkertaistava, vääristynyt tai suorastaan harhaanjohtava.

Esseisti ja kriitikko **Kristen Lopez** tarkastelee nasevassa kirjassaan *Popcorn disabilities* miltä elokuvahistorian vammaisuuden representaatio näyttää vammaisen ihmisen silmin katsottuna, mutta on kirja paljon muutakin. Se avaa vammaisten näyttelijöiden harvoin käsiteltyä historiaa, sekä kysyy miten rasismi ja ableismi kytkeytyvät toisiinsa. Yllättävä kysymys puolestaan on, miksi intersektionaalisuus on Hollywoodissa suoranainen kirosana – toisin sanoen, miksi elokuvissa ei nähdä vammaista *ja* rodullistettua henkilöä samassa roolissa. Luonnollisesti kirja tarjoaa komean kattauksen elokuvia viimeisen sadan vuoden ajalta, josta jokainen löytää varmasti jotain uutta katsottavaa.

Kirja aloittaa aikahypyllä 1800-luvulle **Charles Dickensin** *Joulukertomukseen*, eli suoraan huonojen vammaishahmojen alkujuurille. Yksi tarinan keskeisistä sivuhahmoista on kuuluisa Pikku Tim, heikko ja liikuntavammainen lapsi, joka on kuitenkin poikkeuksellisen lempeä ja hyväntahtoinen toivon ja moraalin ääni. Hän on lopulta se vipuvarsi, joka opettaa kitupiikki Ebenezer Scroogelle kuinka olla parempi ihminen. Pikku Tim onnistuu tässä niin hyvin, koska hän on enemmän symboli kuin persoona. Hänen ainoa ominaisuutensa vammaisuutensa lisäksi on moraalinen puhtaus, eikä hän muita ominaisuuksia tarvitse, koska Ebenezer Scrooge on tarinan näkökulmahenkilö.

Tämä on tarinankerronnassa suosittu malli, jossa vammainen hahmo ei ole tarinan subjekti, vaan vain väline jonkun muun henkiselle kehitykselle. Vammaisuus ikään kuin elelee jossain niin kaukana ihmisyyden reunamilla, ettei katsojan voi tai tarvitse siihen samaistua. Tämä on tietysti aikamoisessa ristiriidassa sen kanssa, miten yleistä vammaisuus oikeasti on. Tilastollisesti esimerkiksi yksi neljästä Yhdysvaltain kansalaisesta on vammainen, mitä ei ikinä uskoisi elokuvia katselemalla. Jos tarkastellaan suosittuja elokuvia viimeisen 16 vuoden ajalta, vain 2,4 prosentissa elokuvista oli mukana joku vammainen hahmo.

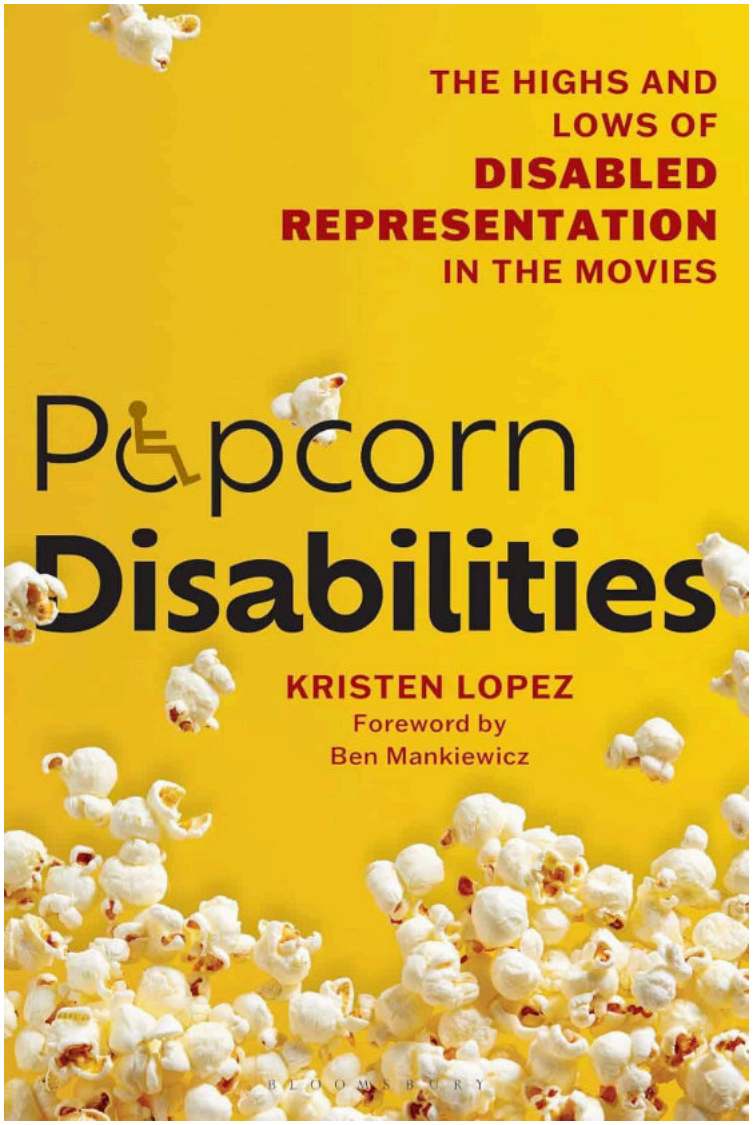
Toisaalta alusta asti on ollut elokuvia, joiden näkökulma vammaisuuteen on ollut virkistävä. **Tod Browningin** kulttiklassikko *Freaks* (1932) tulee luonnollisesti käsiteltyä, ja **Paul Lenin** ohjaama *The Man Who Laughs* (1928) jää niin ikään mieleen varhaisena onnistumisena (ja elokuvana joka pitää myös itse katsoa). Vaikka varsinkin *Freaksin* perintö on jossain määrin myös kiistanalainen, kummassakin elokuvassa vammaiset hahmot ovat tarinan keskiössä omilla ehdoillaan.

Ohjaaja Tod Browningin tarkoituksena oli luoda inhimillinen ja myötätuntoinen kuvaus sirkustaiteilijoista. Elokuvan todellisia hirviöitä eivät olleet vammaiset esiintyjät, vaan heitä hyväksikäyttävät ”tavalliset” ihmiset. Elokuva oli aikaansa edellä ja shokeerasi yleisöä niin syvästi, että se raunioitti ohjaajansa Tod Browningin uran lähes täysin.

Minulle kirjasta nousi erityisesti esiin sukupuoli ja Lopezin omat kokemukset aiheesta. Vammaisille naisille esikuvia on vähänlaisesti tarjolla. Silloin kun vammaisuutta esitetään elokuvissa, on hahmo todennäköisesti valkoinen mies, jolla on vieläpä varallisuutta. Vammaisuus haastaa perinteisen maskuliinisuuden, mutta maskuliinisuudella on toisaalta monta ulottuvuutta, joista pitää kiinni. Mies voi olla muutakin kuin vammansa, ja se muu voi olla älykkyyttä, huumoria, varallisuutta, tai korkea yhteiskunnallinen asema, johon nainen lopulta rakastuu. Naisen arvo sen sijaan on elokuvissa niin tiukasti sidottu fyysiseen olemukseen, että vammaisuus ei haasta yhtä ulottu-

vuutta vaan koko perustan. Aihe on niin kiusallinen, että ainoa ratkaisu tuntuu olevan vammainen nainen, jonka kauniista ulkonäöstä vammaa ei pysty näkemään.

Seksuaalisuus ja vammaisuus on tietysti itsessään aihe, joka on aina hiertänyt ihmisiä vastakarvaan. Oletus on, että vammaisilla hahmoilla ei yksinkertaisesti ole seksuaalista toimijuutta. Lopez pohtii asian monia puolia: viktoriaaniselta ajalta periytyvää eugeniikka-ajattelua, vammaisten naisten kohtaamaa seksuaalista ahdistelua ja minkälaisia ristiriitoja tällaiset asiat voivat luoda elokuvissa. Esimerkiksi elokuvat *Me Before You* (2016) ja *Charly* (1968) kompastuvat hyväntahtoiseen ajatukseen, että vammainen mies ei voi syyllistyä seksuaaliseen häirintään.

Se on vaarallinen viesti, Lopez pohtii. Varsinkin kun vammaisille – miehille ja naisille – usein painotetaan ”kiitollisuuden” tärkeyttä. Ei saa valittaa, pitää mukautua. Tämä kiitollisuuden vaatimus riisuu vammaiselta kyvyn pitää puoliaan ja asettaa rajoja. Jälleen kerran vammaisuus nähdään yhden asian ominaisuutena, viattomuuden tilana, joka sulkee pois muun ihmisyyden kirjon. Vammainen voi kuitenkin olla mulkku, jopa seksuaalinen ahdistelija, siinä missä kuka tahansa muukin, Lopez painottaa.

Popcorn Disabilities ei ole vain elokuvahistoriikki, vaan silmälasien vaihto, jota voi suositella erityisesti ihmisille, joille aihe on ennestään vieras. Kirja osoittaa, että niin kauan kuin vammainen hahmo nähdään valkokankaalla vain symbolina, säälin kohteena tai juonenkäänteenä, emme näe jotain olennaista itse ihmisyydestä. Hauskalla otteella kirjoitettu *Popcorn disabilities* ei ole kuitenkaan mikään ankea vyörytys siitä, miten väärin kaikki on tehty, vaan yhtä lailla loistavat esimerkit avaavat maailmankuvaa. No mikä sitten on Lopezille se parhaista parhain? Kyseessä on nykyään monelle valitettavan tuntematon teos *Coming Home* (1978). Harvinaisen rehellinen kuvaus Vietnam-veteraanin vammautumisesta palauttaa hahmolleen tämän seksuaalisuuden ja inhimillisen toimijuuden, ja jopa elokuvan naishahmo on hyvin kirjoitettu! Rima ei ole korkea, mutta silloin kun se ylitetään, sitä kannattaa juhlistaa.

Titta Lindström

Kosmismin ja transhumanismin ytimessä

Tapio Tamminen ja Anssi Ylirönni: *Evoluution herrat : Kosmismi, transhumanismi ja jumalallistettu teknologia*. Momentum Kirjat, 2026. 420 s.

Välillä Piilaaksosta kuuluu kummia. Joku umpirikas tech-yrittäjä optimoi terveyttään kymmenillä lisäravinnepillereillä päivässä, toinen siirtää itseensä nuorten miesten verta, jotta voisi säilyttää nuoruutensa. Biohakkerointia, kryogeniikkaa, mitä tahansa, jotta voimme väistää ikääntymisen, ja jopa kuoleman sekä parantaa ominaisuuksiamme loputtomasti. Unelmissa siintää jumalankaltainen AGI (tekoäly, joka ylittää ihmisen kyvyt) ja teknologinen singulariteetti, joka ratkaisee ihmiskunnan kaikki ongelmat lopullisesti.

Transhumanismina tunnettu ajatussuuntaus ei syntynyt Piilaaksossa, mutta tästä kehitysuskon tyyssijasta se on löytänyt uuden kodin, ja sen ideoiden ympärille syntyneet ajatushautomot löytyvät käytännössä kaikki täältä. Tämä myös kertoo, miksi tästä marginaaliaatteesta kannattaa olla kiinnostunut: siihen panostavilla ihmisillä on paljon valtaa.

Anssi Ylirönnin ja **Tapio Tammisen** kirja *Evoluution herrat* ei kerro kuitenkaan vain transhumanismista, vaan myös sen edeltäjästä, vaikka harva transhumanistikaan on kuullut kosmismista. Kyse ei olekaan suorasta jatkumosta, sillä suuntausten välillä ei tiettävästi ole historiallisia kontakteja. Kyseessä on kiinnostava konvergentti evoluutio, jossa eri puolilla maailmaa on päädytty itsenäisesti hyvin samankaltaisiin päätelmiin.

Venäjällä syntyneeseen kosmismiin kuuluu myös optimistinen usko tieteen ja teknologian ajamaan jatkuvaan edistykseen. Vuonna 1922 julkaistu biokosmisten manifesti on paljonpuhuva, sillä se esitti kaksi keskeistä ihmisoikeutta: oikeus olla olemassa ikuisesti ja oikeus liikkua esteettä kosmoksessa. Toisin kuin transhumanismi, kosmismi pyrkii kuitenkin yhdistämään tieteen, metafysiikan ja uskonnon yhdeksi kokonaisvaltaiseksi maailmaa selittäväksi järjestelmäksi. Alkuperäinen kosmismi tosin murskattiin **Stalinin** ajan vainoissa, mutta nyky-Venäjällä se on jälleen voimissaan.

Kirjan alkuosa onkin aivan erityisen ansiokasta luettavaa, sillä suomeksi kosmismista on kirjoitettu hädin tuskin yhtään mitään. Kirjassa edetään keskeisten kosmismia kehittäneiden ihmisten elämäntarinoiden kautta, ja täältä löytyy yllättävän kovia nimiä, kuten kosmonautiikan uranuuraja **Konstantin Tsiolkovski**, jonka artikkeli todisti ensimmäisenä maailmassa tieteellisesti, että avaruusmatkailu on mahdollista ja joka vaikutti voimakkaasti muun muassa **Arthur C. Clarken** ajatteluun. Biogeokemian perustaja **Vladimir Vernadski** oli niin ikään tieteellisesti merkittävä nimi, kuten oli **Aleksandr Bogdanov**, kyberneetiikan ja systeemiteorian varhainen kehittäjä.

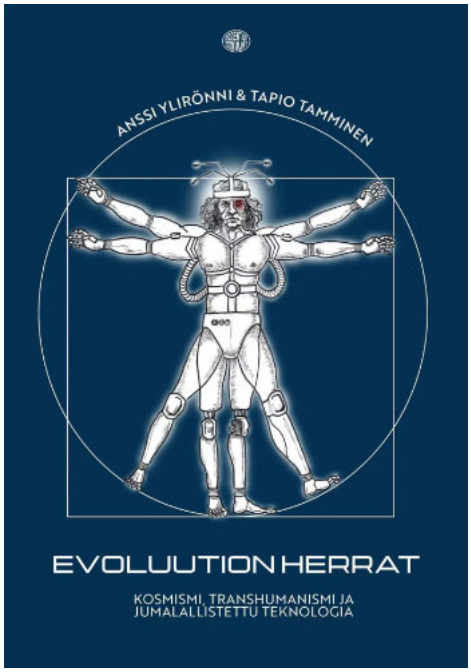
Katsotaan kuitenkin lähempää kosmismin perustajana pidettyä **Nikolai Fjodorovia** (1829–1903), jonka ajattelu edusti uskonnollis-filosofista kosmismia. Fjodorovin ajattelu pohjautui voimakkaasti kristinuskoon, mikä näkyy erityisesti hänen suhtautumisessaan kuolemaan. Syntiinlankeemustarinan mukaan Aatami ja Eeva olivat kuolemattomia, ja kuolevaisuus tuli ihmiskunnan ongelmaksi vasta heidän lankeemuksen myötä.

Jos Jumala ei siis luonut kuolemaa, vaan kyse on synnin seurauksesta, on luontevaa ajatella, että kuolema on oikeastaan eräänlaista pahuutta – luonnottomuutta, jota vastaan voi ja pitää taistella. Fjodorov puhui suoraan ylösnousemuksesta ja jopa kuolleiden esi-isien fyysisestä herättämisestä, mutta hän ei pyrkinyt tavoitteeseen rukoilun ja mietiskelyn keinoin, vaan nimenomaan tieteen keinoin.

Tämä herättää lukijan huomion kirjassa toistuvasti. Vaikka monet kosmistit tai transhumanistit eivät kehystäisi ajatteluaan kristillisittäin, esiin puskee tämä sinnikäs ajatus kuolemasta jotenkin ”vääränä”, jonain jota ei pitäisi olla olemassa. Tätä on vaikea nähdä muuna kuin muunnelmana kristillisestä pelastusajattelusta, jossa Jumala on korvattu teknologialla ja synti evoluution ”puutteilla”.

Fjodorovin ajatuksissa tulevaisuuden ihmiset eivät enää keskity uuden elämän synnyttämiseen (eli eläimelliseen seksiin) vaan vanhan elämän palauttamiseen. Nämä uudelleensyntyneet vainajat asuttaisivat ulkoavaruuden planeettoja ja lopulta kuolematon elämä täyttäisi koko kosmoksen. Tässäkin nähdään yhtäläisyyksiä moniin myöhempiin ajattelijoihin, kuten transhumanistifyysikko **Frank Tiplerriin**, jonka visioissa siintää supertietokone, joka voi simuloida mitä tahansa, jopa menneisyyden ja siinä eläneet ihmiset.

Universumin kohtalo on näissä visioissa hieman onneton. Sen on vääjäämätön määränpää, jonne ihmiskunnan loputon kunnianhimo leviää kuin jokin syöpäkasvain. Tyypillistä nimittäin on ajatella, että epätäydellinen luonto ikään kuin saa jonkinlaisen täyttymyksen näistä ihmisten pyrkimyksistä; universumilla on merkitystä vasta kun me pääsemme hyödyntämään ja muokkaamaan sitä maksimaalisesti. Aikaisemmin mainittu Tsiolkovski muun muassa haaveili matemaattisesti erehtymättömän onnen tuomisesta toisille planeetoille – joka tosin vaatisi ”epätäydellisen elämän” hävittämistä koko universumista. Monet transhumanistit, kuten legendaarinen **Ray Kurzweil**, jakavat tämän vision, jossa ihmisten luoma visio todellisuudesta ja rationaalisuudesta lopulta syrjäyttää luonnon itsensä.

Kirjaa lukiessa nouseekin hyvin nopeasti ajatuksia siitä, miten yhden miehen utopia on väistämättä toisen dystopia. Edellä mainittuja äärivisioita on kuitenkaan vaikea ottaa aivan todesta, mutta teknologiamiljardöörit kuten **Peter Thiel**, **Jeff Bezos**, **Larry Ellison** ja **Mark Zuckerberg** ovat sijoittaneet valtavia summia transhumanistisen teknologian kehityshankkeisiin, joilla kyllä on yhteiskunnallista merkitystä. Ikääntymisen hidastaminen on hyvä esimerkki ja tekoälyn kehittäminen toinen. Satavatko näiden teknologioiden hyödyt lopulta vain rikkaiden pussiin on kuitenkin hyvä kysymys. Kirjassa pohditaan transhumanismin yhteyksiä Piilaaksossa suosittuun libertarismiin sekä uustaantumuksellisuutta edustavan **Curtis Yarvinin** filosofiaan, jossa ihan suoraan haikaillaan yksinvaltiuden perään ja joka on tunnetusti vaikuttanut Peter Thielin ajatteluun.

Transhumanismi on joka tapauksessa näyttäytyy kosmismia individualistisempana ja tylympänä. Transhumanisti **Ted Peters** vertaa aatteen etiikkaa sosiaalidarwinismiin laissez-faire-kapitalismin muodossa. Vahvat ja älykkäät ottavat mitä haluavat, kun taas vähemmän älykkäät ”hylätään tien varteen”. Kirjassa nostetaan oikeutetusti esiin kysymys, miten eriarvoistumiseen ja hyväksikäyttöön liittyvät kysymykset jäävät yleensä taka-alalle teknologian tulevaisuutta koskevissa pohdinnoissa, vaikka ei pitäisi.

Kirjan kolmannessa osassa vielä käsitellään näitä teknoutopistisia visioita tieteen näkökulmasta ja onko niillä minkäänlaisia meriittejä. Kolmas osa on hieno lisä kirjaan, mutta sen sisältö tuo teoksessa vähiten uutta tietoa, minkä vuoksi se jää tässäkin arviossa vähemmälle huomiolle.

Evoluution herrat onnistuu kyllä herättämään ajatuksia. Kirja on näyteikkuna kummalliseen aatteiden ristisiitokseen, jossa kristilliset elementit yhdistyvät kapitalismin ikuiseen kasvuun eikä minkäänlaisia rajoja tarvitse hyväksyä. Siihen nähden miten monimuotoisista ja rönsyilevistä aatesuuntauksista on kyse, kirja pysyy ihailtavasti kasassa. Arvion päätteeksi on syytä nosta hattua Anssi Ylirönnille teoksen eteenpäin viemisestä. Kirja oli alun perin Tapio Tammisen projekti, mutta tämän kuoleman jälkeen Ylirönni otti työn vastuulleen ja kirjoitti valtaosan teoksesta Tammisen jättämien hajanaisten luonnosten pohjalta. Lopputulos on vaikuttava ja myönnettäköön – hieman myös pelottava.

Titta Lindström

Piilaakson miljardöörien TESCREAL-ajattelun läpivalaisu

Adam Becker: *More Everything Forever : AI Overlords, Space Empires, and Silicon Valley's Crusade to Control the Fate of Humanity*. Basic Books, 2025. 384 s.

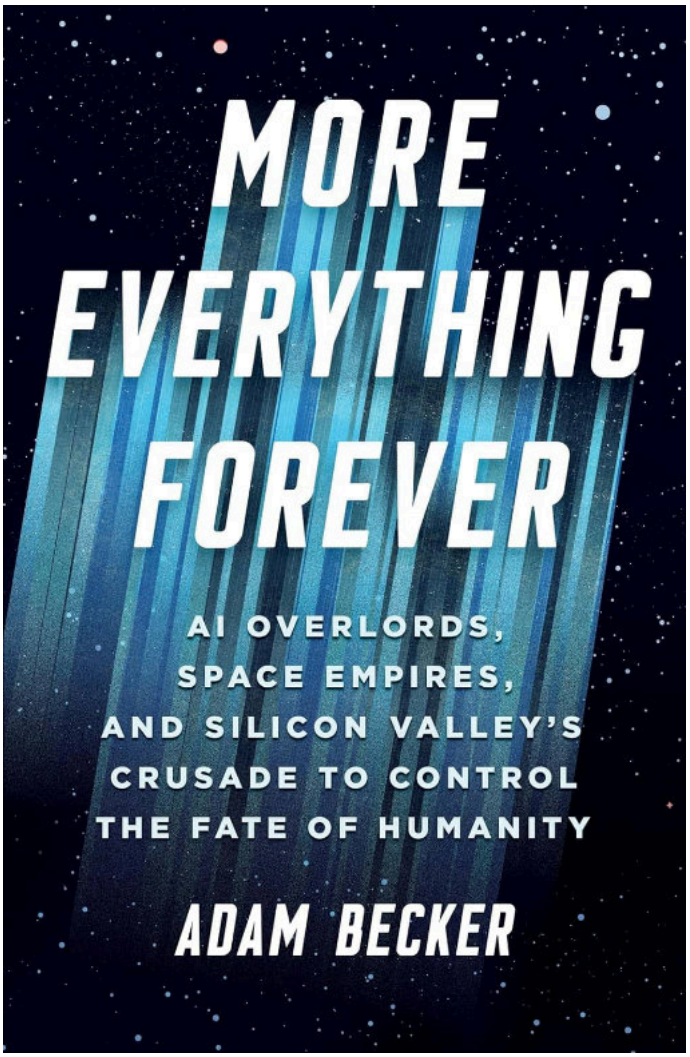
Anssi Ylirönnin ja **Tapio Tammisen** *Evoluution herrat* oli erinomainen alustus transhumanismin ja kosmismin aatehistoriaan, ja miten kyseiset aatteet vaikuttavat Piilaaksossa, ja siten salakavalasti meidän kaikkien elämään. **Adam Beckerin** kirja *More Everything Forever* käsittelee oikeastaan samaa aihetta, mutta sen lähestymistapa on sen verran erilainen, että kirja pikemminkin täydentää *Evoluution herroja* kuin toistaa sen sisältöä. Journalistinen tietokirja pohjautuu ennen kaikkea haastatteluihin: Becker vie lukijan suoraan Piilaakson sisäpiireihin haastattelemalla niin transhumanismin ja sitä ympäröivien aatteiden avainhahmoja kuin heidän kriitikoitakin.

Siinä missä *Evoluution herrat* keskittyi tiettyihin aatehistoriallisiin linjoihin, Becker ottaa käsittelyynsä vielä pykälää laajemman ilmiön. Hän on kiinnostunut kokonaisesta toisiinsa kietoutuneiden aatteiden klusterista, joka on rakentunut transhumanismin ympärille. Transhumanismi, extropianismi, singularitarianismi, kosmismi, rationalismi, effektiivinen altruismi ja longtermismi ovat kaikki osa tätä kummallista kokonaisuutta, josta on alettu käyttää yhteisnimitystä TESCREAL. Becker ei tyydy vain esittelemään näitä virtoja erillisinä kummajaisina, vaan näyttää, miten ne ruokkivat toinen toisiaan ja muodostavat teknologiaeliitille katsomuksellisen ja hyvin vaarallisen selkänojan.

Lyhyesti, TESCREAL-aatteita yhdistää pyrkimys tarkastella ihmiskuntaa pitkän teknologisen kehityskaaren alkupisteenä. Haaveena on ylittää teknologian avulla nykyisen ihmisyyden rajat ja levittää ihmiskunta – tai jonkinlainen keinoälyversio siitä – koko universumiin. Tällaisen rahvaan edustajan näkökulmasta teknologiamiljardöörien tulevaisuusvisiot vaikuttavat lievästi sanottuna himmeiltä: universumin valloitus, jossa ihmiset elävät ikuisesti, ja jossa heidän loputtomia tarpeita tyydyttää jumalankaltainen tekoäly, teknologinen singulariteetti, joka mahdollistaa mitä tahansa.

Mikä tässä utopistisessa visiossa sitten mättää? Becker itsekin kasvoi *Star Trekin* lumoissa, ja ajatus ihmiskunnan kehittymisestä ja matkustamisesta tähtiin ei tietysti ole itsessään negatiivinen. *More Everything Forever* on kuitenkin kertomus hyvin erilaisesta utopiasta. Se on kertomus maailmasta josta energia mukamas ei koskaan lopu, ja jossa kasvu voi olla ikuista. Näissä teknologiaeliitin visiossa maapallon nykyisiin ongelmiin – ilmastonmuutos mukaanlukien – ei tarvitse puuttua, koska tulevaisuudessa siintävät ihmeteknologiat kuitenkin ratkaisevat kaikki ongelmat ja siten oikeuttavat kaikki nykyiset uhraukset.

Ongelma on kuitenkin se, että unelmat ovat niin utopistisia, että on hyvin kyseenalaista, voiko mikään teknologinen ratkaisu oikeasti lunastaa niitä.

Becker on koulutukseltaan astrofyysikko ja hän muun muassa paloittelee **Elon Muskin** Marsin absurdit valloitusunelmat varsin tehokkaasti. Psykologisesti tässä ilmiössä on joka tapauksessa jotain hyvin kummallista: vallankahvassa olevat ihmiset ikään kuin kieltäytyvät uskomasta, että heille ei ole kaikki mahdollista.

Otetaan esimerkiksi **Marc Andreessen**, joka oli kehittämässä ensimmäistä graafista WWW-selainta Mosaicia, ja myöhemmin hän oli perustamassa Netscapea. Nykyään hänet tunnetaan ennen kaikkea sijoittajana: hänen perustamansa Andreessen Horowitz on yksi maailman vaikutusvaltaisimmista pääomasijoitusyhtiöistä, joka on rahoittanut valtavasti juuri tekoäly- ja biotekniikkahankkeita. Vuonna 2023 Andreessen julkaisi paljon huomiota saaneen *tekno-optimistisen manifestin*, jonka keskeisiä teemoja on valtiojohtoisuuden vastustaminen, ja vapaiden markkinoiden ja rajoittamattoman kasvun ihailu. Andreessen esittää, että teknologia on jatkuvan kasvun ainoa pysyvä lähde, ja että teknologinen kehitys johtaa tuottavuuden kasvuun, joka puolestaan ajaa talouskasvua ja elintason nousua.

Kiinnostavaa manifestissa on kuitenkin henkilöt, joiden Andreessen katsoo olevan teknologiaoptimismin ”suojelupyhimyksiä.” Yksi näistä on **Filippo Tommaso Marinetti**, italialainen futuristirunoilija, joka kirjoitti *Futuristimanifestin* vuonna 1909 ja, joka oli myös yksi Italian fasismin arkkitehdeista. Marinetti ei ollut mikään hienovarainen ajattelija: hän ihaili sotaa ja halveksui asiantuntijoita, museoita, kirjastoja ja jopa moraalia, jotka pitäisi mieluummin tuhota. Tottakai naiset ja feminismi inhottivat maskuliinista voimaa ihannoivaa Marinettia aivan erityisesti.

Becker näkee, että manifestissa näkyy yleisempi Piilaaksossa näkyvä tendenssi. Ei välttämättä tietoista fasismin ihailua, mutta ajattelua joka joka tapauksessa helposti nojaa tähän lopputulokseen. Becker pohtii erityisesti humanististen tieteiden halveksunnan vaikutusta teknologiapiireissä, mikä heijastuu erityisesti historian tutkimukseen. Kuten Googlen itseajavien autojen hankkeen pioneereihin kuulunut **Anthony Levandowski** toteaa: *”En ymmärrä miksi edes tutkimme historiaa”*. Hänen mukaansa teknologiassa vain tulevaisuudella on merkitystä, mitä menneisyydessä tapahtui on täysin yhdentekevää. Tämä johtaa historiattomaan ajatteluun, jossa ei ymmärretä edes oman ideologian taustoja.

Becker katsoo, että tähän liittyy myös ”insinööritautina” tunnettu ilmiö, eli ala jossa ongelmilla on selkeät, todennettavat ratkaisut synnyttää ajattelutavan, joka yleistetään virheellisesti aloille, joissa monimutkaisuus ja tulkinnanvaraisuus eivät taivu samaan logiikkaan. Ajatuksena on, että kovan teknologian parissa työskentelevät edustavat poikkeuksellista älykkyyttä, mikä oikeuttaa heidät lausumaan painavan sanansa mistä tahansa muusta alasta ilman asianmukaista asiantuntemusta. Tällainen eliittikeskeisyys näkyy useissa TESCREAL-aatteissa. Vain pieni, poikkeuksellisen älykäs tekoäly- ja teknologiaeliitti ymmärtää maailman todellisen suunnan ja ansaitsee siten ohjata ihmiskunnan kehitystä ilman valtioiden tai demokratian rajoitteita.

Tämä kenties selittää, miksi transhumanistit voivat esittää niin itsevarmoja väitteitä metafysiikasta, kuolemasta ja tietoisuudesta ikään kuin nämä olisivat vain vielä ratkaisemattomia insinööriongelmia. Tämä myös selittää miksi Piilaakson eliitti ajautuu niin helposti poliittisesti naiiveihin tai vaarallisiin suuntiin. **Curtis Yarvinin** kaltaiset uusfeodalismia kannattavat ”filosofit” eivät tietysti ole vakavasti otettavia ajattelijoita missään akateemisessa piireissä, mutta **Peter Thielin** kaltaisella miljardöörillä on valitettavasti vaikutusvaltaa vaikka hänen hovifilosofinsa olisi minkälainen pölhö hyvänsä.

Kirjassa rakentuu näkymä, jossa Piilaakson TESCREAL-eliitti todellakin rakentaa tulevaisuutta, mutta se perustuu pikemminkin 1800-luvun utopioihin ja 1900-luvun alkupuolen fasistisiin tai feodaalisiin ajatustapoihin, jotka vain on puettu kiiltävään kääreeseen. Pelleilyä tai ei, niin kauan kuin miljardööriluokan valta kasvaa, heidän nauettavillakin mieliteoillaan on valitettavasti merkitystä meille kaikille.

Titta Lindström

Selkeä oppikirja kristinuskon historiasta

Kaarlo Arffman: *Kristinuskon historia*. Edita, 2004. Kartat: Kauko Kyöstiö. 269 s.

Pontoksen provinssista kotoisin olevan rikkaan laivanvarustajan Markionin mielestä juutalaisten pyhien kirjoitusten Jumala oli eri olento kuin Jeesuksen ilmoittama Jumala. Kristittyjen omista kirjoituksista hän hyväksyi vain Luukkaan evankeliumin sekä muutamia Paavalin kirjeitä. Hän piti itseään Paavalin työn jatkajana: tämän ajama irrottautuminen juutalaisesta laista oli vietävä loppuun saakka. Kristittyjen oli ymmärrettävä, että kristinusko oli aivan muuta kuin juutalaisuus.

Kristinusko ei siis ole yksi vaan monta uskontoa.

Kohta lähestyvät Suomen evankelisluterilaisen kirkon luottamusmiesten vaalit, ja ennen sitä kaikkien ehdokkaiden olisi hyvä tietää kirkosta ja uskostaan enemmän. Sanotaan, että kun kirkossa on kirkkoherranvaalit, piru pääsee irti. Mutta kun luottamusmiehiä valitaan, ateistit ja poliitikot valtaavat ehdokaslistat. Kirkko on parhaimmillaan empaattinen ja auttavainen ja tekee diakoniatyötä köyhien keskuudessa. Pahimmillaan se on tiukkapipoisten lahkolaisten käsikassarana. Mutta miten se on syntynyt ja kasvanut? Se selviää parhaiten selkeästi kirjoitetusta **Kaarlo Arffmanin** kirjasta *Kristinuskon historia*, jota referoimme tässä esittelyssä lyhyesti seuraavaksi.

Keisari Trajanuksen (98–117) antaman ohjeen mukaan pelkkä kristityksi tunnustautuminen riitti kuolemantuomion perusteeksi. Kasteen ottaminen merkitsi siis kuolemanvaaraan antautumista. Viranomaiset eivät kuitenkaan yleensä puuttuneet seurakuntien toimintaan, koska he eivät halunneet turhia häiriöitä. Joskus joku yllyttäjä sai kansanjoukot ahdistelemaan kristittyjä. Paikalliset viranomaiset saattoivat myös vangita kristittyjen johtajia päästäkseen käsiksi seurakuntien omaisuuteen. Ristiriita imperiumin kanssa vaikutti seurakuntien jäsenten elämään.

Arffmanin lyhyet kappaleet ovat tiivistettyä tietoa ja auttavat painamaan tärkeimmät asiat mieleen. Hän esimerkiksi selittää heti aluksi, keitä alkukristityt olivat ja miten kristinusko syntyi. Nuo ovat kai meille kaikille tuttuja koulun uskonnontunnilta. Utuisempana mielissämme ovat varhaisten kristittyjen usko ja kirkon organisaation muodostuminen. Kristinuskon marttyyrivuodet päättyivät **Konstantinus Suuren** aikaan, jolloin kristinuskosta tuli Rooman valtionuskonta – tosin idässä eli Konstantinopolissa se sai itselleen keisarillisen varjon päälleen – ja kristillisiä seurakuntia alkoi syntyä kuin sieniä sateella imperiumin eri kaupungeissa.

Arffmanin mukaan Uuden testamentin kirjoituskokoelman synty viittasi siihen, että Jumalan ilmoituksen katsottiin päättyneen apostolien ja heidän oppilaidensa myötä. Sen jälkeen kirkon tehtävä oli vain apostolisen uskon säilyttäminen ja tulkitseminen. Kristinuskoon liittyi alussa paljon erilaisia käsityksiä omaavia agitaattoreita: taistelut puhdasoppisuudesta olivat rajua ja väkivaltaista.

Kristinusko syntyi, kun Jeesuksen oppilaat olivat vakuuttuneita Jeesuksen kuoleman jälkeen, että Jeesus eli. He uskoivat, että Jeesus oli profeettojen lupausten mukaisesti noussut kuolleista. Tutkijoiden mukaan käsitys Jeesuksen kuolemasta syntien sovituksena on kuitenkin kestämätön. Idean tästä on levittänyt tunnettu professori **Heikki Räisänen**, jonka mukaan toisin kuin luterilainen julistus antaa usein ymmärtää, syntiuhritulkinta ei ole koko Uuden Testamentin näkemys; niin kutsutuista synoptisista evankeliumeista, kuten Markuksen, Matteuksen ja Luukkaan, se puuttuu kokonaan.

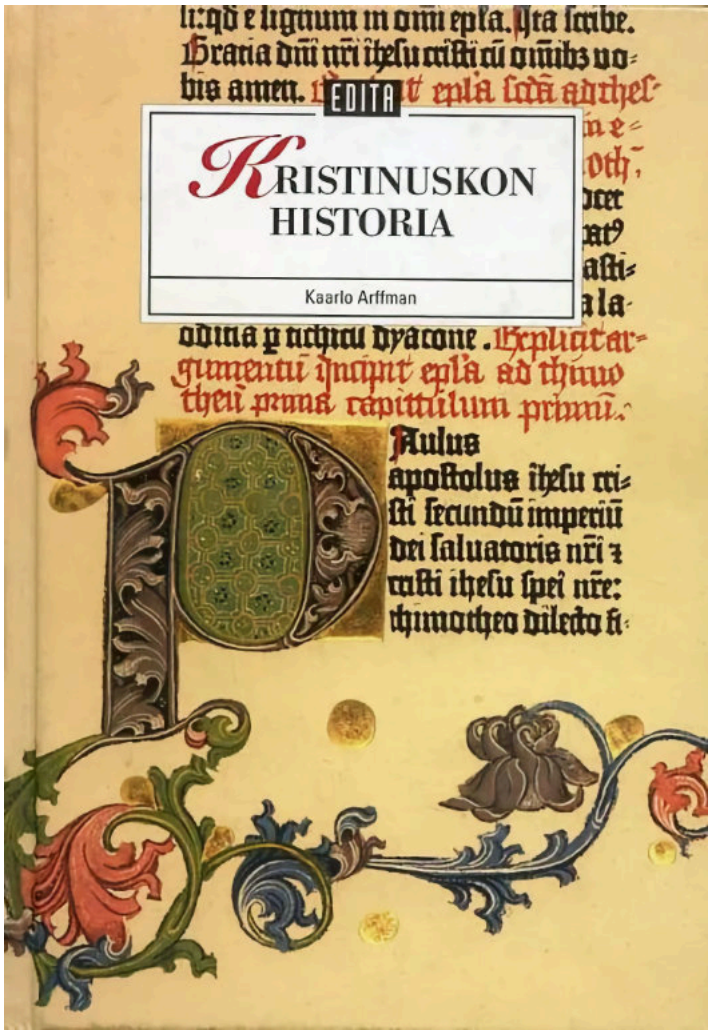
Se, mitä muuta kristinusko on, selviää Arffmanin kirjasta: kristityt ovat olleet jo aikojen alusta hyvin ristiriitainen ja sekava kokoelma erilaisia ihmisiä, joilla on toisistaan poikkeavat tulkinnat siitä, mitä kristinusko on, ja mitä se ei ole. Esimerkiksi jopa tavalliselle kristitylle on epäselvää, kuka oli **Markion**, jonka näkemykset torjumalla katolinen kirkko säilytti Vanhan testamentin kirjoitukset pyhinä, ja liittyi samalla monen kristityn vastustuksesta huolimatta juutalaisten uskonnolliseen perintöön –

katolisten mielestä Jumalan ilmoitus ei ollut hetkellinen, vaan pitkä tapahtuma.

Kirja on jaettu neljään osaan, joista selviää kuin selkokielellä pähkinänkuoressa millainen kristinuskon historia on: ”Tie roomalaisen maailman valtionuskoksi”, ”Katolinen Eurooppa nousee johtoon”, ”Läntinen kristikunta hajoaa” sekä ”Kristinusko modernissa maailmassa”. Kirjan ehdottomasti kiinnostavin ja evankelisluterilaisille lähes välttämätön luku on ”Katolinen Eurooppa nousee johtoon” ja sen alaluvut, joissa käydään läpi itäisen kirkon katastrofi, lännen uusi kristikunta, Bysantin kirkon kriisikaudet ja kukoistus, läntisen kristikunnan voimistuminen, paavi läntisen kristikunnan johtajana, kristittyjen pyhät sodat, katolisen kirkon hajaannus ja renessanssin uudet näkemykset. Yritys on hyvä ja ansaitsee kiitokset. Edellinen yritys oli **Hal Kochin** vuonna 1966 suomeksi ilmestynyt kirja *Apostoleista atomiaikaan*. Kirjaa on päivitetty noista ajoista.

> *Seurakuntien jäsenet kokoontuivat sunnuntaisin, juutalaisen viikon ensimmäisenä päivänä, koska Jeesus oli ylösnoussut sinä päivänä. Jo Apostolien teoissa (13:2) viitataan kokoontumisesta käytettyyn nimitykseen ”palvelus” (kreikaksi leiturgia, latinaksi liturgia). Siihen kuului juutalaisten pyhien kirjoitusten – nykyisen Vanhan testamentin – ja kristittyjen omien kirjoitusten lukemista ja selittämistä eli profetiaa, rukousta, laulua, yhteinen ateria (agape) ja eukaristian (ehtoollisen) vietto. Seurakunnille kehittyi ajan omat kokoontumisperinteensä. Ne poikkesivat toisistaan.*

Tätä eivät kaikki hartaimmatkaan kristityt eivät tiedä. Tämä ei ole turhaa nippelitietoa, vaikka ensisilmäykseltä niin voisi luulla. Itse asiassa tässä on muutamalla virkkeellä kerrottuna koko kirjan sisältö. Se yrittää historian avulla selittää, miksi kristityt ovat niin jakaantuneita ja toisistaan erilaisia, vaikka sanoman pitäisi olla yksi ja sama. Herää kysymys, eikö silloin myös kuva Jeesuksesta pitäisi olla sama, ja samat tekstit sekä tavat osallistua pyhään ehtoolliseen olla myös samoja.

Näihin saamme vastauksia kirjaa lukiessamme: yhteinen kristikunnan alkuaikojen ihanne oli askeettinen elämä, huvituksista ja nautinnoista kieltäytyminen sekä seksistä pidättäytyminen.

Viime aikoina uutiset kansankirkkomme ympärillä ovat kertoneet nuorison palailevan kirkkoon näinä epävarmoina aikoina etsiäkseen sekä turvaa että rauhaa sieluilleen. Evenkelisluterilainen kirkko ja kristinusko eivät siis ole auringonlaskun asioita eivätkä vanhojen ihmisten menneen talven lumia, kuten on jo pitkään ennustettu. Myös koko ajan kasvanut maahanmuuttajien määrä ja heidän edustamansa islaminuskonto on ollut yhtenä syynä.

Mutta millainen on kristinusko? Kristityt itsekään eivät tunnu tietävän mihin uskovat. Vai uskovatko lainkaan: kristinusko vaikuttaa ulkopuolisen silmin enemmän ”silmänpalvomiselta” kuin uskonnolta.

Arffman on toista mieltä ja se näkyy hänen kirjastaan. Lukija saa vahvistusta uskolleen sekä roppakaupalla tietoa kristinuskon unohdetusta historiasta ja siitä, miten luterilainen tunnuskunta on muodostunut, tai mikä oli **Lutherin** tulkinta kristinuskosta ja miten anglikaaninen kirkko syntyi, ja edelleen, mikä oli katolisen kirkon reformi ja mitä on puhdasoppinen luterilaisuus.

Kirjassa vilkaistaan myös herätyskristillisyyden syntyyn ja uskon sekä tieteen uusiin törmäyskohtiin. Hyvät selitykset ovat myös niin sanotuista hereettisistä opeista, kuten juurineen kitketystä gnostilaisuudesta.

> *Gnostilaisuuden lähtökohdat olivat kristinuskon ulkopuolella. Välimeren maailmassa laajalle levinneen ajattelutavan mukaan ajattoman, muuttumattoman jumaluuden ja ajallisen, muuttuvan maailman välillä oli jyrkkä ero. Koska ihmisellä oli ikuista kaipaava sielu, hänen oli pyrittävä kohti jumaluutta. Vain oikea tieto (kreikaksi gnosis) pystyi auttamaan ihmistä. Sen avulla hän pystyi tunnistamaan sisimmissään olevan jumalallisen valon "kipinän", irrottautumaan pahasta näkyvästä maailmasta ja pääsemään jumaluuden yhteyteen.*

Kirkko alkoi samalla manipuloida totuutta.

Kukaan ei tunnu tietävän, että sekä Pyhä Kolmiyhteys että Marian neitseellinen synnytys ovat syntyneet kirkolliskokouksissa äänestysten jälkeen, ja ovat siis ihmisten keksintöä. Eikä kukaan uskalla epäillä Markuksen evankeliumin sanoja Jeesuksen Kristuksen ylösnousemisesta, vaikka ulkopuolinen lukija näkee sielunsa silmin Jeesuksen Kristuksen historiallisen ruumiin mätänemässä muiden satojen joukossa joukkohaudassa samaan aikaan ristiinnaulittujen ruumiiden kanssa.

Yksi suurista ongelmista on kristittyjen hajanaisuus ja riitaisuus. Siitä huolimatta heillä voi olla erilaisia painotuksia ja eri tapoja palvella Jumalaa, mutta sanoma pitäisi olla sama rakkauden, armon ja anteeksiannon evankeliumin julistaminen. Näin ei kuitenkaan ole. Ääripäässä radikaalit julistavat Vuorisaarnan empatiaa ja toiset taas vihalla hallinneen Mooseksen julmia oppeja. Arffmanin mukaan eri kirkkokuntien on selitettävä itselleen, mitä historia heille merkitsee.

Eri kirkkoryhmien vastaukset tähän kysymykseen poikkeavat suuresti toisistaan (ja ovat ikuisuusongelma, mikä estää ekumeenisen yhteyden ja käytännöllisen yhteistyön kirkkojen välillä). Myös lännen kirkkojen kehityssuunnat ja katolisen kirkon haasteet nykypäivässä käsitellään kirjassa samoin, kuin moderni (luterilainen) kirkkoarkkitehtuuri, joka arkkitehtien mielestä on ollut aikoinaan edistyksellistä (silloin kun tuo sana oli vielä muodissa) ja hienoa, mutta mitä tänään kovasti karsastetaan, ja 1950-70-lukujen betonibrutalismin tökerömpiä töitä puretaan kovaa vauhtia.

Kirjassa on kuvitusta niukasti, mutta esimerkiksi tyrmistyttävän kalseasta betonibrutalismista on oman aikansa huippuarkkitehtien, **Kaija** ja **Heikki Sirenin**, suunnittelema Otaniemen ultramodernistinen kappeli Espoossa (1957): *"Seurakunta katsoo ikkunasta näkyvään luontoon. Kristinuskosta muistuttaa ainoastaan ulkona oleva suurikokoinen risti. Kirkkotila kuvastaa eurooppalaisen protestantismin irrottautumista perinteestä ja pelkistymistä kristinuskon keskeisempään sisältöön."*

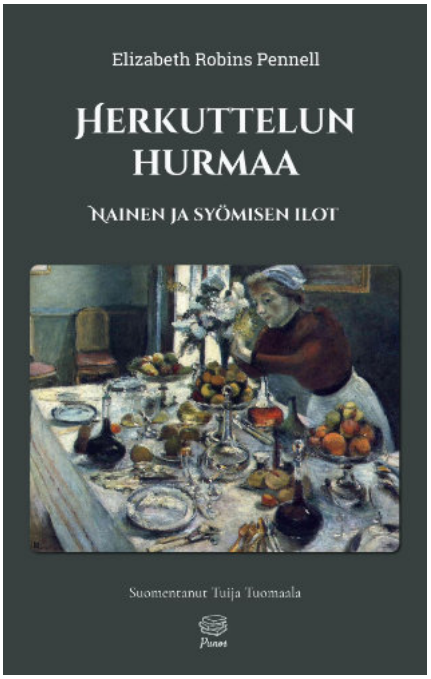
Se, mikä tekee Arffmanin kirjasta erityisen kiinnostavan ja erikoisen, ovat lyhyet selitykset siitä, miten kristinusko kehittyi ympäristön muuttuessa ympärillä, esimerkiksi tyypistä nimeltä **Montanus**, joka eli 170-luvulla esiintyen Vähässä-Aasiassa Pyhän hengen uutena profeettana. Montanus puhui hurmostilassa ja pyrki elvyttämään tämän laantumassa olleen perinteen. Luulen, että Monty Pythonin *Brianin elämä* -elokuvan kuvaukset noista ajoista ovat ehkä osuvimmat "rienaavuudestaan" huolimatta, hirteishuumoria hymyn ja naurun kera (hörhöjä nimittäin riitti).

Harald Olausen

Heittäydy 1890-luvun gastronomian maailmaan

Elizabeth Robins Pennell: *Herkuttelun hurmaa : Nainen ja syömisen ilot*. Punos, 2026. (*Feasts of Autolycus : The Diary of a Greedy Woman*, J. Lane 1896). Suom. Tuija Tuomaala. 195 s.

Haluatko heittäytyä 1800-luvun lopun herkuttelun ja gastronomisten nautintojen maailmaan? Siihen ensiluokkaisena oppaana toimii **Elizabeth Robins Pennell** (1855–1936), yhdysvaltalainen kirjailija, taidekriitikko ja kolumnisti. Aikansa moderni kriitikko ja intohimoinen pyörämatkailija on saanut huomiota ruokakirjoittelustaan. 1800-luvulla gastronomia oli miesten aihe ja naisilta odotettiin lähinnä käytännöllisiä kotitalousoppaita. Pennell kirjoittaa mieluummin raaka-aineista, ateriakokonaisuuksista ja syömisen nautinnoista.

Nainen ja syömisen ilot on ilahduttava alaotsikko, ja niin on alkuteoksen *Diary of a greedy womankin*. Ensimmäinen kolumneista alkaa: *"Ylensyönti luetaan kuolemansynteihin, vaikka sitä tulisi kunnioittaa kardinaalihyveenä."* Ruoasta on puhe, eikä Pennell tule ankeudesta ja puutteesta käsin, vaan runsaudesta. Ohjeissa ei säästellä, vaan aineksia hankitaan surutta ja laadusta tinkimättä. Aamiaisella olisi parasta juoda hyvää ranskalaista Gravesin alueen valkoviiniä, *"vaikka hyvää gravesia ei, valitettavasti, olekaan helposti saatavilla"*.

Pennellin ruokaohjeita ei ole aivan yksinkertaista kokeilla, sillä ne ovat hyvin suurpiirteisiä. Jos haluaa nauttia vaatimattomana pidetystä merianturasta, Pennell suosittelee ensimmäisenä *sole à la Normandea*, joka valmistuu näin:

> *Ota meriantura – parhaat tulevat Dieppen rannikolta – ja aseta se hellästi ja rakastavasti kauniiseen saviastiaan, seuranaan vain voita. Pane samalla kattilaan kaksi tusinaa avattua ja hyvin puhdistettua simpukkaa ja anna niiden nauttia yhtä monen sienen seurasta. Kun ne ovat lähes kypsiä, sommittele niistä seppele merianturan ympärille, peitä niiden liiankin viettelevä kauneus paksulla valkokastikkeella, sytytä niiden intohimo panemalla ne pariksi minuutiksi uuniin ja tarjoa heti, kuumana. Tuloksena on silkkaa iloa, puhdasta paljasta iloa.*

Suomentaja **Tuija Tuomaala** on vieläpä vähentänyt tästä kiemuraisuutta; alkuteksti on vieläkin koukeroisempi. Kaunista ja inspiroivaa tekstiä, mutta vaatii jonkun verran kulinaristista osaamista lähteä valmistamaan annosta tuon pohjalta. Osaamista Pennelliltä kyllä löytyi ja sen tueksi valtava kokoelma keittokirjoja: parhaimmillaan Pennellin kokoelmassa oli yli tuhat keittokirjaa.

Mielenkiintoinen kirja siis! Nämä tekstit ilmestyivät alun perin *Pall Mall Gazette* -lehdessä Lontoossa ja Pennell kokosi ne kirjaksi, joka ilmestyi vuonna 1896. 2000-luvulla teos löydettiin uudestaan ja on nyt löytänyt tiensä suomeksikin kiitos Tuomaalan ja hänen unohdettujen naiskirjailijoiden esiinnostamiseen keskittyneen Punos-kustantamon.

Punoksen sivuilta löytyy taustatietoa Pennellistä ja tästä kirjasta; olisin suonut, että tätä taustatietoa olisi ollut kansien välissä. Hyvällä tuurilla lukija toki löytää tiensä Punoksen sivuille tai kaivelee tiedot Wikipediasta, mutta tällaisia unohdettuja nostoja tehtäessä olisi aivan kohtuullista, että kirjassa olisi joku kustantajan esipuhe, jossa kirja ja kirjailija ankkuroitaisiin ja avattaisiin sitä, miksi unohdettu kirja on nyt muistamisen arvoinen. Gastronomisten nautintojen ystäville *Herkuttelun hurmaa* toki puhuu puolestaan, jos kirjan pariin vain tiensä löytää.

Mikko Saari

Entinen pääministeri muistelee, osa 3

Paavo Lipponen: *Valtionhoitaja : Muistelmat 1995–2024*. WSOY, 2025. 679 s.

> *Valta... riippuu usein mielipiteestä ja propagandasta; totta on myös, että propagandassa on edullista, jos näytätte hyveellisemmältä kuin vastustajanne, ja että yksi keino näyttää hyveellisemmältä kuin vastustajanne on siinä, että olette hyveellinen. Tästä syystä voi toisinaan sattua, että voiton saavuttaa se puoli, jolla on enemmän sitä, minkä suuri yleisö katsoo hyveeksi.*

Näin kirjoitti **Bertrand Russell** *Länsimaisen filosofian historia II* -kirjassaan.

Mutta oliko **Paavo Lipponen** ulkopuolinen, joka pääsi vahingossa sisäpiiriin? Lipposen muistelmien kolmannessa osassa esitellään Lipposen pitkää ja laajaa poliittista uraa, joka hakee vertaistaan nyky-Suomessa. Lipposen aika politiikassa ei ollut toki helppo eikä tie aina kovinkaan suora. Tuohon aikaan SDP:ssä riideltiin rajusti ja lipposlaiset oikeistodemarit kävivät kostoksi surutta vasemmistolaisempien tuomiojalaisten rippeiden kimppuun.

Valtionhoitaja : Muistelmat 1995–2024 kuuluu ”fiktiiviseen historiaan”, missä hyvä voittaa pahan, ja sen jälkeen maailmassa on kaikki hyvin. Se nostaa Lipposen ”poliittisten muistelmien **Kalle Päätalo**”-luokkaan johtajana, joka johdatti eksyksissä olleet demarit pimeydestä takaisin valoon, ja takaisin pimeyteen, ollen vähällä saada kaiken kunnian, mitä politiikassa voi, mutta kompuroi ikävästi loppumetreillä, ja menetti lopulla suosionsa. Varsinaiseksi tähdeksi hän nousi julkisuuteen Vara-Manuna **Koiviston** poliittisena sihteerinä, mutta oli jo SDP:ssä suuri nimi.

Lipponen on tunnontarkka tapahtumien kuvaaja, mutta emme voi olla varmoja ovatko nämä jälkeenpäin kirjoitetut kommentit muuta kuin hyvin kirjoitettua jälkiviisastelua, vai poliittisten vihollisten ja vääräksi havaittujen huomioiden piikikästä jälkikommentointia hieman samalla tavalla kuin Lipponen muistuttaa presidentti **Kekkosenkin** manipuloineen päiväkirjamerkintänsä 16.1.1973, jossa hän kertoo illanistujaisissa olleiden vieraiden, muun muassa Lipposen, arvostelleen UM:n virkamiesjunttaa, niin kuin Mauno Koivisto muistelmissaan väittää viitaten Nordek-prosessiin. Olikohan näin?

Ollaan Lipposesta mitä mieltä tahansa, hän on suuren luokan poliitikko, jolla oli paljon vaikutusvaltaa myös kansainvälisesti. Ilmassa on suuren draaman tuntua, sillä Lipposen odotettiin poliittisissa piireissä vastaavan viimeisessä muistelmaosassaan **Tuomiojan** Lipposesta omissa muistelemissaan esittämään rajuun kritiikkiin. Tämä onkin koko kirjan mielenkiintoisinta seurattavaa.

Kuuluisilla ja tavallisista oloista nousseilla demarijohtajilla on edessään kaksi isoa ongelmaa: miten piilottaa johtavalta luokalta alemmuudentunto häiritsemästä poliittista vaikuttamista, ja miten säilyt-

tää tavallisen miehen imago sekä terve maalaisjärki samaan aikaan, kun nousee mahtimiesten luokkaan. Miten onnistuu piilottamaan sen, että kusi nousee päähän?

Voiko näitä asioita, aikoja ja ihmisiä edes verrata toisiinsa? Moni on yrittänyt, mutta vain harvat ovat siinä onnistuneet. Lipponen pääsee lähelle muistelmissaan. Lipponen painii omassa ylhäisessä sarjassaan ollen viimeinen pääministeriluokkaan koko ikänsä harjoitellut machiavellimäinen vallankäyttäjä, josta oli vaikea sanoa mitä hän lopulta sanoi ja oikeasti tarkoitti, vai tarkoittiko hän mitään, sillä hän jos kuka tiesi olevan tärkeämpää se, miltä asiat näyttivät kuin mitä ne olivat. Siinä lukuvihje myös lukijalle Lipposen muistelmien kolmannen osan suhteen. Kiinnostava kirja todella!

Lipponen osaa kirjoittaa samalla sekä älyllisen kirpeästi että hauskan joutuisasti myös rivien välistä hattuillen kaikille tasapuolisesti. Lukijan pitää vain muistaa muutama tosiasia ennen kuin katsoo menneeseen. 1960-luvulta alkanut sosialidemokratian voittokulku oli kuin katharsis koko suomalaiselle työväenliikkeelle, myös kommunistien enemmistösiivelle, sillä porvareilla oli ollut koko itsenäisyydenajan Suomessa hegemonia.

He pelottelivat kansaa, milloin milläkin ”sosialisminaaveella”, kuten **Väinö Tannerin**, joka oli myös erityisen hyvin menestyneen pääkaupungin osuusliikkeen, Elannon toimitusjohtaja, ajavan ”sosialismia”. Lipponen kuvailee Koivistoa ja hänen toimintaansa valaisevasti muun muassa Koiviston sutkautuksia viljellen, kuten kerran Koiviston puhuessa SDP:n hallitusryhmässä vuonna 1981 keskellä kuuminta huhumyllyä kepun yrityksestä saada Koiviston hallitus hajoamaan: *”Paskamaisesti alkaa tämäkin päivä, sanoi punakaartilainen, kun saappaita aamulla jalkaan veti ja teloitettavaksi vietiin.”*

Lipposen asenteessa oli samaa ulkopuolisuuden terveyttävää tunnetta, jota hän oli kokenut jo kouluajoista lähtien. Hän ei pitänyt poliittisen elämän sisäänpäin kääntymisestä, jota SDP:ssa esiintyi **Kalevi Sorsan** lähipiirissä, mutta ei hän ollut epäsosiaalinenkaan:

> *Etäisyys oli tarkoitettu turvaamaan henkinen liikkumatila ja mahdollisuus tehdä omaehtoisia valintoja. Tein muutakin kuin puoluepolitiikkaa, osallistuin yhteiskunnalliseen keskusteluun tarkistamatta aina, olivatko mielipiteet yhteneväiset SDP:n ohjelmien kanssa.*

Tämä teki hänestä ”erilaisen” ja hieman oudonkin keskivertodemareiden ihmeteltäväksi. Lipponen purkaa poliittisia myyttejä ja porvarien ovelaa propagandaa aitiopaikalta oivallisesti. Hänen mielestään sellaista sosialisointiuhkaa, jota porvarit maalasivat seinille, ei koskaan ollut. Paavo Lipposesta puhuttiin hänen valtansa huipulla vuosina 1995–2002 hieman samalla tavalla. Mediat kutsuivat häntä saman aikaan sekä herkkähipiäiseksi että kovaääniseksi ”Moosekseksi”, joka hän olikin luonteeltaan ruhtinaana.

Muistelmien toisessa osassa *Murrosten aika : muistelmat 1979–1995* hän luo pohjan omalle ja demareiden menestykselle 1990-luvulta eteenpäin:

> *Sosialidemokraatit olivat Kalevi Sorsan johdolla kantaneet raskainta hallitusvastuuta. Se oli kypsyttänyt puoluetta sovittamaan aatteen ja käytännön poliittisen toiminnan paremmin yhteen. 1970-luku oli ollut suurten uudistusten aikaa, tasa-arvon politiikan voittokulkua. Samalla oli omaksuttu pragmaattinen ote talouspolitiikassa. Elvytyspolitiikka, Korpilammen henki, toimiva kolmikantainen yhteistyö työmarkkina-asioissa, kaikki nämä oli saatu aikaan SDP:n johdolla.*

Lipponen käyttää myös harkintakykyä muisteloissaan. Paitsi silloin, kun hän pääsee kuittaamaan maan ulkopolitiikkaa kurkusta kuristamiin kepulaisille, muun muassa **Matti Tuoviselle** (UM:n osastopäällikkö) ja äärikepulaiselle **Keijo Korhoselle** (apulaisosastopäällikkö). Rehellisyydessä on aina

yksi iso ongelma: vaikka arvostamme rehellisyyttä, emme sitä ilman muuta kestä. Emme myöskään sano arkailematta mielipiteitämme asioista, jotka ovat muille hyvin tärkeitä tai joista heillä on varma mielipide. Lipponenkin tietää elävänsä niiden keskellä, joista kirjoittaa, ja on siksi heille ”helläkätinen” eikä paljasta ihan kaikkea mitä ajattelee ja tietää heistä.

Mutta osaa hän olla myös ilkeä. Onko muistelmien sävy tarkoituksellisesti kenkkuileva vai ystävällinen ja ymmärtävä? Ainakin se yrittää olla kuin luterilainen armo tai anteeksianto tehtyjä virheitä kohtaan. Vain kruunu, presidentin virka, jäi harmillisesti uupumaan. Lipponen eli ja hengitti Suomen kanssa samaan tahtiin maan muuttuessa moderniksi eurooppalaiseksi valtioksi.

Muistelmien kolmea osaa yhdistää kiinnostavalla tavalla Lipposen kyky sanoittaa osuvasti politiikan ytimeen kuuluvaa hokkuspokkuspolitiikkaa silmänkääntötemppuineen, sekä 1900-luvun kansainvälisesti katsottuna merkittävimmän kansanliikkeen, sosiaalidemokraattien, politiikan syvintä sisintä, ja tarvetta olla eturintamassa uudistusvoimana jähmeitä asenteita vastaan uudistuspolitiikan suunnannäyttäjänä.

Lipposta pidetään yhä demaripiireissä messiaanisena huolimatta loppu-uran mahalaskusta ja kannatuksen häviämisestä. Kolmas osa on osuva ja kiinnostava päätösosa Lipposen aiemmille tarkoille muisteluille. Mutta nyt vasta varsinaisesti päästään itse kuumaan ydinasiaan.

Lipponen on hauska ja pirullinen niin halutessaan. Mutta hän on myös ovela ruhtinas. Ei hän kaikkea kerro tai paljasta. Rivien välistä pitää arvailla. Kolmatta osaa on odotettu innostuksella, ja vihollisten piirissä pelolla, sillä toimittajataustaisella Lipposella on sana hallussaan, ja kynä yhtä terävä kuin aikoinaan murahdellessaan kaapin päältä Kekkosen tapaan totuuksia pistäen maata järjestykseen.

Lipposen muistelmien päätösosan kiinnostavin kysymys on: mitä on ”lipposlaisuus” ja sen perintö? Lipponen kertoo Kekkosen kuvanneen häntä poliittisesti kontroversielliksi ja luonteeltaan labiiliksi.

Pitkään hallinneiden ruhtinaiden edessä pitää esittää kysymys: tarvitseeko sota sittenkin sen yhden sotilaan, jonka panos saattaa olla ratkaiseva? Entä poliittiset dynastiat ja demokratian irvikuvana olevat poliittiset nimitykset, jotka muistuttavat erään hullun roomalaiskeisarin tapaa nimittää lempihevosensa senaattoriksi?

Hallitseminen on vaikeaa, mutta luopuminen vielä vaikeampaa. Miksi Lipponen ei raota meille vallan kulissien takaista politiikkaa tai sitä, miten likaista peliä voi toimittaja pelata muiden toimittajien kanssa, kun toimeksiantajana on liikkeellä luottamuksella?

Lopuksi Lipposen oikeistolaisuus näyttäisi olevan enemminkin opportunismia kuin konservatiivisuutta. Lipponen, vanha vasemmistodemari, teki äkkikäännöksen oikeistodemariksi kahdesta syystä. Ensinnäkin hän sai näin sorsalaisen (todella jäykän ja umpimielisin) oikeiston, joka oli naamioitunut keskustaksi, näyttämään oman kyvyttömyytensä ja itsensä dynaamisena voimana ainoaksi todelliseksi vaihtoehdoksi **Paasio-Iivarin** kyvyttömyydelle nostaa puolue takaisin suurimmaksi. Loppu onkin historiaa!

Lipponen oli löytänyt kunnallispolitiikassa toimivan yhteistyöryhmän puolueen vanhoista leskisläisistä, ja rakentanut iskussa olevan koneen yhdessä nousevan tähden, kansanedustaja **Arja Alhon**, jota Lipponen kuvaa arvostavasti, sekä ovelan ja rakastetun piirisihteeri **Esko Häsän** kanssa. Tässä Lipponen oli mestari tavoitteenaan maan hallitseminen. Siinä hän onnistuikin melko hyvin.

Harald Olausen

Television ja teatterin tekijä muistelee

Neil Hardwick: *Poistetut kohtaukset : muistelmat*. WSOY, 2025. Käsikirjoituksesta suom. Tero Valkonen. 222 s.

Kun oivallinen tunteiden liikuttaja ja erilaisten sävyjen ja hienostuneen maun osaaja **Neil Hardwick** kirjoittaa muistelmansa, jälki on sen mukaista mestarillista viimeistä piirtoaan myöten ja niin nautinnollista, että kirjaa on vaikea jättää kesken edes hetkeksi.

Hardwickin kerronta on yhtä vaikuttavaa kuin hänen älyllinen huumorinsa haastavaa ja suoraa. Siitä muistelmien nimikin. Hän ei pyytele keneltäkään kohtaamalta ihmiseltä anteeksi sitä, että muistot vaativat häntä kommentoimaan jälkeenpäin – onneksi, sillä siitä parhaimmat jutut syntyvät. Suomessahan on tapana puhua pahaa siitä, joka kääntää selän. Hardwick ei sorru moiseen.

Hardwick puhuu puhtaasti kohtaamistaan epämiellyttävistä hetkistä ja ihmisistä, muun muassa **Pentti Siimeksen** ja **Speden** inhosta häntä kohtaan. Hänen tarinansa alkaa vanhenemisen ikävistä puolista, yhtäkkisestä liikuntakyvyttömyydestä, yksinäisyydestä, kuolemanpelosta ja kivuista sekä kärsimyksistä, joita hän kohtaa samalla kun hän tajuaa vielä pahemman olevan edessäpäin.

Yleisön rakastama *Kvartetti* oli Hardwickille inhottava kokemus osin siksi, että voimakastahtoinen **Kyllikki Forssell** ei noteerannut lainkaan ohjaajaa, vaan kävi itse ohjaamaan näytelmää niin, että Hardwickin piti kysyä neuvoa teatterinjohtaja **Asko Sarkolalta**.

Tarinassa on imu ja kerronnassa voimaa, sitä samaa kuin mitä magiikaksi teatterissa kutsutaan. *Kvartetti* meni kymmenen vuotta ja loppujuhlissa tapahtui sekin ihme, että aristokraattinen Kyllikki Forssell pyysi anteeksi känkkäränkkäisyyttään.

Kyseessä on esitys, ohjaajan viimeinen ja hän odottaa hetkensä koittaneen milloin tahansa. Mutta vielä ei ole aika hänen lähteä. Jäljellä on yli 190 sivua mojovia sattumuksia ja eriskummallisia tarinoita kerrottavana Hardwickin laajalle faniporukalle, joka pitää erityisesti hänen tavastaan ”ulkoistaa oma itsensä”, kieltämättä omaa syyllisyyttään virheisiin sekä tapahtuneisiin järkytyksiin.

Hardwick liikkuu tarinoissaan kuten elämässäänkin traagisen ja huippuhauskan välillä. Niinpä hän ohjaa meitä myös ovelasti lukijoina. Tarina kulkee välillä lumihangessa ja taas muistoissa. Se, minkä Hardwick haluaa meille näyttää, on ”kaiken häilyvyys” ja ”asioiden limittäinen toteutuminen”.

Neil Hardwick sitoo yhteen menneiden muistelemisen nykyhetken kipuihin, kuin ohjaisi aina yhtä ja samaa, vaikkakin eri näytelmää.

> *Niinpä tätä puuhaa, tätä tämänhetkistä kaatumiskomediaani täällä lumisella takapihalla, ei voi kutsua farssinomaiseksi. Outoa kyllä se on siitä huolimatta sekä virheetöntä että turhaa. Eikä se varmasti naurata ketään. Kun stand up -koomikko ei naurata, sanotaan että hän kuolee lavalle.*

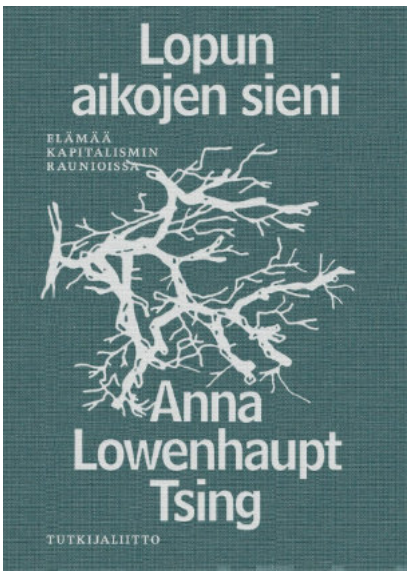
Harald Olausen

Matsutakesieni prekaarin vapauden tunnusmerkkinä

Anna Lowenhaupt Tsing: *Lopun aikojen sieni : Elämää kapitalismin raunioissa*. Tutkijaliitto, 2020. (*The Mushroom at the End of the World: On the Possibility of Life in the Capitalist Ruins*, Princeton University Press 2015). Suom. Anna Tuomikoski. 372 s.

Tutkijaliiton suomeksi julkaisema *Lopun aikojen sieni* herätti jonkun verran pöhinää ilmestymisensä aikoihin; muistan siitä puhutun, sienet rihmastoineen kun olivat muutenkin nousussa vertauskuvana ja konkretiana. Silloin kirja jäi lukematta, mutta muistijälki jäi, ja teos oli helppo napata mukaan kirjaston tyrkkyhyllystä.

Anna Lowenhaupt Tsingin kirja on akateeminen teos, mutta kirjoitettu *”lyhyiden lukujen vallattomana joukkona”*. Se poukkoilee asiasta toiseen avoimena sommitelmana, ei tiukasti loogisena koneistona. Orgaaninen lähestymistapa tuntuu sopivalta sieniaiheeseen ja tekee teoksesta helpommin lähestyttävän. Kirjassa on paljon teoriaa, mutta myös käytännöllisiä näkökulmia.

Se lopun aikojen sieni on tuoksuvalmuska eli matsutake. Männyn mykorritsasieni ruokkii puuta sulattamalla muuten hankalasti nautittavaa kivennäismaata ja saa vastineeksi puulta sokeria. Matsutake nousi Suomessakin aikoinaan puheenaiheeksi vientipotentiaalinsa vuoksi. Suomessa tuoksuvalmuskaa ei ole totuttu syömään, mutta erityisesti Japanissa se on tryffelin veroinen herkku, jolla on paljon kulttuurista merkitystä ja siten hyvät markkinat.

Tsing on tutkinut sientä ja sen ympärille rakentuvia yhteisöjä eri puolilla maailmaa. Erityisenä tutkimuskohteena hänellä on ollut Yhdysvaltojen luoteisosien matsutakepoiminta. Oregonissa paikallinen matsutakelaji kasvaa kontortamäntyjen seurana ja sitä poimitaan myyntiin runsain määrin. Poimijat ovat isolta osin aasialaistaustaisia. Tätä poimijoiden kulttuurista kirjoa ja poimintaa prekaarina elinkeinona värittävää vapaudenkaipuuta Tsing kuvaa ja kartoittaa kiinnostavalla tavalla. Kirjassa poiketaan myös Suomessa, joskin se on varsin ohimenevä osio.

Kiinnostavaa on myös se, miten matsutakelle suotuisat elinolosuhteet nähdään eri maissa. Ihmisen toiminta kytkeytyy sienen ja puun suhteeseen: matsutake viihtyy oloissa, joihin ihminen on toiminnallaan aiheuttanut häiriötä. Lehtipuiden kaataminen luo valoisamman metsän, jossa männyt viihtyvät paremmin ja siten matsutakekin kukoistaa. Jos taas lehtipuut saavat vapaasti kasvaa, ne tukahduttavat männyt ja matsutaken. Eri maissa tähän häiriöön suhtaudutaan eri tavoin; Yhdysvalloissa ja Japanissa näkemykset ovat aika lailla vastakkaiset ja Kiinassa nämä näkemykset sitten törmäävät toisiinsa.

Lopun aikojen sieni on monimuotoinen kirja. Sen olennaista teoriapohjaa on *sommitelman* käsite. Sommitelma (*assemblage*) on rajoiltaan avoin kokoontuma, jonka avulla voi *”esittää kysymyksiä yhteisöä luovista vaikutuksista olettamatta niiden olemassaoloa ennalta”*. Tsingille sommitelma on yksi polyfonian muoto, jossa kuten polyfonisessa musiikissa, kulkee yhtä aikaa useita erillisiä sävelkulkuja, jotka alkuun vaikuttavat sekavilta, mutta muodostavat yhdessä harmoniaa ja dissonanssia.

Luin paikoin ohitellen ja silmäillen, sen verran raskasta teoriaa *Lopun aikojen sieni* välillä oli. Kuvaukset matsutakesienten monimuotoisesta maailmasta ja metsänhoidosta olivat kuitenkin siinä määrin kiinnostavia, että kirjaa kelpaa kyllä suositella. **Anna Tuomikosken** suomennos on kiitoksensa ansainnut, teksti on akateemisuudestaan huolimatta enimmäkseen helppotajuista.

Mikko Saari

Onnellisuustutkijan uusimmat näkökulmat onneen

Markku Ojanen: *Tiesitkö tämän onnellisuudesta? : mitä onnellisuus on, mistä se johtuu ja miten sitä voidaan edistää*. Lector, 2024. 246 s.

Vaikka nykymaailma tuntuu hukkuvan erilaisiin oppaisiin ja pikaohjeisiin, miten elää hyvä elämä ja tulla onnelliseksi, voi hyvällä syyllä sanoa, että psykologian emeritusprofessori **Markku Ojanen** on kirjoittanut jälleen yhden hienon opuksen onnellisuudesta.

Kirjassa on 49 lukua, joista silmäänpistävin on 35. luku ”Vältä onnettomia ja epäonnisia ihmisiä”, mikä kuulostaa samalta hyvältä neuvolta kuin yrittää välttää idiootteja, mikä on täysin mahdotonta nykymaailmassa, jossa idiootit hilluvat kiusanamme. Ojanen kysyy, mitä ajattelemme tällaisesta? Se tuntuu kovin tylyltä ohjeelta, ja koska emme (muka) ole itsekkäitä, emme toimi niin. Onko näin?

Onnettomat ihmiset tarvitsevat tukea – kyse on yhteisestä onnesta. Kannattaa siis ottaa mallia niistä, jotka ovat hyväntahtoisia ja avuliaita. Osaammeko edes välttää heitä, joilla on samoja vikoja kuin meilläkin? Ehkä osaamme, sillä vaikka tunnistamme omat vikamme puutteellisesti, muissa näemme ne selvästi. Vaikka itse olisimme puolueellisia, meitä harmittaa muiden puolueellisuus.

Tässä vastauksessa on villakoiran ydin. Ojanen kirjoittaa kauniita ja antaa hyviä ohjeita, mutta samalla myöntää, että koska olemme ihmisiä, olemme vaillinaisia ja koko ajan valmiita sekä haavoittamaan muita että itse haavoittumaan. Ihmismieli on vaikea kokonaisuus ymmärtää.

Ojanen muistuttaa, että ennen vanhaan Suomessa onnellisuudella tarkoitettiin pikemminkin hyvää tuuria kuin hyvää mielialaa. Ymmärrettiin, että elämän ehdoilla oli suuri vaikutus siihen, mitä elämästä lopulta tuli. Rikkaat kyllä hänen mukaansa pärjäsivät, mutta köyhän elämä oli raskasta.

Onnellisuus riippuu usein myös siitä, mitä me teemme muille, ja mitä nuo muut tekevät meille. Hänestä kysymys on vähemmän nykyisin puhutusta yhteisestä onnesta. Se on Ojasen viesti. Teemana on onnellisuus hyvin laajasti. Onnellisuudessa on Ojasen mukaan seassa paljon myös sellaista, mikä tuntuu itsestään selvältä, mutta siinä on myös paljon arvoituksellista.

Huomaamme omassa elämässämme sellaista mielialan vaihtelua, joka on usein aivan luonnollista, mutta sitten on myös tunnekokemuksia, joiden syitä ei itsekään tajua. Joskus onnellisuus yllättää, joskus katoaa. Silloin kun haluaisi onnen saavuttaa tai palauttaa, se tuntuu olevan jossakin piilossa.

Jokainen, joka pohtii elämäänsä ja katselee ympärilleen, joutuu toteamaan, että elämässä on nousuja ja laskuja, onnistumisia ja epäonnistumisia, menestyksiä ja menetyksiä. Sitä onni on.

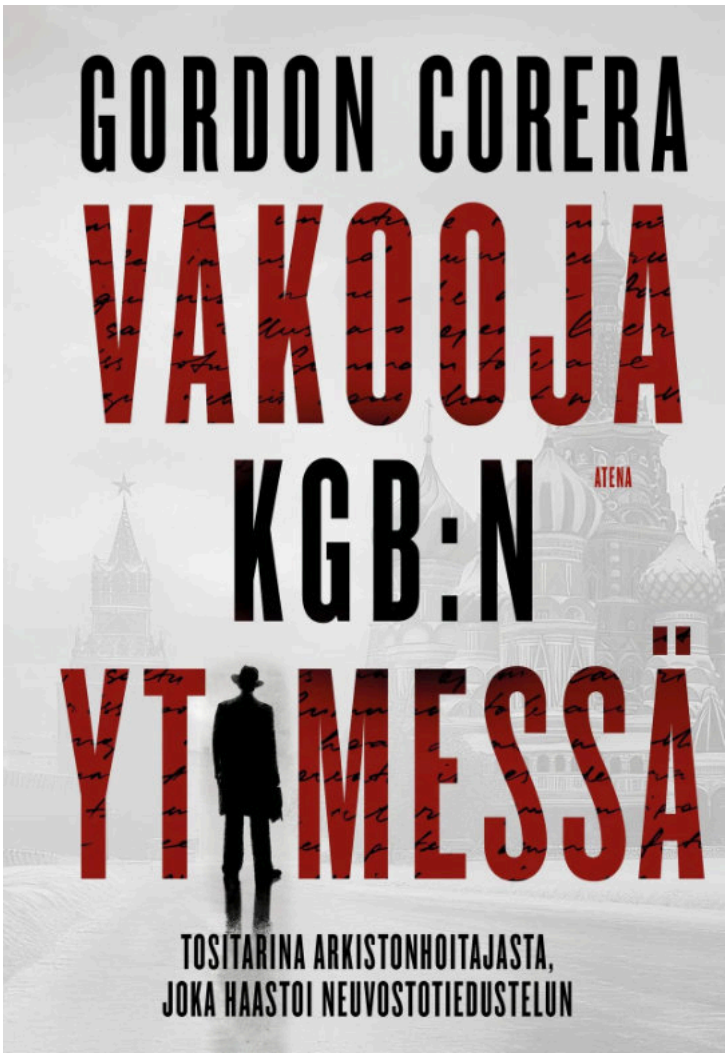
Harald Olausen

Arkistonhoitajan loikkaus länteen

Gordon Corera: *Vakooja KGB:n ytimessä : tositarina arkistonhoitajasta, joka haastoi neuvostotiedustelun*. Atena, 2025. (*The spy in the archive*, William Collins 2025). Suom. Kyösti Karvonen. 304 s.

Maaliskuussa 1992 Ison-Britannian Vilnan suurlähetystöön saapui nuhruinen vanhempi mies. Kuluneet vaatteet, epämääräisiä narulla sidottuja kasseja mukana. Mies kertoi, että hänellä olisi tärkeää tietoa. Hän oli käynyt aikaisemmin jo Yhdysvaltain suurlähetystössä, josta hänet oli käännytetty. Neuvostoliiton hajottua kaikenlaisia tiedon tarjoajia ilmestyi länsimaiden lähetystöihin; osa halusi vain päästä länteen, osa oli lähetetty KGB:n toimesta, ja pienellä osalla oli oikeasti jotakin länsimaita kiinnostavaa tietoa.

Vasili Mitrohin sai tehdä useampia yrityksiä, ennen kuin hänet otettiin vastaan ja häntä kuunneltiin. Hän kaivoi kasseistansa koneella kirjoitettuja papereita KGB:n toiminnasta, organisoitumisesta ja hankkeista, ulkomaille sijoitetuista agenteista ja illegaaleista. Aineistoa oli valtavasti, niin Mitrohin vakuutti. Vastineeksi hän toivoi turvapaikkaa lännestä itselleen ja perheelleen. Paperit eivät kuitenkaan olleet alkuperäisiä dokumentteja, vaan jonkun tekemiä muistiinpanoja. Saattoiko niihin luottaa? Miksi Mitrohin ei suostunut kertomaan, miten hän oli aineiston saanut haltuunsa?

Gordon Corera kerii Mitrohinin elämää ja tarinaa vähä vähältä auki, alkaen aina hänen syntymästään 1920-luvulla. Mitrohin ei kuitenkaan ollut huipputekijä, vaan pikemminkin pieni ratas valtavan tiedustelupalvelun syövereissä. Vielä 1950-luvulla hänellä oli ulkomaankomennuksia Israelissa ja Australiassa, kunnes jotakin tapahtui. Hän oli sosiaalisesti kömpelö, hiljainen ja varautunut. Hän ei vakuuttanut toimillaan tai asenteillaan. Tai sitten hän mokasi pahemman kerran? Tämä kaikki ei ole täysin selvää. Joka tapauksessa hänet alennettiin pahnanpohjimmaiseksi, arkistonhoitajaksi Ljubljankaan, KGB:n keskustoimipaikkaan Moskovassa. Epäsosiaalisen ja syrjäänvetäytyvän arkistonhoitajan asemaa kuvaa se, että hänen loikkaustaan länteen ei huomattu Moskovassa. Hän ei ollut tärkeä eikä hänellä uskottu olevan mitään tärkeää tietoa, ainakaan kokonaisen arkiston verran.

Mitrohin aloitti vuosia kestäneen käsittämättömän urakan, arkistoaineiston dokumentoinnin pikkulappusille, joita hän salakuljetti kotiinsa kenkiensä sisällä. Pikakirjoitetut muistiinpanot hän kirjoitti puhtaaksi koneella, enimmäkseen datsallaan. Aineistoa kertyi lopulta hyvänkokoisen kirjahyllyn verran. Motiiviksi Corera nostaa ennen kaikkea vihan ja inhon ”petoa”, siis järjestelmää kohtaan. Mitruhin halusi toimillaan tuhota kommunistisen puolueen, KGB:n sekä niin sanotun nomenklatuuran, hallitsevan eliitin.

Neuvostoliiton hajottua seitsemänkymppinen Mitrohin katsoi hetkensä koittaneen. Mielenkiintoista on, että hän ei tavoitellut ylellistä elämää lännessä. Hän oli jo valmiiksi etuoikeutetussa asemassa, vai-

mokin oli menestynyt lääkäri, joka hoiti eliitin jäseniä. Mitrohin halusi tuoda julki kaiken sen saastan, jota KGB hänen mielestään edusti. Kirja tuo julki vähä vähältä erityisesti KGB:n toimia, joissa vakoiltiin, mustamaalattiin, jahdattiin toisinajattelijoita, vääristeltiin totuutta sekä lähetettiin ihmisiä vankilaan tai mielisairaalaan. Lukija saa kirjassa myös pienen kertauksen Neuvostoliiton historiasta ja valtataisteluista vallan huipulla.

Mitrohin pääsee lopulta länteen, mutta hänen työnsä aineiston parissa ei lopu loikkaukseen, hän jatkaa aineiston parissa lopun elämäänsä. Mitrohinin aineistosta paljastuu muun muassa noin tuhat KGB:n agenttia eri maista, mutta useissa tapauksissa poliitikot eivät halua puuttua asiaan. Liian arkaluontoista, noloa, kauan sitten tapahtunutta...

Mitrohin henkilönä jää hieman hämäräksi. Aluksi hän ei suostu kertomaan itsestään ja toimistaan juuri mitään. Jossain vaiheessa paljastuu, että hankalasti diagnosoitavaa sairautta potevan Vladimir-pojan saaminen hoitoon on yksi keskeinen motiivi. Minulle kirja oli kertomus yksittäisen ja yksinäisen ihmisen urheudesta, päättäväisyydestä ja jääräpäisyydestä. Tarina on uskomaton ja vaikuttava; juuri sellainen, joka fiktiona tuntuisi epäuskottavalta.

Leena Horsma-aho

Ruotsalaiset olosuhteet Norjassa

Einar Haakaas: *Advarsel : svenske tilstander i Norge*. Kagge Förlag, 2018. 259 s.

Kuningas **Harald** menehtyi elokuun 2026 lopussa ja Norjan uusi kuningas **Haakon VIII** joutuu kohtaamaan uudet haasteet uuden aikakauden keskellä muun muassa vastaamalla **Einar Haakaasin** *Advarsel* -kirjan haasteellisiin väittämiin nyky-Norjasta. Haakaasin mukaan nuoret kivittävät poliiseja ja väkivaltaiset jengit ryöstävät ihmisiä. Kirja avasi Norjassa laajan keskustelun nykypahoinvoinnista, mutta on edelleenkin ajankohtainen opas ongelmiin. Kirjan mukaan ruotsalaisista olosuhteista – *svenske tilstander* – tuli Norjassa pilkkasana. Samalla kun autoja sytytettiin tuleen, rinnakkaisyhteiskunnat kasvoivat ja väkivaltaisten jengien annettiin kylvää tuhoa Norjan naapurimaassa Ruotsissa.

Norja oli aiemmin säästynyt tältä kehitykseltä. Vai oliko? Ei ollut. Haakaas paljasti millaisia pahenevia ongelmia norjalaisen yltäkylläisyyden keskellä lymysi. *Advarsel* on järkyttävä tarina väkivallasta, kidutuksesta ja tuottoisista huumemarkkinoista. Vaikka se on tehty melkein kymmenen vuotta sitten varoitukseksi, se on tänään ajankohtaisempi kuin kirjoittamishetkellään. Toimittaja haastattelee kirjassa ihmisiä, jotka ovat saaneet tarpeekseen jengistä, jonka on annettu kylvää tuhoa vapaasti eräällä alueella.

Kirja on koskettava, rehellinen ja dramaattinen kuvatessaan sen, miten Ruotsin ongelmat ovat hivuttautuneet myös Norjaan. Sen näemme tänään selvästi. Samalla kirja on myös varoitus kaikille pohjoismaisille vapaille yhteiskunnille, joiden perusta on luottamus ja keskinäinen kunnioitus, ja joiden liberaalidemokraattiset instituutiot perustuvat yhteisille arvoille, tavoitteille, ja tässä tapauksessa myös perinteille sekä periaatteille. *Advarsel* on paljastava raportti siitä, mitä on käynnissä. Mutta se on keskittynyt kuvaamaan yhtä tapausta, eikä pyrikään olemaan kaikenkattava kokonaisselvitys laajasta ongelmasta. Siksi kirja toimiikin hyvin, kuin pitkä pohtiva lehtiartikkeli.

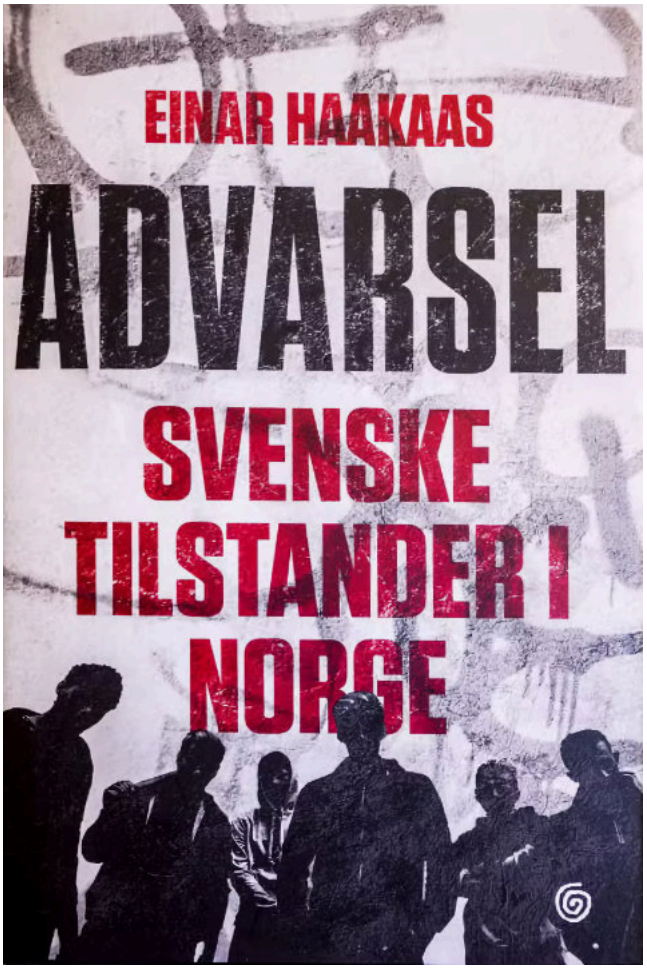
Ongelmien taustalla ovat tietenkin taloudelliset syyt ja erityisesti Norjan kriisiherkkä talous, josta ei puhuta. Norjassakin on koettu vaikeita aikoja ylös ja alas. Öljy ei ole ihmepelastaja. Talous voi sakata huolimatta öljystä ja aikaisempien vuosien opetuksista. Oslossa on jatkunut pitkään 80-luvulta talouden noususuhdanne, joka oli sokaissut kaikki muut paitsi Norjan keskuspankin kriittiset edustajat. Kukaan ei puhu talouden kriisiherkkyydestä.

Vain Norjan tiukka keskuspankki jaksoi aina silloin tällöin roolinsa mukaisesti varoittaa siitä, ettei taivaasta sataisi mannaa jatkuvasti edes Norjassa, sillä rahoitusmarkkinat olivat tunnetusti ongelmallisia, koska niihin liittyi aina myös keinotteluluontoinen kysyntä, eikä jokainen vuosi voi olla norjalaisten uskosta ja toiveista huolimatta varmuudella lihava tai hyvä. Samaan aikaan kasvun nopeus heikensi julkisen talouden tasapainoa kasvattamalla julkisiin palveluihin kohdistuneita menovaatimuksia, joita kaikilla poliitikoilla riitti.

Hyvin öljytystä ”norjalaisesta näkymättömästä kädestä” huolimatta (minkä **Adam Smithin** tarkoittamalla tavalla voi olettaa sopeuttavan kriisien keskelläkin markkinat tasapainoiseksi), Norjan talouspolitiikkaa oli hoidettu päinvastoin kuin muissa Pohjoismaissa nurinkurisesti, vääristämällä sukupolvien välistä tulonjakoa säästämällä aktiiviväestöltä peruspalveluista niitä pahoja päiviä varten, jolloin öljy- ja kaasuvarat loppuvat, ja koko maailma on siirtynyt uusiutuviin energialähteisiin. Sen ajan pelätään olevan lähellä.

Tässä yksi syy pahoinvointiin. Norja oli huolimatta yksipuolisesta elinkeinorakenteestaan, säästynyt öljyn ansiosta kaikkein pahimmilta katastrofeilta, jotka alkoivat pahaenteisesti kansainvälisellä finanssikriisillä vuonna 2008. Valtaan kahdeksaksi vuodeksi nousseet konservatiivit tukenaan Norjan persut, aloittivat Suomessakin tunnetun julkisen talouden tiukan säästökuurin. Tuloksena oli tavallisia ihmisiä kyykyttänyt (kaikki Norjassa eivät ole miljonäärejä!) kurjistumis- ja köyhtymiskierre, joka paistaa läpi rehellisestä ja tarpeellisesta kirjasta *Advarsel : svenske tilstander i Norge*.

Harald Olausen

Kaikki talouspolitiikka on väärää jonkun mielestä

Sixten Korkman: *Väärää talouspolitiikkaa : Talouden kriisit ja opilliset kiistat*. Otava, 2015. 247 s.

Talouspolitiikka on aina väärää, teki sitä sitten kuka tahansa. Se selviää tunnetun talouspoliittisen ajattelijan ja toimijan, **Sixten Korkmanin**, kirjasta.

Korkmanin kirjat ovat hauskoja ja viihdyttäviä taloustieteen popularisointeja, ja paljon parempia sekä iskevämpiä kuin monen yhtä suositun talouspoliittisen ajattelijan, siitä huolimatta, että niistä paistaa läpi iänikuinen vasemmistolainen itkuvirsi rahan ja omistamisen pahuudesta.

Korkman on pedantti, joka jaksaa selostaa kirjassaan talouspolitiikan professorimaisen tarkkaan kaiken alusta eli **Platonista** lähtien. Hyvä näin, sillä Platon etsi ihmisten välille yhdyssidettä, joka olisi pitänyt heidät samassa veneessä ymmärtämällä vapauden olevan kaikille yhteistä.

Vapaudesta ja sen puutteesta maailmassa on kova huuto. Mutta millaisesta vapaudesta? Länsimaissa vapaus liittyy käsitteenä oleellisesti talouteen. Klassisella taloustieteellä on lähtökohtansa luonnonoikeuden teoriassa. Markkinatalous nähdään yksilön vapauden yhtenä ehtona. Vapaus on tärkeä itseisarvo ja olennainen osa tehokkuutta myös Korkmanin mukaan.

Alastomimmillaan vapaus on sitä siksi, että se on kauniista puheista välittämättä juuri sitä kättä pidempää työkalua, millä maailmoja ja ihmisten elämiä käytännössä muokataan, ja tehdään ne huonommiksi tai paremmiksi. Mutta miten sitten, kun asiat ovat miten ovat ja sattuvat olemaan?

Ainoa lääke on tutkia asioita ja ilmiöitä tarkasti moneen kertaan, ja monelta eri kantilta ja kysyä, onko mahdollista saada selville, mitä tarkoitukset saattoivat olla. Tämä ei ole yksinkertaista, koska väärinkäsitykset väijyvät tulkinnan joka askeleella. Silloin pitää kiinnittää huomio tavallisten ihmisten empiiristen uskomusten viidakkoon. Tehtävä on vaikea ja laaja.

Mutta onneksi Korkman osaa käsitellä ongelmaa poliittisen järjestelmän sisällä taloudellisten arvojen, valta-asemien ja muiden resurssien valtiollisissa instituutioissa tapahtuvana jakamisena; ongelmia lähestytään pragmaattisesti tavallinen ihminen mielessä ja talouspolitiikka edellä. Siksi tämäkin kirja.

Ajattelun avuksi hän ottaa ”käännä vika eduksesi”-retoriikkaa koskevien kirjoitusten tunnetuksi tekemän ajatuskuvion, renessanssin retoriikassa laajasti käytetyn menettelyn, jolla voi devalvoida hyveitä ja revalvoida paheita; toisin sanoen osoittaa, että hyvänä pidetty ei välttämättä sitä olekaan, kun taas pahana pidettyäkin voi joiltakin kannoilta puolustaa tähdentämällä uskomusten identifioinnin ja niiden selityksen tarpeellisuutta.

Matkalla on kuitenkin myös monta muttaa, sillä hyvältä näyttävä voi olla pahaa sisältä, ja hyvät aikeet viedä huonoon lopputulokseen. Yhden hyvä on siis aina kuitenkin toisen paha, siinä talouspolitiikan ongelma numero yksi. Toinen ongelma on ennustamattomuus. Kun talouspolitiikalla pelataan, sen lopputulos voi olla kaikkea muuta kuin mitä sillä on tarkoitettu. Kolmas ja tärkein on vapaus, tai sen puuttuminen, ja ettei kukaan tunnu tajuavan sitä.

Ehkä siksi, että vapaus on muuttunut väärinymmärrettynä taloudelliseksi ja rahan raiskaama demokratia sen tärkeäksi välikappaleeksi, kun vahvemmat ja vaikutusvaltaisimmat ryhmät saavat äänensä kuuluviin herkemmin varsinkin, kun kyseessä on omien etujensa oikeuden ja tärkeyden vakuuttelusta kansantalouden kannalta muiden etua palvelemaan. Tässä tärkeä kohta!

Ne, joilla jo on, haluavat koko ajan enemmän ja enemmän piittaamatta niistä, joilla ei ole mitään. Mikä pahinta, he myös vievät röyhkeydellään kirjaimellisesti köyhän suusta leivän. Kysymys on siis vapaudesta tai siitä, ettei sitä ole, ja että se on aina myös yksipuolisesti vahvemman vapautta.

Korkman kuvailee tällaisen vapauden voivan olla käytännössä kovin rajallinen, jos se tarkoittaa vain negatiivista vapautta. *”Vapaus on arvokkaampaa, jos valintajoukko pitää sisällään yksilön korkealle arvostamia vaihtoehtoja. Siksi monet tutkijat ja ajattelijat ovat historian saatossa korostaneet vapauden positiivista puolta tai substantiaalista ja todellista sisältöä – heidän joukossaan Aristoteles, Adam Smith, Karl Marx ja Franklin Roosevelt.”* Huh! Vaikeaa!

Korkman, joka tunnetaan keynesiläisen talouspolitiikan kannattajana, kysyy kirjansa aluksi perustavaa laatua olevat talouspoliittisesti tärkeät kysymykset: miksi olemme eri mieltä talouspolitiikasta ja miksi jotkut vaativat finanssipoliittista elvytystä työttömyyden torjumiseksi, toiset menoleikkauksia budjettivajeen supistamiseksi, tai jotkut suosivat veroasteiden alentamista, toiset (hyvätuloisten) verotuksen kiristämistä?

Vastauksia on valitettavasti yhtä monta kuin on kysyjää (siksi päämme on sekaisin). Korkmanin huomio taloustieteestä tehtävänään erottaa jyvät akanoista ja määrittää yksiselitteinen totuus, on vaikea saavuttaa, koska totuus on yhtä vaikeasti vangittavissa, ja vielä väärien profeettojen valheet vaikeasti paljastettavissa. Korkman muistuttaa makrotaloustieteen isän, **John Maynard Keynesin**, sanoneen taloustieteen olevan *”olennaisesti moraalinen tiede”*, vaikka se tuntuukin unohtuneen talouspolitiikan vääriltä profeetoilta.

Talouspolitiikka on pienen piirin harrastamaa, ja sitä harvoin ymmärtää tavallinen mattimeikäläinen ilman laajaa ja selkeää tuoteselostusta. Se, mikä jää meiltä Korkmanin mukaan usein huomaamatta, on *A History of Economic* -kirjan (1954) kirjoittaneen **Joseph Schumpeterin** käsitys taloustieteestä joukkona menetelmiä ja teorioita, eräänlaisena työkalupakkina: *”Näin ymmärrettynä taloustiede on vain osa taloudellista ajattelua, joka kattaa kaiken yhteiskunnassa esiintyvän taloutta koskevan pohdiskelun.”*

Kaikki ei siis ole talouspolitiikkaa – ei voi olla – eikä sen nimissä kaikkea voida pyhittää elämän alttarille numeroiden alistaessa valtaansa kaiken inhimillisen. Siksi myös väärien profeettojen valheet ovat vaikeasti paljastettavissa. Se ei kuitenkaan ole

mahdoton tehtävä, kun siihen liittää mukaan aristoteeliset moraaliset pohdinnat hyvästä elämästä ja onnellisuudesta, vaikka jo myöhäisantiikissa Platonin *Valtio* syrjäytti lähes kokonaan aristoteelisen poliittisen ajattelun.

Korkman ottaa vakavasti **Aristoteleen** varoituksen, että kuten yksilö voi olla moraalisesti kykenemätön, niin voi olla valtiokin. Taustalla vaikuttaa aikamme pinnallinen julkisuuspeli ja politikkojen epä-älyllisyys. Nykyisin ei puutu tieto taidosta ja tarkoituksesta – siitä ei vain välitetä. Aristoteles on vieläkin tärkeä siksi, että hän pohti ideaa oikeudenmukaisesta hinnasta, ymmärsi rahan merkityksen arvon mittana ja vaihdon välineenä sekä vastusti monopoleja.

Keynesin mukaan taloustiede on tärkeää juuri talouspoliittisten suositustensa takia. Niitä tehtäessä ei voi välttää ottamasta kantaa arvioihin sekä talou-

den tarkoitusperiin ja talouspolitiikan tavoitteisiin. Ruotsalainen **Gunnar Myrdal** piti arvovapaata taloustiedettä mahdottomuutena, koska jo tapamme hahmottaa tutkimuksen kysymysajatteluja oli hänestä arvosidonnainen.

Talouspolitiikka on sidoksissa arvoihin ja ideologioihin, ja siksi myös helposti todennettavissa kenen etua sillä ajetaan. Huomio kiinnittyy stoalaiseen käsitykseen ”luonnonoikeudesta”, minkä mukaan määrätyt lait olivat elimellinen osa maailman järjestystä, ja lain mukaiset oikeudet myös siksi luonnollisia, kuten näkemys ihmisten tasa-arvosta ja yhtäläisestä arvokuudesta.

Sellainen yhteiskunta, jossa niitä ei ilmene, ei ole ihmisten edun mukainen yhteiskunta, vaan väkinäinen, pienen klikin ja tyhmän despoottisesti hallitsema yhteiskunta, jossa ei ole vapautta vaikuttaa, eikä myöskään viime kädessä ajatteluun ja ajatuksiinsa. Luonnonlakeja ja yhteiskuntasopimusta alkoivat pohtia uudelleen 1600-luvulla esimerkiksi **Hugo Grotius**, **Thomas Hobbes**, **Samuel Pufendorf** sekä **John Locke**.

Locken mukaan perusoikeudet olivat luovuttamattomia: valtion tehtävänä oli niiden suojeleminen. Locke puhui yksityisen omistusoikeuden turvaamisen puolesta aristoteelisesti, sillä Aristoteles katsoi yksityisomistuksen, Platonista poiketen, edistävän yhteistä hyvää. Mutta politiikan ikuisuusongelma ovat huonot poliitikot itse, ja talouspolitiikan poliittisesti sitoutuneet ekonomit.

Politiikan ongelma on myös inhimillinen ihminen sekä sanojana että kuulijana. Kreikan sofistit ja myöhemmin **Augustinus**, **Machiavelli**, Hobbes ja **Malthus** ajattelivat ihmisen olevan luonnostaan itsekäs ja yksilökeskeinen (hobbesilainen ”kaikkien sota kaikkia vastaan”). Tämä ”ihminen” olisi aina hyvä muistaa motiivina myös talouspolitiikassa, ihminen kun haluaa ja toivoo.

Platonin ja **Rousseaun** mielestä ihminen syntyi hyveellisenä ja pyyteettömänä, ja hänelle oli ominaista yhtä paljon yhteistoiminta kuin kilpailukin. Mitä enemmän ihmiset auttoivat toinen tosiaan, sitä paremmin yhteisö kukoisti, ja vasta yhteiskunta turmeli hänet. Paperilla moraalisuus näyttää hyvältä, mutta onko näin?

Ihmisiin vetoaa parhaiten heidän tarpeisiinsa yksilöllisesti räätälöidyt uskomukset ja sanoma. Siitä poliittisten ”täsmäpuheidenkin” oivallukset on tehty. Se ei tarkoita vielä välttämättä sitä, että niin tehdään kuin sanotaan ja luvataan. Niin usein sanotaan ja tehdään muuta, koska sanomisilla kerätään ääni omilta kannattajilta, jotka tulevat usein samoista piireistä.

Aristoteles puhui viisaasti ja ajatteli hyvää, ja on kiinnostavaa taustaluettavaa kaikille taloudesta ja moraalista kiinnostuneille lukijoille kuin johdantokurssina. Hän on kiinnostava myös toisella tapaa, sillä Aristoteles osasi tehdä eroa hyödykkeen käyttöarvon ja vaihtoarvon välillä, ymmärtäen vaihdon toteutumisen edellyttävän molempien osapuolien hyötymistä.

Hän oli parhaimmillaan siis kuin Korkman nykypäivänä. Tänään me kuitenkin luemme mieluummin Korkmania kuin Aristotelesta. Miksi Korkmania kannattaa lukea iltalukemiseksi? Siksi, että hän ymmärtää talousopin olevan sidoksissa eettisiin periaatteisiin, toisin kuin taloudellinen teoria. Hyvä näin!

Ehkä myös siksi, että ymmärtäisimme vihdoinkin, mitä talous edellä kaikkeen ihmiselämään kamreerisieluinen talouspolitiikka yhteisten asioiden hoidosta pahimmillaan saa aikaan. Jälki kun ei ole kovinkaan kaunista pienelle ihmiselle maailmassa, jossa iso raha ratkaisee ja rutistaa hirmuvaltaa näpeissään.

Harald Olausen

Laadukas tietokirja unesta kiinnostuneille

Elio Lugaresi: *Uni : sikeydet ja vaikeudet*. Niin & näin, 2018. (*Il sonno e i suoi disturbi*, Società editrice Il Mulino 2008). Suom. Tapani Kilpeläinen. 150 s.

Olen aina hieman karsastanut opaskirjoja, jotka tarjoavat nopeaa helpotusta vakaviin ongelmiin, joita kaikki muutkin ovat yrittäneet omin päin hiki hatussa ratkoa vuosikausia tuloksetta. Amerikkalaistyyliset pikaoppaat onneen ja rahan hankkimiseksi ovat kliseisiä klassikoita, **Elio Lugaresin** *Uni : sikeydet ja vaikeudet* taas tällaisten kirjojen joukossa harvinaisen älyllinen ja rehellinen poikkeus, joka kannattaa lukea lävitse kaikkien unesta kiinnostuneiden.

Vitsikkäästi voisi sanoa, ettei tätä kirjaa lukiessa uni tule – siis käänteistä psykologiaa – vaan innostuu lukemaan lisää siitä, miksi se se ei tule, ja miten sen saa parhaiten tulemaan. Kirja listaa yleisemmät unentulon vaikeudet ja esittelee yleistajuisesti sekä unen ja nukkumisen fysiologiset perusteet että unilääketieteen historian. Kirjassa esimerkkitapaukset auttavat ymmärtämään lisää tätä nykyajan yhtä suurinta vitsausta, joka pahimmillaan voi johtaa onnettomuuksiin ja kuolemaan.

Lugaresi, joka amerikkalaisen **Bill Dementin** kanssa perusti kasvavan erikoisalan, unilääketieteen, käy läpi lyhyesti kaiken nukkumiseen oleellisesti liittyvien asiat ja ongelmat; muun muassa millaista on ollut nukkuminen antiikista meidän päiviimme, mitä on unen fysiologia, mistä johtuu unettomuus, millaista on oikea unettomuuden hoito, mitä liikaunisuus ja uni-valverytmin häiriöt.

Lugaresin tie tiedemaailmassa ei ollut aluksi helppo, kuten ei kenenkään uutta tietoa löytävän kokeellisen tutkijan. Myös hän sai taistella vuosia vakuuttaakseen kollegansa löytöjensä merkityksestä. Tutkimukset asiasta ovat olleet perinpohjaisia. Unen määrä ja aika on vaihdellut vuosisatojen aikana esihistoriallisesta tähän päivään hyvinkin rajusti ja muovannut niin meitä itseämme kuin koko kulttuuriakin. Unettomuudesta on tullut nykyisin vakava tauti, joka voi tappaa.

Uni : sikeydet ja vaikeudet on hyvä opas kaikille unesta ja unettomuudesta kiinnostuneille. Jo havainto, että unen ja valveillaolon ongelmat ovat keskinäisessä syy- ja seuraussuhteessa, on aika uusi. Lugaresin mukaan unilääketieteen nopea, vähittäinen kasvu heijastuu suoraan kymmenien miljoonien ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen kaikkialla maailmassa. Esimerkiksi unettomuuden yleisyyden syytä täytyy etsiä väestön vanhenemisesta, sillä korkea ikä on yksi unettomuuden aiheuttajista.

Harald Olausen

Filosofiaa matkanteosta

Emily Thomas: *Matkanteon mieli : filosofit liikkeellä*. Niin & näin, 2022. (*The meaning of travel : Philosophers abroad*, Oxford University Press 2020). Suom. Tapani Kilpeläinen. 219 s.

Matkanteon mielestä on kirjoittanut mainion filosofisen pienoiskirjan **Emily Thomas**. Kirjassa kysytään perustavanlaatuisia kysymyksiä muun muassa siitä, avartaako matkailu oikeasti maailmankuvaa, kuten kliseeksi on muodostunut?

Avartaa toki, jos on muutoinkin avara mieli. Mutta millä tavalla se avartaa, on jo ihan toinen juttu. Matkustelu ei ole ollut aikoinaan se ensimmäinen filosofien harrastus. Silti matkustaminen on tärkeää filosofeille ja filosofialle.

> *Myytin mukaan filosofit eivät matkusta. Myytille antaa voimaa Sokrates, joka ei koskaan astunut jalallaan Ateenan kaupunginmuurien ulkopuolelle, ja Kant, joka ei koskaan matkustanut kauemmas kuin sadanviidenkymmenen kilometrin päähän synnyinpaikastaan Königsbergistä.*

Matkustaminen ei ole kiinnostanut edes yhden kirjan vertaa ajattelijoita. Nyt puute on korjattu tässä kirjassa. Filosofiasta kiinnostuneille kirja on hauska välipala.

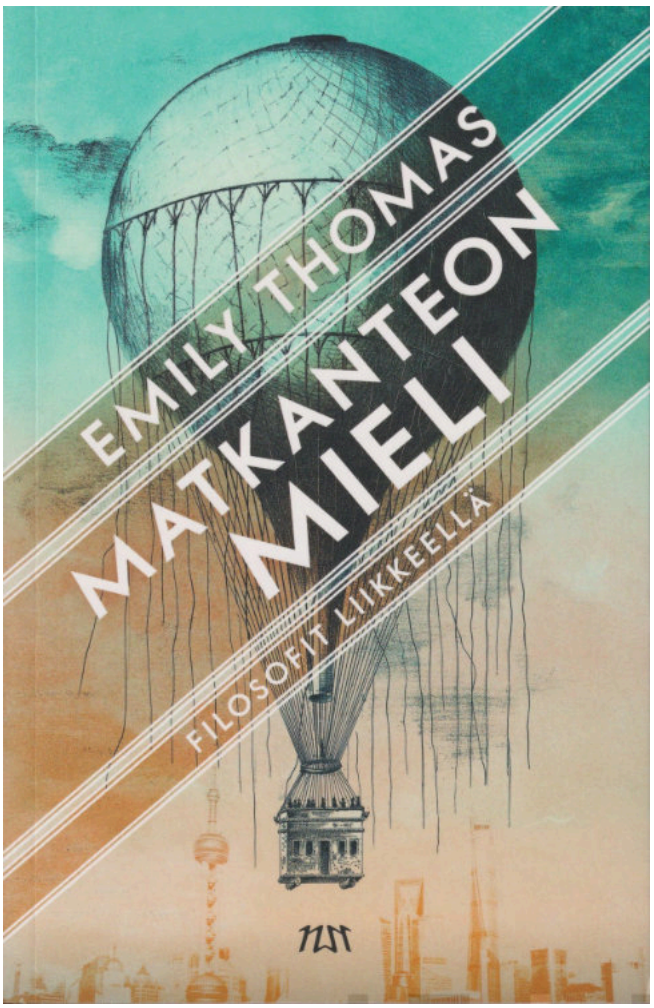
> *Kaikesta huolimatta filosofit piittaavat matkustamisesta. ”Matkustavan filosofin” käsite on ikivanha. Starbon, ensimmäisen vuosisadan vaihteessa kirjoittanut maantieteilijä ja matkalainen sisällytti ”elämän tarkoitusta etsivät” niihin, jotka ovat tulleet riippuvaisiksi ”vuorilla vaeltamisesta”. Viisaimpia sankareita olivat ne, jotka kävivät monissa paikoissa.*

Monet filosofit olivat koko ajan matkoilla. **Descartes’sta** tuli Thomasin mukaan jonkinlainen kulkuri taisteltuaan sitä ennen Itä-Euroopassa. **Thomas Hobbes**, **John Locke** ja **Margaret Cavendish** kiersivät Manner-Euroopassa poliittisina pakolaisina. **Simone de Beauvoir** käytti Kiinanmatkaansa kirjansa kirjoittamiseen. **Francis Baconille** matkustaminen tuotti ”hyvällä tavalla maailmanloppua”.

> *Matkustaminen on kietoutunut yhteen filosofian kanssa. Se esittää filosofisia kysymyksiä. Voiko tuntemattomien kansojen tapaaminen kertoa meille mitään ihmismielestä? Onko eettistä käydä Isolla valliriutalla, jos sen korallit ovat kuolemassa? Kuuluuko matkustaminen vain miehille? Tilan filosofia rohkaisi merenrantaturismia. Filosofiset ajatukset ylevästä saivat liikkeelle vuorikiipeilyä.*

Matkustamista koskevaa filosofiaa ei ole olemassa vaikka pitäisi olla. On kuitenkin eräs kuuluisa filosofi, 1500-luvun tähti **Michel de Montaigne**, jonka *Esseet* ovat täynnä matkapohdiskeluja, viettihän hän vuosikausia kuljeskelemalla maailmalla. Hänen mukaansa matkustelu pakotti sielun alituisesti havainnoimaan ja omaksumaan uusia asioita.

Harald Olausen

Totuus suomalaisesta järjestelmällisestä hiihtodopingista

Kimmo Nokkonen: *Likaista hiihtoa ja puhdasta pajunköyttä*. Docendo, 2026. 349 s.

Kimmo Nokkonen, Keskusrikospoliisin eläköitynyt tutkija, on lähtenyt melkoiseen urakkaan setviessään suomalaisen hiihtourheilun suurta dopingvyyhtiä ja siihen liittyneitä tutkintaprosesseja. Aihe on laaja ja hankala, mutta Nokkonen selviää urakasta varsin hyvin. Nokkosen ja hänen kollegoidensa tehtävänä oli tutkia erityisesti sitä, olivatko tietyt suomalaiset hiihtovaikuttajat erehdyttäneet oikeuslaitosta niin sanotussa STT-herjausoikeudenkäynnissä.

Joitakin asioita lienee syytä kerrata. Tammikuussa 1998 Suomen Tietotoimisto STT julkaisi toimittaja **Johanna Aatsalon** (silloin Aatsalo-Sallinen) kirjoittaman uutisen, jonka mukaan suomalaiselle maajoukkuehiihtäjälle oli välitetty kasvuhormonia vuonna 1996. Uutinen herätti tyrmistystä ja johti lopulta jopa siihen, että Aatsalon piti luopua urheilutoimittajan urastaan. Harva uskoi uutisen todenperäisyyteen ja mainittu hiihtäjä **Jari Räsänen**, Hiihtoliiton silloinen toimitusjohtaja **Esko Aho** sekä lukuisat muut Hiihtoliiton johtohenkilöt haastoivat Aatsalon oikeuteen. Aatsalo ja STT:n päätoimittaja **Kari Väisänen** tuomittiin käräjäoikeudessa julkisesta herjauksesta vuonna 1999. Tuomitut ja STT velvoitettiin maksamaan yhteensä 19 henkilölle korvauksia 1,5 miljoonaa markkaa. Tästä prosessi vielä vuosien myötä jatkui.

Nokkonen tuo hyvin esiin sen, kuinka Aatsaloa pidettiin oman pesän likaajana eikä totuutta haluttu uskoa. Myös se seikka, että Esko Aho oli tulevissa presidentinvaaleissa ehdokkaana, aiheutti painetta – vähintäänkin siinä mielessä, että asia haluttiin saada nopeasti pois kuitatuksi ja käsitellyksi. Toimittajan lähdesuojaa Aatsalo ei ole tähän päivään mennessä rikkonut, vaikka painetta siihenkin on ollut valtavasti. Maineenpuhdistuksen aika koitti Aatsalolle ja Väisäselle vasta vuosia myöhemmin, kun todisteita epo-hormonin käytöstä ja maahantuonnista alkoi kertyä. Helsingin hovioikeus tuomitsi lopulta vuonna 2012 hiihtäjä Jari Räsäsen ja valmentaja **Pekka Vähäsöyringin** ehdolliseen vankeuteen törkeästä petoksesta, koska heidän katsottiin salanneen asioita aikaisemmissa oikeudenkäynneissä. Se oli yksi tärkeä etappi tässä kiemuraisessa ja pitkässä saagassa.

Moni suomalainen muistaa elävästi Lahden MM-hiihdot 2001 ja sen hetken, kun hiihtäjä **Jari Isometsä** istui tiedotustilaisuudessa kertomassa, kuinka hän oli jäänyt kiinni dopingin käytöstä – tai tarkemmin ottaen dopingin käytön peittelyyn tarkoitetun plasmanlaajentajan käytöstä. Hiihtoliitossa ajateltiin, että uhrataan Isometsä, jospa muut eivät jäisikään kiinni. Pian selvisi, että kaikkiaan kuusi suomalaista hiihtäjää oli jäänyt kiinni. Hiihtomaajoukkueen päävalmentajat sekä lääkärit saivat elinikäiset toimitsijakiellot ja hiihtäjille rapsahti kahden vuoden kilpailukiellot.

Merkittävä osa Nokkosen kirjasta käsittelee epo-hormonin ja muiden dopingaineiden maahantuonnin ja salakuljetuksen tutkintaa, joka on perin vaivalloista ja vaikeaa. Harva uskaltaa puhua, ja ylipäätään asioista perillä olevien henkilöiden piirit ovat pienet. Hiihtoliitossa on ollut hyvin paljon tietämättömyyttä ja luottamusta siihen, että kollegan toistuvien ulkomaanmatkojen tarkoitus on ollut ”koulutus”, ”seminaari”, tai muu sellainen. Näin tutkijalle vakuutetaan, ja sen osoittaminen, että henkilö X on ollut tietoinen asiasta Y, on erittäin hankalaa.

Vuonna 2008 alkoi tapahtua, ja kielenkannat avautuivat yhdeltä jos toiselta. Ensin kaksi entistä huippuhiihtäjää kertoi näkemästään epo-hormonipurkista tunnetun hiihtäjän yöpöydällä. Pian tämän jälkeen entinen päävalmentaja **Kari-Pekka Kyrö**, josta Lahden skandaalin jälkeen oli tehty suurin syntipukki ja halveksunnan ja mitätöinnin kohde, päätti puhua suunsa puhtaaksi. Luettuani tämän kirjan itselleni jäi mielikuva, että Kari-Pekka Kyrö on ollut lopulta hyvinkin suoraselkäinen mies. Hän on kertonut Hiihtoliiton systemaattisesta doping-ohjelmasta, kiellettyjen aineiden hankkimisesta ja salakuljetuksesta sekä yhteistyöstä hämäräperäisten venäläisten toimijoiden kanssa. Vaikka uutisointeja dopingkäryistä on saatu lukea jo vuosikymmeniä sitten, alan vaikuttajien, kuten Hiihtoliiton, intresseissä on aina ollut kuitata nämä tapaukset yksittäisiksi tai henkilökohtaisiksi tapauksiksi. Kimmo Nokkosen ansiokas ja perusteellinen kirja viimeistään todistaa järjestelmällisen dopingohjelman olemassaolon.

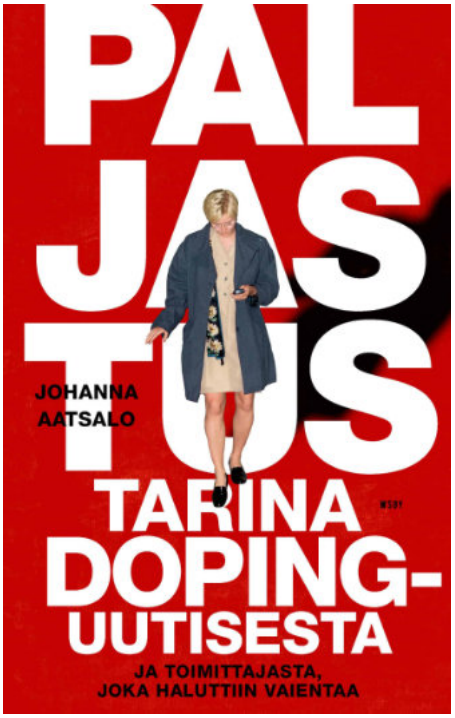
Penkkiurheilijalle ja hiihdon ystävälle kirjan lukeminen on varsin kiinnostavaa, välillä jopa jännittävää ja toisaalta masentavaa. Puhtaaseen urheiluun uskominen on nykypäivänä vaikeaa. Suomalaisessa hiihdossa erityisesti 1990-luku vaikuttaa olleen synkkä vuosikymmen. Nykyään testimenetelmät ovat kehittyneempiä, mutta uusia aineita ja niiden käyttötapoja tai käytön peittelyn menetelmiä kehitetään koko ajan. Myös tätä kilpajuoksua Nokkonen käsittelee kirjassaan maallikolle ymmärrettävällä tavalla.

Tässä jutussa mainitut oikeudenkäynnit ja tuomiot ovat vain osa laajaa oikeudenkäyntien sarjaa. Kokonaisuus, yksityiskohdat sekä lukuisat prosessit eri oikeusasteineen saavat kirjassa selvityksen. Lukija jää lopuksi pohtimaan, pitäisikö dopingin käyttö sinänsä määritellä Suomessa lainvastaiseksi. Joissakin maissa näin on.

Aatsalo on avannut omaa näkökulmaansa vuonna 2024 kirjassaan *Paljastus : Tarina dopinguutisesta ja toimittajasta, joka haluttiin vaientaa*.

Leena Horsma-aho

TUTUSTU MYÖS

Vuoden 1918 saksalainen sankari Rüdiger von der Goltz

Touko Perko: *Haastaja Saksasta 1918 : von der Goltz ja Mannerheim*. Docendo, 2018. 431 s.

”Leijonalippu liehui jälleen Senaatintalon katolla, laulukuntien siniset liput loistivat kirkonportailla ja yleisö tervehti eläköönhuudoin jokaista ohimarssivaa sotaväenosastoa, erikoisesti kaupungin naisten kelta-valkoisin kukin koristamia saksalaisia sotureita.” Näin kirjoitti kansanedustaja **Tekla Hultin**, joka kuvaa **Rüdiger von der Goltzin** *”avonaisine, miellyttävine kasvoineen näyttäneen keski-ikäiseltä mieheltä”*.

Vuonna 1918 eletään valkoisen ylivallan aikaa. Suomessa oli oikeiston diktatuuri Saksan armeijan tukemana, ensin saksalaismielinen **Svinhufvud** johtajanaan, ja sitten Saksan hävittyä brittimielinen **Mannerheim** valtionhoitajana. Tähän väliin mahtuu saksalaisten sotilasvalta, jonka johtaja **von der Goltz** edusti keväällä 1918 Saksan keisarikuntaa, jonka odotettiin voittavan. Toisin kävi ja Mannerheimin halveksivasti ”operettikenraaliksi” kutsuma von der Goltz hävisi historian hämärään.

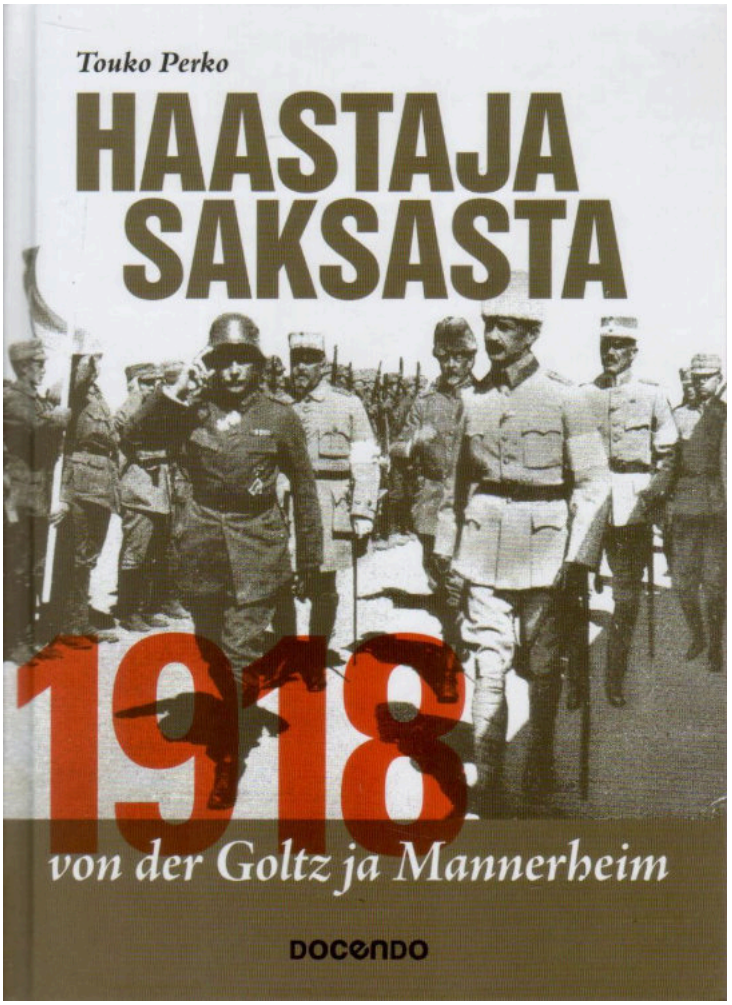
Touko Perkon kirja tuo esiin näiden tapahtumien takaa vaikuttavat kenraalit Mannerheimin ja von der Goltzin, jotka eivät tulleet keskenään toimeen valtapoliittisten ja henkilökohtaisten jännitteiden takia. On ylipäätään ihme, että he ”tulivat toimeen”, olivathan he olleet vain muutamaa kuukautta aiemmin toistensa perivihollisia, von der Goltz Saksan keisarin ja Mannerheim Venäjän tsaarin armeijassa.

Vuoden 1918 sodassa oli kysymys paitsi valkoisista ja punaisista, Suomesta ja Saksasta, bolsevismista ja antibolsevismista, myös kahden ylipäällikön keskinäisestä kamppailusta siitä kumman panos ratkaisi sodan lopputuloksen, kumpi oikein oli valkoisen Suomen pelastaja ja punaisten kukistaja ja kumpi teki enemmän silloin kun bolsevismille rakennettiin patoa.

Kirjan lähtökohta on tarkastella vuoden 1918 tapahtumia von der Goltzin näkökulmasta. Perkon kirja on kiinnostava haastavalla poleemisuudellaan. Kirjassa on paljon yllättävää tietoa, ja se korjaa monia virheellisiä käsityksiä saksalaiskreivistä. Mielenkiintoista on muun muassa von der Goltzin suomalaisdemareita kannustanut politiikka, mikä oli Perkon mukaan yksi sosialidemokraattien nopeaan nousuun vaikuttaneista tekijöistä, ja harmitti tuolloin monia kovan linjan oikeistolaisia.

Haastaja Saksasta 1918 on journalistisella uteliaisuudella tehty hyvä tietokirja, jonka hyvinkin tarkka analyysi haastaa vakiintuneita käsityksiä von der Goltzista, Mannerheimista, Suomen ja Saksan suhteista, sotatoimista ja monarkiasta sekä bolsevismista. Aikaisemmin on ollut vallalla monenlaisia käsityksiä vuoden 1918 tapahtumista, kuten että von der Goltzilla olisi ollut vain avustajan rooli. Näin ei ole.

Vaikka von der Goltz sodan jälkeen painettiin sivuraiteelle, tässä ei onnistuttu, sillä valkoisen Suomen sielunmaisemassa hän oli vahvasti mukana aina toiseen maailmansotaan asti, koska vapaussodan hen-

kisen perinnön vaalimisessa kreivillä oli keskeinen rooli saksalaisten edustajana. Vapaussodan perinnetyössä ei saksalaisia haluttu sivuuttaa, varsinkin kun vahva vaikuttaja, jääkäriliike kytki Suomen lujasti Saksaan. Tämä yhteys rakensi osaltaan pohjaa Suomen ja Saksan toiselle aseveljeydelle 1941–1944.

Von der Goltzin elämä on tutkimisen ja kommenttien arvoinen. Myös tutkijapari, poliittisen historian emeritusprofessori **Seppo Hentilä** ja vaimonsa, sosiaalihistorian dosentti **Marjaliisa Hentilä**, ovat rakentaneet, vaikkakin ilman uusia todisteita, uutta kuvaa von der Goltzista saksalaisista lähteistä luettuna, Perko muistuttaa. Von der Goltz ja Mannerheim näkivät sodan laajempana osana eurooppalaista suursotaa. Mutta Saksan varaan rakennettu politiikka sai väistyä. Suomen oli pian muutettava suuntaa ja orientoiduttava länteen.

Miksi Perko mainitsee Hentilät ja heidän näkemyksensä von der Goltzista? Koska hän jakaa sen Hentilöiden kanssa, mutta hän nostaa vielä myytin takaa yksilön – taitavan ja kokeneen sotapäällikön, sivistyneen aatelismiehen ja erityisesti hänen pelastajakreivin roolinsa. *”Keskeistä omassa tarkastelussani on verrata von der Goltzia Suomen sodan toiseen ylipäällikköön, Mannerheimiin. Tällöin nousee tarkasteluun myös molempien suhde bolsevismiin.”*

Kirjalla on neljä pääteemaa: Miten von der Goltzin pelastajan ja vapauttajan rooli syntyi ja vahvistui? Miten von der Goltzin ja Mannerheimin välinen suhde kehittyi, ja mitä jännitteitä siihen sisältyi? Mikä oli bolsevisminvastaisuuden merkitys miesten toiminnassa, oliko se miehiä yhdistänyt tekijä? Mikä oli Suomen ja von der Goltzin rooli **Ludendorffin** Venäjän vastaisessa strategiassa, osana isoa puskurivyöhykettä? Viimeinen kohta paljastaa sen, miksi Saksa auttoi (ja arvosti) Suomea sekä sisällissodan yhteydessä että toisessa maailmansodassa, ja jo tämä tekee kirjan kiinnostavaksi.

Suomen ja Saksan välistä silloista suhdetta **Anthony Upton** on kuvannut ”itsenäisyyden irvikuvaksi”. Helsingin kaupunginteatterissa 25.10.2017 nimellä *Mannerheim ja saksalainen suudelma* esitetyssä näytelmässä sen kirjoittaja **Juha Vakkuri** sortuu historiallisiin vääristelyihin. Arvio, että ”Suomi oli käytännössä miehitetty” on ristiriitaista tulkintaa. **Heikki Kujanpään** elokuvassa *Suomen hauskin mies* von der Goltz esitetään leppoisana ja huumorintajuisena kansanmiehenä.

Vapaussotakirjallisuus on unohtanut ”saksalaisten apujoukkojen” roolin sen jälkeen, kun sota oli toukokuussa 1918 päättynyt. Valta oli käytännössä siirtynyt maan omalta hallitukselta saksalaisten joukkojen komentajalle. Saksalaisten johtaja von der Goltz nousi valkoisessa Suomessa asemaan, jossa hänelle rakentui laaja auktoriteetti ja kyky haastaa Mannerheim niin sotilaana kuin poliittisena vaikuttajanakin. Von der Goltz paistatteli ihailun keskellä uljaana ja sankarillisena.

Voitonparaatien viesti meni perille kateelliselle Mannerheimille: von der Goltz oli kypäräpäinen Kaivopuiston ja Töölön seurapiirien suosikki samaan aikaan kun Mannerheim ei vielä ollut tunnettu ja suosittu, ja von der Goltzin kokeneet joukot teräskypärissään korostivat Saksan sotilasmahtia synnyttäen näkemyksen, jonka mukaan kreivi oli vapauttanut eteläisen Suomen, mikä harmitti tietenkin suuresti vasta nousuaan kunniaan sotilasjohtajana aloittanutta Mannerheimia.

Miesten tehtävässä oli Perkon mukaan sama kaiku: kukistaa kapinaan nousseet punaiset, voittaa vapaussota, ja samalla estää bolsevismin leviäminen Suomeen. *”Kreivin ensisijainen tehtävä oli hankkia Saksalle luja sotilaallinen, poliittinen ja taloudellinen jalansija sekä Suomessa että Itämerellä.”* Mannerheimista tiedämme jo melkein kaiken – emme ehkä ihan kaikkea – ja että sotapäällikköjen välit olivat vaivaantuneen kireät, ja että molemmat välttivät suoran yhteyden pitämistä toisiinsa viisaasti. Juhlissa he olivat muodollisen ystävällisiä toisiaan kohtaan, mutta siihen se kohteliaasti sitten jäikin.

Toinen oli senaatin armeija, ylipäällikkönään ratsuväenkenraali, vapaaherra Gustaf Mannerheim. Toinen oli vieläkin tehokkaampi Saksan maihinnousuarmeija, jota komensi kenraalimajuri, kreivi Rüdiger von der Goltz. Kumpaakaan miestä ei alkuun Suomessa tunnettu, ei edes Mannerheimia muuta kuin aivan lähipiirissä. Heitä tunnetumpi oli kapinahallituksen, kansanvaltuuskunnan, puheenjohtaja Kullervo Manner, lehtimies ja loistava puhuja, joka ennen sotaa oli ollut eduskunnan puhemies ja SDP:n puheenjohtaja ja joka 10. huhtikuuta nimitettiin punaisten ylipäälliköksi ja diktaattoriksi siinä vaiheessa, kun Mannerheim oli vallannut Tampereen ja von der Goltzin joukot rynnistivät kohti pääkaupunkia.

Jotkut pitivät tuohon aikaan Leninin johtamia bolsevikkeja vaarana Suomen turvallisuudelle ja siksi syynä interventioon Venäjälle, mikä ei ihan pitänyt Perkon mukaan paikkaansa, sillä venäläisillä oli pitkän ja raskaan sodan, sotaväsymyksen ja nälänhädän näännyttämässä maassa riittävästi vaikeuksia omastakin takaa – ennen muuta taistelussa vastavallankumouksellisia voimia, niin kutsuttuja valkoisia kenraaleja vastaan. Sitä paitsi bolsevikkihallitus

ERIC SUNDSTRÖM / HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

oli saavuttanut tavoittelemansa propagandavoiton tunnustaessaan Suomen itsenäisyyden ensimmäisenä kaikista.

Miksi sitten juuri Perkon kirja on ”se kirja”, jota kannattaa lukea saadakseen selkoa, mitä noina aikoina oikein tapahtui? Perkon kirja on elävästi kirjoitettu lukupaketti, josta on todistuksena muun muassa Tekla Hultinin päiväkirjojen lainaukset noilta päiviltä. Myös kuva von der Goltzista täydentyy kirjasta, kuten nuorsuomalaisen **K. G. Idmanin** kuvaus kreivistä rauhallisen tyynenä miehenä, joka katsoi syvälle silmiin, ikään kuin olisi halunnut lukea toisen syvimmätkin ajatukset. Von der Goltz ei ollut riitaisa. Yleinen käsitys oli se, että hänellä oli keskeinen osuus siinä, ettei vaikeuksia syntynyt.

Von der Goltzilla ei ollut myöskään punaisten keskuudessa ”pahaa lahtari-imagoa”, kuten silloin inhotulla Murha-Kustaalla eli nokkavalla ja tiukalla Mannerheimilla, jota pidettiin ylpeänä ja asemastaan liiankin tietoisena Murha-Kustaana, joka toimillaan tapatti tuhansia viattomia punaisia eri tavoin sekä rintamilla että leireillä. Von der Goltz ei ollut punaisen Suomen perinteessä hirviö, kuten vihattu (paha poliisi, von der Goltz hyvänä poliisina) valkokenraali Mannerheim oli kuolemaansa saakka.

Kun von der Goltzilla oli näin positiivinen ja aidosti lämmin suhde suomalaisiin, hänen oli hyvin helppo myöhemmin tulla Suomeen. Hän oli ystävyyssuhteidensa kautta edelleen osa silloisen valkoisen Suomen eliittiä ikä eikä ujostellut kirjoittaa muistelmiinsa sitä, että hänen Suomen-kauttaan vuonna 1918 oli usein ”rakastettavasti” verrattu toiseen kreivin, Pietari Brahen, aikaan 1600-luvun puolivälissä. Kun kenraalikuvernööri Brahen vuonna 1888 Turussa paljastetun patsaan jalustaan oli kirjoitettu: Minä olin maahan ja maa minuun sangen tyytyväinen, von der Goltz katsoi saman lauseen sopivan myös häneen itseensä. Hän myös toivoi, että Suomen jälkipolvet muistaisivat hänen ”kreivin aikaansa” yhtä kiitollisina kuin Brahen aikaa.

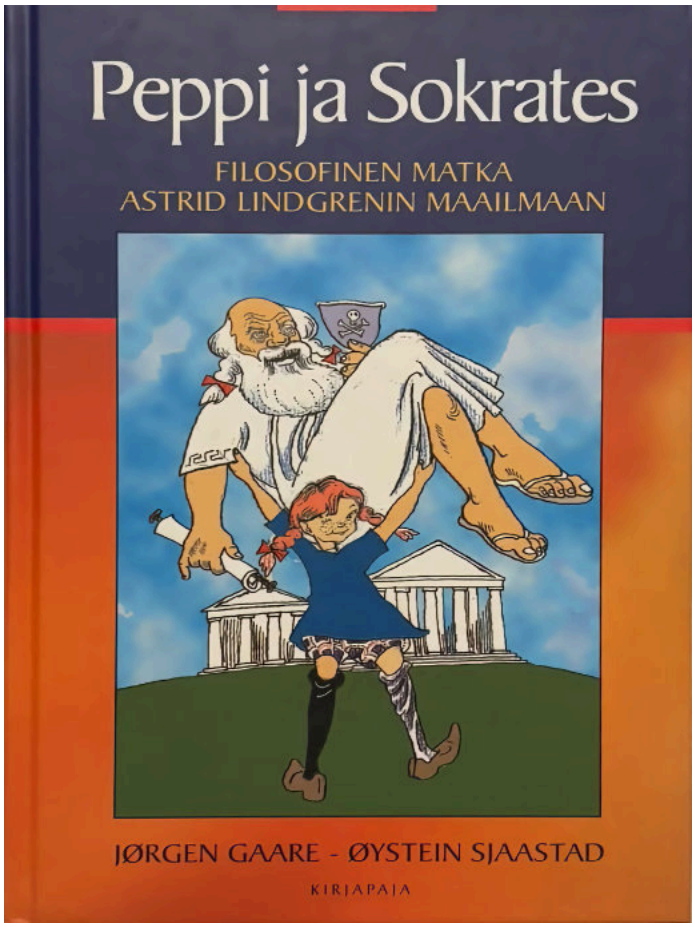
Harald Olausen

Astrid Lindgrenin kirjojen filosofiset näkökulmat

Jørgen Gaare ja Øystein Sjaastad: *Peppi ja Sokrates : filosofinen matka Astrid Lindgrenin maailmaan*. Kirjapaja, 2003. (*Pippi og Sokrates*, Huitfeldt 2000). Suom. Laura Voipio. 229 s.

Harvoin lukee niin hauskaa ”vakavaa” kirjaa opiksi ja ojennukseksi, kuin tätä **Jørgen Gaaren** ja **Øystein Sjaastadin** kirjoittamaa filosofista matkaa **Astrid Lindgrenin** maailmaan. Kirja on tavallaan samaa jatkumoa **Jostein Gaarderin** lapsenmielistä filosofiamaailmaa ravistaneelle menestysromaanille *Sofian maailma*. Molemmissa lapsi ihmettelee maailmaa lapsen silmin terävän napakasti ymmärryksellä, mikä viehättää suuresti lukijaa.

Kirjassa Peppi ja **Sokrates** ovat kuin sisaruksia keskenään ärsyttäessään ja provosoidessaan raivon partaalle tavanomaisuudesta ja keskinkertaisuudesta itselleen normin tehnyttä ympäristöään. Aikoinaan kreikkalaisfilosofien pahimpia vihollisia olivat tietämättömyys, lapsen avoimen ihastelun ja uteliaisuuden kieltäminen, sekä tapoihinsa piintyneet mukavuudenhaluiset tylsimykset, jotka olettivat ilman epäilyä omien tapojensa, ajattelunsa ja tottumustensa pätevän kaikkialla muuallakin. Samat vanhat paheet ovat vieläkin lasten mielestä aikuisten helmasyntejä.

> *Aivan kuten tämä on parodia logiikasta, on rikkiviisaus oikean viisauden karikatyyri. Rikkiviisaus on ulkoista, opittua tietoa järjen tavoitteista, tietoa, josta kuitenkin puuttuu sisäinen palo, omakohtainen elämys – lyhyesti sanoen, se on viisautta ilman kokemusta. Juuri sen vuoksi pikkuvanhat lapsetkin ovat rikkiviisaita. Samoin aikuiset, jotka ovat kadottaneet lapsenmielensä. Rikkiviisaat eivät leiki!*

Tässä on huvittava, mutta samalla leikkimielellä opettava tärkeä kirja. *”Lukukokemus onkin kuin leikki, kun kaksi rohkeaa norjalaisfilosofia avasivat kirjallaan kaikki pölyttyneet kirjaston ikkunat selko selälleen, ja mikä ristiveto siitä sitten syntyikään, kun pöly tuprusi ja katosi raittiin ilman tieltä”*, kirjoittaa **Margareta Strömstedt** esipuheessaan.

> *Vanhat teokset osastoilla D ja E, filosofia ja kasvatustiede, lentävät ulos notkuvilta hyllyiltä. Sivut lepattavat, kun tuuli ujeltaen puhaltaa lastenkirjaosastolle saakka, jossa se sotkee hyllyt, ja kiltit lastenosaston virkailijat, jotta ne pysyisivät omilla paikoillaan lasten korkeudella niin kuin kuuluu, aivan erillään aikuisten kirjoista. Sinne kuuluu myös Peppi Pitkätossu, jota kauan sitten pidettiin vahingollisena lapsille, mutta joka on nyt vuosien kuluttua hyväksytty ja kirjailijoidemme sanoin tehty pehmoksi ja suvaittu kuoliaaksi.*

Harald Olausen

Matka kohti kaukaista komeettaa

Hannu Koskinen: *Kohti komeettaa : Rosetta aurinkokunnan salaisuuksia selvittämässä*. Gaudeamus, 2026. 359 s.

Syksyllä 2014 Rosetta-luotain saapui kymmenen vuoden matkan jälkeen komeetta 67P/Tšurjumov–Gerasimenkon kiertoradalle ja lähetti sen pinnalle laskeutuja Philaen. Komeetta tarjosi tutkijoille aikakapselin siitä kaasu- ja pölykiekosta, josta aurinkokuntamme syntyi noin 4,6 miljardia vuotta sitten. Toivona oli saada vastauksia muun muassa kysymykseen, toivatko komeetat mukanaan Maapallolle veden ja elämän orgaaniset rakennusaineet.

Projekti oli yksi ESA:n historian suurimmista hankkeista, jossa myös suomalaisilla oli yllättävän iso ja hieman unohtumaan päässyt rooli. Ilmatieteen laitoksen tutkijat ja insinöörit osallistuivat alusten tieteellisten instrumenttien sekä Philaen keskustietokoneen valmistukseen. Patria puolestaan valmisti Rosettan runkorakenteen, sekä toimitti sähkövirtaa aluksen eri järjestelmille jakavan yksikön ja lämpötilan kontrolliyksikön. Näin entisenä mikkeliläisenä on myös pakko mainita Environics, mikkeliläinen yritys, joka toimitti komeetan vesipitoisuutta mittaavan PP-instrumentin elektroniikan.

Hannu Koskinen oli projektissa mukana Ilmatieteen laitoksen edustajana konsortion ohjausryhmässä. Koskisen kokemus ja useat samanaikaiset roolit ESA:ssa tarjoavatkin hänelle poikkeuksellisen näköalapaikan projektin kuvaamiseen.

Kohti komeettaa aloittaa kuitenkin perusteista, aurinkokunnan synnystä, komeettatutkimuksen historiasta ja myös komeettojen ja asteroidien aiheuttaman uhan pohdinnasta. Jos lähdetään miettimään mitä konkreettista merkitystä Rosettan kaltaisilla projekteilla voi parhaimmillaan olla, niin varmasti se, että olemme askeleen lähempänä törmäyskurssilla olevien uhkien ymmärtämisessä ja torjunnassa.

Kirjan terävin anti käsittelee kuitenkin projektin teknistä puolta ja kaikkia niitä yllättäviäkin ongelmia, joita on selätettävä, että komeetan luokse saadaan ylipäätään yhtään mitään. Jo pelkästään luotaimen radan laskeminen on haastavaa. Luotainta ei tietysti yksituumaisesti vain lähetetä kohti halutua kohdetta, sillä siihen sen polttoaine ei riitä. Ensin sen pitää kerätä vauhtia tekemällä planeettojen ohilentoja, jotka linkoavat aluksen yhä kauemmaksi Auringosta, ja lopuksi luotaimen on vielä osuttava komeetan radalle juuri siellä, missä komeetta tuolloin sijaitsee. Kymmenen vuoden matkassa ei ole virhemarginaaleille sijaa, jos ei haluta että luotain kiitää kohteensa ohi tyhjyyteen.

Rosettan energiatuotannon ja massabudjetin haasteet on muutenkin yllättävää luettavaa. Jokainen ylimääräinen kilo luotaimessa vaatii lisää polttoainetta sekä laukaisussa että itse matkalla. Philae-laskeutujalle asetettu 85 kilon yläraja pakotti jopa suunnittelemaan jotain instrumentteja uudelleen, jotta tavoitepainossa voitaisiin pysyä.

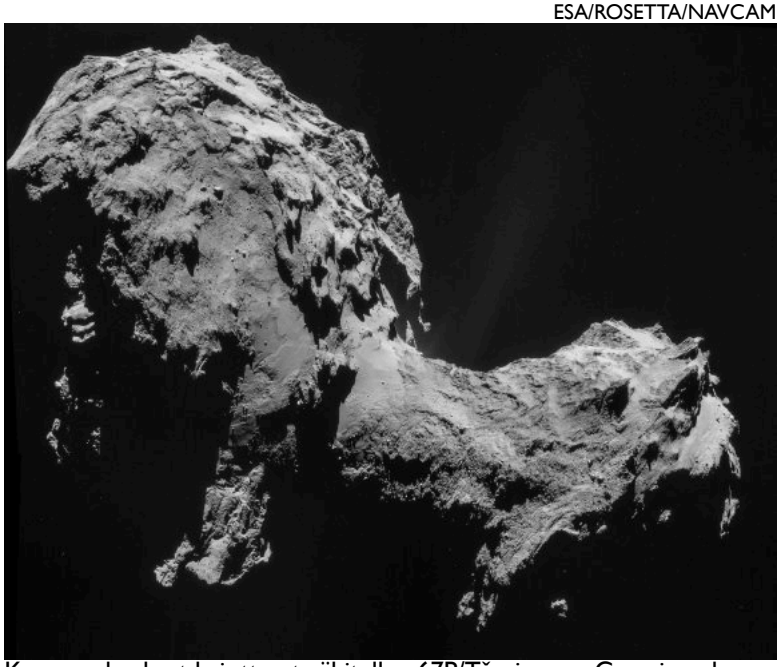
Energiankäytössä luotaimen pitää tietysti olla mahdollisimman nuuka, jolle toi oman haasteensa luotaimen pitkä etäisyys auringosta. Rosettan matka-

tessa lähelle Jupiterin etäisyyttä jopa sen valtavat aurinkopaneelit tuottivat sähköä vain suurin piirtein tavallisen mikroaaltouunin tehon verran.

Jopa Rosettan 24 pientä työntömoottoria tuottivat kukin voimaa vain 10 newtonia, eli saman verran kuin mitä tarvitaan kannattelemaan kilon painoista laukkua maanpinnan yläpuolella, Koskinen kuvailee. Tyhjiössä tämäkin riittää, kun ei ole ilmanvastuksen tuomaa jarrua. Tässä kaikessa tulee hyvin ilmi miten ristiriitaisista suunnitteluhaasteista puhutaan: rakentaa nyt uskomattoman monimutkainen ja kunnianhimoinen laite, jonka piti samaan aikaan olla energiavaatimuksiltaan mahdollisimman vaatimaton.

ESA/ROSETTA/NAVCAM

Kaasupurkaukset hajottavat vähitellen 67P/Tšurjumov–Gerasimenkoa sen kaula-alueelta.

Teknisissä haasteissa riittää siis luettavaa, mutta draamaa riitti myös niiden ulkopuolella. Osallistujamaiden rahat olivat jatkuvasti tiukilla, ja niin oli konsortion hermotkin. Projektin johdossa oli omat ongelmansa, eri maiden tiimit olivat budjettisyistä alimiehitettyjä, eivätkä ne usein tulleet keskenään toimeen. Kaikki tämä johti lopulta vakaviin aikatauluongelmiin, ja lukijalle selviää nopeasti, että Rosetta oli haastava projekti paitsi teknisesti myös inhimillisesti ja hallinnollisesti.

Kirjan loppupuolella päästään lopulta komeettaa kiertävälle radalle ja 67P onkin sitten kiinnostava tapaus. Jo komeetan erikoinen ankkamainen muoto tuli yllätyksenä; onko se syntynyt kahden erillisen kappaleen hitaasta yhteentörmäyksestä vai eroosiosta on epäselvää. Minimaailma on myös geologisesti kiinnostavampi kuin kuvittelisi. Komeetalta löytyy jyrkänteitä, dramaattisia pintarakenteita ja jopa hiekkadyynejä. Tämä tietysti heti herättää kysymyksen miten moisia voi löytyä komeetalta, jossa ei ole tuulta. Selitys on väkivaltaiset kaasupurkaukset, joiden voima on jopa 300 metriä sekunnissa, eli monikertaisesti voimakkaampia kuin pahimmatkaan hurrikaanituulet Maassa.

Komeetan periheli, eli piste, jolloin kappale on lähimpänä Aurinkoa, onkin erityisen jännittävää aikaa. Komeetta rytkyy ja paukkuu, kun siihen syntyy uusia halkeamia ja rotkoja. Jyrkänteitä sortuu ja kymmenien metrien mittaiset järkäleet siirtyvät jopa sadan metrin matkan. Rosettan havaintojen aikana komeetta menetti arviolta yli kuusi miljoonaa tonnia vettä, eli saman verran kuin 150 hehtaarin suuruisessa neljän metrin syvyisessä kesämökkijärvessä. Valokuvat komeetasta ovatkin poikkeuksellisen komeaa katsottavaa. Ainakin omat ajatukseni komeetoista hieman tylsinä ”likaisina jääpalloina” muuttuivat tämän kirjan myötä, vaikka Rosettan löydöt olivatkin jollain tasolla tuttuja ennen kirjaan tarttumista.

Kirja ja koko tehtävä tietysti huipentuu Philae-laskeutujan dramaattiseen laskeutumiseen komeetan pinnalle syksyllä 2014. Kiinnitysharpuunat eivät kiinnittäneet alusta komeettaan kuten piti, joka sai Philaen yllättäen pomppimaan varjoisaan halkeamaan. Koskinen kuvaa jännitysnäytelmää hienosti projektiin osallistuneiden paineiden kautta. Missio sai arvoisensa päätöksen syyskuussa 2016, kun myös Rosetta-luotain ohjattiin viimeiselle matkalleen komeetan pinnalle.

Kohti komeettaa on ennen kaikkea kertomus siitä, miten valtavan monimutkainen avaruushanke todella toteutetaan. Koskisen teksti on asiantuntevaa ja selkeää, vaikka paikka paikoin tekniset yksityiskohdat saattavat vaatia tieteeseen tottumattomalta lukijalta hieman hitaampaa tahtia. Suosittelen!

Titta Lindström

Millainen oli nuori Ingmar Bergman?

Maaret Koskinen: *Alussa oli sana : nuori Ingmar Bergman*. Like, 2003. (*I begynnelsen var ordet : Ingmar Bergman och hans tidiga författarskap*, Wahlström & Widstrand 2002). Suom. Tapio Koivukari. 384 s.

> *Syvällä houkan sielussani elättelen pienenpientä, pöyhkeää ajatusta: Ehkä joskus – jonain päivänä – jotain valoisaa ja kaunista kaavitaan kaiken kurjuuden seasta. Kuin pikkuruinen helmi syntyy suuresta, mustasta ja kurjasta simpukankuoresta. Ja jos minusta itsestäni syntyy jotain kaunista edes kerran, olen täyttänyt olemassaoloni tarkoituksen.*

Näin kirjoitti **Ingmar Bergman** 20-vuotiaana.

Taiteilija voi kehittyä taiteensa kautta ”vaikeasta tapauksesta” sovittelevaksi, ymmärtäväksi (jopa rakastavaksi) ja tasapainoisemmaksi, vaikka kyseessä olisi ruotsalaisen mestariohjaaja Ingmar Bergmanin tapainen pirujen riivaama ja huonosti käyttäytyvä sekä ristiriitainen poikkeushenkilö. Sen osoittaa tämän **Maaret Koskisen** kirjan ja Bergmanin keskellä vakavia kriisejä vuonna 1976 kirjoittaman *Syyssonaatin* (1978) keskinäinen vertailu.

Koskisen Bergman-kirja ei ole hänen omia sanojaan lainaten ”taas yksi höyrähtäneen ihailijan muistelus Mestarin kosketuksesta”. Koskinen saa tilaisuuden käydä pyhimmässä paikassa, Fårössä, tutkimassa Bergmanin vuosien varrella keräämää ”pirumaista romukasaa” hänen kirjoituksistaan ja elokuvahahmotelmistaan. Eikä saalis ole väitöskirjan *Spel och speglingar : En studie i Ingmar Bergmans filmiska estetik* (1993) mestaria tapaamatta tehneelle Koskiselle hassumpi.

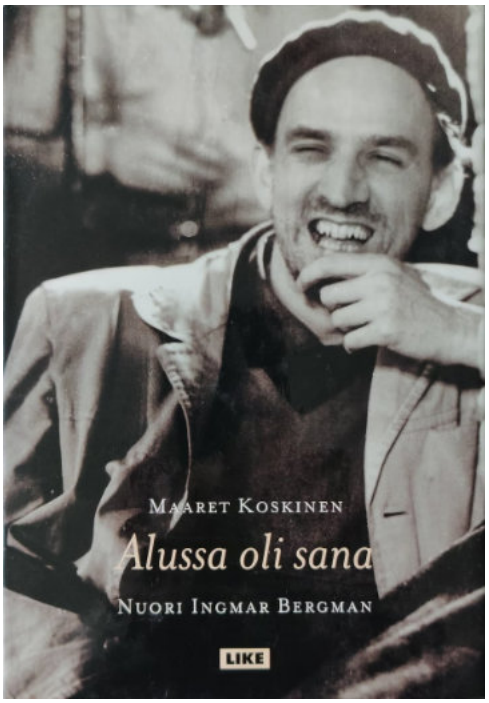
Koskinen löytää vahakantisen vihon vuodelta 1938, joka sisälsi pieniä kertomuksia ja tyyliharjoituksia, joilla on selvästi myös kirjallisia ansioita. Sellaisia kuin Perheidylli, Epätavallinen tarina, joka kertoo yksinhuoltajaäidistä ja leskestä, joka joutuu myymään itseään ja tulee murhatuksi, sekä Bergmanin tulevan läpimurron, *Kiihkon*, käsikirjoituksen varhaisia versioita.

Sitten oli myös vuodelta 1942 liuta hävinneeksi luultuja niin kutsuttuja Kasper-novelleja, joilla on hassut nimet, kuten *Siitä miksi gangsteri kirjoittaa runoja* ja *Kertomus siitä, kun Kasper ja Elostelija menivät maalle*. Koskinen on äärimmäisen tarkka ja analyyttinen nuoren Bergmanin suhteen.

> *Hävinneinä oli pidetty myös niitä kahtatoista näytelmää, jotka vastaikään 24 vuotta täyttänyt Bergman kirjoitti puuskanomaisesti kesällä 1942. Niistäkin löytyi useita, kuten Tivoli toiselta nimeltään Tivoli/Jotkut heistä. Viiden kuvan näytelmä, Täyskuu, Kasparin kuolema, Asema. Kolminäytöksinen näytelmä, Yksinäiset, Lehtori Alman, Sumu ja Matheus Mandersin neljäs kertomus. Myös myöhemmin esitettyjen näytelmien sommitelmia ja luonnoksia löytyi, kuten Kasper saa vieraita, josta tuli Kasperin kuolema Tukholman ylioppilasteatterissa syksyllä 1942 kirjoittajan itsensä ohjauksessa, sekä Jonas ja Mari, jotka esitettiin uudelleen kirjoitettuna.*

Lisäksi löytyi kuvaamattomia käsikirjoituksia – mutta myös jonkun muun kuin Bergmanin itsensä kuvaamia käsikirjoituksia. Koskisen mukaan oli kiintoisaa, että ne oli kirjoitettu proosamuotoon, muun muassa useita versioita esimerkiksi *Joakim Alaston* eli *Itsemurha : Kolmenäytöksinen melodraama* -näytelmästä. Näiden lisäksi Koskinen löysi vielä lisää viitisenkymmentä työkirjaa täynnä valmisteluja, luonnoksia, piirroksia, ideoita ja ajatuksenpoikasia. Bergman palasi kirjoittamiseen elokuvauransa jälkeen.

Nuori Bergman katsoi maailmaa itsekkäästi sitä rienaten ja vanhempiaan väheksyen. *Syyssonaatin* Bergman ikään kuin pyytelee anteeksi käytöstään ja muuttuu tuomarista lääkäriksi, joka haluaa parantaa oman minänsä sairaudesta nimeltä itsekkyys ja oman edun tavoittelu sekä tunteettomuus. Mutta se on helpommin sanottu kuin tehty. Koskisen kiinnostava kirja kertoo miksi ja millainen oli nuoren Bergmanin kehitys ihmisenä ja taiteilijana laajan materiaalin pohjalta.

Bergmanin ideat, ajatukset, elokuvallisen ajattelun kehitys ja lähtökohdat voi lukea jo *Alussa oli sana : nuori Ingmar Bergman* -kirjan alkuluvuista: Vahakantinen vihko, Perheasetelmia: Isä, poika ja kaikkivaltias äiti, Naisia ilman kasvoja: Rut ja muita levottomuutta herättäviä naishenkilöitä. Bergmankin oli oman aikansa ja ruotsalaisuuden tuote. Monet kirjan otsikot, kuten Vahvoja äitejä ja heikkoja isiä, puhuvat jo omaa kieltään ja ovat Bergmania tunteville ennestään tuttuja.

Syyssonaatti-elokuva on tarkka psykologinen mestariteos äidin ja tyttären väkisestä suhteesta sekä vihasta ja anteeksiannosta. Asetelmat ja tunnelma ovat hyvin samanlaisia kuin Ruotsin toisella suurella taiteilijalla, **August Strindbergilla** muun muassa *Aavesonaatissa* (1907), joka on karmaisevan koskettava kamarinäytelmä koko ikänsä itseään ja muita kanssaihmisiään väärin tulkinneista ihmispoloista, jotka havahtuvat siihen, että ovat vain turhaan haahuilleet haamuina maan päällä. Bergmanin *Syyssonaatissa* on samanlaista tunnustuksellisuutta ja suorasukaisuutta kuin *Aavesonaatissa* ja siksi olen eri mieltä.

Olen eri mieltä Bergman-tutkijoiden ja Koskisen kanssa Bergmanin motiiveista ja ajatuksista. Bergman oli tässä tapauksessa hyvin ”fellinimäinen”, itsensä luonut Pohjolan paroni von Munchausen, joka nostaa suosta itsensä parrasta vetäen tarinoillaan. Bergman sanoi yhtä ja teki toista. Hän oli näyttelijä, fiksu ja ovela sellainen, jolle elämä oli pitkä rooli ja maailma yhtä teatteria. Sanomiset vaihtelivat tilanteiden mukaan esimerkiksi, kun hän jo vuonna 1959 julisti vakavana, ettei hänellä ollut koskaan aikomusta tulla kirjailijaksi. Näin hän kielsi itseltään epäonnistumisen.

Olen nähnyt muutaman Bergman-dokumentin, jossa Bergman teeskentelee olevansa vaikeasti tavoitettavissa oleva älyllinen eskapisti ja esiintyy latteasti ja kehnosti näytellessään itseään, joka yrittää asettua tietoisesti arjen ongelmien ja jonninjoutavuuksien yläpuolelle pilviin puolijumalana aavistamaan (*Kuiskauksia ja huutoja*, 1972). Elokuvassa kolmesta sisaresta yksi tekee kuolemaa, mikä pakottaa kaikki pohtimaan omaa suhtautumistaan ihmisyyteen, ahdistukseen ja Jumalaan. Bergman ajattelee aina, mitä muut hänestä ajattelevat. Tämä Bergman on ihan toista kuin hänen elokuvansa ja se meille syötetty tarina, jonka olemme tottuneet kuulemaan hänen yhteydessään.

Syyssonaatti voisi olla elämäkerrallinen, mutta ei ole onnekseen sitä. Muuten siitä olisi tullut tylsä ja selittävä. Elokuvan henkilöillä toki on ulkoisia yhtymäkohtia Bergmanin omaan elämään mutta muuten tarina on fiktiota. Kun katsoo ja lukee nuorta Bergmania, huomaa miten ylimielisen varma hän on omasta erinomaisuudestaan hieman samaan ärsyttävään tapaan, kuin aikoinaan **Jörn Donnerkin** oli. Molemmille se oli helppoa, koska saman luokan kilpailijoita ei ollut näköpiirissä.

Syyssonaattia tutkinut psykoanalyytikko **Kristiina Kuula** ei pystynyt aluksi uskomaan **Liv Ullmanin** esittämään pikkutyttömäiseen, olemassaoloaan anteeksipyytelevään hahmoon. Elokuvan edetessä hän tajusi, että ehkä tarkoitus olikin näytellä juuri sitä: kömpelöä näyttelemistä, sijoiltaan mennyttä olemista. *Syyssonaatin* kohokohta on, kun äiti (**Ingrid Bergman**) palaa seitsemän vuoden tauon jälkeen tyttärensä kotiin ja pingottuneeseen riemukkuuteen alkaa tihkua vihaa. Tästä repeää helvetti irti.

Äiti puhuu paljon ja itsekeskeisesti omasta menestyksestään, hänen on vaikea asettua osalliseksi siihen, mitä toinen sanoo. Poiskiiruhtaminen ja väistöliike ovat hänelle ominaista. Hän on järkyttynyt, kun käy ilmi, että tytär on ottanut vaikeaa hermostollista sairautta sairastavan sisarensa hoitokodista pappilaan asumaan ja äiti joutuu seurustelemaan sairaan tyttärensä kanssa. Kuten monessa Bergmanin elokuvassa, tässäkin talossa on huone, jossa asuu hyvin sairas ihminen.

Pidätetyt tunteet, syyllisyys ja oikeiden asioiden sanominen suoraan sekä anteeksipyyntö ja toisen sisäisen elämän ymmärtäminen ja hyvään kannustaminen, ovat olleet aiemminkin kortilla Bergmanin muissa elokuvissa. Kristiina Kuula kirjoittaa äidin puheen muistiin: *”Chopin oli voimakastunteinen mutta tei tunteellinen. Preludi kertoo tukahdutetusta surusta. Chopin kärsii muttei näytä sitä. Sen tulee kuulostaa väärältä, vaivalloiselta tai menestyksekkäältä taistelulta.”*

Itse asiassa äiti puhuu koko ajan itsestään. Hänen sanomisensa on verhottua ilkeilyä tyttärelleen, jonka hapuilevaa pianonsoittoa, hän, arvostettu konserttipianisti piti imelänä tunteiluna: *”Hallinta on koko ajan täydellinen. Chopin oli ylpeä, sarkastinen, kiihkeä ja kärsivä ja hyvin miehekäs, ei mikään tunteileva ämmä. Tyttären nujertuminen täydellistyy, kun äiti soittaa saman preludin suvereenin hallitusti.”* Tässä kohtauksessa huomaamme, etteivät sanat tavoita todellisuutta.

Kristiina Kuulan mielestä *Syyssonaatti* houkuttelee katsojaa valitsemaan puolensa, ottamaan osaa mustavalkoiseen syyllisen ja uhrin asetelmaan. Elokuvaa on kritisoitu siitä, että se esittää taiteelleen omistautuneen naisen tuomitsevassa valossa. Mutta esittääkö äidin syyllisenä elokuva vai elokuvan sisällä toinen roolihenkilöistä, tytär, hän kysyy. Kyseessä on väistöliike kuin *Fannyssa ja Alexanderissa*, jossa Bergman on harhauttanut katsojan luulemaan hänen olevan Alexander.

Äiti on aikuisen tyttärensä lapsenomaisten vaatimusten ja kohtuuttomien syytösten kohteena. Elokuva muistuttaa vaihduntakuviosta, joka muuttaa muotoaan riippuen katsomisen tavasta ja katsojan tarpeesta samastua jompaankumpaan roolihenkilöön. Elokuva itsessään on moniääninen ja sen kohtaukset herättävät moneen suuntaan avautuvia jatkoajatuksia. Elokuva kertoo ihmisistä, jotka tavoittelevat yhteyttä toisiinsa ja samalla toimivat tavalla, joka tekee sen mahdottomaksi.

Syyssonaatti on eräänlainen päätösosa nuoren Bergmanin sisällään vanhempiaan kohtaan tuntemalle vihalle ja katkeruudelle. Kyseessä on Kuulan mainitsema ”vaihduntakuvio”. Bergman epäsuorasti kuvaa yritystään päästä elämäänsä häiritsevän umpikujan – imelä tunteellisuus ja menneisyyden hirviöt sekä pelot – ylitse pääsemättä mihinkään muuhun kuin ymmärtämään, ettei se ole vaaraksi. Hän joutuu elämään kipeiden muistojensa ja syyllisyyden kanssa lopun elämänsä.

Bergman synnyttää kuin anteeksiantavan ja ymmärtävän Bergmanin nuoren ja kärsivän sekä kärsimättömän (tunteettoman?) Bergmanin anteeksipyyntönä, ja rikkinäisen sekä repivän elämänsä synteesinä ajatuksella, että merkityksellisyyden tunne syntyy yhteydestä itseensä ja toisiin, jonka taidon Bergman joutui opettelemaan yhä uudelleen ja uudelleen pettymystensä sekä syyllisyydentunteen alati vaivaamana. *Syyssonaatissa* hän tavallaan tutkii naista itsessään.

Jo nuori Bergman tiesi, miten tunteita ilmaistaan ja pystyi näin rakentamaan harhakuvan näennäisestä normaaliudesta, vaikka tunnustikin *Laterna Magicassa*, ettei ollut kykenevä rakastamaan ja käsittelemään tunteitaan yli neljäkymmenen vuoden aikana. Kirjan kirjoittamisen aikaan hän katsoi parantuneensa täysin.

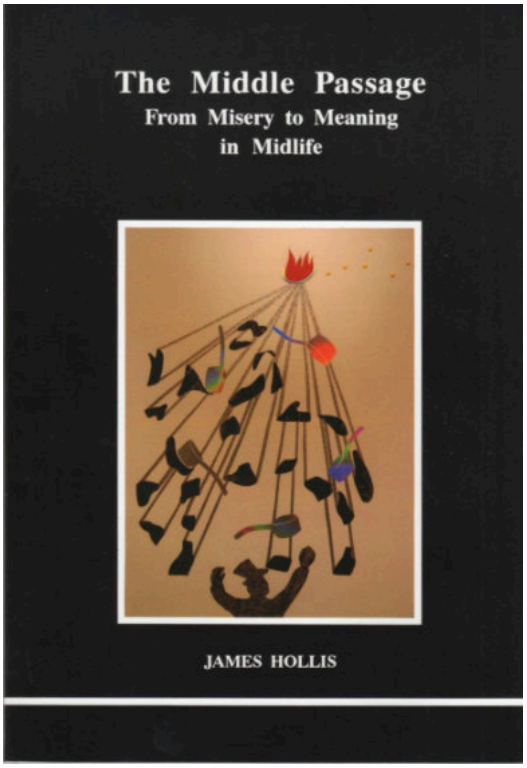
Taika on siinä, kun Bergman taitavasti luo jäykkyyden ja kylmyyden keskelle illuusion inhimillisyydestä, mutta rikkoo sen kuin lupauksen, heti kuvaamalla julmasti ihmisen koristelemattoman kokonaiskuvan kuin painajaisen, missä hyvä ja paha, tunteet ja tunteettomuus, vuorottelevat jokapäiväisinä aseina taistelusta paikasta auringosta ja erityisesti perhe-elämässä.

Harald Olausen

Suuntaviivoja elämän keskipäivän sokkeloihin

James Hollis: *The Middle Passage : From Misery to Meaning in Midlife*. Inner City Books, 1993. 127 s.

Elämänsä keskipäivässä itse kukin saattaa eksyä synkkään metsään. Erilaisille keski-iän sekoiluille on monia nimiä. Jungilaisittain kyse on erinomaisesta tilaisuudesta tarkastella omaa elämäänsä. *"Mitä muuta olen kuin historiani ja tähän mennessä esittämäni roolit?"*, kysyy jungilainen psykoanalyytikko **James Hollis**. Hänen mukaansa elämän alkuvaihe eletään usein kuin koeajalla, epärealististen odotusten ajamana, ja keski-ikä antaa mahdollisuuden toiselle aikuisuudelle ja tilaisuuden todelliselle persoonallemme tulla esiin.

Hollis on nähnyt tämän ilmiön työssään toistuvan uudestaan ja uudestaan – hänen asiakkaistaan valtaosa käsittelee juuri tätä elämänvaihetta. Kirjassaan hän käsittelee seuraavia kysymyksiä: Mistä alkuperäinen minäkäsityksemme syntyi? Mitkä muutokset tuovat elämän keskivaiheen? Kuinka määrittelemme itsemme uudestaan? Miten sovitamme jungilaisen individuaation käsitteen yhteen sitoumuksiimme muita ihmisiä kohtaan? Millaiset asenteiden ja käyttäytymisen muutokset tukevat individuaatiota ja ohjaavat meidät kärsimyksestä merkitykseen?

> *The experience of the Middle Passage is not unlike awakening to find htat one is alone on a pitching ship, with no port in sight. One can only go back to sleep, jump ship or grab the wheel and sail on.*

Oikea vastaus on tietysti tarttua ruoriin ja ottaa vastuu siitä, minne ollaan menossa, vaikka se tuntuisi pelottavalta, yksinäiseltä tai epäreilulta. Jos emme tartu ruoriin, jäämme jumiin ensimmäiseen aikuisuuteemme. Se taas voi johtaa jatkuvaan suhteesta tai työpaikasta toiseen hyppimiseen, päihdeongelmiin, itsetuhoisuuteen, pettämiseen ja muihin vaikeuksiin. Tunne itsesi, luki jo Apollonin temppelissä Delfoissa. Hollis kannustaa lukijaa löytämään intohimonsa ja elämään sen mukaan; se johtaa individuaatioon ja kokonaisuuteen. Ei itsekkyyteen: varma merkki siitä, ettei ole tätä tietä kulkenut, on jumiutuminen ensimmäisen aikuisuuden egonrakenteluun. Elämän nivelkohdassa on aika hylätä ensimmäisen puoliskon egokeskeisyys ja avautua suuremmalle ihmeelle.

Mikään yksinkertainen self help -kirja *The Middle Passage* ei ole; Hollis ei anna yksinkertaisia toimintaohjeita, joita seuraamalla luvassa on mielenrauhaa ja tyydytystä. Jungilaisessa syvyyspsykologiassa on kuitenkin oma viehätyksensä ja syvällisyytensä; *The Middle Passage* tarjoaa paljon pohdiskeltavaa elämänsä keskipäivässä kulkijoille.

James Hollis on kirjoittanut useita kirjoja jungilaisesta psykoanalyysistä. *The Middle Passage* on hänen esikoisteoksensa. **Ritva Hellsten** on suomentanut Hollisin kirjoista kaksi, mutta loput ovat vielä suomentamatta. Suomennoksille olisi paikkansa, sillä Hollisin englanti on koukeroista eikä aivan helposti aukeavaa. Toisaalta *The Middle Passage* on armollisen tiivis kirja, joten vaikka lukeminen työlästä olisikin se ei ole mikään loputon työmaa – ja tälle toki kannattaa muutenkin antaa aikaa. Keski-ikä on vaikeaa aikaa, *The Middle Passagen* kaltaisiin oivallisiin oppaisiin kannattaa kyllä tarttua.

Mikko Saari

Nigerian rakkaushuijareiden kiehtova maailma

Carlos Barragán: *The Yahoo Boys : Real Life with the Love Scammers of Lagos*. Weidenfeld & Nicolson, 2026. 304 s.

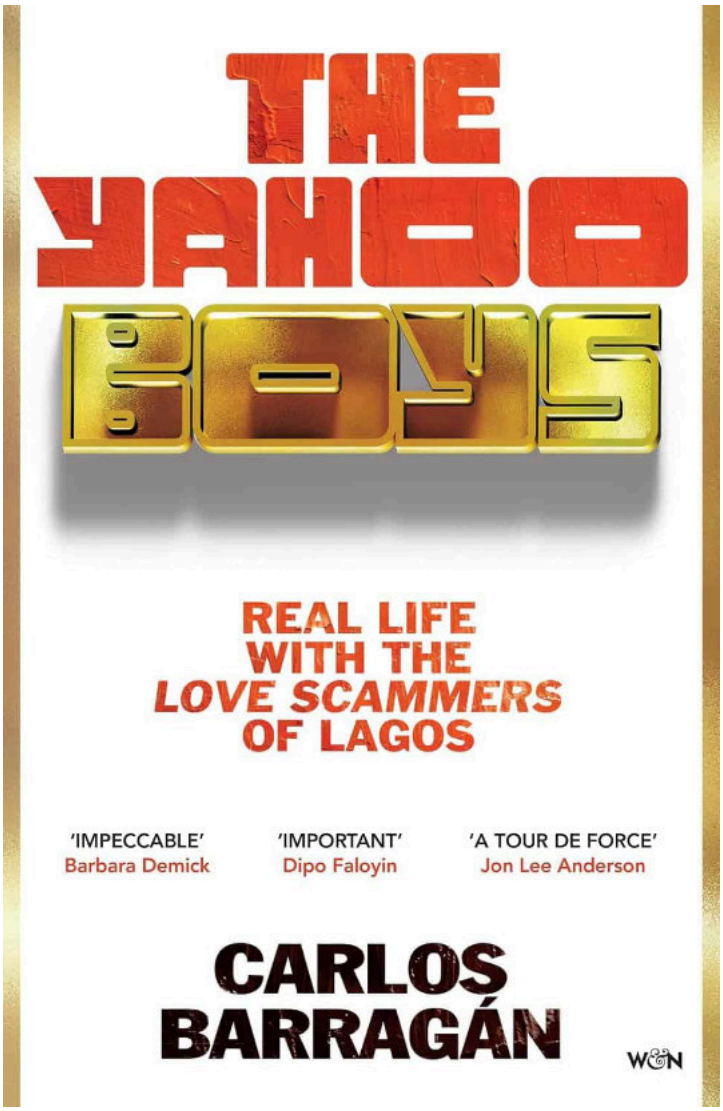
Journalisti **Carlos Barragánin** kulmakarvat alkoivat nousta siinä vaiheessa kun hänen äitinsä alkoi kertoa tarinoita suhteestaan Brianiin, Syyriassa työskentelevään ”amerikkalaiseen sotilaaseen”, joka on lähettämässä tälle terroristeilta löytämiään kultaharkkoja säilytykseen. Onneksi äidin vakuuttaminen siitä, että kyseessä on huijaus onnistui suhteellisen vaivattomasti, sillä sähköpostien alkuperän pystyi jäljittämään Nigeriaan. Tapaus alkoi kuitenkin vaivata Barragánia. Kuka oli oikein huijauksen takana? Miksi ihmiset ylipäätään lankeavat niin helposti romanssihuijauksiin?

Barragán matkustaa Nigerian Lagosiin jäljittämään ”Briania”, mutta heti kirjan alusta on selvää, että häntä ei koskaan löydy. Sen sijaan Barragán tapaa kosolti muita rakkaushuijareita, eikä hän tyydy vain kertaluontoisesti haastattelemaan heitä vaan kuukausien sosialisoitumisen jälkeen käsissä on poikkeuksellisen intiimi kertomus paitsi huijareista myös ihmisistä, jotka joutuvat heidän uhrikseen.

Rakkaushuijauksia tehtaillaan erityisesti Kaakkois-Aasiassa ja Länsi-Afrikassa, varsinkin Nigeriassa. Huijausten tekotavat eroavat näissä paikoissa kuitenkin suuresti. Kaakkois-Aasiassa huijaukset ovat järjestäytyneen rikollisuuden käsissä, ja itse viestejä kirjoittavat tyypillisesti organisaatioiden kaappaamat ihmiset, käytännössä siis modernit orjat (Helsingin Sanomien artikkeli *Varkaiden paratiisi* avaa tätä aihetta hienosti). Nigeriassa suurin osa huijareista on sen sijaan nuoria työttömiä miehiä, jotka toimivat itsenäisesti. Heidät tunnetaan yleisesti nimellä ”Yahoo-pojat”, koska aikoinaan heillä oli tapana kommunikoida juuri Yahoo-sähköpostiosoitteiden kautta.

Kirjassa nousee esille erityisesti neljän miehen tarinat: **Biggy**, **Chibuike**, **Azeez** ja **Richie**. Kaikki heistä huijaavat tarpeen mukaan sekä miehiä että naisia, mutta Barragánin tapaamien Yahoo-poikien keskuudessa miehet tuntuvat olevan naisia suositumpia uhreja. Tästä nousee heti kysymys, eivätkö naiset muka harjoita rakkaushuijauksia? Harjoittavat, mutta he ovat toiminnassaan miehiä varovaisempia ja Barragánin mukaan myös fiksumpia. He eivät pidä melua itsestään, eivätkä suostuneet hänen haastateltavikseen erästä lyhyttä kohtaamista lukuun ottamatta. Yahoo-pojissa onkin kyse melkoisen kiinnostavasta ilmiöstä, koska sitä voi oikeastaan pitää eräänlaisena maskuliinisena alakulttuurina.

Kun Yahoo-poika onnistuu lyömään rahoiksi, hän ei peittele menestystään. Asiaan kuuluu rahan tuhlaaminen ystäviin, kalliisiin vaatteisiin, hyvään ruokaan, hotelleihin ja huumeisiin. On tärkeää näyttää vertaisilleen, että on löytänyt menestystä, vaikka se

tarkoittaisi sitä, että rahat valuvat nopeasti tyhjiin. Paikalliset hiphop-muusikot vieläpä glorifioivat musiikissaan Yahoo-poikien elämäntyyliä, joka saa ”uravalinnan” tuntumaan nuoremmille sukupolville hohdokkaalta. Ilmiö on siten nigerialaisessa yhteiskunnassa hyvin näkyvä, ja siitä myös puhutaan ja sitä paheksutaan paljon.

Yahoo-huijausten yleisyys liittyy kuitenkin ennen kaikkea Nigerian korkeaan nuorisotyöttömyyteen ja maan ongelmiin inflaation kanssa. Kun paikallisen valuutan ostovoima sulaa käsiin, ulkomaisen valuutan arvo moninkertaistuu paikallisessa taloudessa.

Kirja on hieman yllättävä siinä, miten tasapuolisesti Barragán onnistuu katsomaan tilannetta kaikkien osapuolten näkökulmasta, vaikka tiukkaa se on varmasti välillä tehnyt. Erityisen kiinnostavan näkökulman rakkaushuijarin mielentilaan tarjoaa rakkaushuijarina menestystä niittänyt Chibuke, joka jatkuvasti kohtaa omassa elämässään samoja ongelmia kuin uhrinsa.

Poika yrittää rahoillaan ostaa ystäviä ja rakkautta, ja huonostihan siinä käy; Chibuken ”elämän rakkaus” lähtee kävelemään tämän rahojen kanssa. Hänen tarinansa huipentuma on perverssi. Chibuke on vuosikausia pitänyt yllä ”suhdetta” erääseen irlantilaisnaiseen, mikä on taloudellisesti ja henkisesti kertakaikkiaan tuhonnut naisen koko elämän. Lopulta jopa Barragán tivaa ”miksi ihmeessä et vain jätä naista rauhaan, eikö hän ole jo kärsinyt tarpeeksi”?

Chibuken äimistynyt vastaus on paljastava: ei hänellä ole elämässään ketään muuta, naisesta oli tullut hänelle ainoa ”todellinen” ihmissuhde. Rakkaushuijausten dynamiikka tekee täyden ympyrän, kun hyväksikäyttäjä on tullut henkisesti yhtä riippuvaiseksi uhristaan kuin tämä tästä. Mutta mistä rakkaushuijausten riippuvuussuhteet kumpuavat? Miten on mahdollista, että uhri antaa tuhota elämänsä, vaikka kaikki varoitusmerkit olisivat nähtävissä?

Barragánin kirja osoittaa, että kyse ei välttämättä ole uhrin tyhmyydestä tai naiiviudesta. Huijari ei oikeastaan myy uhrilleen valheellista tarinaa, hän myy nähdyksi tulemisen tunnetta. Länsimaissa miljoonat, erityisesti vanhemmat ihmiset elävät sosiaalisessa tyhjiössä, jossa kukaan ei välttämättä kysy kuulumisia tai osoita minkäänlaista kiinnostusta. Yahoo-pojat taas viestittelevät uupumatta aamusta iltaan, peilaavat uhrin toiveita ja luovat illuusion syvästä yhteydestä. Tässä mielessä rahan lähettäminen on uhrille keino pitää ainoa merkityksellinen ihmissuhde hengissä. Tästä syystä suhde voi jatkua vaikka uhri tiedostaisikin, että kyseessä on huijaus.

Kirjassa nousee esille erityisesti yhden uhrin näkökulma. Barragánin matka Yhdysvaltoihin selvittämään Richien uhrin Trishan kohtaloa on ehdottomasti kirjan yllättävin käänne. Richien tietojen mukaan piinattu nainen lopulta kuoli joko itsemurhan seurauksena tai aviomiehensä tappamana. Mitä Trishalle oikeasti tapahtui jääköön tässä paljastamatta, mutta aikamoisia yllätyksiä on luvassa.

The Yahoo Boys : Real Life with the Love Scammers of Lagos menee heittämällä vuoden kirjat -listalleni. Aihe on todella kiinnostava, ja Barragán myös löytää aiheesta runsaasti yllättäviä näkökulmia. Miten rakkaushuijausten käy nyt, kun tekoäly on alkanut kehittyä niille varteenotettavaksi kilpailijaksi? Häviääkö huijausmuoto lopulta historiaan, vai saako se vain uusia, ja entistä julmempia muotoja? Teknologia muuttuu, mutta ihmisten epätoivo ja tarve tulla nähdyksi tuskin katoavat mihinkään.

Titta Lindström

Pitkän linjan diplomaatti muistelee uraansa

Petri Tuomi-Nikula: *Erilaista diplomatiaa*. Teos, 2024. 510 s.

Pari viikkoa ennen Saksaan lähtöä sain kutsun Ahti Karjalaisen virkahuoneeseen helmikuussa 1975. Ulkoministeri halusi jutella ja tutustua. Lehtikuvien silloin 53-vuotiasta yrmy-Ahdista ei ollut tietoakaan. Hän kyseli kiinnostuneena taustani ja antoi neuvoja: suomettumista pitäisi torjua ja ETYK-kokousta edistää. Saksa oli meille tärkeä mutta hankala maa. Tervetuloa taloon! Karjalainen teki ystävällisen ja lämpimän, pehmeänkin vaikutelman. Silmät suorastaan tuikkivat.

Pitkän uran ulkoministeriössä tehnyt entinen suurlähettiläs ja ties mitä muuta montaa virkaa hoitanut **Petri Tuomi-Nikula** on kirjoittanut muistelmansa. *Erilaista diplomatiaa* on hieman puuduttavaa luettavaa, mutta tässä tapauksessa myös opettavaista siitä tosiasiasta, kuinka omahyväisiä ja itseriittoisia sekä pikkusieluisia voivatkaan olla korkeat diplomaatit, kun sille tuulelle heitä ajetaan milloin minkäkin agendan nimissä juonittelemaan isojen poikien toimesta toisiaan vastaan.

Kirjasta paistaa läpi ikävästi suomalaisten harrastama kiusaamiskulttuuri, joka sinetöitiin epäoikeudenmukaisella ja luokkayhteiskuntaa ylläpitäneellä oppikoulusysteemillä, missä herrojen lapset varmuuden vuoksi erotettiin työläisten kakaroista, joille ainoa tie oli ammattikoulu oppikoululaisten päästessä pienellä yrittämisellä Helsingin yliopiston kautta herroiksi ympäri maailmaa erilaisiin vähätöisiin, mutta hyväpalkkaisiin virkamieshommiin aina pomoksi saakka.

Tuomi-Nikula kertoo, miten osattiin sitä ennenkin ulkoministeriössä kiusata. Sitä tekivät kaikki, myös hän itse. Ennen vanhaan 1950-luvulla se oli vain piilossa kabinettien raskaiden samettiverhojen ja sikarinsavun takana suurelta yleisöltä tavoittamattomissa.

Tuomi-Nikula pudottelee nimiä ja ylpeilee kaiken maailman kuuluisuuksien tuntemisessa, vaikka aika on sittemmin osoittanut monet heistä vähintäänkin kyseenalaisiksi juopoiksi, epävakaiksi persoonallisuuksiksi, takkia vinhaa vahtia tuulen mukana kääntäviksi opportunisteiksi ja halveksittaviksi tuuliviireiksi.

Hyvää kirjassa on enemmän kuin huonoa. Vaikka Tuomi-Nikula on oman aikansa lapsena sokea näkemään metsää puilta, kirja kannattaa ehdottomasti lukea. Kirjaa voi selailla ja lukea sieltä täältä, ja aina se on yhtä koukuttavaa luettavaa ja asettaa lukijansa kuin aitiopaikalle Tuomi-Nikulan pään sisälle seuraamaan jännittäviä ja salaisina pidettyjä tapahtumia ihan kuin olisi itse paikan päällä mukana todistamassa näitä kieroja juonitteluja todeksi. Kieli on eloisaa, kuvatut hahmot kurittomia, joskus jopa ilkikurisia ja tahattoman koomisia.

Kirjan keskiössä on nuori toimittajataustainen diplomaatti uransa alkuaikoina sekä Suomen uuden ulkopolitiikan rakentajien kova työsarka yrittää saada **Kekkoselle** tunnustusta lännessä ja viedä ETYK:iä eteenpäin olematta liikaa ”kastumatta” molempien Saksojen tunnustamisessa, ja yrittää (huonolla menestyksellä) ylipuhua muita Pohjoismaita Kekkosen Ydinaseeton Pohjola -hankkeen taakse.

Tuomi-Nikula kertoo kirjassaan eräässä kohtaa, kuin jännitysnäytelmästä suoraan, miten Bonnista oli tullut kirje, joka oli **Karjalaisen** todellinen syy tavata hänet. Kahdentoista suurlähetystön työntekijän – kuulostaako tutulta – valituksessa kerrottiin henkilöstöjohtajan epäasiallisesta käytöksestä: *”Ilmapiiri oli tulehtunut ja asia menossa lehtiin sävyssä, joka ei luvannut UM:lle hyvää. Karjalaisen mukaan kärhämästä ei pidä välittää, vaan keskittyä työhön, jota siellä kyllä riittäisi.”*

Tuomi-Nikula muistelee, miten Hesari revitti asiasta silloin ison jutun otsikolla ”Ulkoministeriössä kuohuu” samana päivä, kun hän aloitti työt Saksassa: ”Bonnin jupakka”-nimen saaneen tapahtuman julkisuus ylitti siihen asti UM:ssä koetun Tuomi-Nikulan mukaan: *”Lehdistö laidasta laitaan käytti sitä todisteena ulkoasianhallinnon elitismistä ja jälkeen-*

jääneisyydestä”. Siitä kasvoi koko ulkoasiainhallinnon toimintakulttuuri ravistellut ja lopulta sitä uudistanut kriisi.

Tuomi-Nikulalle Bonnin jupakka oli hyvä koulu oppia UM:n tavoille. Bonniin lähetettiin selvitystyöryhmä. Monikohan selvittäjistä oli selvinpäin edes aamiaisella? Se ei selviä muistelmista. Ehkä siksi hän sivuuttaa koko kysymyksen, vaikka se olisi ollut oleellinen ja kertoisi sen ajan karun todellisuuden. Jokaista työntekijää pyydettiin kertomaan, kuka oli sanonut kenelle ja mitä, ja kuka katsonut ketäkin sillä tavalla ”ilkeästi”. Tuomi-Nikulaakin kuulusteltiin, mutta hän ei kerro miksi.

Lähin esimieheni Kaj Virtarinne oli yksi kapinan kantavista voimista. Hänen ja lähettiläs Björn-Olof Alholmin välit olivat hyytävät ja asemani tahtojen välissä hankala. Mitään moitteita enempää johtanutta ei Bonnin työyhteisössä ollut tapahtunut. Työryhmän lainoppineena sihteerinä toimineen Pekka Harttilan hyväntuulisen toteamuksen mukaan kahinan varsinainen syy oli se, että samaan taloon nyt vaan oli sattunut joukko aivan omalaatuisia tyyppejä.

UM:ssä saa tehdä mitä haluaa ja mellastaa mielensä mukaan, jos kuuluu siihen harvojen ja valittujen kiusaajien armoitettuun joukkoon, jonka takana on viime kädessä presidentti, sillä UM:n virkamiehet ovat kuin seurakunnan pappeja, jotka olivat hiippakuntansa piispan alaisia ja apulaisia, joita myös korkea esipaimen suojeli tarpeen tullen kurittamalla. Puolueilla oli ministeriössä oma virkamiesklikkinsä, joka kaivettiin aina naftaliinista, kun puoluetoverista tuli ministeri.

UM:n historioitsija professori **Timo Soikkasen** mukaan Bonnin jupakassa oli kysymys sekä sukupolvikapinasta että demareiden yrityksestä horjuttaa keskustapuolueen valta-asemaa ulkoministeriössä ja halusta myös modernisoida UM:n hallintoa: *”Kun talon johdon kimppuun ei UKK:n pelossa uskallettu käydä, oli vanhan polven suurlähettiläiden röykytys tapa osoittaa, miten mätä meininki UM:ssä vallitsi. Kaikki tapahtui vähintäänkin pääministeri Kalevi Sorsan tieten.”*

Ulkoministeriö on aina ollut suljettu sisäpiirin heraklubi, johon kulloinenkin istuva presidentti on vaikuttanut suoraan. 1960-luvulla nuoret demarit alkoivat hätyytellä Kekkosen lähipiiristään ulkoministeriöön nostamia virkamiehiä. **Tarja Halonen** nimitti niin monta muodollisesti pätevää demarinaista suurlähettiläälksi kuin oli tarjolla, ja heitähän riitti toveripiirissä harmiksi asti ihan liikaakin.

Kirjaa kannattaa verrata Suomen ensimmäisen avoimen homodiplomaatin, suurlähettiläs **Jussi Mäkisen** aikoinaan huomiota herättäneeseen kirjaan *Keskustelen Kekkosen kanssa* (Kirjayhtymä, 1974). Kirja on lukukokemus siksi, että se tosiaankin kes-

kittyy Mäkisen ja Kekkosen välisiin keskusteluihin, kuten Mäkisen yliampuvaan ulkopoliittisen liturgiakaavan toistoon, antaen osuvan kuvan sen ajan virkamiehistä, poliitikoista ja maan tapana olleesta epä-älyllisestä pokkuroinnista.

Keskustelen Kekkosen kanssa on kirjoitettu tyylikkäästi ylilyöntejä vältellen, mitä ei muuten suinkaan ollut Outokummun perustajan vuorineuvos **Eero Mäkisen** lahjakkaan Jussi-pojan lyhyt elämä, joka päättyi rajun juopottelun jälkeen hieman alle 50-vuotiaana. Se, mikä kirjassa hieman hämmentää ja on samalla kiinnostavaa luettavaa, on Kekkosen omistautuminen lähes sataprosenttisesti ulkopolitiikalle ja Neuvostoliitolle.

Jos Mäkinen olisi saanut elää parikymmentä vuotta pidempään, hän olisi 1990-luvulla voinut kirjoittaa sensaatiomaiset muistelmansa, joissa terävän asian seassa olisi ollut jymypaljastuksia, raadollista kaunaisuutta sekä herkullisia kuvauksia siitä, miten korkeassa asemassa sekä suojeluksessa oleva turhautunut homodiplomaatti tuhoaa lopulta uransa ja itsensä. Mäkinen olisi silloin voinut yltää Tuomi-Nikulan kirjan tasolle avoimessa älyllisyydessä. Kirja olisi ollut ilman muuta tuon ajan suurimpia paljastuskirjoja ja aiheuttanut vipinää maan johdossa.

Kirjoja kannattaa verrata siksi, että Mäkisen kirjassa diplomaatit ovat yllättävän samanlaisia kuin myöhemmin taloon tulleen Tuomi-Nikulan kuvaamina. He ovat tärkeyshenkilöinä yhteiskunnan kermaa ja toimivat usein omapäisesti, pitäen lähintä työkaveriaan pahimpana vihollisenaan. Tällaiset muistelmakirjat ovat tärkeitä ”arvokkaiden” juorujensa takia. On hyvä päästä kurkistamaan kulissien taakse ja rakentaa eri lähteistä kokonaiskuvaa noista ajoista ja ihmisistä.

Petri Tuomi-Nikula kuuluu Tuomi-Nikuloiden poliittisjournalistiseen sukuun, ja on paljon nähnyt sekä kokenut tyypillinen suomalainen korkean tason virkamies. Näitä mahtuu 13 tusinaan ja niin tulee aina olemaan. He lukevat samat Hesarin suosittelemat kirjat, käyvät samoissa näyttelyissä, seurustelevat keskenään, opiskelevat samoja asioita ja ovat kaikista asioista melkein samaa mieltä. He kuuluvat siihen sotien jälkeiseen suurten ikäluokkien polveen, joka uskalsi nähdä, väsyi ja kuoli.

Politiikka puhututtaa kirjassa kovasti, vaikka sen ohessa vitsit ovat vanhoja ja kuluneita ja vaikka kirjassa käsitellyt aiheet ovatkin kuin Hesari ja Iltasanomat olisi yhdistäneet voimansa, on Tuomi-Nikulalla sana hallussaan ja analyysinteko vielä hyppysissään. Diplomaatin tulee olla juuri kuin hän; pinnallinen, lipevä, kaikkiin suuntiin (paitsi itään) pyllistävä, hävinneitä haukkuva ja omia kehuva, ja omaa sekä Suomen virallista sanomaa korostava sekä merkitystä liioitteleva maksettu marakatti.

Kahdeksannessa luvussa hän avaa tallinovet ja päästää sisällään laukkaavan hevosen karkuun kuvatessaan Suomen ulkopolitiikan huippuvuotta 1975, johon kätkeytyi kova valtataistelu kepun ja demareiden välillä kulisseissa. Se oli vanhan Kekkosen viimeisiä voimannäyttöjä. Tuomi-Nikula oli juuri aloittanut työt UM:ssä lehdistöattasean apulaisena ja katseli maailmaa vielä ruusunpunaisten silmälasien läpi, vaikka muisteloissa on jo hieman sapekkuutta, sormella osoittelua ja selvää salavihaisuutta.

> *Kun mustien autojen letkat kaartuivat Mannerheimintieltä alas Finlandia-talon pääovelle, olin varma, että kuulin korvissani Johann Sebastian Bachin Brandenburgilaisista konsertoista, tarkalleen ottaen numero kakkosen säveliä. Sellaista latautunut tunnelma saa musiikista innostuneen päässä aikaan.*

Harald Olausen

Kummallisuuksia kohti liukuvia kulttuuriesseitä

Jaakko Yli-Juonikas: *Vaurioituneiden aivojen painajaiset*. Siltala, 2026. 223 s.

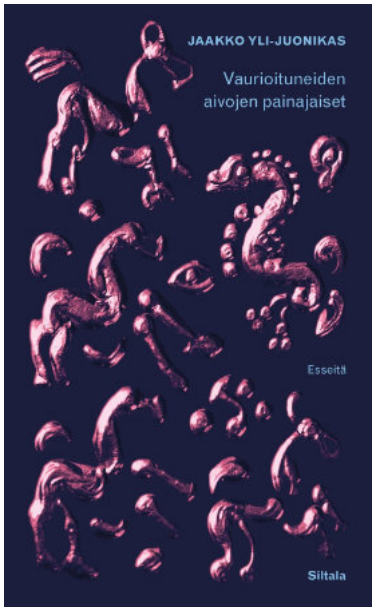
Jaakko Yli-Juonikas on kaunokirjallisuuden parissa kulkenut omia kummallisia latujaan jo pitkään; jaksoin jonkun aikaa seurata, mutta putosin sitten kyydistä, kun meno kävi tarpeettoman kummalliseksi. Esseekokoelma herätti kuitenkin mielenkiinnon: olisikohan tässä jotain kiinnostavaa ja tutustumisen arvoista?

Vaurioituneiden aivojen painajaiset on omalaatuinen tapaus sekin ja jättää verrattain sekavaan olotilaan. Usein hyvät esseekokoelmat onnistuvat herättämään innostusta ja ruokkimaan uteliaisuutta, mutta miksei hyvä hämmentyminenkin olisi kelpo lopputulos.

Kuuden esseen mittaisessa kokoelmassa yleisvire tuntuu olevan muutos kohti sekavuutta ja kummallisuutta. Ensimmäinen essee kertoo musiikkielämyksistä puhumisen vaikeudesta: *"Musiikin kuvailijalle kielitietoisuus tarkoittaa ennen muuta kielen rajoista tietoiseksi tulemista. Pää kolahtaa rajapuomiin samalla hetkellä, kun yritän sanoa esimerkiksi Stravinskin Kevätuhrista jotain järkevää tai järjetöntä."*

Tässä esseessä Yli-Juonikas käsittelee myös kysymystä, joka on vaivannut minuakin jo yli 25 vuoden ajan: mitä ihmettä **Kirka** tarkoitti sanoessaan *"eiköhän panna rämäkkäästi sventterillä potaisseen"* Mestarit Areenalla -keikalla spiikatessaan *Born To Be Wildiä* sisään. Lopullista vastausta Yli-Juonikkaallakaan ei ole antaa tähän syvälliseen kysymykseen, mutta analyysi oli totta vie mielenkiintoista.

Yli-Juonikas vierailee myös kesäteatterissa Iittalassa katsomassa **Seppo Holttisen** kohua herättänyttä näytelmää *Boomereita Woke-kulttuurin puristuksessa*. Merkittävä käsityö- ja taidekulttuurin muoto eli lankataulut saavat myös oman esseensä. Näissä teksteihin alkaa jo ilmestyä sellaista sakeutta, joka tekee vähän vaikeaksi sanoa, onko Yli-Juonikas tosissaan vai onko koko teksti silkkaa satiiria. **Erkki Kurenniemeä** ja pakonomaista keräilyä ja hamstraamista käsittelevä teksti liukuu kohti tekoälyä ja ihmismielen taltioimista tulevan varalle.

Kokoelman nimiteksti käsittelee italialaista gialloelokuvaa eli kauhua ja erotiikkaa kerronnassaan hyödyntäviä italialaisia jännärielokuvia, joiden kulta-aika oli 1970-luvulla. *"Näin syntyi kiusaus kirjoittaa gialloista käyttämällä vaurioituneiden aivojen kielirajoitetta"*, toteaa Yli-Juonikas esseensä aluksi ja voi pojat, miten luvassa onkin raskasta tavaraa, kun Yli-Juonikas kiemurtelee valitsemiensa rajoitteiden sisällä ja tuottaa vaikealukuista ja suoraan sanottuna huonoa tekstiä näistä elokuvista. Essee on vieläpä hyvin pitkä.

Lopuksi tarjoillaan vielä *Parhaat tyhmien kirjoittamat kirjat!?* -teksti, jonka koko pointti typerine virheineen karkaa jonnekin sen verran kauas, ettei minua enää kiinnosta mennä perässä.

Vaurioituneiden aivojen painajaiset on aika napakan mittainen kokonaisuus, jossa on kuitenkin laadullista heittelyä sen verran paljon, että se ei tosiaankaan tunnu täysosumalta. Yli-Juonikkaan muun kirjallisen tuotannon ystäville sitä sentään rohkenee suositella, ja muillekin annan varovaisen suosituksen: kokoelman alkupuoli liikkuu lopulta sen verran mielenkiintoisissa sfääreissä, että lukeminen kannattaa. Giallo-esseestä eteenpäin sitten omalla vastuulla.

Mikko Saari

Teologinen näkökulma jatkosotaan

Jouni Tilli: *Suomen pyhä sota : Papit jatkosodan julistajina*. Atena, 2014. 317 s.

Kenttäpiispa **Johannes Björklund** (1888–1962) kuvaa teoksessaan *Suomalaisten ristiretki*, miten Suomen puolustusvoimat olivat isänmaan ja uskonnon asialla. *”Meiltä riistetty isien hien ja veren pyhittämä maa on niiden toimesta nyt saatu takaisin ja Jumalan palvelemisen vapaus sille jälleen palautettu. Isänmaallisesti ja uskonnollisesti on rajojemme siirtäminen niiden luonnolliselle paikalleen oikein ja välttämätöntä.”*

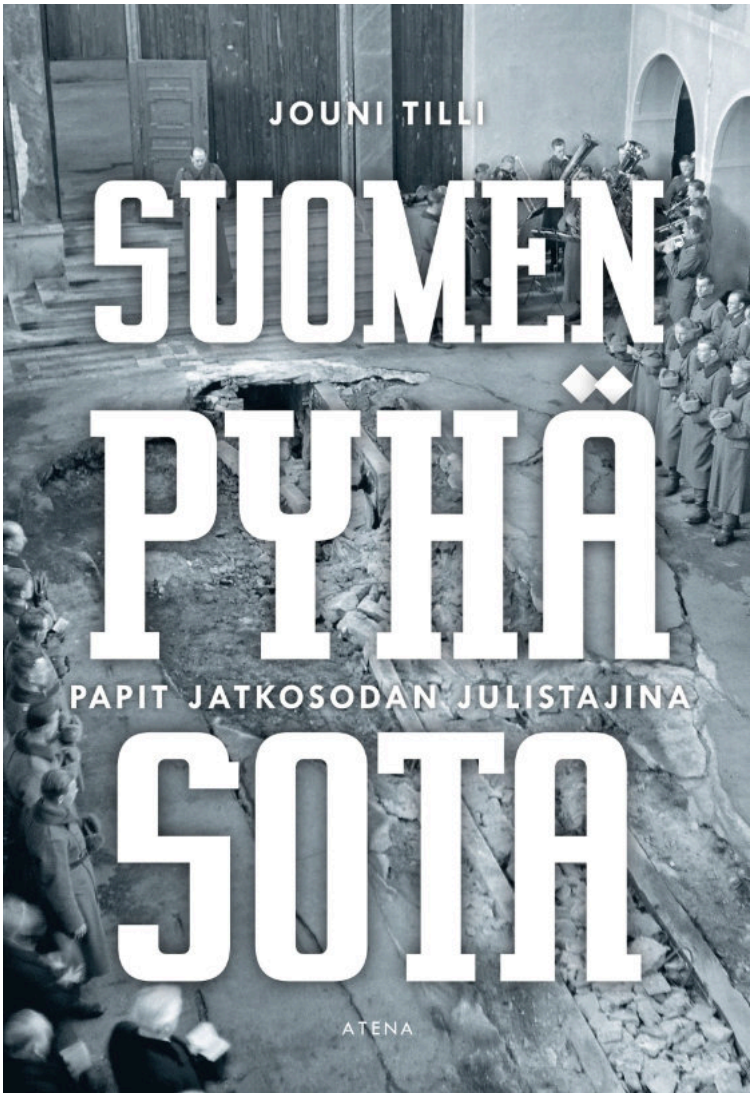
Papeista ei ole aina pidetty maassa, jossa hengellisen ja maallisen vallan välinen side on ollut poikkeuksellisen tiivistä jopa protestanttiseksi maaksi. Suomen historiassa pelko ja inho pappeja kohtaan kulminoituu kolmessa kansakuntaa koetelleessa kriisissä: nälkävuosissa 1860-luvulla, jolloin lihavat papit kiittelivät kirkoissa nälkään kuolevia siitä, etteivät he vaatineet viljaa rikkailta maanomistajilta, vuoden 1918 tapahtumien jälkeisessä valkoisessa Suomessa, jonka hirveydet papit siunasivat sekä jatkosodassa, josta papit puhuivat ristiretkenä.

Aikaisemmin pappeja on tutkittu propagandisteina. **Jouni Tillin** kirjassa mennään pintaa syvemmälle itse sanomaan. Tämä on hyvin kirjoitettu tietokirja, josta monen muun kannattaisi ottaa oppia jo siksi, että siinä lähdetään liikkeelle itse ongelmasta ilman turhia historiallisia löpinöitä, eikä väännetä rautalangasta mallia kertomalla sotien syttymisistä tai niiden seurauksista sivukaupalla. Tilli tarttuu suoraan härkää sarvista ja menee heti ensisivulta itse asiaan, joka on vieläkin osin vaiettu tabu.

Tillin tutkimuskohteena kirjassa on kristillinen retoriikka jatkosodassa ja miten saarna ja puhe toimivat sotapappien ja kirkon vallan välineinä poikkeusajan olosuhteissa. Kirjassa kerrotaan jatkosodan alla luterilaisten sotilaspastorien joutuneen pohtimaan tarkasti kantojaan sotaan. Viides käsky kielsi tappamisen, mutta voiko sota olla oikeutettu? Talvisodassa oli ollut kyse oikeutetusta puolustautumisesta, jatkosodassa Suomi hyökkäsi. Perustellakseen sodankäynnin papit alkoivat puhua pyhästä sodasta, ristiretkestä Itä-Karjalaan.

1940-luvun Suomessa uskonnollinen retoriikka oli useimmille tuttua, pappeja pidettiin arvossa ja heidän sanaansa kuunneltiin. Pappien puheissa sodan tarkoitus oli myös vastustaa antikristusta, bolševismia – sota oli hyvän ja pahan taistelua. Kun sodan suunta kääntyi, saarnatkin muuttuivat: tappiot johtuivat synnistä ja aluemenetykset olivat Jumalan rangaistus.

Kirjansa aluksi Tilli lainaa tunnetun papin, **Voitto Viron** (1914–1999), sotapäiväkirjoihinsa vuonna 1941 kirjoittamaa sielullista tuskaa sotimiseen. Tilli kirjoittaa, että tarttuminen aseisiin ei ollut puolustautumistakaan varten itsestään selvästi hyväksyttävää ja kysyy, mitä Jeesus tekisi. *”Tuo kysymys oli ainoa tapa ratkaista kristillisen etiikan ongelmia, koska kristittynä oleminen on nimenomaan Kristuksen seuraa-*

mista, kulkemista hengellisesti ja käytännöllisesti hänen askelissaan." Vaatimus oli kova eikä onnistunut sotien aikaan, eikä oikein vieläkään.

Eikä epäily sopinut papille. Keskusteltuaan tunnetun IKL:läisen kansanedustajan, sotilaspastori **Elias Simojoen** (sitä kuuluisaa Simojoen pappissukua, josta tuli kasapäin konservatiivisia pappeja ja piispoja ja yksi arkkipiispakin) kanssa, Viro palautettiin varuskuntaan Niinisaloon. Viro kirjoitti sotapäiväkirjaansa rehellisesti tarkan huomion: *"Ei sellaista pappia hevin voinut lähettää rintamalle sotilaspapiksi, joka ei ollut selvillä siitä, onko kristityllä lupa puolustaa isänmaataan."*

Viro kuitenkin lähti mukaan, ihan kuten monet muutkin epäilevät papit ja ilmeisesti samasta syystä. He kokivat sen velvollisuudekseen ja olisivat kokeneet lähes rintamakarkuruudeksi koetusta kieltäytymisestä koko ikänsä häpeää, vaikka omatunto olisikin velvoittanut kieltäytymään aseista. Kesäkuun 25. päivä Saksan aloitettua hyökkäyksensä Neuvostoliittoon Viro kirjoitti päiväkirjaansa:

> *Voi olla vaikea tehtävä vakuuttaa miehiä tämän sodan oikeutuksesta – jos sota tulee. Miksi niin? Koska meidät pitäisi itse ensiksi vakuuttaa siitä. Tiedämme, että maallemme näyttää olevan eduksi nykyinen käänne, mutta onko se oikein, sitä ei ole yhtä helppo sanoa. Mitä Jeesus tekisi nyt? Kristityn pitää toimia lainkaan välittämättä seurauksista ja siitä, tekevätkö muut samoin.*

Kristillinen valtio oli asettanut riman korkealle. Ihanteellisuus oli *Ateenalaisten marssin* tavoin kuolettavaa. Tilli kuvailee, millainen oli jatkosodan vaatima ihanteellinen suomalainen, uusi sotilas: *"Käytännössä ristiretkeläisenä oleminen tarkoitti, että isänmaan asian eteen ponnistelu, Suomen armeijan asepalvelus sekä kristityn hengellinen kamppailu yhdistyivät tavalla, jossa niitä oli erittäin hankala erottaa toisistaan. Suomalaisen sotilaan tuli suhtautua rooliinsa Suomen armeijassa samalla hartaudella ja velvollisuudella kuin kristitty suhtautuu Kristuksen seuraamiseen."*

Suomi siis tappoi venäläisiä kristinuskon nimeen hyvällä omallatunnolla palkintoa taivaasta odotellen, kuin ristiretkeläiset aikoinaan arabeja. Kristittynä oleminen ymmärrettiin taisteluna, ja sotilaana oleminen oli yhtä kuin Jumalan valtakunnan asian edistäminen. Tillin kirja on herkullista luettavaa ja hyvin kirjoitettu. Mutta se mikä vasta *Suomen pyhä sota* -kirjasta tekee erilaisen ja samalla poikkeuksellisen mielenkiintoisen, on kirjoittajan kyky tulkita kirkollisen ja maallisen retoriikan yhteyksiä ja lähes saumatonta käyttöä jatkosodan propagandassa.

Jumalan sota-asun pukeminen päälle viittaa hengelliseen yhteen hitsautumiseen niin, että suomalaissotilaista tuli Jumalan sotureita ja kirkosta äiti, samalla kun isänä toimi valtio, se 1920-luvulla muodostunut sinivalkoinen militaristinen ja kristillinen valkoinen Suomi, joka oli aikaisemmin kieltänyt yli puolen kansalaisen ihmis- ja järjestäytymisoikeudet samoihin kristillisiin tekopyhiin argumentteihin vedoten.

Jumalalle ei olisi korkeakirkollisten ja äärioikeistolaisten pappien mielestä kelvannutkaan todennäköisesti mikään muu kuin jumalallisiin hyveisiin sonnustautunut armeija. Kaikki papit eivät kuitenkaan olleet pahoja ja tämän propagandan levittäjiä. Tilli antaa tilaa myös sekä epäilylle että eri mieltä olleille tutkimalla toista puolta. Kaikki papit eivät julistaneet Suur-Suomen ylösnousemusta.

Nuori ja itsenäinen Suomi eli tuolloin vielä vanhaan malliin. Kristillisellä moraalilla oli vaikutusta niin ihmisiin kuin ihmistä muokkaaviin ja ohjaaviin instituutioihin. Suomen osallistuminen hyökkäykseen Neuvostoliittoa vastaan yhdessä kansallissosialistisen Saksan kanssa ei ollut helppo pala nieltäväksi ja selitettäväksi julkisesti kristilliseltä pohjalta, koska kristinusko ainakin periaatteessa kieltää tappamisen.

> *Toisaalta esimerkiksi Jeesuksen sanat "Älkää luulko, että minä olen tullut tuomaan rauhaa maan päälle; en ole tullut tuomaan rauhan vaan mie-*

kan" on mahdollista tulkita hyvinkin sotaisasti. Suhtautumisessa virkavaltaan Jeesus toteaa kryptisesti, että keisarille on annettava, mikä keisarille kuuluu ja Jumalalle mikä on Jumalan.

Tillin antama esimerkki kuvaa kristinuskon moraalista venyvyyttä ja Paavalin tulkintoja, jota universalismin nimissä olivat oikopolkuja alkuperäisen Jeesuksen väitettyihin sanomiin. Papit tiesivät tämän samoin kuin sen, että tottelemattomuus esivaltaa vastaan oli kapinointia, sillä kaikki esivalta oli Paavalin sanoin peräisin Jumalalta. Toisaalta Paavali myös itse opetti, että kristityn "täydellistyminen" tapahtui "riisumalla vanhan ihmisen tekoinensa" ja seuraamalla Jeesusta.

Kirjassa käydään jatkuvaa kädenvääntöä aidon ja epäaidon kristillisen sanoman välisestä jännitteestä. Suomalaiset papit valitsivat käytännöllisen, mutta epäkristillisen etiikan Paavaliin luottaen, mutta samalla huonoa omaatuntoa jälkeenpäin potien, kuten filosofian professori **Juha Tenkku**. Hän luopui isiensä uskosta sodan aikana ja rupesi filosofiksi.

Miten kristityn – ja vieläpä papin – sitten tulisi toimia, kun esivalta käskee tappamaan? Voitto Viro ei paininut ongelman kanssa yksin. Hän kirjoitti päiväkirjaansa joulukuussa 1941, että oli merkillepantavaa, miten monet, jotka olivat asiaa ryhtyneet miettimään, olivat pitäneet sotaa epäkristillisenä, myös puolustautumista.

Ei ihme, että Suomi vilahti kansan tuella niin nopeasti Natoon. Ehkä jatkosodan "pragmaattisella paavalilaisuudella" oli siinä jokin pieni merkityksensä jatkosodan pappien tapaan, jotka Tenkun ja Viron tapaan potivat osallisuudestaan lopun ikäänsä moraalista krapulaa ja yrittivät terapoida traumaansa. Siksi Tillin kirja on hyvä lukea uudelleenkin, se kun ei ole menettänyt ajankohtaisuuttaan. Papit ovat olleet taas hiljaa, kun Suomi on liittynyt läntisen sotilasliittoon.

Käsissäsi olevan kirjan aihe on juuri tämä: Miten Suomen luterilainen papisto perusteli ja tulkitsi jatkosotaa saarnoissaan, puheissaan, hautauskirjoituksissaan, lehtiartikkeleissaan sekä muissa teksteissään sodan eri vaiheissa.

Tulos on lisäkysymyksiä herättävää tulkintaa. Jo pelkät lopun lähteet ja viitteet kertovat omaa kieltään kirjoittajan valtaavasta urakasta, jonka hän on suorittanut kunnialla loppuun tutkimalla lähes kaiken aiheesta kirjoitetun.

Tillin kirjassaan esittämät kysymykset ovat edelleenkin paljastavan kovia ja ikäviä historiankin unohduksen takaa vastattavia, ne kun paljastavat paljon sekä sen ajan kristillis-isänmaallisesta tunkkaisuudesta että samalla myös enemmistön pappien äärioikeistolaisuudesta ja siitä, miksi kirkko alkoi sotien jälkeen pikkuhiljaa, mutta varmasti erkaantua suomalaisista siihen, mikä maallistunut tynkäkirkko se nykyisin on. Esimerkiksi Helsingissä jo paikoin alle puolet kuuluu kirkkoon ja naisenemmistöisestä papistosta alle puolet uskoo enää Raamatun Jumalaan.

Miksi Tilli on kirjoittanut kirjan? Ehkä siksi, että häntä yhdistää uudemman tutkijasukupolven pyrkimys nostaa esiin niitä tärkeitä, mutta valitettavan paitsioon jääneitä näkökulmia, jotka eivät ole aiemmin mahtuneet. Suomalaisia kiinnostavat sodat ja erityisesti talvi- ja jatkosota, joiden kohdalla ei ole vielä viimeistä sanaa sanottu ja kirjoitettu ylös. Tuleville uteliaille tutkijapolville löytyy kyllä lisää unohdettuja aarteita kaivettavaksi ja nämä kirjat myyvät edelleenkin hyvin.

Suomen pyhä sota perustuu Tillin väitöskirjaan ja valittiin Vuoden kristilliseksi kirjaksi vuonna 2014.

Harald Olausen

Erikoisten roolien miehen elämäkerta

Mika Wickström: *Markku Toikka : erikoisten roolien mies*. Otava, 2026. 256 s.

Koska pidän suunnattomasti teatterissa käymisestä ja kotimaisista elokuvista, niin toki minua aina kiinnostavat näyttelijät, taitavat ammattilaiset ja heidän työnsä. Nyt oli vuorossa **Markku Toikka** ja hänestä kertova kirja, jonka on kirjoittanut **Mika Wickström**. Kirja on saatavana myös Markku Toikan itsensä lukemana äänikirjana.

On aina mielenkiintoista se, miten kukin näyttelijäksi ajautuu, pääsee, joutuu ja kun on siellä rooliviidakossa, miten siellä toimitaan. Näyttelijän työ on sitä, että on oltava polttava halu tehdä sitä, upota kaikkiin rooleihin ja se tuntuu elämäntavalta, jonka puitteissa niin sanottu normaali perhe-elämä ei aina toimi.

Erikoisten roolien mies etenee kronologisesti lapsuudesta tähän päivään ja onhan se ihmisen elämä aina kiinnostavaa. Toikka syntyi Somerolla ja hänen paras kaverinsa oli ja on edelleen **Rami**. Musiikki oli vahvasti läsnä heti alusta alkaen. Pian Markku lähti Helsinkiin, opiskelemaan sosiaalipolitiikkaa! Tässä kohtaa nousi oma muisto mieleen, sillä itsekin olen vuoden opiskellut sosiaalipolitiikkaa ja se oli kamalaa. No, ei se Markkukaan siitä juuri pitänyt, vaan löysi teatterin! Saamme tietää hänen mielipiteensä muun muassa **Jouko Turkasta**. Jännää!

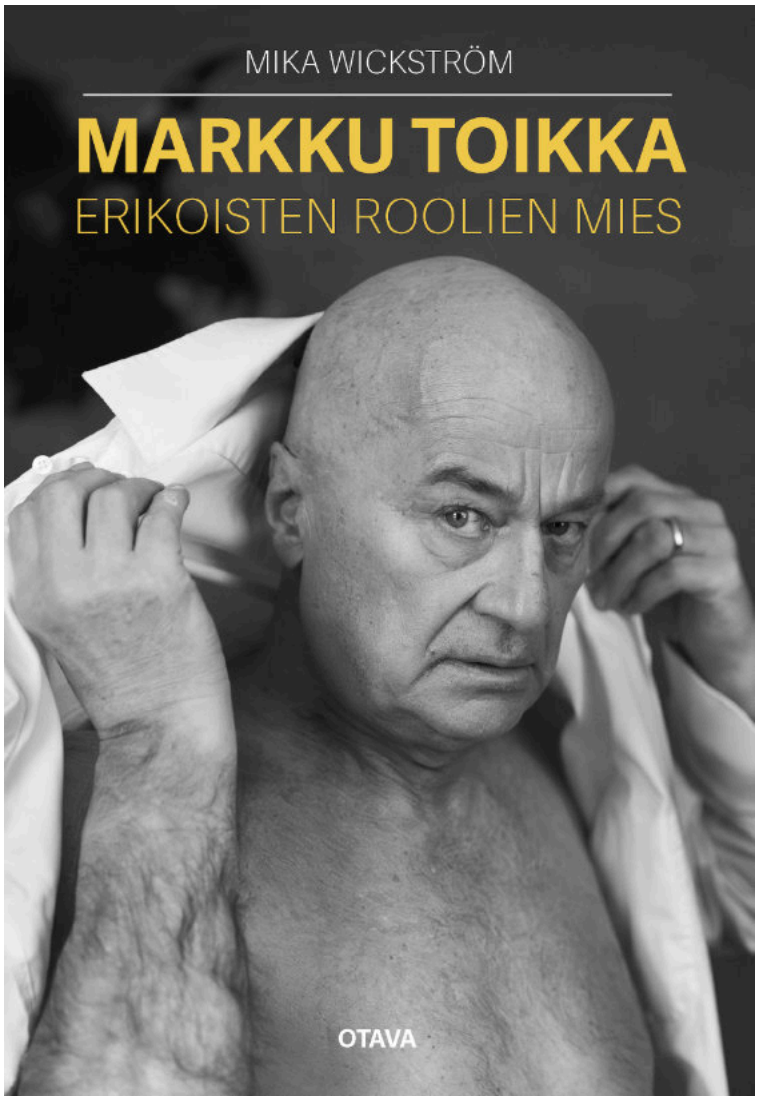
Hyvin monivaiheinen on hänen elämänsä ollut ja Lapinlahden lintujen aika oli kiinnostavaa luettavaa, sillä olen aikoinani siitäkin kirjan lukenut (**Timo Rossin** *Lapinlahden linnut : miksei asioista puhuta*). Näyttelijän elämä ei todellakaan ole mitään glamööröösiä, vaan kaikenlaiset paineet painavat päälle. Jos on vakituinen paikka, jaksaako? Jos on friikku, onko töitä? Kaiken tämän kertominen antaa kirjalle suorastaan jännittävän fiiliksen.

Mika Wickström on hienosti antanut Markku Toikalle oman äänen, tuntuu että asiat on kerrottu niin kuin ne ovat menneet. Silti esimerkiksi perhe-elämää ei riepotella! Vaikeista ajoista on selvitty. Tosi ihanaa oli lukea siitä, miten Toikka on luontoihminen ja kun sitä kuvattiin, oli kuin itse olisi jossain sivussa seurannut sitä hänen oloaan vaikkapa mökillä.

Kun tällaisen kirjan lukee, tulee heti sellainen uudenlainen arvostus kaikelle hänen tekemälleen työlle. Tekisi mieli katsoa kaikki uudestaan, nyt kun tietää hiukan taustoista.

Kirjan voi siis lukea tai kuunnella, mutta jos kuuntelee, ei näe kuvia! Kuvia tässä kirjassa on ja aina pidän siitä, kun voin välillä katsella kuvia. Kuvat jotenkin tekevät siitä luetusta tarinasta todemman.

Kini Laine

Eurooppalaisen filosofian jälleenrakennus sodan jälkeen

Wolfram Eilenberger: *Nykyisyyden haamuja : Filosofian loppu ja uuden valistuksen alku 1948–1984*. Siltala, 2025. (*Geister der Gegenwart*, Klett-Cotta 2024). Suom. Tommi Uschanov. 470 s.

Aina on jotain hyvääkin pahan keskuudessa. Maailmansodat nostivat esiin kysymykset vallan väärinkäytöksistä ja valheesta osana politiikkaa sekä erityisesti valtioiden keskeisissä uhitteluissa että mahtailuissa ja saivat aikaan siihen asti voimassa olleen kiusaamiskulttuurin keskelle idealistisen ja hyvään uskovan parannusliikkeen ainakin hetkeksi kylmään sotaan saakka.

Tänään onkin hyvä muistuttaa, millaisia ajatuksia ja kokemuksia noista ajoista kantoivat ristiriitaisesta ja raadollisesta maailmasta tunnetut älyköt. Se selviää tästä **Wolfram Eilenbergin** kirjasta, jossa hän esittää valistuksen lopullisen itsetuhon Euroopan sydämessä.

Eilenberg kuvailee neljän tunnetun intellektuellin, **Theodor Adornon**, **Paul Feyerabendin**, **Susan Sontagin** sekä **Michel Foucault'n** kokemuksia kiperien eettisten ongelmien keskellä. Teos on myös kuin jännittävä matkakertomus sivistyneistön aallosta, joka alkoi palailla maanpaosta natsien hirmuhallinnon henkisesti ja fyysisesti raunioittamaan Saksaan vuonna 1949.

Näky ei ollut yhtään sen kohottavampi kuin tunnelmakaan, vaikka **Hitleristä** oltiin jo päästy eroon: katkos sivistyksen ja älykkyyden välillä sammutti ajattelun valot Euroopassa pitkiksi ajoiksi ja teki tiettäväksi, että todellisuus ei ollut kaikkialla pelkästään sama, vaan myös kohtalokas ja oikullinen.

> *Tavassa, jolla Adorno tulkitsee saksalaisen idealismin klassikoita, on aina kuilu sanomisen ja olemisen, käsitteen ja havainnon, tahdonvaraisen ymmärtämisen ja tahdottoman käsitetyksi tulemisen välillä. Kun nykyfilosofia joutuu kohtaamaan totaliteettiin tähtäävän "sokaisuyhteyden", sen keskeiseksi tehtäväksi tulee tämän kuilun olemassaoloa koskevan tietoisuuden pitäminen yllä.*

Tarinointi alkaa vuonna 1949 Adornosta, joka ymmärtää, että **Jean-Paul Sartren** tavoitteet kirjailijana ja filosofina olivat myös hänen omia tavoitteitaan: *"Todellisuudessa ne ovat koko hengissä selvinneen sukupolven tavoitteita: Miten ajatella vapautumista vapautumisen jälkeen? Kuinka näyttää tie kypsään elämään? Kuinka voimme tämän sodan kokemusten jälkeen edelleen puhua itsemääräämisoikeudesta? Päiväkirjamerkintä: Tuleva työn pääpaino on tässä."*

Kertomus sodanaikaisista eurooppalaisälyköistä jatkuu yhtä lohduttomana kuin pelottava aikakin. Moni asia menee pieleen ja ihmisiä katoaa ja kuolee. Henkisesti ja fyysisesti romahtanut Adorno tekee itsemurhan morfiinin yliannostuksella samalla, kun muut hänen pakolaisryhmänsä jäsenet pääsevät seuraavana päivänä rajan yli turvaan – traagista mutta totta.

Muutamaa kuukautta myöhemmin **Hannah Arendtkin** onnistuu pakenemaan miehitetystä Ranskasta Espanjan ja Lissabonin kautta käyttäen myös täsmälleen samaa reittiä kuin monet muut eurooppalaisintellektuellit. *"Ennen kuin Benjamin lähti Marseillesta, hän antoi Arendtille nipun käsikirjoituksia, jotka Arendtin oli tarkoitus luovuttaa Adornolle eräänlaisena henkisenä perintönä."*

Kirjan nimi *Nykyisyyden haamuja* vaikuttaa etäiseltä eikä innosta ihan heti tarttumaan kirjaan, mutta jo ensimmäiset sivut kutsuvat järkevään seikkailuun filosofisten ajatusten muotoutumiseen "uuden valistuksen" kynnykselle sodan kirjojen jälkeen, kun järkeen luottanut valistus ei sittenkään ratkaissut ihmiskunnan ikuista ongelmaa: ihmisen ääretöntä ja murhaavaa pahuutta.

Erityisen ikäväksi tämän tuntemuksen tekee myös se, että valistuksen katsottiin olleen pitkälti saksalaisprojekti. **Immanuel Kantin** ajatus, että valistus on ihmisen päästämistä ulos itsensä aiheuttamasta alaikäisyyden tilasta, tuntuu pyörivän maapallolla kehää itsensä kanssa. Mitä on tehtävissä,

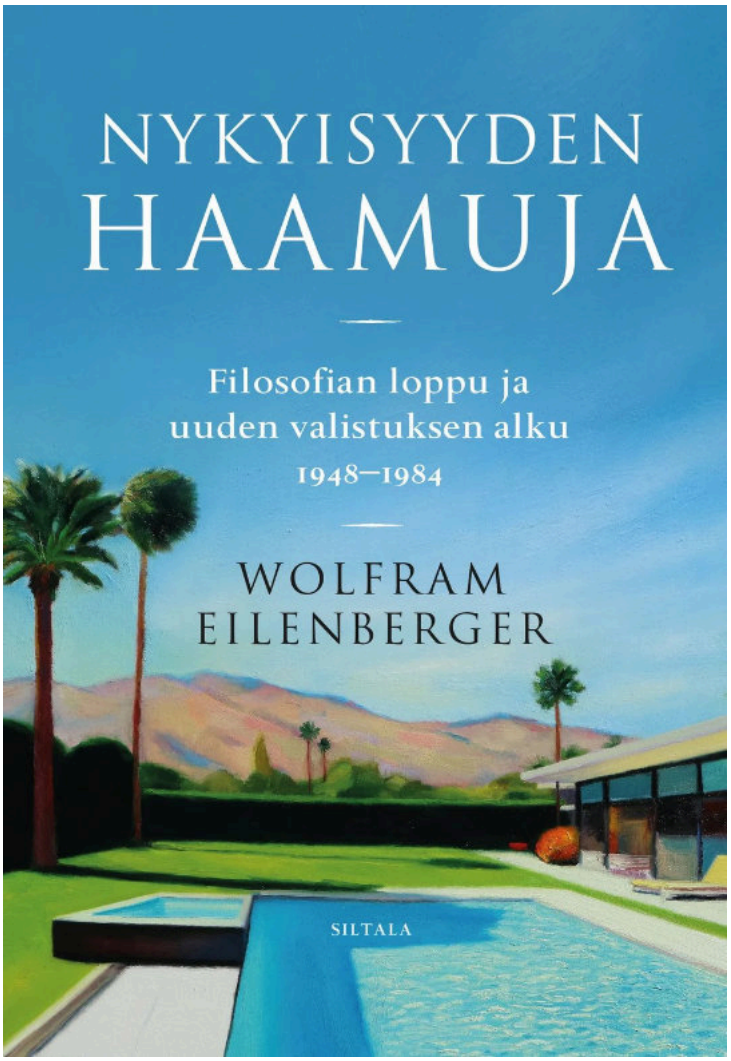
olisi oikea kysymys, tai miten voimme estää pahuuden? Vastaus on vain masentava.

Puhutaan **Goethesta**, kahdesta Saksasta, **Mannista**, ja kertojina on usein Susan Sontag tai Adorno. Orastava seksuaalinen vallankumouskin saavuttaa älyköt. Puhutaan biseksuaaleista ja sekä homoista että lesboista. Pitää muistaa, ettei näistä oltu vielä paljoa keskusteltu sitten **Jean Genetin** älykköpiirien, joissa oli muitakin homoja ja lesboja, kuten kuuluisimmat Sontag ja Foucault.

Mutta mikä on lopulta valistuksen dialektiikka? Se selviää kirjasta. Ainakin se on filosofian suuriksi kertomuksiksi tiivistettyä epäilyä. Kirjan opetus on taas yhä osuva ja ajankohtainen nykyajan uhkien sekä rasittavuuksien edessä epätoivoiselle ja pelokkaalle ihmiselle: *”Ennen kuin voitiin puhua tiestä ulos, kohti parempaa tulevaisuutta, valistuksen täytyi tulla valistuneeksi omien impulssiensa sisällöstä. Sen tuli niin sanotusti filosofinen uudelleenarviointi raunioiden keskellä.”*

Nykyisyyden haamuja on myös vahva todistus vapautumisesta, josta Eilenberger oli haaveillut monet vuodet. Tätä vapautumista ohjaava käsitys filosofiasta on Eilenbergerin mukaan ristiriidassa niiden akateemisten filosofoimisen muotojen kanssa, jotka tällä hetkellä ovat hallitsevia. *”Mutta filosofian historian kanssa se ei ole samalla tavalla ristiriidassa. Tätä ilmentävät myös kirjan keskushahmoiksi valitut Adorno, Foucault, Sontag ja Feyerabend. Kaikki neljä tässä lähemmin esiteltyä ”nykyisyyden ajattelijaa” olivat vastarinnassa niitä filosofisia muotoja ja koulukuntia kohtaan, jotka olivat institutionaalisesti vakiintuneet sodan jälkeen.”* Tämä asenne tekee kirjasta erinomaisen ja hienon!

Vuosi 1949, ”kotiinpaluun vuosi”, on uuden maailman jaon vuosi myös älyllisessä (ja älyttömässä) mielessä, kun maailman paha henki ei muutu; Kylmä sota, Kiinan kansantasavallan synty ja vuotta aiemmin ruutitynnyriksi muodostuneen juutalaisvaltion, Israelin, syntyminen Palestiinaan, sähköistävät ilmapiirin ja sodan mahdollisuus alkaa leijua epävarmaksi muuttuneen maailman yllä.

Teksti on komeaa ja sujuvaa, ei korskeaa – tällä erotuksella myönteisesti, varsinkin kuvatessaan radikaalien ajatteluälykköjen esiinmarssia, kuten luvussa Seksuaalisuus ja totuus, jossa marssitetaan sodanjälkeinen intellektuellien joukko taiteilijoineen, johtajinaan **Simone Beauvoir** ja Jean-Paul Sartre, jotka *”muuttivat yön päiväksi ja loihtivat esiin moderniuden uuden aamunkoiton Pariisissa, kaikkien äskettäin vapautuneiden ihmisten todellisessa pääkaupungissa”*.

Jutuskelun ja pienen juoruilun seassa on myös ”kovaa filosofiaa”, oikeaa pohdintaa, eli asian ytimeen porautuvaa tarkkanäköisyyttä ja totuttujen ajatusmallien kyseenalaistamista. Enteellistä on kirjan ensimmäisen tarinan Adornon tutkimukset *”autoritaarisesta persoonallisuudesta (Studies in the Authoritarian Personality)”*.

Tavoitteena oli selvittää yhdysvaltaisen yhteiskunnan alttius fasismille (no, se tuli selväksi 1950-luvulla **McCarthyn** kommunistivainojen ja **Ike Eisenhowerin** konservatiivisen isänmaallis-kristillisen liikkeen myötä). Kyselyssä oltiin aikaa edellä ja uskallettiin rohkeasti nostaa kissa pöydälle, ja pyyhkiä sillä myös se sama pöytä, millä nyt trumpistit teloittavat nyt totuuden.

”Amerikka on siirtymässä niin kauas amerikkalaisesta elämäntavasta, että sen palauttaminen voi olla mahdollista vain pakolla.” Näin kirkkaasti siis Adorno näki maailman mahtavimman valtion sisäisen luhistumisen oikeistoradikalismin tiellä ja ongelmat jo 1940-luvun lopulla, vielä kun muut ihailivat estoitta juuri sodan voittanutta ja maailman ykkösvaltioksi noussutta Yhdysvaltoja, vaikka vaaran merkit paloivat jo orastavina kajoina maapallon laidoilla kenenkään sitä huomaamatta.

Tämä oli Adornolle sivubisnes. Hän ei luottanut normaalijakaumiin ja asteikkoihin: *”Hän oli sen sijaan vakuuttunut, että kokonaisuuden ydin paljastuu selkeimmin siitä, mikä jää arjessa vaille huomiota. Muotoiluissaan hän luottaa mieluummin mielikuviin kuin oppineiden valmiiseen kieleen. Sen, mikä on yhteiskunnallista, hän alistaa pelkistymättömille yksilöllisille kokemuksille, jotka eivät mahdu rasti ruutuun -lomakkeisiin.”* Hienoa! Kirjaa innostuu lukemaan lisää.

Kokonaisuutta elävöitetään kuvaavilla päiväkirjamerkinnöillä ja huomioilla, sekä villisti laukkaavilla assosiaatioilla *”ihastuttava äärimmäisiin liiallisuuksiin menon iltapäivä”*, tai *”suudella tyhjyyttä”*. Näistä osista muodostuva kokonaisuus antaa kirjalle uskaliaan rohkean sekä elävän muodon, innostaen lukijaa matkalla eteenpäin eräänlaisena kahtalaisena matkakirjana sekä ympärillämme viitteenomaisesti oleviin lavasteisiin, että oman itsemme salaisiin ja hiljaisiin kerrostumiin.

Alun kertomus itsensä matkalla löytävästä Sontagista, joka lähti vuodeksi ”vapautumaan” Oxfordiin vain huomatakseen, miten Yhdysvalloista tuttu akateeminen urasuuntautuneisuus ja sen puheliaisuus vallitsivat myös Euroopassa, on hyvä. Sontag oli saanut tarpeekseen jaarittelusta, kirjoista ja älyllisestä toimeliaisuudesta sekä professorien *”estyneestä tepastelusta”*. Sontagille *”epäonnistuneet intellektuellit”* olivat turhaa joukkoa vailla todellista intoa ja merkitystä.

Kirjaa voi lukea myös poliittisesti, ja nimenomaan siitä millainen pettymys valtasi 1950-luvun jälkeen vasemmistoälymystössä, hieman samaan tapaan kuin 1930-luvun Ukrainan nälänhädän aiheuttajien, kommunistipolitrukkien roolin paljastuessa, tai viimeistään **Stalinin** ja Hitlerin välisen hyökkäämättömyyssopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 1939 koko maailman pidättäessä hengitystään.

Foucault oli tuolloin kiinnostuneempi **Hegelistä** kuin **Marxista**. Häneen vetosi kirjoittajan mukaan enemmän *”refleksiivisesti kehittyvän hengen kuin proletaariksi kutsutun historiallisen subjektin dynamiikka”*. **Camus** ajatteli, että ihmisen tulisi tehdä sovinto olemassaolon järjettömyyden kanssa vapauden ja aktiivisen solidaarisuuden merkeissä (ajatellaan, että Sisyfos on onnellinen).

> *Kuinka uskomattoman mukaansatempaava – ja röyhkeä – tämä kertomus on, voidaan havainnollistaa (sivulla 185 kappale Totuuden tuhoaminen) tekstikohdalla, joka alle 20 rivillä tiivistää 2500 vuoden pituisen perinteen. Platonin ideaoppi, Descartesin mietiskelyt, Kantin transsendentaalinen järjen vallankumous, ja Heideggerin uusi ontologia huipentuvat Hitlerin leireihin ja siellä tapahtuvaan juutalaisten massamurhaan.*

Tänään se tapahtuu Gazassa.

Taipumus pelkoon -lukua lukiessa mahanpohjasta ottavat pohdiskelut Hitleristä, tuosta ihmismuodon ottaneesta saatanasta, sillä lukiessa juutalaisten kärsimyksistä, ei voi olla vertaamatta niitä tämän päivän palestiinalaisten kärsimyksiin. Pahuus on päättymättömänä tuhansien vuosien ajan piilotettuna muistissa, sitä samaa jatkuvaa itsensä sulkemista kaikkea sitä vastaan, mitä ei voida integroida sen oman järjestyksen tilaan selkeästi.

Tajusinkohan oikein? Kirjan visaiset ongelmat yllättävät pohtimaan tarkkaan mitä on lukenut, ja mitä on kuvitellut lukemastaan ymmärtäneensä. Jotkin kohdat ovat nautinnollisen innostavia, vaikkei niiden merkityksiä ihan heti tajua. Ne pitää vaan su-

lattaa ja lukea huolellisesti uudelleen. Suomentaja **Tommi Uschanovilla** on ollut varmasti erityisen vaativa urakka tekstin kanssa. Hyvin hän tuntuu selviytyneen työstään. Teksti on ymmärrettävää ja selkeää haastavuudestaan sekä jonkinlaisesta ”monimutkaisuudestaan” huolimatta.

Tämä kirja pitäisi ostaa kaverille joululahjaksi luettavaksi ja arvioitavaksi. Eurooppalainen sivistysperinne ja sen vaikutus sekä merkitys kuultaa kirjasta läpi jo heti ensi sivuilta, ja on kuin puuttuva osa Thomas Mannin *Taikavuorelle* kirjailijan sanoin: *”Missä minä olen, siellä on Saksa!”*. Kirjassa tuntuu koko ajan Mannin taikavuoren allegorisuus niskassa. *Taikavuori* maalasi kuvan epävarmuudesta ja kysyi. Siitäkö kirjan nimikin, *Nykyisyyden haamuja*? Mann oli sellainen.

Hyvä kysymys olisikin esittää, millainen rooli epäonnistuneilla intellektuelleilla oli tässä epäonnistumisessa? Aihe on ajankohtainen nyt, kun yliopistomaailma on menettänyt vapauttaan, ja yliopistot on alistettu ammatikseen järjestelmää tukevia hönöjä ja maksettuja marakatteja tuottaviksi aivopesukoneistoksi isolla markkinarahalla ”epäonnistuneina intellektuelleina”.

LYNN GILBERT / WIKIMEDIA COMMONS (CC BY-SA 4.0)

Susan Sontag kotonaan vuonna 1979.

Susan Sontag kirjoittaa sodan jälkeisen epätoivon ja masennuksen keskeltä näistä epäintellektuelleista. Ilmiö on vieläkin maailmanlaajuinen, ja siksi ehkä tämä kirjakin on kirjoitettu: varoitukseksi, mutta myös opetukseksi valistukselle, jonka pitäisi ottaa pohdintansa alaiseksi myös taantumuspuolensa, jottei se tuhoudu uudelleen. Siksi kirja on lajissaan uniikki ja kursailematon.

> *Ennen kuin voitiin taas puhua tiestä ulos, kohti parempaa tulevaisuutta, valistuksen täytyi tulla valistuneeksi omien impulssiensa sisällöstä. Sen tuli niin sanotusti suorittaa filosofinen uudelleenarviointi raunioiden keskellä.*

Walter Benjamin kuvitteli kuvan ”historian enkeleistä”. Mutta historian enkeli ei ole hyvä. Se on oikukas ja joskus paha (ja tuhoava). Benjaminin historian enkelikin oli kääntänyt kasvonsa menneisyyteen. Paratiisista päin puhalsi myrsky, joka oli tarttunut sen siipiin, ja joka oli niin voimakas, että enkeli ei enää saanut niitä suljetuksi.

> *Tämä myrsky kuljettaa sitä vastustamattomasti tulevaisuuteen, jolle se on kääntänyt selkeänsä, samalla kun rauniokasat sen edessä kasvavat taivaaseen asti. Se, mitä me nimitämme edistykseksi, on tämä myrsky.*

Harald Olausen

Mestarikurssi venäläisistä klassikkonovelleista

George Saunders: *A Swim in the Pond in the Rain*. Random House, 2021. 410 s.

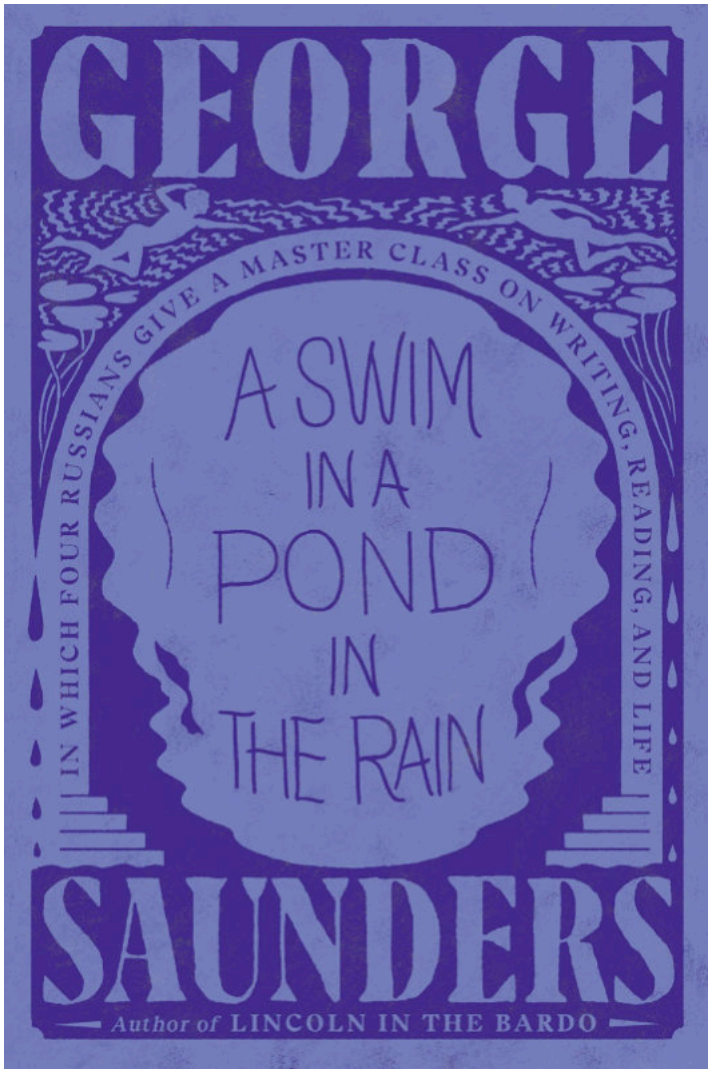
Tällaista kirjaa et tiennyt olevan olemassakaan.

Tällaista kirjaa et tiennyt tarvitsevasi.

Tämä kirja opettaa sinut näkemään novellit uudella tavalla.

Nämä ovat kovia ylisanoja, mutta **George Saundersin** kirja *A Swim in a Pond in the Rain* lunastaa ne kaikki. Kirja on kuin novellien mestarikurssi, jossa Booker-palkittu kirjailija ja kirjallisuuden yliopisto-opettaja Saunders saattelee lukijan kädestä pitäen venäläisten novelliklassikoiden ytimeen.

Saunders on valinnut kirjaansa yhteensä 7 novellia **Anton Tšehovilta**, **Ivan Turgenevilta**, **Leo Tolstoilta** ja **Nikolai Gogolilta**. Tekstit ajoittuvat venäläisen novellistiikan kultavuosille 1836–1905. Mukana on sellaisia klassikoita kuin Gogolin *Nenä*, mutta myös monia tuntemattomampia tekstejä.

Kirjan idea on se, että kukin novelli luetaan Saundersin kanssa yhdessä pala palalta, ensimmäinen jopa käytännössä sivu sivulta. Saunders esittää luennan edetessä lukijalle kysymyksiä ja auttaa myös löytämään niihin vastauksia. Jokaista novellia seuraa Saundersin kirjoittama essee, jossa hän käytännössä räjäyttää kunkin novellin alkutekijöihinsä. Kyse ei ole kirjallisuusanalyysistä, jossa tutkittaisiin mekaanisesti kunkin novellin aihetta, teemaa tai juonta, vaan Saunders pikemmin pohtii lukijan kanssa novellien herättämiä fiiliksiä ja lukukokemusta: Mitä olet saanut tähän mennessä tarinasta tietää? Minkä asian suhteen olet erityisen utelias? Mihin luulet tarinan tästä etenevän?

Jos olet – kuten minä – tähän mennessä luullut, että venäläiset novelliklassikot ovat tylsiä, niissä ei tapahdu mitään ja niitä on vaikea ymmärtää, tämä kirja on sinulle. Saunders avaa lukijan silmät näkemään ja kokemaan, miten paljon yksityiskohtia ja merkitystä venäläisiin novelleihin on ladattu ja millaisia valintoja niiden kirjoittajat ovat tehneet. Hän auttaa kliseisesti näkemään rivien väleihin ja vielä pidemmälle, joka ikisen kirjaimen taakse.

Novelleja luetaan paljon kouluissa, todennäköisesti niiden lyhyyden takia. Moni sanoo silti, että he eivät osaa lukea novelleja. Ikään kuin novellia pitäisi jotenkin erityisesti ”osata” lukea? Että se pitäisi osata ratkaista kuin joku kirjallisuusanalyyttinen arvoitus? Että arvoitukselle olisi vain yksi oikea vastaus esimerkiksi sen suhteen mikä on novellin aihe, teema, juoni tai käänne?

Saundersilla on tähän lempeämpi ote. Hänelle kyse on nimenomaan novellin ja sen kuvaaman maailman näkemisestä ja lukemisen herättämistä ajatuksista, eikä lukemisen tekniikasta. Hän lähestyy tekstejä ihmetellen ja pohdiskellen ja ohjaa myös lukijaa pohtimaan omia tuntemuksiaan: Mitä ajatuksia tai tunteita lukeminen herätti? Missä kohtaa

ja miksi? Kaikki vastaukset näihin kysymyksiin ovat oikeita.

Näin Saunders itse kuvaa sitä, mihin hän tällä kirjallaan pyrkii:

> *...to ask the big questions: How are we supposed to be living down here? What were we put here to accomplish? What should we value? What is truth, anyway, and how might we recognise it? How can we feel any peace when some people have everything and others have nothing? How are we supposed to live with joy in a world that seems to want us to love other people but then roughly separates us from them in the end, no matter what? (You know, those cheerful, Russian kinds of big questions.)*

Eli ihan tavallisia ihmisiä ja heidän arkisia askareitaan kuvaavat lyhyet novellit yli sadan vuoden takaa voivat paljastaa jotain merkityksellistä ihmisyydestä ja elämästä. Kun ne vaan näkee sillä tavalla.

Harvalle kirjalle pystyy antamaan takuun, että se tulee muuttamaan ajatteluasi. Tälle kirjalle sen takuun uskallan antaa.

Mervi Murtonen

SHAWN MILLER / LIBRARY OF CONGRESS (CCO)

George Saunders puhumassa työstään National Book Festival -tapahtumassa vuonna 2023.

Turkin lähihistoriaa

Tom Kankkonen: *Erdoğan : Turkki suuren johtajan varjossa*. Docendo, 2019. 216 s.

Ylen entisen ulkomaankirjeenvaihtajan **Tom Kankkosen** kirja lähtee niinkin kaukaa kuin osmanien tulosta Keski-Aasian aroilta nykyisen Turkin alueelle valloittamaan sitä siihen asti hallinneelta Kreikalta maa-alueita aina rannikkoa myöten. Kirja on muhkea tietopaketti, joka on tarpeen kaikille poliittisesta islamista ja Lähi-idästä kiinnostuneille lukijoille.

Mitä opimme Kankkoselta nyky-Turkista ja maan johtajasta **Recep Tayyip Erdoğanista**? Ainakin sen, että poliittinen islam on menettänyt oikeutuksensa aatteena, kuten Erdoğanin entinen neuvonantaja **Suat Kınıklıoğlu** asian kirjassa näkee. Kirja on tarkka kertomus siitä, miten Erdoğan pääsi valtaan ja miten hän on pysynyt vallassa. Syitä on monia, kuten kemalistien virhearviot. Maalaamalla huivipäisistä naisista pahin mahdollinen uhkakuva demokraattiselle ja länsimaisia arvoja kunnioittavalle nyky-Turkille vasemmisto naulasi viimeisen naulan poliittiseen arkkuunsa pitkäksi aikaa. Mutta mistä muut Turkin nykyongelmat sitten Kankkosen mukaan johtuvat?

Yksi syy on Osmanien valtakunnan rappio ja hiipuminen. Se alkoi voimakkaana jo 1800-luvulla ja sai sinettinsä 1909, kun turkkilaisuutta korostaneet nuorturkkilaiset sotilaat kaatoivat viimeisenä todellisena sulttaanina pidetyn **Abd-ul-Hamid II**:n hallinnon. Kumottu perustuslaki palautettiin voimaan ja parlamentti aloitti toimintansa. Samalla lakkautettiin uskonnollinen kalifaatti ja islamista tehtiin virallisesti yksityisasia. Maata alettiin länsimaistaa ehkä liian kovin ja nopein ottein, sillä staattinen ja vanhoillinen maaseutu ei kehittynyt toivotulla tavalla. Tämä tosiasia on kaiken taustalla vieläkin.

Toinen syy nykyongelmiin on se, kun Kreikka ja Turkki sopivat Lausannen rauhansopimuksessa vuonna 1923 väestönsiirroista, joiden seurauksena yli puolitoista miljoonaa ihmistä joutui jättämään kotinsa: 400 000 muslimia siirtyi Kreikasta Turkkiin ja 1,1 miljoonaa kristittyä Vähästä-Aasiasta Kreikkaan. Ulkopuolelle jäivät vain Pohjois-Kreikka, Istanbul sekä kaksi Turkille jäänyttä Egeanmeren saarta. Tästä haavasta ei olla vieläkään toivuttu kunnolla eikä todennäköisesti ihan heti toivuta. Kankkonen muistuttaa Turkin ajaneen 1950- ja 1960-luvuilla lähes kaikki maahan jääneet kreikkalaiset maanpakoon. Kreikkalaisten ja turkkilaisten välillä sattuneet selkkaukset, ongelmat ja esimerkiksi Kyproksen kriisi ovat olleet polttoainetta sytyttämään pinnan alla riehuneen kreikkalaisvihamielisyyden ilmiliekkeihin. Kirjasta selviää suhteiden olemattomuus sekä vihamielisyys.

Erdoğan on osannut taitavasti käyttää hyväkseen tätä vihaa ja hermostuttanut nykykreikkalaiset puhumalla Turkille kuuluvista Egeanmeren saarista, jotka menetettiin vääryydellä Kreikalle. Turkissa ihmetellään vieläkin sitä, että lähes kaikki Egeanmeren saaret, jotka osmanit menettivät Italialle jo vuonna 1912 kuuluvat nyt Kreikalle, muun muassa Kos, Kalymnos, Rodos ja Karpatoksen saaret.

Nyky-Turkki muodostui 1923 maan julistautuessa tasavallaksi. Presidentiksi valittiin **Mustafa Kemal** ja pääkaupungiksi Ankara. Kyse oli vain siitä, kuka osaa myydä ajatuksen Turkin suuruudesta kansalaisilleen parhaassa käärepaperissa jatkamalla samaa retoriikkaa, jota kreikkalaisia vastaan oli käyty valloitussotien nimissä isännän äänellä jo 1400-luvun lopulta lähtien.

Kirjan ensimmäiset luvut ovat kelpo meriselitys sille, miksi nyky-Turkki oli niin helppo suupala sen menetettyä kunniaa peräänkuuluttaneelle perusturkkilaiselle maalaistaustaiselle poliitikolle. Erdoğan edustaa sitä valtaosaa turkkilaisista, jotka eivät asu boheemin ja radikaalin Istanbulin lähimaisemissa, vaan syvällä pysähtyneen ilmapiirin kyllästämässä maaseutu-Turkissa. Siellä vanhoillinen islam hallitsee ihmisten mieliä samoin kuin haikailu menneiden aikojen Suur-Turkkia kohtaan erilaisina sukupolvesta toisen suusta suuhun isältä pojalle kiertävinä tarinoina.

Turkki oli 1970- ja 1980-luvuilla pahoissa ongelmissa tehottomien politiikkojen ja korruptoituneen hallinnon jäljiltä. Jotain ratkaisevaa ja uutta oli tapahduttava. Ilmassa väreili vahvan isännän ja selkeiden sääntöjen sekä tiukan kurin kaipuu. Sotilaat hallitsivat maata tiukalla otteella. Jo syksyllä 1996 alkoi Kankkosen mukaan kuulua varoituksia toisenlaisista liikehdinnöistä Turkissa.

Turkin asevoimien komentaja **İsmail Karadayı** muistutti Iranin kenraalien tajunneen liian myöhään, mihin **ajatollah Khomeinin** islamilainen vallankumous tulisi johtamaan. Turkissa kävikin ihan samalla tavalla Erdoğanin johtaman islamistisen äärioikeiston kanssa, joka sai suuren kannatuksensa etupäässä köyhältä maaseudulta. Kukaan ei ehtinyt tajuta, mihin maa oli menossa ennen kuin oli liian myöhäistä, ja maa oli itsevaltiaan ja vanhoillisen Erdoğanin rautaisessa otteessa.

Kirjan toisessa ja ehkä myös kiinnostavimmassa luvussa ”Suuri johtaja ja kaipuu osmaniaikaan”, Kankkonen käy läpi kertaalleen huolellisesti kaiken tapahtumien taustoista. Kankkonen siteeraa Yhdysvalloissa toimivan turkkilaisen tutkijan **Soner Cagaptayn** kirjan *The New Sultan: Erdoğan and the Crisis of Modern Turkey* mielipidettä siitä, että Erdoğanilla olisi vääristynyt kuva osmanien valtakunnasta, joka tarjosi vuodesta 1492 turvapaikan ja laajan itsehallinnon katolisen kirkon vainoamille juutalaisille. Cagaptayn mielestä Erdoğanin kuva osmanien valtakunnasta on itse asiassa Turkin modernin tasavallan perustaneiden kemalistien luoma irvikuva. Kankkonen käy tarkasti läpi osmanien suurvallan rappeutumisen ja hiipumisen. Siksi kirjaa voi pitää lyhyenä johdatuksena uutisten taustalle jääviin tapahtumiin, ja sen historiaosuutta johdatuksena nyky-Turkin historiaan.

> *Osmanien valtakunnan tuhoa nopeutti sisäisen rappion lisäksi kansallismielisyyden nousu. Sen ja vähemmistön kapinoinnin seurauksena sulttaanin lupaus suojella uskonnollisia vähemmistöjä peruttiin rajusti. Kreikkalaisten ortodoksien kohdalla suojelulupaus rikottiin väkivaltaisesti vuonna 1821, kun kreikkalaisten itsenäisyyssota alkoi. Ortodoksien hengellinen johtaja, patriarkka Gregorios V hirtettiin Istanbulin Balatin kaupunginosassa sijaitsevan patriarkaatin portilla.*

Hirttotuomio oli kosto itsenäisyyttä vaatineiden kreikkalaisten kapinasta, ja Istanbulissa hirtettiin myös osmanien hallinnossa palvelleita kreikkalaisia. Eri puolilla valtakuntaa surmattiin kreikkalaisia ja turmeltiin kirkkoja. Nuorturkkilaisuuden teemoina olivat osmanilaisuus, islam ja turkkilainen kansallismielisyys. Liikkeen idea oli osmanivaltion pelastaminen uudistusten ja tieteen avulla. Nyky-Turkin isänä pidetty Mustafa Kemal kuului heihin.

Nuorturkkilaiset tekivät vallankaappauksen huonosti Turkin kannalta päättyneen Balkanin sodan jälkeen vuonna 1913. Kreikan, Serbian, Bulgarian ja Montenegron yhteenliittymä voitti osmanit ja tuhannet muslimit pakenivat osmanien hallitsemille alueilla. Sota oli ollut julmaa ja erityisesti sen jäl-

keen siviileihin kohdistetut sortotoimet molemmin puolin. Ilmaan jäi kytemään kauhutarinoiden lisäksi avoin viha ja kostomieli, minkä voi ikävä kyllä aistia vielä tänäänkin maiden yhteisellä rajalla joka ilmansuunnassa.

Taner Akçam kertoo kirjassaan *A Shameful Act* nuorturkkilaisten ryhtyneen suunnittelemaan Anatolian turkkilaistamista puhdistamalla se kristityistä vähemmistöistä. Tähän samaan vyyhtiin kuuluu myös Armenian kansanmurha vuonna 1915. Osmanit olivat sodassa Saksan rinnalla ja Venäjä yllytti armenialaisia avoimeen kapinaan.

> *Virallisen turkkilaisen version mukaan armenialaisia ei ollut tarkoitus surmata, kun osmanien joukot ryhtyivät siirtämään heitä pois Venäjänvastaisen rajan tuntumasta. Väestönsiirtoja luonnehditaan esimerkiksi turkkilaisissa koulukirjoissa välttämättömiksi, koska Venäjän kanssa liittoutuneet armenialaistaistelijat surmasivat viattomia turkkilaisia, joukossa naisia ja lapsia.*

Kankkonen kuvailee asiaa tutkija **Justin McCarthyn** todistamana, että noin 600 000 armenialaista kuoli sodan aikana. Vertailun vuoksi Turkin virallisten tietojen mukaan vuosina 1912–1922 osmanien valtakunnassa kuoli vähintään 2,5 miljoonaa muslimia väkivallan, nälänhädän ja kulkutautien seurauksena.

> *Turkin virallinen tulkinta vuoden 1915 tapahtumista on keskustelusta huolimatta pysynyt samana jo vuosia. Osmanivaltion kaikista varotoimista huolimatta joitakin armenialaisia kuoli mm. kuljetusongelmien ja tautien seurauksena, sanotaan lukion historiankirjassa.*

Ensimmäisen maailmansodan häviäminen Saksan rinnalla pani turkkilaiset ahtaalle luoden sen äärinationalistisen pohjan, josta Erdoğankin myöhemmin uhittelevalla retoriikallaan ponnisti maansa johtoon. Kukaan osmaneista ei uskonut sotaan lähtiessään ja voimaa uhkuneen Saksan voitonriemusta sokeutuneena heidän häviävän sotaa tai joutuvan hävityn sodan jälkeen voittajien paloittelemaksi ja amputoimaksi tynkä-Turkiksi, joka oli häpeällisesti kuin eilisen haalistunut varjo osmanien kunnianpäivistä, jolloin se käytännössä hallitsi lähes koko nykyistä Lähi-Itää.

Elokuussa 1920 Sèvresissä Pariisin lähellä allekirjoitettiin sopimus, jossa armenialaisille luvattiin oma valtio. Asiakirjassa mainittiin myös mahdollinen kurdivaltio. Tilanne muuttui. Sopimusta ei koskaan pantu täytäntöön. Se oli mahdollisesti ainoa todiste kurdivaltion luomisen puolesta. Miksi Turkki ei tunnustanut sopimusta? Koska Sèvresin sopimus olisi supistanut vaarallisen ja sotaisan Turkin lilliputtivaltioksi, antamalla Kreikalle takaisin sen nyky-Turkin alueella olevia saaria, rantoja ja muun muassa tärkeän miljoonakaupunki İzmirin, entiseltä kreikkalaisnimeltään Smyrna. Äärinationalistit saivat tästä lännen Turkille langettamasta kuolemantuomiosta lisää vettä myllyynsä taistelussaan osmanien perinnöstä ja Turkin asemasta niin omassa maassaan uhaksi kokemiensa vähemmistöjensä keskellä kuin myös uhitellessaan naapureilleen.

Kaikki meni tietysti mönkään jo ennen kuin oli ehtinyt edes kunnolla alkaa. Kreikkalaiset janosivat entisiä alueitaan Turkissa saamatta aikaan mitään muuta kuin valtavan vihan ja kostonhimon nöyryytettyjen turkkilaisten keskuudessa. Arabeille oli luvattu taktisessa mielessä valheellisesti itsenäisyys – jos he kapinoisivat osmaneja vastaan – ja sekin synnytti katkeruutta lisää.

Lopulta Iso-Britannia ja Ranska jakoivat alueen maat tunnetuin seurauksin, ajatellen vain omia etujaan sekä tärkeän öljyn saamisen turvaamista. Hajoavan osamanivaltion sisällä vaikuttaneet nuorturkkilaiset ja armeijan upseerit eivät antaneet periksi. He aloittivat taistelun, jota johti nyky-Turkin perustajaksi sanottu Mustafa Kemal, jonka tarinaa Kankkonen kertoo kirjan luvussa ”Romahduksen jälkeen käännös länteen”.

Erdoğanin Turkki on yksinvaltiaan ottein johdettu diktatuuri, jonka kehitystä Kemalin ajoista nykypäivään Kankkonen kuvaa kirjassaan hyvin kaikille Turkin vaiheista kiinnostuneille.

Harald Olausen

Kaksoiselämäkerta vasemmistolaisista ministeriveljeksistä

Erkki Tuomioja: *Eino ja Mauno Pekkala : sosialidemokratian ja kommunismin välissä*. Siltala, 2025. 368 s.

Yli 80-vuotiaan vasemmistodemarin **Erkki Tuomiojan** kirja **Eino** ja **Mauno Pekkalasta** on lajissaan yllättävä ja erikoinen kirja, koska se kuvaa työväenliikkeen jakautumisen historiallista mentaalisuutta ja kohtaloita kahden vaikutusvaltaisen veljeksen kautta sujuvan kynän siivittämänä, mutta! Tuomiojan kirja on tutkimus vasemmistodemareiden menneestä ja kadonneeksi julistetusta maailmasta, josta harvat tietävät mitään. Kommunistien ja demareiden väliin kun ei Suomessa ole mahtunut kunnolla koskaan kolmatta vaihtoehtoista linjaa, vaikka monet ovat niin toivoneet.

Kirjaa Pekkalan veljeksistä ja työväenliikkeen kahden valtasuuntauksen välisistä taisteluista voisi hyvin pitää Tuomiojan harjoituksena vasemmistososialidemokratian historiaa kertovia kirjoja varten. Sille voisi olla tilausta tänään, kun itse poliittinen suuntaus ei tunnu millään saavan jalansijaa SDP:n käytännön politiikassa, vaan pysyy hiljaa marginaalissa. Toista oli ennen. Silloin sodittiin kovassa melskeessä.

Tuomioja on tunnetun vasemmistoperheen kasvatti ja vasemmistodemari. Hän on herraskainen älykkö, joka korkeasta asemastaan huolimatta seisoo köyhien puolella poliittisella värikartalla, kuin **Gracchi**-veljekset Roomassa tai **Kennedyt** Yhdysvalloissa. Alkuun kirjaa lukiessa pitää huomioida tarkkaan **Väinö Tanner**, tuon ajan **Paavo Lipponen**, jonka ympärillä asioita tapahtui, ja johon monet riidat, mutta myös poliittiset menestykset 1920- ja 1930-luvuilla kulminoituivat. Tanner ottaa osumaa 42 kertaa, mutta ei uppoa.

Kirja on perinpohjainen ja alkaa Pekkalan veljesten urheilusankaruudesta, ankeista oloista ja perheen selviytymisestä sekä Pekkalan poikien kunnollisuuden ja hyvien suoritusten todistamisena. Jo ensi sivuilta huomaa, miten demareiden ongelma on ollut alusta lähtien suuri ”vallanhoukutus”, sillä samastuminen valtioon on syönyt lapset aina ennen kuin vallankumouskaan on edes ehtinyt syttyä. SDP on ollut aina vuodesta 1919 lähtien osaaville maalaisserkuille herrahissi pääkaupungin poliittisiin piireihin päästyään.

Monet 1920-luvun nuorista kääntyivät yliopistoissa kaikkialla maailmassa, myös Suomessa, demareiksi massoittain. Siksi SDP:n historia on myös vallan historiaa. Puolue pysyi yhtenäisenä vuoden 1919 maalisvaaleissa. Luvussa ”Sosialidemokratia jakaantuu” historiaa, ja varsinkin työväenliikkeen historiaa, tietävät huomaavat tutut nimet työväenjärjestöjen uudelleenrakentamisen vetoomuksen allekirjoittaneissa, joita kutsuttiin ”osuuskauppamiehiksi”, ja jotka muodostivat vuoden 1918 jälkeen SDP:n ytimen Tannerin johdolla.

Tämä onkin kirjan tärkein luku, ja oivallista poliittista historiaa selvittäessään taustoja sekä motiive-

ja. Tämä on myös syy, miksi kirja on tärkeä ja sisältää kiinnostavia tulkintoja ja aineistoja, jotka on nähty uudessa valossa. Kyllä Tuomioja osaa. Politiikkaa hän teki yksin, kuten juoksuakin. Yksintekeminen sopii hänelle hyvin, ja sitähän menneiden kaivelu ja kirjojen kirjoittelu aina on.

Kirjassa nousevat esiin tutut hahmot tovereineen. Niistä olemme saaneet lukea aikaisemminkin. Tuomiojan kiinnostus Eino Pekkalaan ei ole pelkästään tutkijan uteliaisuutta vaan johtuu siitä, että aihe on lähellä häntä. Eino Pekkalan puoliso oli **Salme Pekkala**, omaa sukua **Murrik**, eli Tuomiojan isoäidin **Hella Wuolijoen** sisko. Tuomioja on harvinainen tapaus tutkiessaan poliittista historiaa. Hän kirjoittaa hyvin, mutta jokin ei täsmää, sillä hän törmää usein jääviysongelmiin; monet hänen sukulaisensa kun ovat olleet mukana huippupolitiikassa.

Tuomiojan historiallisista kirjoista ensin tuli **K. H. Wiikiä** käsitellyt *K. H. Wiik : Itsenäisyysmies ja internationalisti* ja sitten Wuolijokea ja Salme Pekkalaa käsitellyt *Häivähdys punaista : Hella Wuolijoki ja hänen sisarensa Salme Pekkala vallankumouksen palveluksessa*. Ne ovat näyttö ”tuomiojalaisesta” historiankirjoituksesta, mutta myös oikeassa olemisen vaarallisesta halusta:

> *On olemassa toki kirjoittajia ja tutkijoitakin, jotka korvaavat aineiston puutteen sumeilemattomalla spekuloinnilla, jossa henkilöiden suuhun ja päähän laitetaan vapaasti sävellettyjä puheita ja ajatuksia. Tällaisella genrellä voi olla omat kirjalliset ansionsa, mutta minulle tai ylipäätään vakavasti otettavaan tutkimustyöhön se ei sovi.*

Isänsä **Sakari Tuomiojan** hän mainitsee, vaikka isä on lähinnä sivustakatsoja, kuten sivulla 268. *”Ensimmäinen ehdokas uudeksi hallituksenmuodostajaksi oli Varjosen ja Leskisen tarjoama ja myös Kekkosen kannattama edistyspuolueeseen kuulunut Sakari Tuomioja, joka oli siirtynyt Paasikiven hallituksesta Suomen Pankin pääjohtajaksi...”* No ei tämäkään ollut varsinaisesti muistelemista. Tuomiojasta välittyy tietoinen besserwisseri.

Lähteiden käyttö puhuu omaa kieltään. Pekkaloista ei ole juurikaan tietoja – ja mikä kummallista, Mauno Pekkalasta, entisestä pääministeristä, ei ole tehty aiemmin kunnollista elämäkertaa, joten Tuomioja kerää tiedot muualta, mikä herättää heti epäilyksen, ovatko tiedoista tehdyt johtopäätökset hänen omiaan ja toiseksi, ovatko ne syntyneet hänen aikaisemmista tutkimuksistaan ”sivutuotteina”? Omien kirjojen käyttö lähteinä ei ole kuitenkaan kielletty.

Silti jatkuva itsensä ja omien sukulaistensa ja läheistensä tutkiminen aiheuttaa moraalisen jääviysongelman, vaikka Tuomioja onkin suosittu ja oivaltava sekä näppärä kirjoittaja. Tässä on historiankirjoituksen yleinen muistelmakirjallisuudessa alkunsa saanut kompastuskivi, johon poliitikot ovat sortuneet. Jos eivät itse kirjoita, joku kiitollisuudenvelassa oleva sen kirjoittaa.

Yllättävän hyvin vasemmistososialismia on tutkittu lähteiden mukaan aiemmin, kuten Suomen vasemmistososialistien ja kommunistien propagandaa ja toimintaa Espanjan tasavallan hyväksi ja sosialistisen työväenpuolueen identiteettiä sekä SKDL:n sosialistien ideologista profiilia 1980-luvulla. 1900-luku oli sosialidemokratian vuosisata. Muissa pohjoismaissa demarit hallitsivat vuosikymmeniä. Suomessa oltiin altavastaajia. Johtuiko se vasemmiston hajanaisuudesta?

Huomionarvoista on kirjassa se, että Tuomioja antaa historiallisen arvon Tannerille, joka vuosi punavankileirien ylilääkäri **Robert Tigerstedin** salaisen raportin ruotsalaismedioille, minkä jälkeen punavankien ruoka-annoksia parannettiin. Tanner kulkee kirjassa sivussa, mutta silti riittävän näkyvissä ollakseen se pääministeri-puoluejohtaja, jona me tänään hänet tunnemme.

Pekkalat ovat jääneet turhaan muiden SDP:n vaikutusvaltaisten poliitikkojen varjoon ehkä siksi, että he eivät aina olleet voittajien puolella tai heidän maineensa joko mustattiin, tai he toimivat sellaisten asioiden parissa, joita ei haluta enää muistella. Siksi Tuomiojan kirja on tärkeä. Se on väylä asioihin, joista on seurannut jotain sellaista, jota emme oikein osaa hahmottaa.

WIKIMEDIA COMMONS

Mauno Pekkala vuonna 1938.

Eino Pekkala 1940-luvulla.

Mutta on siinä myös jotain kummallista. Tuomioja, joka itsekin on tunnustanut olleensa puolilaiton informatööri on historioitsijana ollut kiinnostunut työväenliikkeen sisällä vaikuttaneista vakoojista, tai kuten heitä on kutsuttu joskus hoipertelijoista, myötäilijöistä ja sympatisoijista. Jäyhässä sinivalkoisessa maassa sellaiset on usein tuomittu maanpettureiksi. Peseekö Tuomioja heitä? Jotain hän jättää kertomatta.

> *Vuonna 1927 Eino Pekkala valittiin kansanedustajaksi samaan aikaan Maunon kanssa. Hänet siepattiin eduskunnasta kesken perustuslakivaliokunnan kokouksen ja kyydätettiin Lapualle. Jatkosodan jälkeen Pekkala toimi ensin opetusministerinä ja sittemmin oikeusministerinä veljensä johtamassa hallituksessa.*

Tässä eräs selitys Eino Pekkalan ajattelulle. Löytyykö siihen tarpeeksi syvällistä ja pitkälle menevää selitystä Tuomiojan kynästä, on jo ihan toinen juttu, sillä Tuomioja tuntuu faktoista huolimatta kirjoittavan automaattikirjoituksella sympatisoiden ja ymmärtäen aina erityisesti kuvaamiaan vasemmistolaisia itse vasemmistolaisena. Ei teksti silti alita rimaa vaan pysyy hyvin kuosissaan.

Tuomioja yrittää saada lukijan ymmärtämään ajankohdan syviä haavoja niin ihmisissä kuin politiikassakin, ja näyttämään Pekkalan veljekset myönteisemmässä valossa, kuin mitä he olivat toimiessaan politiikassa, ihan samalla tavalla vastavirtaan uiden, kuin heistä kirjoittava Tuomioja on itse urallaan tehnyt. Ehkä siksi kirja tuntuu hänen itse itselleen ja aatteelleen kirjoittamalta historialliselta oikeutuspuheenvuorolta. Vaikuttava se sellaisena onkin.

Mutta hyvässä seurassa hän on kasvanut ja osaavaksi poliitikoksi kovissa liemissä keitetty. Työväentutkimuksen tasokin on ollut korkea siitä lähtien, kun 1970-luvulla vähemmistödemarihallitus antoi rahat Kansanvaltuuskunnan historian kirjoittamiselle, ja **Jaakko Paavolaisen** *Poliittiset väkivaltaisuudet Suomessa 1918* -kirja, joka aloitti työväenhistorian innostuksen, julkaistiin.

Tuomioja kuuluu tähän samanhenkisten älykködemareiden aaltoon, ja on saanut ilmeisesti hyviä neuvoja Helsingin yliopiston poliittisen historian emeritusprofessori **Seppo Hentilältä**, jonka Suomen sisällissodan kokemuksia ja niiden jälkiä käsittelevä *Pitkät varjot : Muistamisen historia ja politiikka* (2018) nimettiin vuoden tiedekirjaksi 2018, ja joka itsessään on loistava esimerkki tasokkaasta tutkimuksesta. Hentilä sai kirjastaan tiedonjulkistamisen valtionpalkinnon.

Tuomiojan tekstien yksi vahvuus on sekä terävä analyysi että laaja tietämys ja uusimman tutkimuksen käyttö. Kirjat ovat kokoaan suurempia ja merkitykseltään laajempia. Nyt hänen tarinansa kertoo aikoinaan kuuluisista, mutta nykyajan unohtamista veljeksistä, ja on samalla myös kokonaisen tarinan suomalaisesta työväenliikkeestä ja sen vaikeasta hajaannuksesta.

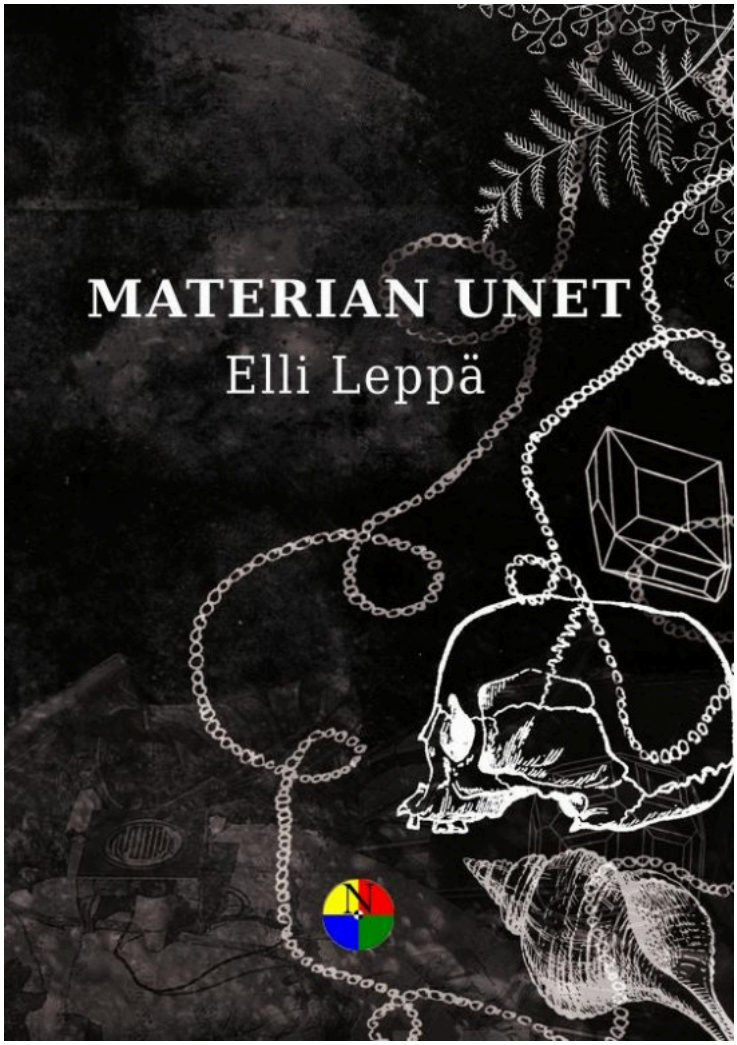
Jos jonkun demarihistoriakirjan haluaa lukea ottaakseen selville, millaisia vasemmistodemarit ovat olleet, se on tässä. Tuomiojan kirjailijanlaatu on sen verran osaavaa ja tarkkaan vihollistaan vyön alle iskevää, että kun nämä kohdat oppii erottamaan tekstistä, on käynyt läpi politiikan peruskoulun ensimmäisen läksyn: pahin vihollinen ei ole vastustaja vaan puoluetoveri.

Harald Olausen

Omistamisen polarisaatio puskee evoluution ratasta

Elli Leppä: *Materian unet*. Nysalor, 2022. 89 s.

Millaista on materian ympäröimä elämä? Kun oma identiteetti rakentuu koruista, pellavamekoista ja designlasista, niin että ajatus Marsiin uudisraivaajaksi lähtemisestä on mahdoton ja kun koruja on järkevintä luetteloida rajaamalla 10 × 10 cm alue, laskea siitä kappalemäärä ja kertoa todellisella pinta-alalla.

Kun uhanalaiseksi ja museoituneiksi käyvät toivotukset, lunta kuvaavat sanat ja talviset puuhat, lyhteissä piiskuttavat varpuset. Kun *"kieli on ajattelun työkalu, suru / ettei jää tapoja puhua talvisäistä / mykistyy"*. Samalla karvaton eläin on *"hieman kiusaantunut säätiloista vuodenajoista"* ja elää mieluummin kokematta kylmää, hikoilua, rosoisuutta ja hankaluutta, *"paitsi jos ne on suunniteltu osaksi kokonaiselämystä"*.

Elli Lepän kolmannessa runoteoksessa kysytään, miten tavarahakuinen elämäntapa sopii yhteen ekosysteemin kanssa, jolla on rajallinen kantokyky. Kun kulttuuri rakentuu omistamiselle, miten tämän kaiken kanssa oikein tullaan toimeen? Kaikki tavaranhaalijat voivat tuntea omat pistonsa sydämessään näiden runojen äärellä.

> *en minä suunnitellut itseäni*
> *evolutiivista prosessia ei kukaan ohjaa*
> *onko hybristä vai eikö ole*
> *teeskennellä vastuun mahdollisuutta*

Leppä on kirjoittajana oma tuttu itsensä. Enimmäkseen selväsanainen, vankasti luonnontieteisiin nojaava, moneen suuntaan viittaileva. Tekstissä on paljon konkretiaa, tämä ei ole vaikeasti lähestyttävää, mutta sisällöltään *Materian unet* voi olla lukijalle vaikea pala: se nostaa esiin kysymyksiä, joita harva meistä lopulta haluaa ajatella.

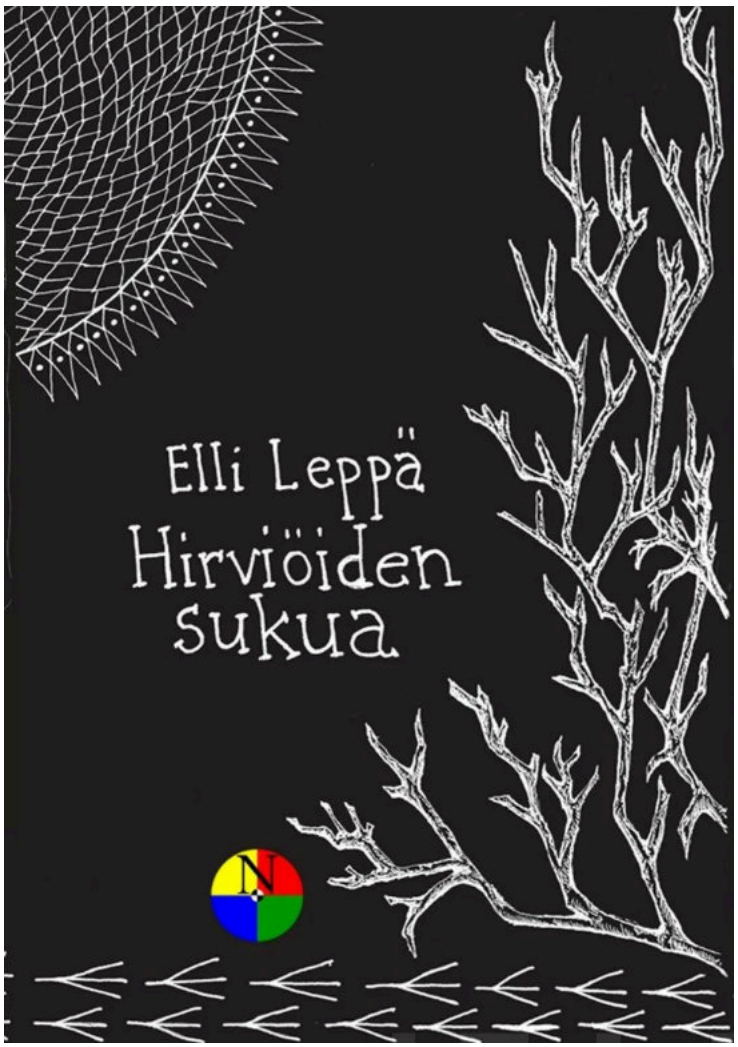
Materian unet on taitavan kirjoittajan hienoa työtä, ajatuksia herättävä runoteos, joka istuu tähän aikaan oivallisesti.

Mikko Saari

jos ostan enimmäkseen kauramaitoa
saanko pitää tämän puun
jos perehdyn jäätiköiden sulamisvauhtiin
voinko vielä vanhana uida järven kirkkaassa kilossa
kieltäminen suuttuminen kaupankäynti masennus

Jotkut muutokset ovat liian vaikeita

Elli Leppä: *Hirviöiden sukua*. Nysalor, 2021. 112 s.

Elli Lepän toinen runoteos vuodelta 2021 tarkastelee ihmisyyden olemusta hirviöiden, toiseuden ja yhteisöstä ulos sulkemisen näkökulmista. Käsittelyn keinoksi on poimittu tällä kertaa viittauksia folkloren suuntaan, on Baba Jagaa, vaihdokkaita, haltijattaria ja noitia.

Mitään sisäsyntyistä tässä ei ole: *"toiseksi tuleminen ei tapahdu itsestään, se on aktiivinen prosessi"*. Joku on tuuppinut, työntänyt pois, ja niin sitä vain saa huomata olevansa *"kömpelö sopimaton säännötön vääränlainen"*. Mutta tätähän voi ottaa omakseen, asettua ehdoin tahdoin poikittain ja vastahankaan, ja määritellä itse itsensä. Niin Leppä tekee.

> *sammakonsilmät minä siitä*
> *mitä muut ovat mieltä minun kaljuudestani*
> *kummallisuuksistani väkäsistä muhkuroista*
> *eukoilla on yleensä huivit*
> *helmojen peitossa viiltävät raatelujalat*

Kokoelman halki kulkee sarja runoja mykästä sisaresta. Ne muodostavat hienon kokonaisuuden kuolleena syntyneestä siskosta, edeltäjästä, kenties pohjimmiltaan kateellisesta. Mutta sarjan mittaan löytyy yhteyttä ja eheyttä.

Jos arkkityypeissä ollaan vanhan viisaan naisen ja noidan parissa, ollaan usein jonkun kiinnostavan äärellä. Niin nytkin. *Hirviöiden sukua* on kerroksiltaan ja rakenteiltaan vaikeammin avautuva kuin muut lukemani Lepän runoteokset, mutta osin se voi kyllä johtua siitäkin, että sen maailma on vähemmän tuttu. Antoisaa luettavaa tämäkin oli yhtä kaikki.

Mikko Saari

Laufey, saat sympatiani
uskon tietäväni miltä sinusta tuntuu
pikku viikareiden äitien tulisi pitää yhtä
omapäiset kullanmurut tekevät mitä lystäävät
taas on Wilmassa viestiä

Ulkopuolisten nuorten runoutta

Aura Nurmi (toim.): *Voidaan puhua jossitellen*. Kosmos, 2019. 43 s.

Runoilija **Aura Nurmi** on järjestänyt runotoimintaa nuorille. On runo- ja spoken word -työpajoja kouluissa ja nuorille suunnattua open mic -klubia. Nurmen silloinen puoliso, nuorten lukutaitotyöstään tunnettu **Aleksis Salusjärvi** taas on kiertänyt Uudenmaan vankiloissa nuorten osastoilla pitämässä räppityöpajoja. Näistä lähteistä on kertynyt tekstejä, joista on koottu pieni kokoelma nuorten ulkopuolista runoutta.

Voidaan puhua jossitellen on tiivis paketti; niinkin tiivis, että olisin toivonut sen olevan laajempi. Tekstit ovat nimittäin kiinnostava silmäys nuorten maailmaan. Mukana on skaalaa nuorista vangeista **Elsi Sloaniin**. Tekstien tyylit vaihtelevat iskevistä räppiteksteistä rönsyävämmän lavarunouden suuntaan; ihan perinteisintä runoutta tässä on vähemmän.

Runoutta syntyy valtavasti, se lienee kirjallisuuden muodoista pohjimmiltaan elinvoimaisin. Nämä nuoret kirjoittajat osoittavat, että runo on aivan luonteva muoto itseilmaisulle, vaikka sitten vankilassa. Äänen antaminen ulkopuolisille tekijöille on arvokasta ja sekä Nurmen että Salusjärven työ on ehdottoman viisasta.

Näitä nuorten ääniä kuulisin jatkossakin ja laajemminkin näin helposti lähestyttävässä muodossa.

Mikko Saari

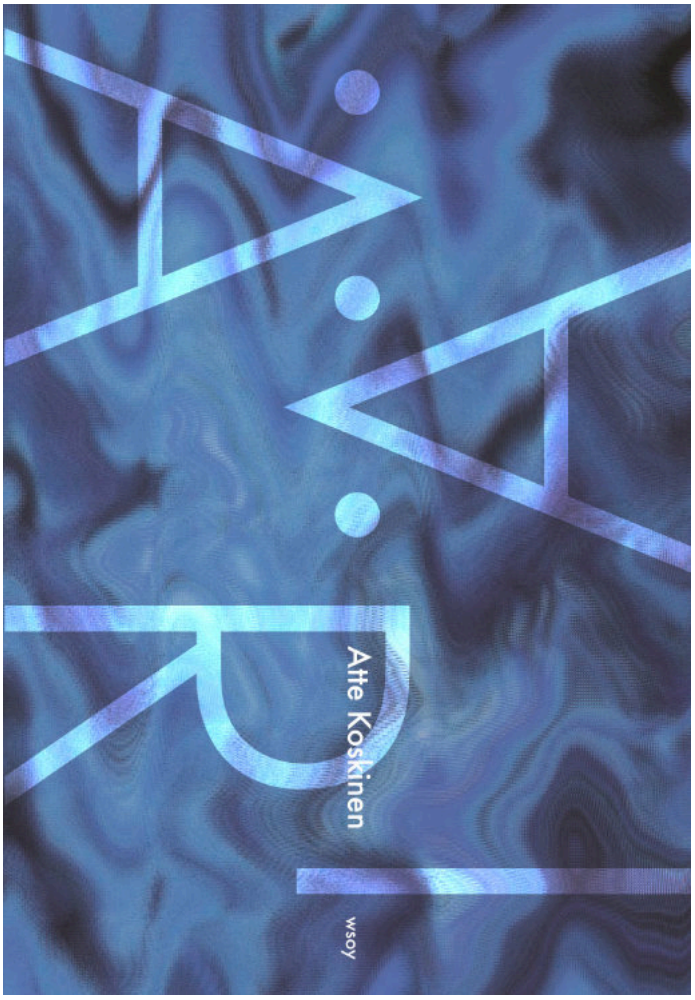
Välitunnilla me olemme paljaimmillamme,
opettajan ulottumattomissa,
pihan perimmän puun lehtien suojissa kuiskutellaan:

muut luettelee maata toisen perään,
mun ja Ninnin lista on tyhjä, ei Ruotsia, ei edes Viroa, ei mitään
sen sijaan meidän vanhempien työttömyysvuosien lista on pitkä
pidempi ku yhdenkään luokkalaisen

Pysähtyminen, päätös, paluu

Atte Koskinen: *Ääri*. WSOY, 2026. 91 s.

Odottaminen on vain yksi, joskin varsin lievä,
etsimisen muoto,

Tämä *Äären* takakanteenkin nostettu säe luonnehtii hyvin **Atte Koskisen** uuden runoteoksen sävyä. Kokoelman ensimmäinen osa näyttää poesialaiselta ja sisältää tällaisia vähän aforistisia huomioita odottamisen ja pysähtymisen ääreltä. Täyttä pysähdystä näissä säkeissä ei kuitenkaan ole; jokainen loppuu pilkkuun.

Pysähtyminen, päätös ja paluu. Siinä *Äären* rakennuspalikat. Muistaminen nousee toistuvaksi teemaksi; *"muisti painuu hänessä kuin katse tai saviruukun sirpale,"*. Muistin vastapainona on unohdus, ja paljon on kyse myös merkityksen syntymisestä, valintojen tekemisestä.

Koskisen esikoiskokoelma *Silmittömyys* oli tyyliltään samansuuntainen ja puhui rakkaudesta ja ihmisten välisestä etäisyydestä viehättävällä tavalla; pidin siitä kovasti. Tätä toisinkoista voi vallan mainiosti pitää onnistumisena, vaikka aihe ei ehkä aivan yhtä paljon puhutellutkaan kuin esikoisessa. Jotain kiinnostavaa tässäkin kuitenkin on, ja pidän noista lauseenpäättävistä pilkuista, joita teos on täynnä. Mikä jää kesken, ja mihin se jatkuu?

Mikko Saari

Hän etsii päivää joka muistissa kaunis ja teoista täysi,
etsii jälkiä itsestä hauraan, seuraa, takoo hitaudesta
uudenlaista kirkkautta, kysyy mille ilo on vertaus, mille
rakkaus,

Kauhua jokisuiston pinnan alla

Michael Regina: *Deepwater Creek*. G.P. Putnam's Sons, 2025. 256 s.

Michael Reginan nuorille suunnattu kauhusarjakuva *The Sleepover* teki vaikutuksen sujuvalla kerronnallaan, joten Reginan uusin teos sarjakuva oli pakko ottaa lukulistalle. *Deepwater Creek* muistuttaa monella tapaa *The Sleepoveria*. Tässäkin nojataan vahvasti klassiseen genrenostalgiaan: neljän kaveruksen porukka joiden ystävyys lujittuu taistelussa yliluonnollista vastaan. Tällä kertaa jokisuistoon sijoittuva miljöö on kuitenkin huomattavasti edellistä sarjakuvaa mielenkiintoisempi ja tunnelmallisempi.

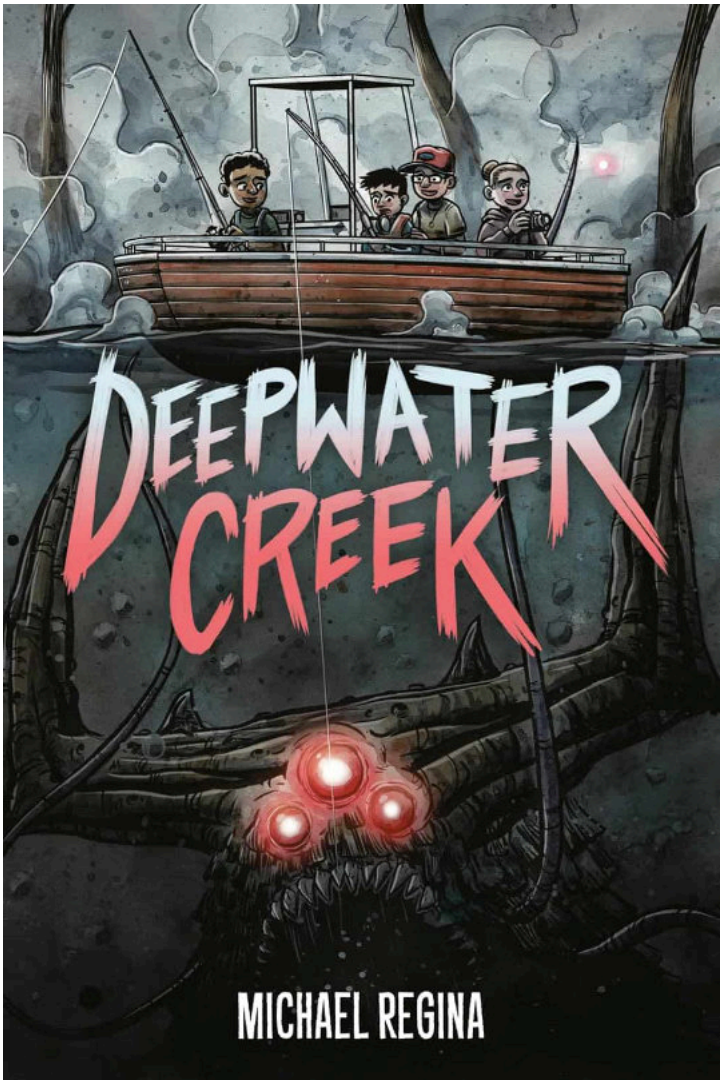
Wade, pikkuveljensä Andrew, sekä heidän kaverinsa Camilla ja Tommy ovat tottuneita harrastuskalastajia. Vähän aikaa sitten tapahtunut hurrikaani on kuitenkin sotkenut kalavedet, mutta naapuri tietää kertoa yllättäen auenneesta poukamasta, josta kalaa näyttää nousevan reippaasti. Viaton kalastusreissu saa nopeasti kuitenkin synkkiä sävyjä, kun käy selväksi, että kalat pikemminkin näyttävät pakenevan jotain pinnan alla lymyilevää. Veden varaan joutuva Andrew näkee pinnan alla *jotain*, eikä sen jälkeen hän tai mikään muukaan ole ennallaan.

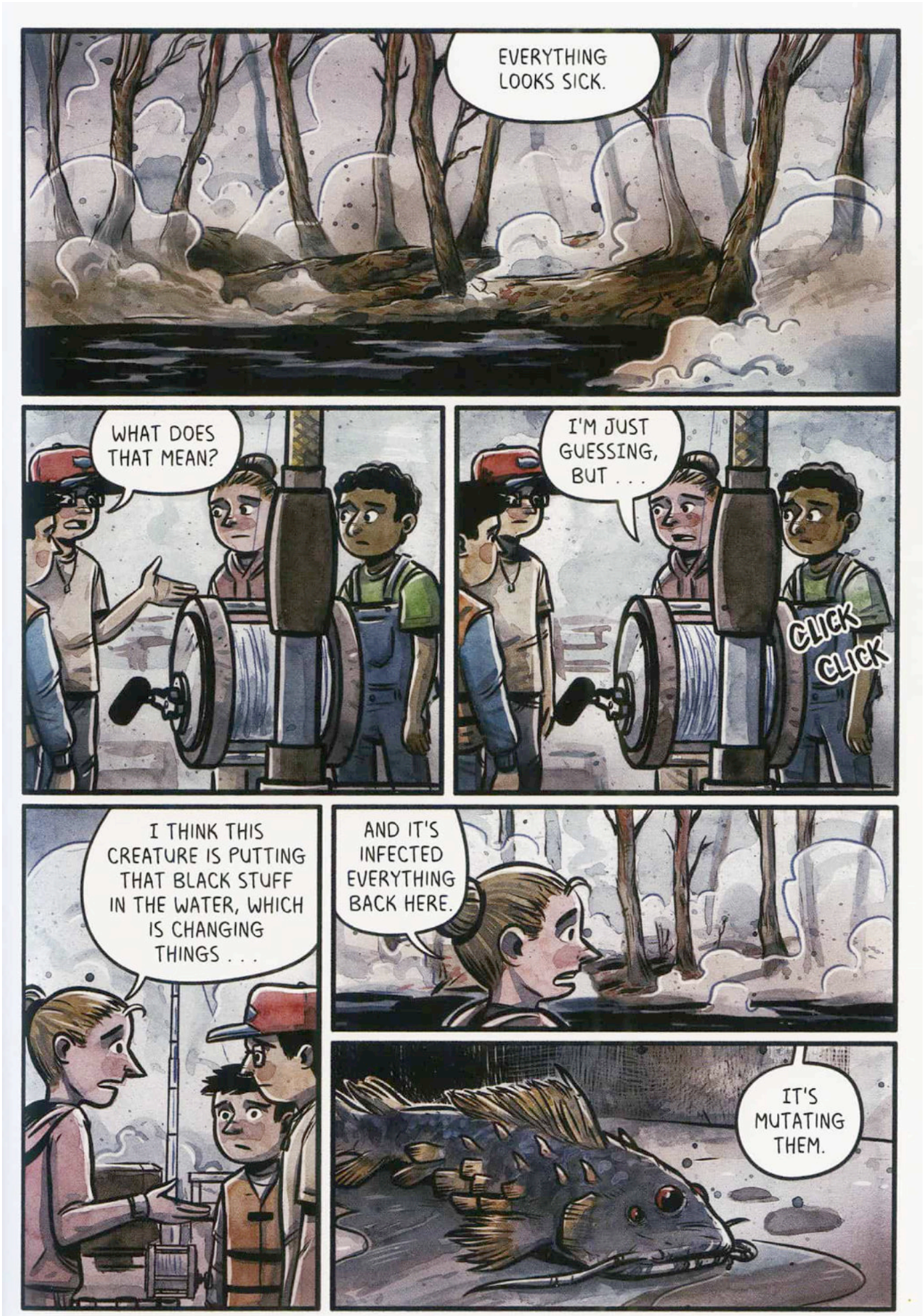
Tarinan alkuasetelma on herkullinen. Vedenalainen uhka toimii, sillä se pistää ihmisen aina heikkoon asemaan; *Tappajahai* on syystäkin niin toimiva hirviöelokuva. Sarjakuvan hirviö ei kuitenkaan ole eläin, vaan tässä lähestytään pikemminkin lovecraftilaista kauhua. Hirviö edustaa jotain ihmismielelle käsittämätöntä, ja Regina viisaasti jättää hirviön todellisen luonteen lukijan mielikuvituksen varaan: mitä vähemmän kauhun luonnetta selittää, sitä parempi.

Kuten *The Sleepoverissa*, sisarusten väliset suhteet ovat jälleen tarinan keskiössä. Wade ei kestä nähdä apaattiseksi ja kummalliseksi muuttunutta pikkuveljeään, joten loputa ainoa keino auttaa on lähteä niin sanotusti ”kalaan”: palata poukamaan ja kohdata kauhu silmästä silmään. Pidin siitä, että tätä sinänsä arvattavaa tarinan käännettä ei kuvata sankarillisena, vaan pikemminkin Waden henkilökohtaisena ja typeränä päähänpinttymänä, joka vaarantaa lopulta kaikki. Regina on taitava rakentamaan uskottavia ja epätäydellisiä hahmoja, ja vaikka *Deepwater Creek* on lopulta varsin suoraviivainen seikkailukertomus, niin hahmojen välisessä dynamiikassa on yllättävän paljon syvyyttä.

Deepwater Creek on siis oikein sujuvaa kauhulla kuorrutettua nuorten seikkailua ja monessa mielessä se on jopa parempi kuin *The Sleepover*. Myös sarjakuvan visuaalinen toteutus on astetta parempi. Vesiväritoteutus on taatusti vienyt enemmän aikaa, mutta se näyttää hyvältä – ja ottaen huomioon tarinan vedellisen ympäristön, toteutus sopii myös tarinaan poikkeuksellisen hyvin. Hyvää seikkailusarjakuvaa etsiville *Deepwater Creek* on nappivalinta.

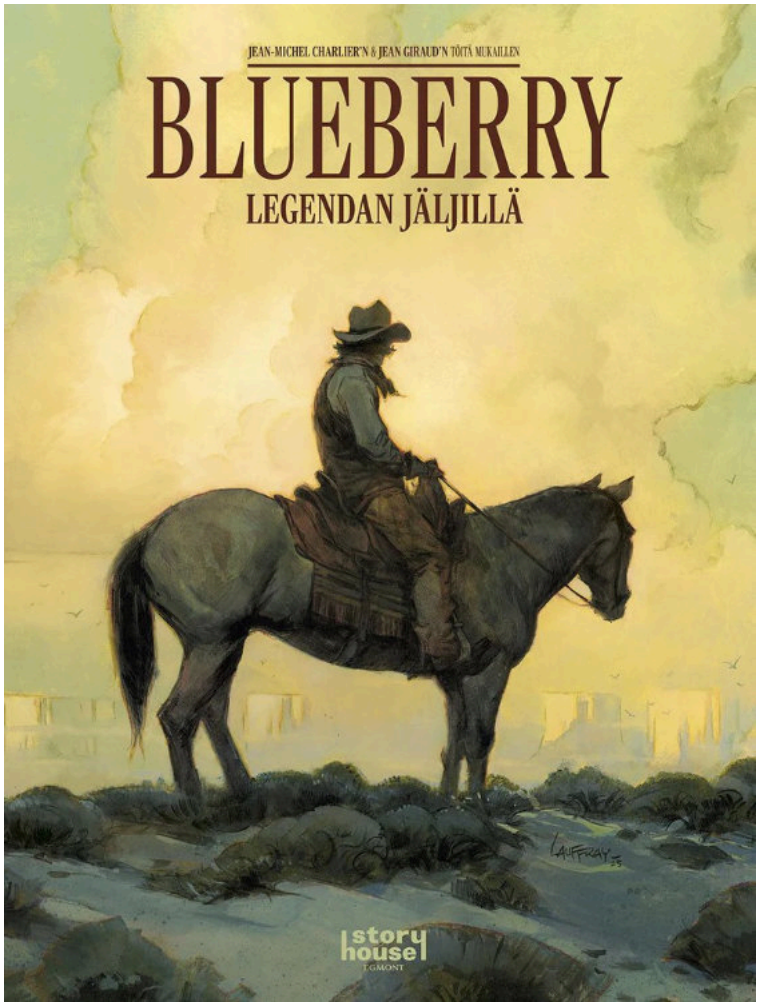
Titta Lindström

EVERYTHING LOOKS SICK.
WHAT DOES THAT MEAN?
I'M JUST GUESSING, BUT . . .
CLICK CLICK
I THINK THIS CREATURE IS PUTTING THAT BLACK STUFF IN THE WATER, WHICH IS CHANGING THINGS . . .
AND IT'S INFECTED EVERYTHING BACK HERE.
IT'S MUTATING THEM.

Kunnianosoitus lännensarjakuvan klassikolle

Jean-Michel Charlier ja Jean Giraud: *Blueberry : legendan jäljillä*. Story House Egmont, 2026. (*Sur la piste de Blueberry*, Dargaud 2025) Suom. Jukka Heiskanen. 126 s.

Blueberry on **Jean-Michel Charlierin** ja **Jean Giraudin** luoma sarjakuvahahmo, joka ehti seikkailla 29 sarjakuva-albumissa. Hahmon tarinat jatkuvat myös lukuisissa spin-off-sarjakuvissa. Like on suomentanut sarjaan kuuluvat albumit komeina kokoelmina. *Legendan jäljillä* -kokoelmassa eurooppalaiset sarjakuvataiteilijat ovat tehneet lyhyitä sarjakuvia kunnioittaakseen Blueberryn vaikutusta omaan elämäänsä.

Blueberryn seikkailut sijoittuvat villiin länteen, ja valtaosa tarinoista sijoittuu juuri Yhdysvaltain sisällissodan jälkeiseen aikaan. Blueberry on kotoisin etelävaltioista, mutta taisteli sisällissodassa pohjoisen puolella. Tämän jälkeen hän on toiminut niin sheriffinä kuin liittovaltion lainvalvojanakin. Henkilönä on hän lähellä antisankaria: hänellä on paljon paheita, mutta hän ajautuu silti toimimaan oikein.

Kun lähes kolmekymmentä sarjakuvantekijää luo yhdessä noin 125-sivuisen teoksen, voi huoletta puhua tiiviistä kokonaisuudesta. Yllättävää kyllä, valtaosa muutaman sivun mittaisista tarinoista toimii todella hyvin. Tähän tietysti vaikuttaa se, että sekä sarjakuvien ympäristö, villi länsi, että Blueberry hahmona ovat lukijalle entuudestaan tuttuja.

Kokoelman tyylit ja tarinat vaihtelevat lapsuuden piirakkavarkaustarinasta villin lännen klassisten juonikuvioiden variaatioihin. Kuvitus vaihtelee rajustikin eri piirtäjien tarinoissa, mutta samalla siitä näkee, että kuvittajat ovat halunneet mukailla Giraudin alkuperäistä piirrostyyliä.

Eurooppalainen sarjakuva on parhaimmillaan todella hyvää luettavaa. *Blueberry : Legendan jäljillä* on juuri sitä. Se ei ehkä ole paras ensikosketus sarjaan, mutta iskee voimakkaasti lännensarjoista kiinnostuneille.

Juha Salmi

?!
TAPA SE, JACK!
BLAM
RAUHOITTUKAA, GENTLEMEN!
ROSE
MIKÄS KULKUMIES SINÄ OLET? SINULTA EI OLE KYSYTTY MITÄÄN! JATKA MATKAASI!
LUUTNANTTI MIKE BLUEBERRY, LIITTOVALTION SHERIFFI. MÄÄRÄTTY PALOMINOON TÄSTÄ ILLASTA ALKAEN!
OLIKO HYVÄ REISSU, MIKE? HEMMETIN PÖLY. PISTÄÄ NIIN JANOTTAMAAN!
HEI, McCLURE.

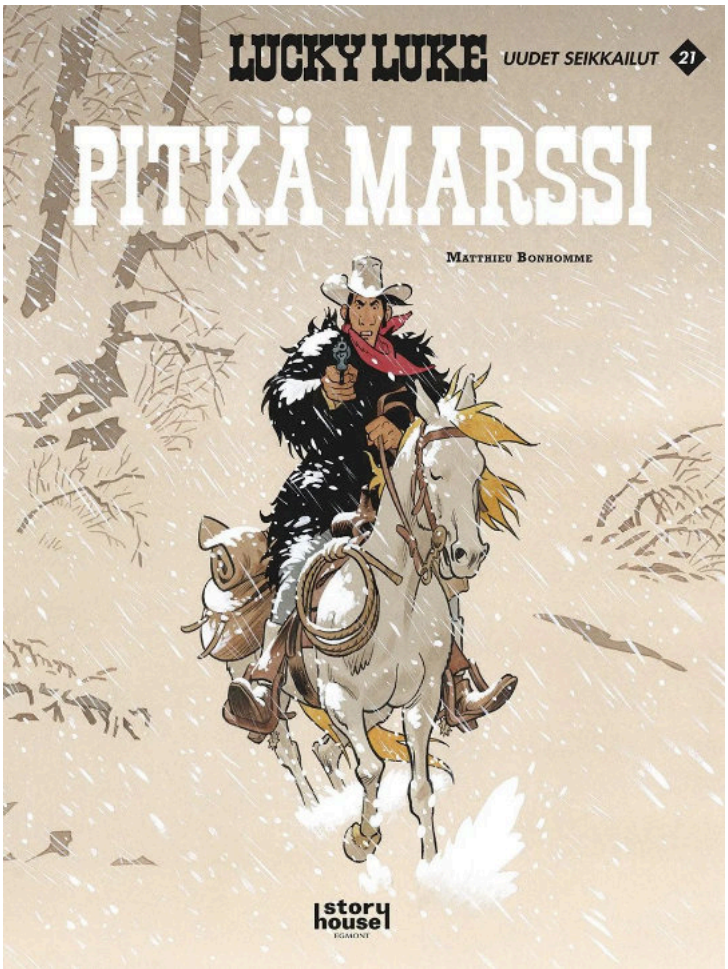
50

Lännensankari talvisessa Minnesotassa

Matthieu Bonhomme: *Pitkä marssi*. Story House Egmont, 2026. (*La longue marche de Lucky Luke*, Lucky Comics 2026) Suom. Mirka Ulanto. 72 s. Lucky Luke: Uudet seikkailut 21.

Lucky Luke on Suomen klassisimpia sarjakuvia. Monien sarjakuvaharrastajien matka on Suomessa käynnistynyt joko Lucky Luken, Asterixin tai Tintin parissa. Vaikka sarjakuva ei nykypäivänä nauti enää samanlaista mainetta, siitä julkaistaan edelleen albumeja säännöllisesti. *Pitkä marssi* on Lucky Luke: Uudet seikkailut -sarjan 21. osa. Se on kokonaan **Matthieu Bonhommen** käsialaa ja kolmas hänen tekemänsä Lucky Luke -albumi.

Pitkä marssi alkaa, kun Lucky Luke tulee Minnesotaan tapaamaan vanhaa kullankaivajaa. Tämä on kertonut, että paikallisen sinijalkaintiaaniheimon parissa elää valkoihoinen lapsi, jolla on varsin tunnistettava syntymämerkki otsassaan. Lapsi kiinnostaa suurpohatta Ronald Crampia, koska tuntomerkit vastaavat hänen vuosia sitten kadonnutta veljenpoikaansa. Cramp on palkannut Lucky Luken hakemaan pojan, mutta asia ei ole niin yksinkertainen kuin miltä ensin vaikuttaa.

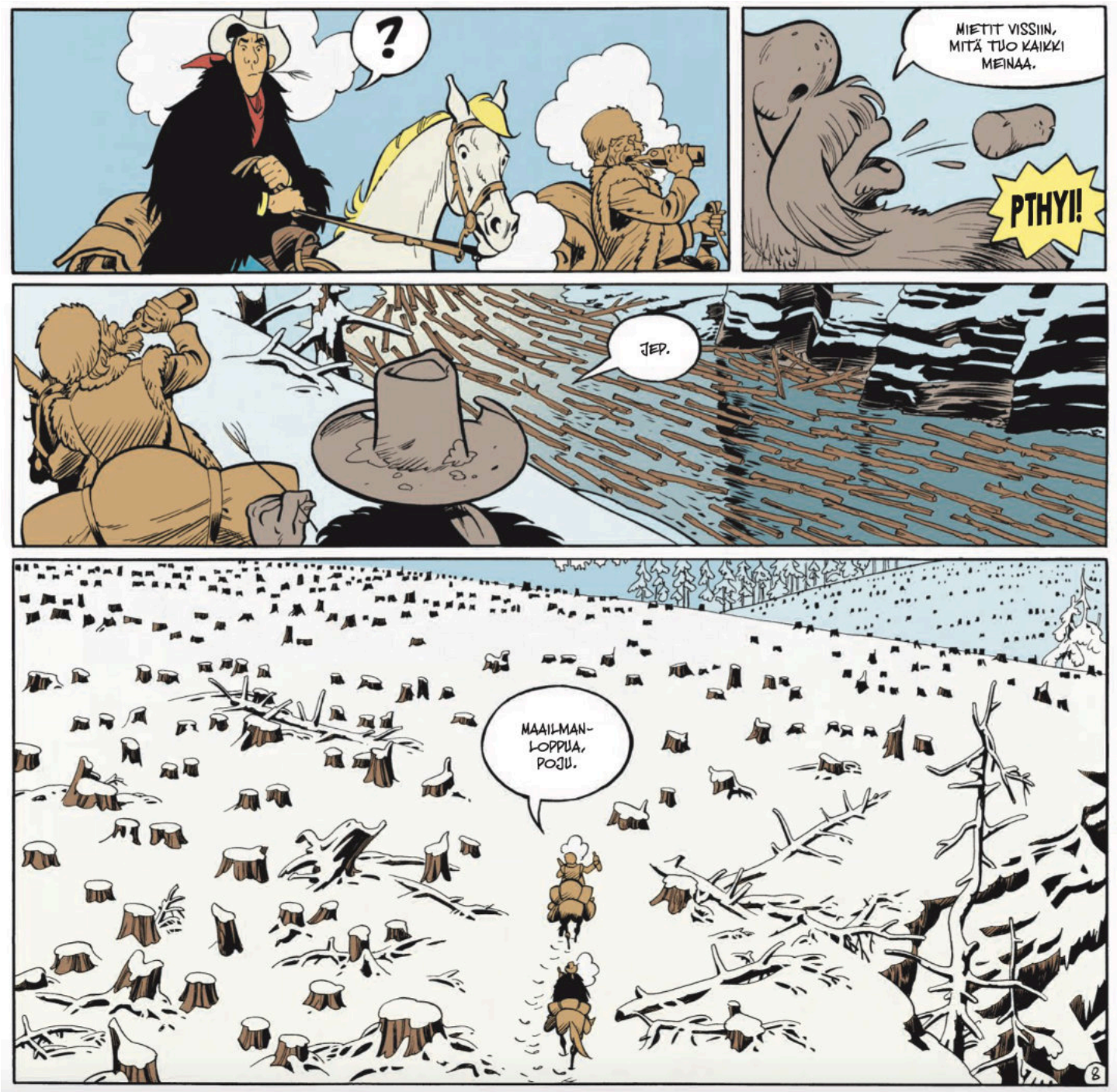
Tarina on hyvin tavanomainen villin lännen kertomus: alkuperäisväestö haluaa suojella maitaan ja valkoihoiset haluavat hyötyä maasta. Ympäristönsuojeluteema on varsin selkeästi esillä. Lucky Luken luonne on Bonhommen tulkinnassa hieman erilainen kuin aiemmissa albumeissa.

Jos tähän albumiin tarttuu ajatellen saavansa kepeän ja vitsailevan lukukokemuksen, ei saa ihan sitä, mitä odottaa. Lucky Luke on edelleen hauska ja tarinassa riittää kevyitä kohtia, mutta pohjimmiltaan tarina on paljon vakavampi kuin mihin monet sarjan fanit ovat tottuneet.

Vakavuus ei kuitenkaan ole ongelma, sillä se on toteutettu hyvin. Lucky Luken rooli ongelmien korjaajana tulee uskottavasti esiin ja Minnesotan talvinen erämaa tuntuu tavanomaisesta poikkeavalta ympäristöltä lännentarinalle.

Pitkä marssi on laadukas lännensarjakuva. Se toimii niin Lucky Luken ystäville kuin ihan vain seikkailusarjakuvista pitäville.

Juha Salmi

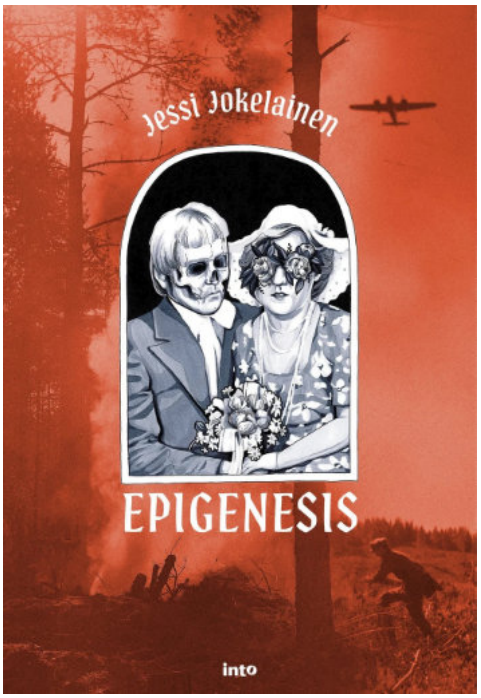

?
MIETIT VISSIIN, MITÄ TUO KAIKKI MEINAA.
PTHYI!
JEP.
MAAILMAN-LOPPUA, POJU.

Ylisukupolvisen trauman vaikutukset käytännössä

Jessi Jokelainen: *Epigenesis*. Into, 2026. 176 s.

Tämä henkilökohtainen sarjakuvakertomus alkaa **Jessi Jokelaisen** mummolasta, jossa mummi muistelee edesmennyttä puolisoaan. Siitä lähtee muistelusten sarja.

Ensin Jokelainen (s. 1996) muistelee omia lapsuusmuistoja papastaan, sitten on äidin vuoro (s. 1977) muistella isäänsä. Siinä missä pappa oli leppoisampi tapaus, äiti muistaa isänsä pelottavana. Uupuneesta lapsesta kasvaa pelkoaikuinen, joka kyläpaikassakin jättää laukut purkamatta, että on helppo lähteä vaikka keskellä yötä. Isä ei ollut väkivaltainen, vaikka juopotteli, mutta pelko isän itsetuhoisuudesta oli aina läsnä. Siihen se sitten loppuikin, isän elämä: itsemurhaan oman kodin portailla.

Näkökulma siirtyy Jokelaisen mummiin (s. 1956), joka muistelee kohtaamista Välivainion tanssitalolla vuonna 1974, sitten mentiin naimisiin, ja liitto oli onnellinen, vaikka mies joikin. Lopulta jää kysymys: *"Yli 30 vuotta tunnettiin toisemme, ja sen jälkeen jäin tänne vain miettimään, että tunnettiinko kuitenkaan."*

Seuraava näkökulma on papan. Hän muistelee omia vanhempiaan. Isää, jonka viisi vuotta rintamalla muutti eri mieheksi, joka uhkaili väkivallalla ja oli pelottava. Äitiä, joka menetti ensimmäisen miehensä heti talvisodan alkuvaiheissa ja tavallaan toisen jatkosotaan, vaikka mies rintamalta palasikin, ja joka kaatoi oman pahan olonsa tyttäriensä niskaan.

Kaikki tämä ylisukupolvinen trauma heijastelee sukupolvesta toiseen ja tuottaa pakko-oireita, pelkotiloja ja ahdistusta. *"Bakteerit ja sairastuminen ei tarkota mulle ees kuolemaa. Siellä on jotain pahempaa. Kirjaimellisesti kuolen mieluummin ku sairastun."* Periytynyt puhumattomuus tuottaa asioita, joita ei käsitellä. *"Kävelin terapiaan joka maanantai. Tää matka, nämä askeleet ois pitäny mua edeltäneidenki kävellä."*

Lopussa *Epigenesis* laajenee laajemmaksi yhteiskunnalliseksi keskustelunavaukseksi ja sivut täyttyvät tekstillä. Jokelainen miettii, miten suomalaisten pitäisi sotatraumataustallaan olla melkoisia kokemusasiantuntijoita ja paljon ymmärtäväisempi konfliktialueilta Suomeen saapuvia kohtaan. Pakolaisille ei kuitenkaan ole tarjolla tarpeeksi traumaterapiaa. Ukrainalaisia ymmärrämme, heidän kokemuksensa on niin samanlainen kuin suomalaistenkin, mutta Lähi-idän konfliktien ymmärryksemme on olematon, emmekä osaa sitä käsitellä mitenkään.

Toteutukseltaan *Epigenesis* on lähellä Jokelaisen aikaisempaa *Femokratiaa*. Harmaansävyinen kuvitustyyli on koko kirjan mitassa hitusen tylsä ja valokuvista piirretty kuvitus on selkeää, mutta vähän hengetöntä. Valittu tyyli on kuitenkin johdonmukainen. Runsaammin tekstitetyillä sivuilla häiritsee hieman, miten tekstit eivät asetu laatikoihin ihan niin sujuvasti kuin voisivat, mutta ainakin Jokelaisen tekstaus on erittäin helppolukuista, toisin kuin joissain muissa tekstipainotteisissa sarjakuvissa.

Kaikesta synkkyydestään huolimatta *Epigenesis* päättyy kuitenkin lohdullisella nuotilla. Hyvääkin on, ja menneet voi käsitellä ja antaa anteeksi. Ylisukupolvinen trauma ei lopulta yksin määrittele meitä ja hetkeen tarttuminen ja onnen näkeminen siinä hetkessä on tärkeää. Tämä on arvokas ja hyvä viesti.

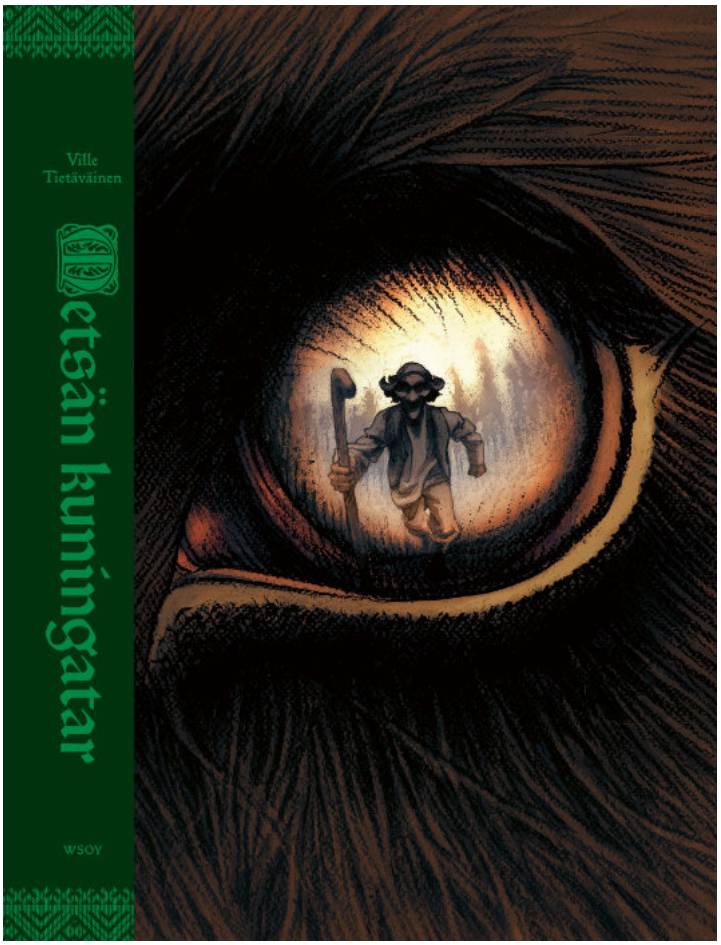
Mikko Saari

Ville Tietäväinen: Metsän kuningatar

Ville Tietäväinen: *Metsän kuningatar*. WSOY, 2026. 117 s.

Ville Tietäväinen on sarjakuvissaan tarttunut kiinnostaviin aiheisiin, eikä tuore *Metsän kuningatar* ole poikkeus. Kirjan tarina ottaa kantaa *Kalevalan* ympärillä käytyyn keskusteluun siitä, kenelle kansanrunot oikeastaan kuuluvat. Suomen kansalliseeposhan lukeutuu taide-eepoksiin, sen verran paljon se on **Elias Lönnrotin** käsialaa, ja *Kalevalan* syntyyn liittyy monenlaista kansallista pyrkimystä.

Sinänsä *Metsän kuningatar* on fiktiota. Se on tarina Lönnrotin tutkimusmatkasta Vienan Karjalaan 1830-luvun alussa ja kohtaamisesta Moarie Karhun kanssa. Karhu on kylällään noitana halveksuttu runonlaulaja, jolta Lönnrot saa parasta kansanrunomateriaalia; kylän ukoilta kun saa lähinnä humalaista ölinää. Mutta Karhu vannottaa, ettei Lönnrot saa kirjata niitä ylös. *"Miun laulut on tarkoitettu suusta korvaan ja sydämestä sydämeen, ei ieraille silmille. Sanat tulevat aina udestaan ja aina eri tavalla. Niitä ei voi kirjaimiksi kivettää."*

Mutta Lönnrothan kivettää, ja kivetettyään muovaa teksteistä hyvän, järkevän kokonaisuuden. Tietäväisen Lönnrot ei luonnontieteilijämiehenä yksinkertaisesti ymmärrä, minkä kanssa on tekemisissä.

Tämän kohtaamisen päälle Tietäväinen rakentaa kuvan Suomen ja Karjalan yhteiselon vaiheista. Ensin Karjalassa ravaavat Lönnrotin kaltaiset tieteilijät ja karelianistit, sitten tulevat 1920-luvun heimosoturit ja jatkosodan Suur-Suomi-intoilijat, jotka tulevat aatteineen Vienan ja Aunuksen Karjalan kyliin suu täynnä koreita sanoja, mutta käytännössä kuitenkin pahantahtoisina valloittajina ja kolonialisteina, jotka tietävät paikallisia paremmin, miten näiden kuuluu elää.

Menneen ja tulevan kerrokset limittyvät teoksessa kiehtovalla tavalla. *Metsän kuningattaren* rakenne ei ole aina kovinkaan selkeä, mutta kiinnostava se on. Tietäväinen on koonnut kirjan hyvin, lomittuva rakenne kuljettaa Lönnrotin ja Karhun kohtaamisen ydintä ja rakentaa sen päälle julmaa tarinaa suomalaisen kansallisaatteen varjoista.

Piirrosjälki on näyttävää. Henkilöt ovat piirteiltään karikatyyrimäisiä ja helposti tunnistettavia. Värimaailma ohjaa ymmärtämään aikatasoja paremmin ja vaikka ruutujako on enimmäkseen suoraviivaista ja tavanomaista, mutta toisaalta kuitenkin vaihtelevaa ja eloisaa. *Metsän kuningatar* on taidokkaasti tehty, tyylikäs teos, joka käsittelee mielenkiintoista aihettaan näkemyksellä ja lähteisiin nojaten. Erinomaista työtä!

Mikko Saari

Omaelämäkerrallinen sarjakuva elämästä kurinpitoleireillä

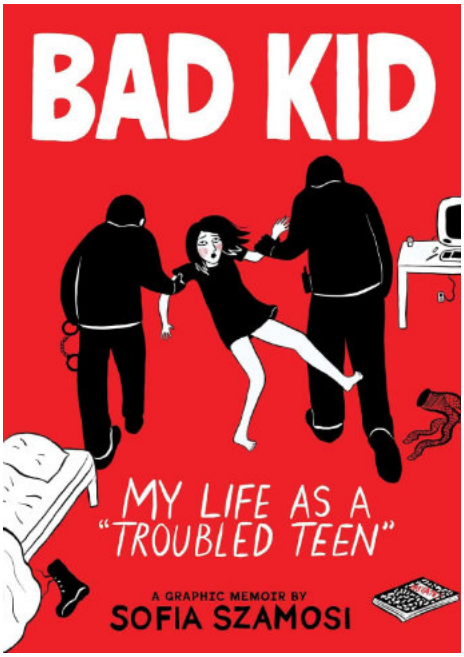
Sofia Szamosi: *Bad Kid : My Life as a "Troubled Teen"*. Little, Brown Ink, 2026. 392 s.

Kun **Sofia Szamosi** oli 13-vuotias, kaksi miestä tuli yllättäen hakemaan hänet kotoaan ja kuljetti hänet erämaassa sijaitsevaan leirikeskukseen. Luvassa on kuukausikaupalla yksinkertaista elämää, tiukkoja sääntöjä eikä kontaktia ulkomaailmaan – sekä reilu annos varsin kyseenalaisia kasvatusmenetelmiä. Kyseessä oli Szamosin ensikosketus ongelmanuorille tarkoitettuihin kurinpitoleireihin, mutta ei suinkaan viimeinen.

Bad Kid : My Life as a "Troubled Teen" kertoo aiheesta, josta ei ole Suomen mediassa ihan hirveästi kirjoitettu. Yhdysvaltoihin on vuosikymmenien mittaan pesiytynyt yllättävä miljardibisnes, jossa rahaa tehdään ongelmanuorilla. Englanniksi ala on *"troubled teen industry"* eli TTI. Siihen lukeutuvat erilaiset residenssihoitolaitokset, villierämaaohjelmat, bootcamp-tyyppiset kurinpitoleirit ja "terapeuttiset" hoitosisäoppilaitokset.

Koska toimiala on pääosin sääntelemätön, metodien toimivuudesta on vähänlaisesti takeita. Ruoan ja unen riisto, pakkotyö, nöyryyttäminen ja eristys ovat alalla yleisiä kurinpitomenetelmiä. Kyseenalaista julkisuutta toimiala sai erityisesti **Paris Hiltonin** todistuksen myötä, kun hän 2024 puhui kokemuksistaan Yhdysvaltain kongressille ja kampanjoi laitosjärjestelmän tiukemman valvonnan puolesta.

Se siitä tietoiskusta. Szamosin muistelmien ainoa ongelma on se, että hän kertoo vain omista kokemuksistaan, eikä esittele lukijalle tätä laajempaa kokonaiskuvaa. Suomalaisesta näkökulmasta muistelmien tapahtumat ovatkin aika hämmentävää luettavaa. Ankaraa kuria noudattavilla leireillä tuntuu olevan hieman samanlainen kasvatuksellinen logiikka kuin armeijalla, eli viimeistään tässä paikassa räkänokastakin kasvaa mies. Szamosin omat kokemukset eivät kuitenkaan tätä optimismia puolla. Szamos tosin onnistui mukautumaan leirikuriin kuin ihanneteini ainakin, mutta ongelmat kotipuolessa eivät sillä ratkenneet.

Kirjan kannessa sana "ongelmateini" on kirjoitettu lainausmerkeissä, ja riippuu varmaan hieman lukijastakin, miten ongelmallisena Szamosin käytös oikeastaan näyttäytyy. Hänellä oli ongelmia bulimian kanssa, päihdekokeiluja ja kaikennäköisiä rajojen testailuja, mutta toisaalta mistään oikeista hämärätouhuista ei ollut kyse. Szamos ei kuitenkaan vaikuta kaunistelevan käyttäytymistään, joka oli varmasti hänen äidilleen raskasta seurattavaa. Sarjakuvasta käyvät ilmi myös Szamosin vahvuudet, erityisesti kyky solmia merkityksellisiä ystävyyssuhteita. On vaikea kuvitella, miten kauan moisessa leirisysteemissä jaksaisi täyspäisenä, jos tunteidensa kanssa saisi vielä pärjäillä yksin.

Sarjakuva on vahvimmillaan juuri intiiminä tunne- ja kokemustason kuvauksena. Luonnosmainen kuvitustyyli ei itseäni niinkään viehättänyt, mutta moiset pikkuasiat unohtuvat nopeasti, jos kuvakerronta on näinkin hyvissä kantimissa. *Bad Kid* myös herättää lukuisia kysymyksiä, joihin se ei oikeastaan vastaa. Suomalaisesta näkökulmasta lapsen luovuttaminen tuntemattomille miehille keskellä yötä tuntuu täysin käsittämättömältä. Olisi ollut kiinnostava saada Szamosin äidin näkökulma näihin tapahtumiin, tai ylipäätään jonkinlainen selitys sille, miksi koko leiribisnes on Yhdysvalloissa niin menestyksekäs. Ehkäpä palaan asiaan jonkin toisen kirjan myötä. Sarjakuvamuistelmana *Bad Kid* on joka tapauksessa mukaansatempaavaa ja ihan tarpeeksi hämmentävää luettavaa, suosittelen!

Titta Lindström

SO HOW LONG IS THIS HIKING TRIP?
IT'S NOT REALLY A "TRIP." ALL WE DO AT THIS PLACE IS HIKE. DEAD SERIOUS. WE JUST HIKE EVERY DAY OF THE WEEK, THEN COME BACK HERE TO BASE CAMP EVERY WEEKEND TO LOAD UP ON SUPPLIES.
FIVE MINUTES!
BEEF JERKY
SO... WHAT'D YA DO??
UGH, I DON'T EVEN KNOW. I MEAN... I WORE BOOTY SHORTS? AND I WAS KINDA DOING DRUGS, BUT HONESTLY NOTHING EVEN THAT BAD. I GUESS ME AND MY MOM WERE FIGHTING A LOT... AND I WAS, LIKE, OCCASIONALLY MAKING MYSELF PUKE.
WHAT ABOUT YOU?
FAMILY DRAMA. AND MY PARENTS DECIDED IT WAS ALL MY FAULT, SO I RAN AWAY... AFTER THIS PLACE I HAVE TO GO TO SOME RTC* IN UTAH. I'M PRETTY SURE MY PARENTS WANT ME IN A CAGE AS LONG AS POSSIBLE.
*RESIDENTIAL TREATMENT CENTER
264

Tilaa Kirjavinkit

Kirjavinkkeja voi seurata ja tilata monella eri tavalla ja tahdilla. Voit valita sen, joka sinulle parhaiten sopii.

1) Kuukausittain

Tämä digilehti ilmestyy kerran kuussa ja kokoaa samoihin kansiin edellisen kuukauden kirja-arviot. Lehdet ilmestyvät aina kuukauden alkupäivinä, ja voit tilata lehden liittymällä postituslistalle, jossa uusista numeroista tiedotetaan heti niiden ilmestyttyä.

https://www.kirjavinkit.fi/lehti/

2) Viikottain

Kirjavinkkien viikottainen uutiskirje toimittaa sähköpostiisi joka maanantai klo 7 uutiskirjeen, jossa on listattu kaikki edellisen viikon kirja-arviot ja lisäksi linkkejä muilla netin kirjasivustoilla julkaistuihin juttuihin.

https://www.kirjavinkit.fi/uutiskirje/

3) Välittömästi

Voit käydä vilkuilemassa uusia vinkkejä Kirjavinkkien nettisivuilta. Juttuja julkaistaan päivittäin 1–4 julkaisujonon pituudesta riippuen ja ne ilmestyvät sivuille kello 7.05, 9.05, 11.05 ja 13.05. Kirjavinkit löytyy myös Mastodonista, jossa saat nopeasti tiedon uusista jutuista laittamalla tilimme seurantaan.

@kirjavinkit@www.kirjavinkit.fi ja Kirjavinkit.fi

KIRJAVINKIT 9/2026 Julkaisija Painava sana oy **Päätoimittaja** Mikko Saari (mikko@kirjavinkit.fi) **Avustajat** Leena Horsma-aho · Anna Korkiakangas · Kini Laine · Titta Lindström · Mervi Murtonen · Harald Olausen · Juha Salmi · Hannu Sinisalo · Soili Vuorenmaa **Kansi** *Nuori nainen lukee Tyynynaluskirjaa*. Katsushika Hokusai 葛飾 北斎 (1760–1849), lähde Art Institute Chicago (CC0).